

CONTINUAREA
BESTSELLERULUI
Tatuatorul de la Auschwitz

HEATHER MORRIS

Călătoria Cilkăi

ROMAN BAZAT
PE O POVESTE
ADEVĂRATĂ
DESPRE
SUPRAVIEȚUIRE
ȘI IUBIRE

HEATHER MORRIS

Călătoria Cilkăi

Traducere din engleză și note de LUANA SCHIDU
Colecție coordonată de DENISA COMĂNESCU

HEATHER MORRIS
CILKA’S JOURNEY

Hartă de Sophie Mcdonnell

Nepoților mei, Henry, Nathan, Jack, Rachel și Ashton.
Să nu uitați niciodată curajul, iubirea, speranța dăruite nouă de cei care au supraviețuit și de cei care nu au făcut-o.

Aceasta este o ficțiune, întemeiată pe ceea ce am aflat direct de la Lale Sokolov, Tatuatorul de la Auschwitz, despre Cecilia „Cilka“ Klein, pe care a cunoscut-o la Auschwitz-Birkenau, pe mărturiile altor oameni care au cunoscut-o și pe propriile cercetări. Deși țese laolaltă fapte și relatări ale celor trăite de femeile care au supraviețuit Holocaustului, precum și de cele trimise în Gulagul sovietic la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, este un roman și nu reprezintă în întregime realități din viața Cilkăi. Mai mult, anumite personaje sunt inspirate din cele reale, unele reprezentând mai mult decât un singur individ, altele, complet imaginare. Există multe relatări și dovezi despre aceste epoci cumplite din istoria noastră și îi încurajez pe toți cei interesați să le caute.

Mai multe informații despre Cecilia Klein și familia ei, precum și despre Gulag, puteți găsi la sfârșitul acestui roman. Sper că, odată cu publicarea lui, vor continua să iasă la lumină amănunte din viața Cilkăi și oameni care au cunoscut-o.

Heather Morris, octombrie 2019

CAPITOLUL 1

Lagărul de concentrare de la Auschwitz, 27 ianuarie 1945

Cilka se uită buimăcită la soldatul din fața ei, membru al trupelor care au pătruns în lagăr. El îi spune ceva în rusă, apoi în germană. Soldatul o domină cu înălțimea lui pe fata de optsprezece ani. *Du bist frei.* Ești liberă. Ea nu știe dacă a auzit cu adevărat aceste cuvinte. Singurii ruși pe care i-a mai văzut în lagăr erau emaciați, subnutriți – prizonieri de război.

Să fie oare posibil ca libertatea să existe? Să fie oare posibil ca acest coșmar să se fi terminat?

Pentru că nu răspunde, soldatul se apleacă și îi pune mâinile pe umeri. Ea tresare.

El își retrage repede brațele.

— Iartă-mă, n-am vrut să te sperii.

Continuă într-o germană poticnită. Clătinând din cap, pare a trage concluzia că nu-l înțelege. Face un gest larg cu mâna și rostește cuvintele din nou, mai rar.

— Ești liberă. Ești în siguranță. Suntem Armata Sovietică și am venit aici să vă ajutăm.

— Înțeleg, șoptește Cilka, strângându-și haina care-i ascunde silueta firavă.

— Înțelegi limba rusă?

Dă din cap că da. Acolo unde a crescut ea se vorbea un dialect slav estic, cel rutean.

— Cum te cheamă? o întreabă blând.

Cilka se uită în ochii soldatului și spune cu voce clară:

— Numele meu este Cecilia Klein, dar prietenii îmi spun Cilka.

— E un nume frumos, spune el.

E ciudat să se uite la un bărbat care nu este unul dintre temnicerii ei, și este totuși atât de sănătos.

Ochi limpezi, obraji plini, părul blond care-i iese de sub caschetă.

— De unde ești, Cilka Klein?

Amintirile din fosta ei viață au pălit, s-au încețoșat. La un moment dat, a devenit prea dureros să-și aducă aminte că viața în Bardejov, cu familia sa, a existat.

— Sunt din Cehoslovacia, spune cu voce spartă.

Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau, februarie 1945

Cilka stă în bloc, cât poate de aproape de singura sobă care dă căldură. Știe că deja a atras atenția. Celelalte femei în putere, inclusiv prietenele ei, au fost scoase cu forța din lagăr de către SS cu săptămâni în urmă. Prizonierii rămași sunt scheletici, bolnavi, sau sunt copii. Și mai e Cilka. Urma să fie împușcați cu toții, dar în graba lor de a scăpa ei înșiși, naziștii i-au lăsat în voia sorții.

Soldaților li s-au alăturat între timp și alții – agenți de contrainformații, după cum a auzit Cilka, deși nu e sigură ce înseamnă asta –, ca să se ocupe de situațiile pentru care un soldat obișnuit nu este antrenat. Agenții au sarcina de a menține legea și ordinea, în special în ceea ce privește orice posibilă amenințare la adresa statului sovietic. Rolul lor, i-au spus soldații, este să cerceteze fiecare prizonier pentru a-i determina statutul în timpul captivității, în special dacă a colaborat sau a lucrat cu naziștii. Armata germană care se retrage este considerată inamica Uniunii Sovietice și oricine ar fi putut avea vreo legătură cu ea este, din principiu, dușman al Uniunii Sovietice.

Un soldat intră în bloc.

— Vino cu mine, spune el, arătând spre Cilka.

În același timp, o mână o apucă de brațul drept, ridicând-o în picioare. Au trecut câteva săptămâni și este deja o rutină a blocului să-i vadă pe alții

duși la interogatoriu. Pentru Cilka e doar „rândul său“. Are optsprezece ani și trebuie să creadă că ei o să-și dea seama că nu a avut de ales și a trebuit să facă ceea ce a făcut pentru a supraviețui. Era asta sau moartea. Nu poate decât să spere că în curând o să se poată întoarce acasă, în Cehoslovacia, și să găsească o cale de a-și duce viața mai departe.

Când este dusă în clădirea pe care Armata Sovietică o folosește drept cartier general, Cilka încearcă să le zâmbească celor patru bărbați care șed în celălalt capăt al încăperii. Sunt aici pentru a-i pedepsi pe oamenii răi care au ținut-o prizonieră, nu pe ea. E un moment bun: nu va mai muri nimeni. Nu i se răspunde la zâmbet. Observă că uniformele lor sunt ușor diferite de cele ale soldaților de afară. Pe umeri au epoleți albaștri, iar caschetele, puse pe masă în fața lor, au o bandă de aceeași culoare, cu o dungă roșie.

Unul dintre ei îi zâmbește în cele din urmă și îi vorbește pe un ton blând.

— Vrei să ne spui cum te cheamă?

— Cecilia Klein.

— De unde ești, Cecilia? Țara și orașul.

— Sunt din Bardejov, Cehoslovacia.

— Data nașterii?

— 17 martie 1926.

— De când ești aici?

— Am venit pe 23 aprilie 1942, chiar după ce am împlinit șaisprezece ani.

Agentul face o pauză, o studiază.

— A trecut mult timp de atunci.

— Aici, o eternitate.

— Ce-ai făcut aici din aprilie 1942?

— Am supraviețuit.

— Da, dar cum ai făcut asta? Arată din cap spre ea: Nu pari să fi suferit de foame.

Cilka nu răspunde, dar mâna i se duce spre păr, pe care și l-a retezat chiar ea cu câteva săptămâni

în urmă, după ce prietenele ei au fost scoase din lagăr.

— Ai lucrat?

— Am lucrat la a rămâne în viață.

Cei patru bărbați schimbă priviri. Unul dintre ei ia o foaie de hârtie și se preface că citește înainte de a vorbi.

— Avem un raport despre tine, Cecilia Klein. Spune că de fapt ai rămas în viață prostituându-te cu dușmanul.

Cilka nu zice nimic, înghite în sec, se uită de la un bărbat la celălalt, încercând să priceapă ce spun, ce se așteaptă să răspundă ea.

Ia cuvântul un altul.

— E o întrebare simplă. Te-ai culcat cu naziștii?

— Erau dușmanii mei. Am fost prizonieră aici.

— Dar te-ai culcat cu naziștii? Ni s-a spus că da.

— Ca mulți alții de aici, am fost silită să fac tot ce mi se spunea de către cei care mă țineau prizonieră.

Primul agent se ridică în picioare.

— Cecilia Klein, o să te trimitem la Cracovia și o să-ți hotărâm soarta acolo.

Acum evită să se uite la ea.

— Nu, spune Cilka, ridicându-se și ea. Nu-i vine să creadă că se întâmplă așa ceva: Nu puteți să-mi faceți asta! Sunt prizonieră aici!

Unul dintre bărbații care n-au mai vorbit până acum o întreabă încet:

— Vorbești germana?

— Da, puțin. Am stat aici trei ani.

— Și mai vorbești și alte limbi, din câte am auzit, și totuși ești cehoslovacă.

Cilka nu neagă; se încruntă, neînțelegând ce înseamnă asta. A învățat limbi străine și la școală, pe altele le-a învățat stând aici.

Bărbații schimbă priviri între ei.

— Faptul că vorbești multe limbi ne face să credem că ești spioană și te afli aici ca să raportezi

celor care plătesc pentru informațiile tale. Asta se va investiga la Cracovia.

— Te poți aștepta la o sentință lungă de muncă silnică, îi spune primul ofițer.

Cilka nu reacționează imediat și este înșfăcată de braț de către soldatul care a adus-o aici și târâtă în timp ce-și strigă nevinovăția.

— Am fost forțată, am fost violată! Nu! Vă rog!

Dar soldații nu reacționează; nu par s-o audă. Trec la persoana următoare.

Închisoarea Montelupich, Cracovia, iulie 1945

Cilka se ghemuiește în colțul unei celule umede și puturoase. Se străduiește să țină socoteala timpului care trece. Zile, săptămâni, luni.

Nu discută cu femeile din jurul ei. Oricine este auzit de gardieni vorbind e scos și adus înapoi cu vânătăi și cu hainele sfâșiate. Taci, fă-te mică, își spune, până când o să știi ce se întâmplă și ce poți să spui sau să faci. Și-a rupt o bucată din rochie ca să și-o lege peste nas și gură în încercarea de a diminua duhoarea de excremente umane, umezeală și mucegai.

Într-o zi, e scoasă din celulă. Slăbită de foame și epuizată de efortul de a sta trează, siluetele gardienilor, zidul și pardoseala îi par imateriale, ca într-un vis. Stă la coadă în urma altor prizonieri pe un coridor, înaintând încet spre ușă. Poate să se sprijine o clipă de un perete cald, uscat. Coridoarele sunt încălzite pentru temniceri, dar celulele, nu. Și, cu toate că vremea de afară trebuie să fie deja blândă, închisoarea pare să rețină frigul nopții și să-l păstreze și ziua.

Când îi vine rândul, Cilka intră într-o încăpere în care un ofițer stă la birou, cu fața scăldată în lumina verzuie a unei lămpi. Soldații de la ușă îi fac semn că trebuie să se ducă până la birou.

Ofițerul se uită la foaia de hârtie din fața lui.

— Cecilia Klein?

Ea se uită în jur. E singură în cameră cu trei bărbați zdraveni.

— Da?

El își pleacă din nou ochii și citește de pe foaie.

— Ești acuzată că ai lucrat cu inamicul ca prostituată și ca spioană. Ești condamnată la cincisprezece ani de muncă silnică. Semnează hârtia. Semnează aici că ai înțeles.

Cilka a înțeles toate cuvintele ofițerului. A vorbit în germană, nu în rusă. Așadar, e un truc? Simte privirile bărbaților de la ușă. Știe că trebuie să facă ceva. Se pare că nu poate să facă decât ceea ce i se cere.

Ofițerul întoarce foaia de hârtie și îi arată o linie punctată. Literele de deasupra acesteia sunt chirilice — rusă. Din nou, după cum i s-a mai întâmplat de atâtea ori în scurta sa viață, se trezește în fața a două posibilități: una, cărarea îngustă care se deschide în fața ei; cealaltă, moartea.

Ofițerul îi întinde stiloul, apoi se uită plictisit spre ușă, așteptând să intre următoarea persoană de la coadă — pur și simplu își face meseria.

Cu o mână tremurătoare, Cilka semnează foaia de hârtie. Abia când e scoasă din închisoare și îmbrâncită într-un camion își dă seama că iarna s-a sfârșit, primăvara n-a existat, și acum e vară. Deși căldura soarelui e un balsam pentru corpul ei înfrigurat, corpul ei încă viu, strălucirea lui îi rănește ochii. Înainte de a apuca să se adapteze, camionul se oprește brusc. Acolo, în fața sa, e iarăși un vagon de tren, un tren pentru vite, vopsit în roșu.

CAPITOLUL 2

Un tren spre Gulagul Vorkuta, Siberia,
160 km nord de Cercul Polar de Nord, iulie 1945

Podeaua vagonului de tren închis e acoperită cu paie și fiecare prizonier încearcă să ia în stăpânire un spațiu mic în care să poată ședea. Bătrânele se vaită, bebelușii scâncesc. Sunetul femeilor în suferință – Cilka spera că n-o să mai fie nevoită să-l audă. Trenul stă în gară ore întregi, arșița zilei transformând interiorul vagonului într-un cuptor. Găleata de apă lăsată pentru a fi împărțită se golește rapid. Țipetele copiilor devin disperate, uscate; bătrânele nu mai fac decât să se legene, ca în transă. Cilka s-a sprijinit de perete și se bucură de adierile slabe care pătrund prin crăpăturile minuscule. O femeie se sprijină de ea într-o parte și o spinare îi împinge puternic genunchii îndoiți. O lasă. N-are rost să te lupți pentru un spațiu care nu există.

Cilka simte că s-a lăsat noaptea și că trenul zvâcnește într-o primă mișcare, cu locomotiva opintindu-se să tragă numărul necunoscut de vagoane din Cracovia. O îndepărtează, se pare, de orice speranță de a se întoarce vreodată acasă.

Așadar, își îngăduise o singură clipă de speranță pe când stătea și aștepta în blocul acela, în *celălalt loc*. N-ar fi trebuit să îndrăznească. E sortită să fie pedepsită. Poate că asta merită. Dar, în timp ce trenul capătă viteză, jură că n-o să mai ajungă niciodată într-un loc precum Blocul 25.

Trebuie să existe și alte moduri de a rămâne în viață decât să fii martor la atâtea morți.

Va afla oare vreodată dacă prietenele ei care au fost silite să părăsească lagărul sunt în siguranță? Trebuie să fie. Nu poate îndura să creadă altceva.

Pe când trenul îi leagănă pe copiii mai mari și mai mici, adormindu-i, liniștea e sfâșiată de urletul unei tinere mame care ține în brațe un prunc emaciat. Copilul a murit.

Cilka se întreabă ce au făcut celelalte femei ca să ajungă aici. Să fie și ele evreice? Majoritatea celor din închisoare nu erau, după cum a dedus auzind diferite conversații. Se întreabă unde merg. Printr-un miracol, ațipește.

O frână bruscă îi aruncă pe pasageri în toate părțile. Se lovesc capete, mâini și picioare sunt sucite, iar oamenii țipă de durere. Cilka își păstrează echilibrul ținându-se de femeia care și-a petrecut noaptea sprijinită de ea.

— Am ajuns, spune cineva.

Dar unde?

Aude niște uși de tren deschizându-se cu zgomot undeva mai în față, dar nimeni nu părăsește vagoanele. E deschisă și ușa lor. Din nou, strălucirea soarelui îi înțeapă ochii.

Afară stau doi bărbați. Unul pune o găleată cu apă în mâinile întinse. Cel de-al doilea aruncă înăuntru câteva pâini, apoi trântește ușa la loc. Obscuritatea îi înconjoară iar. Se pornește o ceartă, căci femeile se luptă pentru un codru de pâine. O scenă mult prea familiară Cilkăi. Țipetele se întețesc până când, în cele din urmă, se ridică o femeie mai în vârstă, cu mâinile întinse în sus, fără să spună nimic, și până și în semiîntuneric poziția ei domină spațiul, și e puternică. Toată lumea tace.

— Împărțim, spune ea pe un ton autoritar. Câte bucăți avem? Se ridică cinci mâini, indicând numărul de pâini pe care le au de împărțit. Dați întâi copiilor, iar restul îl împărțim. Dacă unii nu primesc, aceia vor fi primii care vor mânca data viitoare. De acord?

Femeile care au pâinea încep să rupă bucățele mici, întinzându-le mamelor. Cilka nu apucă. E supărată. Își zice că poate nu e cea mai bună idee să se dea mâncarea copiilor dacă locul în care sunt

duși este la fel cu cel în care a fost ea. E o risipă. Știe că e un gând cumplit.

Ore în șir, trenul stă. Femeile și copiii redevin tăcuți.

Liniștea e spartă de țipetele unei fete. Pe când cei din jurul ei încearcă s-o calmeze, să afle ce s-a întâmplat, ea plânge, întinzând o mână însângerată. Cilka o vede în lumina care licărește prin crăpăturile vagonului.

— Mor.

Femeia de lângă ea se uită la sângele care-i pătează rochia.

— E la menstruație, spune ea. E bine, nu moare.

Fata continuă să plângă.

Tânăra care șade la picioarele Cilkăi, poate mai mică decât ea și îmbrăcată într-o rochie de vară asemănătoare, se ridică în picioare și strigă:

— Cum te cheamă?

— Ana, suspină fata.

— Ana, eu sunt Josia. O să avem grijă de tine, spune ea, uitându-se de jur împrejur. Nu-i așa?

Femeile murmură afirmativ, dând din cap.

Una dintre ele ia chipul fetei între mâinile ei și îl apropie de al ei.

— N-ai mai avut niciodată sângerare lunară?

Fata scutură din cap: nu. Femeia mai în vârstă o strânge la piept, legănând-o, liniștind-o. Cilka simte o împunsătură ciudată de dor.

— Nu mori, devii femeie.

Unele dintre femei deja rup bucăți din hainele lor, își sfâșie poalele rochiei, și le dau mai departe celei care se ocupă de fată.

Trenul pornește cu o smucitură, aruncând-o pe Josia pe jos. Aceasta scapă un mic chicotit. Cilka nu se poate abține și chicotește și ea. Privirile li se întâlnesc. Josia seamănă puțin cu prietena ei Gita. Gene și sprâncene întunecate, o gură mică, drăguță.

Multe ore mai târziu, se opresc din nou. Li se aruncă înăuntru pâine și apă. De data asta, oprirea

aduce cu ea și o inspecție atentă, și tânăra mamă e silită să-și dea bebelușul mort soldaților. Trebuie să fie ținută ca să nu iasă din vagon pentru a fi cu copilul ei. Trântirea ușii o reduce la tăcere și este ajutată să se ducă într-un colț să-și plângă durerea.

Cilka vede cu câtă atenție privește Josia totul, cu mâna la gură.

— Josia, așa-i? o întreabă Cilka pe fata care se sprijinise de ea de când se urcaseră în tren. O întreabă în polonă, limba în care a auzit-o vorbind.

— Da.

Josia se întoarce încet, până când genunchii lor se lipesc unii de alții.

— Eu sunt Cilka.

Discuția lor pare să le încurajeze și pe alte femei. Cilka le aude și pe altele întrebându-și vecinele cum se numesc, și curând întreg vagonul e plin de șoapte. Sunt identificate limbi și se produc mișcări pentru a pune laolaltă naționalități. Se împărtășesc povești. O femeie a fost acuzată că i-a ajutat pe naziști permițându-le să cumpere pâine de la brutăria ei din Polonia. Alta a fost arestată pentru că a tradus propagandă germană. O alta a fost capturată de naziști și, fiind prinsă cu ei, a fost acuzată că spionase în favoarea lor. În mod uimitor, printre lacrimi izbucnesc hohote de râs în timp ce fiecare femeie povestește cum a ajuns să fie condamnată. Unele confirmă că trenul merge într-un lagăr de muncă forțată, dar nu știu unde.

Josia îi spune Cilkăi că e din Cracovia și are șaisprezece ani. Cilka deschide gura să-i spună și ea câți ani are și de unde e, dar, înainte de a apuca, o femeie din apropiere rostește cu glas tare:

— Eu știu de ce e aici.

— Las-o în pace, spune femeia în vârstă mai puternică, cea care propusese să fie împărțită pâinea.

— Dar am văzut-o îmbrăcată în haină de blană în toiul iernii, în timp ce noi muream de frig!

Cilka rămâne tăcută. Simte o fierbinţeală urcându-i pe ceafă. Își înalţă capul și se uită fix la acuzatoarea ei. O recunoaște vag. Nu e oare și ea una dintre veteranele de la Birkenau? Nu avea o slujbă călduţă și confortabilă în clădirea administraţiei?

— Și tu, tu care vrei s-o acuzi, spune femeia în vârstă, tu de ce ești aici, în vagonul ăsta luxos, mergând într-o vacanţă de vară?

— Nimic, eu n-am făcut nimic, vine răspunsul anemic.

— Niciuna dintre noi n-a făcut nimic, spune ferm Josia, apărându-și noua prietenă.

Cilka își încleștează maxilarul, luându-și ochii de la femeia aceea.

Simte privirea blândă, liniștitoare, a Josiei aţintită asupra ei.

Îi aruncă un zâmbet vag, apoi își întoarce capul spre perete, închizând ochii și încercând să gonească amintirea care a invadat-o brusc despre Schwarzhuber – ofiţerul comandant de la Birkenau – stând deasupra ei în cămăruţa aceea și desfăcându-și cureaua, zgomotul făcut de femeile care plângeau dincolo de perete.

*

* *

Data următoare când trenul se oprește, Cilka își primește porţia de pâine. Instinctiv, mănâncă jumătate și își vâră cealaltă jumătate în sân. Se uită în jur, temându-se că cineva ar putea s-o urmărească și să i-o ia. Josia întinde mâna și îi atinge părul retezat scurt. Cilka rezistă impulsului de a o îmbrânci.

— Îmi place părul tău, spune cu o voce tristă, obosită.

Relaxându-se, Cilka se întinde și atinge și ea părul ciopârţit al fetei.

— Și mie îmi place al tău!

Cilka fusese rasă în cap și despăducheată la închisoare. Un proces familiar pentru ea, căci îl

văzuse întâmplându-se atât de des prizonierelor din *celălalt loc*, dar presupune că pentru Josia e nou.

Disperată să schimbe subiectul, întreabă:

— Ești cu cineva aici?

— Sunt cu bunica mea.

Cilka urmărește privirea Josiei până la femeia în vârstă, curajoasă, care vorbise mai devreme și care încă o ține protector pe după umeri pe Ana. Le observă cu atenție. Înclină ușor din cap una spre alta.

— Poate vrei să te duci mai aproape de ea, spune Cilka.

Acolo unde merg, femeia mai în vârstă s-ar putea să nu reziste mult.

— Ar trebui. Poate că-i e frică.

— Ai dreptate. Și mie mi-e, spune Cilka.

— Serios? Nu pari speriată.

— Ba sunt. Dacă vrei să mai vorbim, sunt aici.

Josia pășește cu grijă peste și pe lângă femeile aflate între bunica ei și Cilka. Aceasta din urmă continuă să se uite prin crăpăturile vagonului, pe unde pătrunde lumina. Îi scapă un ușor zâmbet când le vede și le simte pe femei dându-se la o parte ca să-i facă loc noii ei prietene.

*

* *

— Au trecut nouă zile, cred. Am numărat. Cât o mai dura? murmură Josia, fără să se adreseze cuiva anume.

Acum e mai mult loc în vagon. Cilka a ținut socoteala celor care au murit de boală, de foame sau în urma rănilor căpătate la interogatorii și au fost scoși din tren când acesta s-a oprit pentru pâine și apă. Unsprezece adulți, patru copii mici. Din când în când, se mai aruncă înăuntru niște fructe împreună cu bucăți de pâine uscată, pe care a văzut cum mamele le mărunțesc în gură pentru a le da copiilor.

Josia stă acum ghemuită lângă Cilka, cu capul în poala acesteia. Tresare în somn. Cilka știe ce imagini îi gonesc probabil prin minte. Cu câteva zile în urmă, bunica ei a murit. Păruse atât de puternică și curajoasă, dar pe urmă începuse să tușească din ce în ce mai rău și să tremure, apoi își refuzase porția de mâncare. Și în cele din urmă tusea s-a oprit.

Cilka a privit-o pe Josia stând mută în ușa vagonului, în timp ce trupul bunicii ei era dat cu grosolănie soldaților care așteptau. A simțit o durere fizică atât de puternică, încât s-a îndoit din șale, nemaiputând să respire. Dar n-a ieșit niciun sunet, nicio lacrimă.

Auschwitz, 1942

Sute de fete sunt mânate de la Auschwitz la Birkenau într-o zi fierbinte de vară. Patru kilometri. Un marș lent, dureros pentru multe dintre ele, care au ghete de măsuri nepotrivite sau, mai rău, nu au încălțări deloc. Când intră prin arcada de cărămidă mare, impunătoare, văd blocurile în construcție. Bărbații care lucrează aici se opresc și se uită îngroziți la nou-sosite. Cilka și sora ei, Magda, sunt la Auschwitz de circa trei luni și muncesc alături de alte fete slovace.

Sunt scoase de pe aleea principală a lagărului și conduse într-o zonă îngrădită, cu mai multe clădiri terminate și altele încă în lucru. Sunt oprite și ținute în șiruri lungi în soarele dogoritor vreme de ore întregi, li se pare.

Din spate se aude mișcare. Cilka întoarce capul spre intrarea în lagărul femeilor și vede un ofițer superior, urmat de câțiva alți bărbați, care merge de-a lungul șirului de fete. Majoritatea acestora își țin capul plecat. Cilka nu. Ea vrea să vadă cine are nevoie de o asemenea protecție în fața unor fete neînarmate, lipsite de apărare.

— Obersturmfuhrer *Schwarzhuber! spune un gardian, salutându-l pe ofițer. Dumneavoastră o să supravegheați selecția astăzi?*

— Da.

Ofițerul superior Schwarzhuber merge mai departe de-a lungul șirului de fete și femei. Se oprește puțin când trece pe lângă Cilka și Magda. Când ajunge la capătul șirului, se întoarce și pornește înapoi. De data asta, vede chipurile plecate. Din când în când, își folosește bastonul ca să ridice bărbia câte unei fete.

Se apropie. Se oprește lângă Cilka, care o are pe Magda în spatele ei. Își ridică bastonul. Cilka i-o ia înainte și ridică bărbia sus, privindu-l direct în față. Dacă-i poate atrage atenția, o s-o ignore pe sora ei. El întinde mâna și îi ridică brațul stâng, părând să se uite la cifrele neclare de pe pielea ei. Cilka o aude pe Magda trăgând brusc aer în piept în spatele ei. Schwarzhuber îi lasă brațul să cadă, se întoarce la capătul șirului și Cilka îl vede vorbind cu ofițerul SS din spatele lui.

*

* *

Au fost sortate din nou. Stânga, dreapta; inimi bătând, trupuri chircite de frică. Cilka și Magda au fost alese să mai trăiască o zi. Acum stau la coadă ca să fie marcate iar în mod dureros — ca să li se refacă tatuajele, să nu pălească niciodată. Stau aproape una de alta, dar fără să se atingă, deși își doresc cu disperare să se aline reciproc. Vorbesc în șoaptă în timp ce așteaptă — consolându-se, întrebându-se.

Cilka numără fetele din fața ei. Cinci. Curând o să fie rândul său, apoi al Magdei. Din nou o să-și întindă mâna stângă cuiva care îi va imprima cifrele albastre înțepându-i pielea. Prima dată a fost marcată la intrarea în Auschwitz cu trei luni în urmă, acum iar, după ce a fost reselectată pentru noul lagăr, Auschwitz II: Birkenau. Începe să tremure. E vară, soarele strălucește deasupra ei.

Se teme de durerea pe care o va simți curând. Prima oară a țipat, speriată. De data asta, își spune, o să rămână tăcută. Cu toate că are numai șaisprezece ani, nu mai poate să se comporte ca un copil.

Scoțând capul din șirul de fete, îl urmărește pe Tatowierer. *El se uită în ochii fetei al cărei braț îl ține. Îl vede ducând un deget la buze: Șșșt. Îi zâmbește. Își pleacă privirile în pământ în timp ce fata se îndepărtează, apoi și le ridică și se uită după ea. Ia brațul următoarei și nu vede că cea de dinainte se întoarce să-l privească.*

Patru. Trei. Două. Una. Acum e rândul ei. Se uită rapid, liniștitor la Magda, apoi înaintează. Stă în fața Tatowierer-*ului, cu brațul stâng pe lângă corp. El îi ridică blând brațul. E surprinsă ea însăși când și-l trage, o reacție aproape automată, care-l face să se uite la ea, s-o privească în ochi, pe care și-i știe plini de furie, de silă că trebuie să fie iar pângărită.*

— Îmi pare rău. Îmi pare tare rău, îi șoptește el blând. Te rog, dă-mi brațul.

Trec câteva clipe. El nu face nicio încercare de a o atinge. Ridică brațul și i-l oferă.

— Mulțumesc, spune el doar din buze. Se termină repede.

Cu sângele picurându-i din braț, deși nu atât de mult ca data trecută, Cilka șoptește: „Fii blând cu sora mea“, apoi se îndepărtează cât poate de încet, ca să aibă Magda timp s-o ajungă din urmă. O caută curioasă cu privirea pe fata care fusese înaintea ei. Se uită înapoi la Tatowierer. *Pe ea n-a urmărit-o cum se îndepărta. O vede pe fata care fusese cu cinci persoane înaintea ei stând în fața Blocului 29 și se apropie de ea și de celelalte, care așteaptă să fie primite în noua lor „casă“. O studiază pe tânără. Chiar și cu capul ras, cu rochia informă acoperind orice rotunjimi ar putea avea sau avut cândva, e frumoasă. Ochii ei mari, întunecați, nu trădează niciun semn al disperării*

pe care Cilka a văzut-o la atât de multe. Vrea să ajungă s-o cunoască pe fata care l-a făcut pe Tatowierer *să o privească atât de intens. Curând, Magda i se alătură, strâmbându-se de durerea provocată de tatuaj. Pentru moment, nu pot fi văzute de niciun gardian și Cilka strânge mâna surorii ei.*

În seara aceea, în timp ce fetele din Blocul 29 își găsesc fiecare un loc pe priciul pe care îl vor împărți cu multe altele și se întreabă precaut una pe alta „De unde ești?“, Cilka află că numele fetei e Gita. Vine dintr-un sat din Slovacia, nu departe de Bardejov, orașul ei și al Magdei. Gita le prezintă pe Cilka și Magda prietenelor ei Dana și Ivanka.

A doua zi, după apel, fetele sunt trimise în zona de muncă. Cilka e trasă deoparte, nu e trimisă împreună cu celelalte să lucreze în Kanada, unde sortează hainele, bijuteriile și amintirile de familie aduse la Auschwitz de prizonieri și le pregătesc pe multe dintre ele să fie trimise în Germania. În schimb, în urma unei cereri speciale, trebuie să se prezinte în clădirea administrației, unde o să lucreze.

CAPITOLUL 3

Gulagul Vorkuta, Siberia

Temperatura scade. Nu se întâmplă brusc, e mai degrabă o schimbare treptată, simțită într-o noapte când Cilka și celelalte s-au trezit ghemuite una într-alta. Toate sunt în haine de vară. Cilka nu știe ce lună este, dar crede că august sau septembrie, și nu știe încotro merg, dar limba pe care o aude la fiecare oprire e rusa.

O zi se scurge în următoarea. Boala se furișează în vagon. O tuse cumplită le secătuiește pe femei de toată energia pe care ar mai putea-o avea. Discuțiile sunt tot mai puține și tot mai scurte. La ultimele câteva opriri, bărbaților li s-a făcut milă de ele, s-au dezbrăcat, și-au scos *kalsonî*, cum le numeau ei, aruncându-le în vagonul lor. Cilka și Josia își trăseseră izmenele lungi, calde încă, pe picioarele lor cu pielea brobonită, făcând un semn slab de mulțumire.

La trei zile după ce s-au oprit ultima dată, trenul scrâșnește, rămâne pe loc, ușile grele se dau în lături. În fața lor se așterne un peisaj vast, nepopulat, cu noroi și iarbă galben-verzuie.

De data asta nu le întâmpină unul sau doi soldați. Zeci de bărbați în uniformă, cu puștile în poziție de tragere, sunt aliniați pe lungimea trenului.

— *Na vîhod!* strigă ei. Afară!

În timp ce femeile se chinuie să se ridice, multe prăbușindu-se pe picioarele care nu mai sunt în stare să le susțină greutatea, strigătele continuă.

Cilka și Josia se alătură celor de afară pentru prima dată în săptămâni întregi. Își înlănțuie brațele cu două femei mai în vârstă, care abia pot sta în picioare. Nu e nevoie să li se spună ce să facă: s-a format un șir în fața lor, știu în ce direcție

trebuie să stea cu fața. Văd în depărtare niște clădiri rudimentare pe câmpia întinsă, plată. Un alt lagăr înconjurat de nimic, se gândește Cilka. Dar aici cerul e altfel — un albastru-cenușiu incredibil de vast. Se târăsc împreună cu ceilalți spre clădirile îndepărtate. Cilka încearcă să numere vagoanele — din unele au coborât bărbați, din altele, femei și copii; oameni de toate vârstele, în diferite stadii de boală și disperare. Unii fuseseră în tren de la început, alții fuseseră urcați pe drum.

Timpul se oprește în loc pentru ea când își amintește cum stătuse la coadă să intre în *celălalt loc*. Coada aceea ducea spre o existență care nu avea dată-limită. De data asta, știe când o să se încheie, dacă o să supraviețuiască până atunci. Cincisprezece ani. Oare faptul că există o dată-limită va face chinul mai suportabil? Se poate crede măcar într-o dată-limită?

Nu după mult timp, Cilka ajunge în fața unei femei masive, îmbrăcate în uniformă kaki. Hainele în care a ajuns aici sunt prea subțiri pentru vremea de afară. Pesemne că sunt foarte în nord. Aproape că nu-și mai simte mâinile și picioarele.

— *Imia, familia?* latră femeia spre ea, scrutând o listă de pe o mapă. Numele.

— Cecilia Klein.

După ce numele îi este bifat, Cilka urmează șirul, intrând într-un buncăr mare de beton. Se uită imediat spre tavan, căutând semnele dușurilor. O să fie apă sau gaz? Ușurarea ei că nu vede nimic amenințător e palpabilă și se ține de Josia ca să-și recapete echilibrul.

— Ești bine? o întreabă Josia.

— Da, sunt bine. Am crezut că o să facem duș.

— Mi-ar plăcea foarte mult un duș, de asta avem nevoie.

Cilka se silește să zâmbească. Nu pare să aibă vreun rost să explice de ce se temuse. Văzând uluirea de pe fețele din jurul ei, își dă seama că probabil puține dintre ele au mai trecut prin așa

ceva. Numai supraviețuitorii din *celălalt loc* sau cei din alte lagăre poartă povara de a ști ce i-ar putea aștepta pe toți.

Când camera se umple, intră mai mulți soldați.

— Hainele jos. Acum.

Femeile privesc în jur, căutând îndrumare. Cuvintele sunt șoptite în diferite limbi, și ele înțeleg pe rând, în timp ce câteva încep să-și scoată încet hainele.

Cilka îi șoptește Josiei:

— Trebuie să-ți dai jos hainele.

— Nu, Cilka, nu pot, nu în fața unor bărbați!

Se pare că în închisoare Josia a fost rasă numai în cap, n-a avut parte de întregul calvar. Cilka știe că li se va rade tot părul de pe corp.

— Ascultă-mă. Trebuie să faci ce ți se spune.

Cilka începe să descheie nasturii din față ai rochiei Josiei. Josia îi dă mâna la o parte, descumpănită, uitându-se în jur la celelalte femei aflate în diferite etape ale dezbrăcării. Cele goale își țin mâinile în fața pubisului și peste sâni. Încet, începe și ea să se dezbrace.

— Grăbește-te, spune Cilka. Lasă-ți hainele unde au căzut.

Cilka își ridică privirile spre soldații care stau în fața ușilor, răcnind instrucțiuni. Rânjetele și înghiontelile lor îi fac greață. Se uită în jos, la grămada de haine de la picioarele ei. Știe că n-o să le mai vadă.

Bărbații din fața ușilor se dau deoparte, lăsând să intre alți patru soldați, fiecare târând câte un furtun mare. Șuvoiul de apă rece ca gheața le face pe femei să se izbească una de alta, țipând, urlând, în timp ce sunt răsturnate, făcute ghem laolaltă de forța apei. Mirosul de clor devine copleșitor și țipetele se transformă în tuse și horcăit.

Cilka e izbită de un perete cu faianța crăpată, care îi zgârie brațul când alunecă pe jos. Privește cum soldații țintesc sadic femeile mai bătrâne, mai fragile, care încearcă să-i sfideze străduindu-se să

stea ferm în picioare. Cad luptând. Cilka se ghemuiește în poziție de fetus și rămâne acolo până când furtunurile sunt oprite și soldații pleacă râzând.

*
* *

În timp ce femeile se ridică și se îndreaptă spre ușă, unele apucă din mers câte un obiect de îmbrăcăminte leoarcă de apă ca să se acopere. Ies din clădire și li se dau prosoape subțiri, gri, să se înfășoare în ele. Desculțe pe pământul rece, amestecat cu pietriș, merg până la o clădire de beton din apropiere, identică cu cea pe care tocmai au părăsit-o.

Cilka o vede pe Josia în fața ei și se grăbește s-o prindă din urmă.

— Acum o să ne dea alte haine? întreabă Josia.

Cilka îi privește fața trasă, disperată. Ce urmează o să fie mult mai rău, se gândește ea. Poate măcar pentru moment are cum s-o înveselească.

— Așa sper, griul nu mă prinde!

E mulțumită s-o audă pe Josia chicotind ușor.

Sunt împinse brutal și împărțite în patru șiruri; din clădire, se aud țipete de protest. Câteva femei, îngrozite, rup rândurile. Devin ținte pentru gardieni, care trag în ele. Împușcăturile ratează, dar le trimit pe femei rapid înapoi în șir. O sursă de distracție.

O simte pe Josia tremurând lângă ea.

Cilka și Josia intră în clădire și văd ce se întâmplă cu femeile din fața lor. Patru bărbați stau în spatele a patru scaune. Alături stau câteva femei puternice, masive, și ele îmbrăcate în uniforme kaki.

Privește cum femeia din fața ei se apropie de scaun și e silită să se așeze. Părul femeii e adunat brutal și retezat scurt aproape de cap, cu o foarfecă. Într-o clipă, bărbatul schimbă foarfeca cu un aparat de ras și îl trece peste scalpul femeii.

Sângele șiroiește pe fața acesteia în jos și-n sus. Una dintre femeile de alături e smucită să se ridice, întoarsă și pusă cu un picior pe scaun. Josia și Cilka se uită cu oroare cum bărbatul, fără nici cel mai mic semn de emoție sau grijă, îi rade zona pubiană. Când ridică capul, indicând că a terminat, supraveghetoarea o îmbrâncește pe femeie de-acolo și îi face semn Josiei să înainteze.

Cilka se mută rapid în șirul alăturat, ca să fie ea următoarea la ras. Astfel, poate măcar să fie alături de Josia în timpul acestei umiliri; ea a mai trecut prin toate astea. Se îndreaptă împreună spre scaune. Se așază fără să li se mai spună. Cilka își ține ochii pe Josia cât de mult poate, oferindu-i tăcut alinare, și o doare inima când vede lacrimile care curg neajutorate pe obrajii ei. Își dă seama că e prima dată când e supusă la ceva atât de brutal.

După ce sunt rase în cap, Josia întârzie să se ridice și o supraveghetoare îi trage un dos de palmă peste față, smucind-o în picioare. Cilka își pune piciorul pe scaun și se uită fix la bărbatul din fața ei. I se răspunde cu un rânjet subțire, fără dinți, și știe că a făcut o greșeală.

Pe când Cilka și Josia se îndepărtează, acoperite doar cu prosoapele gri, pe coapsa interioară a Cilkăi șiroiește sângele – pedeapsa ei pentru că a îndrăznit să fie curajoasă. Josia începe să vomite. Înecându-se, tot ce poate scoate din ea e fiere și un lichid tulbure.

Le urmează pe celelalte pe un coridor lung.

— Ce mai e? scâncește Josia.

— Nu știu. Orice-ar fi, nu protesta, nu te certa cu ei; încearcă să fii invizibilă și să faci ce ți se spune.

— Asta e sfatul tău? Să accept pur și simplu, orice-ar fi, să accept?

Vocea i se ridică, furia înlocuind rușinea.

— Josia, am mai trecut prin asta, crede-mă!

Cilka oftează. Dar simte și ușurare văzând demonstrația de forță și sfidare a Josiei. O să aibă

nevoie de flacăra asta într-un asemenea loc.

— Are vreo legătură cu cifrele de pe brațul tău? întreabă Josia.

Cilka își privește brațul stâng, cel cu care ține prosopul în jurul corpului, cu tatuajul în plină vedere.

— Da, dar să nu mă mai întrebi niciodată despre asta.

— Bine, spune Josia. Am încredere în tine. Măcar acum nu mai țipă nimeni în fața noastră, deci nu poate fi atât de rău, nu-i așa?

— Să sperăm că primim ceva călduros de îmbrăcat. Sunt înghețată. Nu-mi mai simt picioarele.

Cilka încearcă să adopte un ton lejer.

Pe când se apropie de camera de la capătul coridorului, văd grămezi de prosoape gri aruncate la intrare. Din nou, supraveghetoare cu figuri impasibile stau în așteptare. Din față, răzbat voci bărbătești.

— *Tî maia*. Tu ești a mea, aude Cilka un gardian strigându-i uneia dintre femeile aflate chiar înaintea lor în șir. Femeia din fața ei, mai în vârstă, avansează. După ea urmează Cilka, și apoi Josia.

— Mișcă-te, băbătie! îi strigă un gardian femeii.

Cilkăi îi sare inima din piept. Ce se întâmplă?

— Hei, Boris, tu ce aștepți?

— O să știu când o s-o văd.

Femeia din fața Cilkăi se întoarce spre fete cu privirea încărcată de milă, șoptindu-le:

— Nenorociții ăștia își aleg pe cine vor să reguleze. Se uită la Cilka și Josia de sus până jos. Voi n-o să aveți probleme.

— Ce vrea să spună, că o să fim alese? întreabă Josia.

Cilka scutură din cap, nevrând să creadă. E posibil să se întâmple din nou?

Se întoarce spre Josia și se uită în ochii ei.

— Ascultă-mă, Josia. Dacă unul dintre bărbați te alege, du-te cu el.

— De ce? Ce vrea?

— Îți vrea corpul.

Speră că va putea să-i explice mai târziu că el îi poate avea corpul, dar nimic mai mult; că nu-i poate avea mintea, inima, sufletul.

— Nu, nu, n-am mai fost niciodată cu un băiat. Cilka, te rog, nu mă obliga. Prefer să mor.

— Nu, n-o să mori. Trebuie să trăiești. Trebuie să trăim. Mă auzi? Înțelegi?

— Nu, nu înțeleg. N-am făcut nimic, n-ar trebui să fiu aici.

— Sunt sigură că cele mai multe dintre noi n-ar trebui să fie aici, dar suntem. Dacă o să fii aleasă să fii proprietatea unui singur bărbat, ceilalți o să te lase în pace. Acum mă înțelegi?

Fața Josiei e încordată, confuză.

— Cre-cred că da. Ah, Cilka, ție ți s-a mai întâmplat asta, așa-i?

— Capul sus, nu arăta că ți-e frică.

— Acum o clipă mi-ai spus să fiu invizibilă.

— Asta era atunci, acum e acum; atât de repede se pot schimba lucrurile.

Cilka ridică ea însăși ochii spre bărbați.

Blocul administrației de la Birkenau, 1942

Cilka stă lângă Gita, amândouă lucrează conștiincioase, privirile li se întâlnesc fugar, schimbă mici zâmbete. Cilka a fost trasă afară din șir la selecție și aleasă pentru această muncă în loc de Kanada. Și e recunoscătoare că Gita lucrează și ea aici acum. Dar speră s-o poată aduce cumva și pe Magda la căldură. Părul Gitei e încă tuns foarte scurt, dar, nu se știe de ce, ei i s-a permis să și-l lase să crească. Îi plutește peste gât și urechi.

Nu-i vede pe cei doi ofițeri SS apropiindu-se de ele și, brusc, e înșfăcată de braț și smucită ca să se ridice. În timp ce e târâtă, se uită în urmă la Gita, implorând din ochi. De câte ori sunt despărțite, ar

putea fi ultima dată când se văd. Zărește o femeie-ofițer apropiindu-se de Gita și lovind-o cu palma peste cap.

Încearcă să se opună în timp ce e târâtă afară, traversând lagărul femeilor. Nu le poate face față celor doi bărbați. E liniște în lagăr — femeile sunt toate la lucru. Trec pe lângă clădirile în care stau femeile și ajung la o construcție identică, dar de data asta înconjurată de un zid de cărămidă. Cilka simte cum îi urcă fierea prin gât. A auzit că aici vin femeile să moară.

— Nu… Vă rog…, spune ea. Ce se întâmplă?

Pe aleea de pământ din față e parcată o mașină strălucitoare. Ofițerii deschid poarta și intră în curte. Unul din ei bate tare în ușa clădirii din stânga, și, când aceasta se deschide, o aruncă înăuntru, închizând-o cu zgomot după ea. Cilka e trântită pe o podea aspră de pământ, și în picioare, în fața ei, în fața unor șiruri de priciuri din lemn neșlefuit, se află bărbatul pe care-l recunoaște de la selecție, ofițerul superior Schwarzhuber.

Este un bărbat impunător, rareori văzut în lagăr. Își lovește cizma înaltă de piele cu bastonul. Cu fața total lipsită de expresie, privește peste capul Cilkăi. Ea se dă înapoi spre ușă, pipăind după clanță. Într-o clipă, bastonul e azvârlit prin aer și îi lovește mâna. Țipă de durere și alunecă iar pe podea.

Schwarzhuber se apropie de ea și își ia bastonul de jos. Stă în picioare deasupra ei, dominând-o. O privește fix, respirând greu.

— Asta va fi noua ta casă, îi spune. Ridică-te.

Ea se ridică în picioare.

— Urmează-mă.

O duce în spatele unui perete, unde e o cămăruță și un pat cu somieră de lemn cu o saltea pe el.

— Știi că fiecare bloc are un șef? întreabă el.

— Da, spune ea.

— Ei bine, tu o să fii șefa Blocului 25.

Cilka nu are cuvinte, nu are suflu. Cum ar putea ea — cum ar putea oricine — să fie șeful acestui bloc? E blocul în care femeile își petrec ultimele ore înainte de a fi trimise la camera de gazare. O să le mai vadă vreodată pe Magda și Gita? E cel mai înspăimântător moment din viața ei.

— Ești foarte norocoasă, zice Schwarzhuber.

Scoțându-și cascheta, o aruncă de-a curmezișul camerei. Cu mâna cealaltă continuă să-și lovească ferm cizma cu bastonul. La fiecare plesnet, Cilka tresare, așteptându-se să fie lovită. El își folosește bastonul ca să-i ridice cămașa. Ah, își zice ea. Așadar, asta e. Cu mâini tremurătoare, își descheie primii doi nasturi de sus. El îi pune apoi bastonul sub bărbie. Ochii lui nu par să vadă nimic. E un om al cărui suflet a murit și al cărui trup așteaptă să-l prindă din urmă.

Întinde ambele brațe și Cilka interpretează acest gest ca „dezbracă- mă“. Făcând un pas înainte, încă la un braț distanță, începe să-i descheie numeroșii nasturi de la veston. O lovitură de baston peste spinare o face să se grăbească. El e nevoit să dea drumul bastonului, ca să-i poată scoate haina. Luându-i-o din mână, o aruncă după cascheta. Își scoate singur maioul. Încet, Cilka începe să-i desfacă cureaua și nasturii de sub ea. Îngenunchind, îi trage cizmele.

Trăgând-o pe prima, se dezechilibrează, căzând greu pe pat, împinsă de el. O încalecă. Îngrozită, Cilka încearcă să se acopere când el îi sfâșie cămașa. Îi simte palma peste față în timp ce închide ochii și se lasă în voia inevitabilului.

*
* *

— Ei sunt „privilegiații“, șoptește un gardian strângând o țigară între dinți.

Vocea lui o aduce pe Cilka în prezent.

— Cum?

— Bărbații în fața cărora o să defilați. Ei sunt „privilegiații“, prizonieri cu vechime, care au poziții înalte în lagăr.

— A, nu soldați?

— Nu, prizonieri ca și voi, care sunt aici de mult și fac munci calificate, în administrație. Dar ăștia sunt și dintre cei de drept comun. Au rețeaua lor de putere.

Cilka înțelege. O ierarhie între vechi și noi.

Pășește în încăpere, cu Josia în urma ei, amândouă goale și tremurând. Se oprește să privească șirurile de bărbați printre care trebuie să meargă. Zeci de ochi o privesc la rândul lor.

Bărbatul care e primul în șirul din dreapta ei face un pas înainte și ea se întoarce să-i înfrunte privirea, măsurându-l cu îndrăzneală și judecând că pesemne fusese șeful unei bande acolo de unde venise. Nu mult mai înalt ca ea, îndesat, evident nu subnutrit. Nu pare să aibă mai mult de treizeci, treizeci și ceva de ani. Îi studiază chipul, încercând să vadă dincolo de limbajul corpului. Fața îl trădează. Ochi triști. Nu știe de ce, dar nu-i este frică de el.

— În sfârșit, strigă unul dintre bărbați.

— Era și timpul, Boris!

Boris îi întinde mâna Cilkăi. Ea nu i-o ia, dar se apropie de el. Întorcându-se, o încurajează pe Josia să meargă mai departe.

— Vino-ncoa’, mititico, zice altul. Cilka se uită la bărbatul care o privește lasciv pe Josia. O brută masivă, dar cocoșată. Limba îi tot țâșnește din gură, dezvăluind niște dinți înnegriți și sparți. Arată mult mai fioros decât Boris.

Și Josia e aleasă.

Cilka se uită la bărbatul identificat drept Boris.

— Cum te cheamă? întreabă el.

— Cilka.

— Du-te și ia-ți niște haine și o să te găsesc când o să am nevoie de tine. Cilka merge mai departe de-a lungul șirului de bărbați. Toți îi

zâmbesc, câțiva fac comentarii despre pielea ei, despre corpul ei. O ajunge din urmă pe Josia și se trezesc din nou afară, conduse în alt buncăr de beton.

În sfârșit, li se aruncă niște haine. O cămașă cu nasturi lipsă, pantaloni din cea mai aspră țesătură pe care a simțit-o Cilka vreodată, o haină grea și o căciulă. Toate gri. Cizmele până la genunchi cu câteva numere mai mari o să-i fie bune când o să-și înfășoare picioarele în ce zdrențe o reuși să găsească, pentru a o apăra de frig.

Odată îmbrăcate, ies din buncăr. Cilka își face mâna pavăză la ochi, ferindu-i de strălucirea soarelui. Cercetează lagărul, care seamănă cu un oraș. Sunt, în mod clar, barăci pentru dormit, dar nu sunt aliniate precis, ca la Birkenau. Diferă ca forme și mărimi. Dincolo de perimetru, vede un delușor cu o mașinărie mare, ca o macara, înălțându-se deasupra lui. Gardul care le înconjoară e plin de posturi de veghe, nici pe departe atât de amenințătoare ca acelea pe care le-a văzut în trecut. Cilka se uită atent la marginea gardului. Nu vede izolațiile care ar trăda că este electrificat. Privind dincolo de gard la terenul sterp, pustiu, care se întinde până la orizont, își dă seama că nici nu e nevoie de un gard electric. Nu ai cum să supraviețuiești acolo.

În timp ce-și târăsc picioarele spre clădirile care le vor deveni casă, urmând persoana din față, fără să știe cine le conduce sau le îndrumă, o femeie cu fața lată, marcată de vreme, se apropie furiș de ele. Soarele încearcă să strălucească, dar vântul mușcă din orice petic de piele expus — sunt atât de departe în nord, încât, deși e sfârșitul verii, pe jos e zăpadă. Femeia poartă mai multe straturi de haine, cizme ce par solide și are căciula trasă bine pe cap și legată sub bărbie. Se uită pieziș la Cilka și Josia.

— Ei, da' ce norocoase sunteți! Aud că v-ați făcut rost de bărbați să vă protejeze.

Cilka lasă capul în jos, nevrând să se angajeze într-o discuție cu ea sau s-o încurajeze. Nu vede piciorul întins în fața ei, care-i pune piedică, și, cu mâinile în buzunare, cade direct cu fața în pământ.

Josia dă s-o ajute, dar e lovită în spate și trântită și ea. Cele două fete zac pe pământul umed, înghețat, una lângă alta.

— Farmecul vostru n-o să vă ajute în ce mă privește. Acum mișcați-vă!

Cilka se ridică prima. Josia rămâne întinsă pe jos, luând într-un târziu mâna Cilkăi, care o ajută să se ridice și ea.

Cilka riscă o privire în jur. Printre sutele de femei, îmbrăcate la fel, rase în cap, cu fețele îngropate în haine, e imposibil să le identifice pe cele care fuseseră cu ele în vagon.

Când intră într-o baracă, sunt numărate de femeia morocănoasă. Cilka s-a gândit că poate e supraveghetoare, dar nu poartă uniformă și, când trece pe lângă ea, observă că are un număr cusut pe haină și pe căciulă. O fi un fel de șefă de bloc, își zice ea.

Camera are paturi de o persoană înșirate pe o latură și un spațiu în mijloc cu o sobă care dă un simulacru de căldură. Femeile din fața lor au dat fuga la sobă și se îmbrâncesc, cu mâinile întinse spre ea.

— Sunt brigadiera voastră, și voi îmi aparțineți, spune șefa. Mă cheamă Antonina Karpovna. An-to-ni-na Kar-pov- na, repetă ea încet, arătând spre sine, astfel ca nimeni să nu înțeleagă greșit ce spune. Eh, *zeciki*[1] norocoase, sper că vă dați seama că aveți una dintre cele mai bune barăci de prizonieri din lagăr!

Cilka își zice că probabil are dreptate. Fără priciuri. Saltele adevărate. Fiecare câte o pătură.

— Vă las să vă instalați, zice brigadiera cu un rânjet răutăcios, apoi iese din baracă.

— Ce înseamnă *zeciki*? șoptește Josia.

— Nu știu, dar nu poate să fie ceva de bine, dă din umeri Cilka. Probabil înseamnă prizonier, sau așa ceva.

Se uită în jur. Niciunul dintre paturi n-a fost revendicat; femeile din fața lor au fugit direct la sobă. Apucând-o pe Josia de braț, Cilka o trage spre fundul barăcii.

— Stai, hai să ne găsim întâi paturi. Așază-te pe ăsta.

Cilka pune stăpânire pe patul din capăt, împingând-o pe Josia să se așeze pe cel de alături.

Studiază fiecare patul pe care stă. O pătură gri subțire pe un cearșaf cândva alb, care acoperă o saltea umplută cu rumeguș.

Graba lor de a-și găsi un culcuș nu trece neobservată de celelalte femei, care acum se înghesuie și ele spre paturi, îmbulzindu-se și îmbrâncindu-se ca să-și revendice și ele locul unde vor dormi în seara asta și în restul nopților în care vor supraviețui.

Devine evident că e un pat pentru fiecare. Căciulile sunt scoase și puse acolo unde ar fi trebuit să fie pernele, dacă li s-ar fi dat.

Cilka se uită în spațiul de vizavi de paturile lor.

Două găleți goale se înfățișează privirii ei. Toaletele. Oftează. Cât o să rămână în baraca asta o să i se aducă aminte de lăcomia ei de a-și asigura locul de dormit pe care-l considera cel mai bun. A crezut că o să aibă parte de puțină intimitate: un perete de o parte, Josia de cealaltă. Întotdeauna există un preț pentru o poziție bună, pentru confort. Ar fi trebuit să știe asta până acum.

Odată stabilit care va fi locul lor, Cilka îi face semn Josiei și se îndreaptă spre sobă cu mâinile întinse. Simte că deja și-a făcut câțiva dușmani, din prima zi.

Josia e împinsă din spate de o femeie masivă, care pare dură, de vârstă incertă. Cade cu fața în jos, izbindu-și-o de podeaua de lemn tare. Îi curge sânge din nas.

Cilka o ajută să se ridice, trăgându-i cămașa până la față, acoperindu-i nasul, oprindu-i sângele.

— De ce ai făcut asta? întreabă o voce.

— Ia vezi, târfă, că pățești și tu la fel, spune bătăușa, așezându-se în fața fetei care a intervenit.

Celelalte femei urmăresc schimbul de replici.

Cilka vrea să reacționeze, s-o apere pe Josia, dar are nevoie să afle mai multe despre funcționarea acestui loc și despre aceste femei, dacă există vreo posibilitate să se înțeleagă între ele.

— Nu-i nimic, îi spune repede Josia fetei care a apărat-o, o tânără suplă, cu pielea deschisă la culoare și ochi albaștri. Mulțumesc.

— Ești bine? întreabă fata într-o polonă cu accent rusesc. Își tot atinge capul ras.

— O să fie, răspunde Cilka.

Tânăra cercetează îngrijorată fața Josiei.

— Eu sunt Natalia.

Josia și Cilka se prezintă și ele.

— Ești rusoaică? întreabă Josia.

— Da, dar familia mea trăiește în Polonia de zeci de ani. Numai că acum s-a hotărât că asta e o crimă. Își pleacă o clipă capul. Dar tu?

Chipul Josiei se bosește.

— Au vrut să afle unde sunt frații mei. Și n-au vrut să mă creadă când le-am spus că nu știu.

Cilka scoate niște sunete de alinare.

— Îmi pare rău, spune Natalia. Poate e mai bine să nu mai vorbim despre asta acum.

— Nici altă dată, zice bătăușa din patul ei, întoarsă cu spatele la celelalte. Sunt variațiuni pe aceeași temă. Fie că am făcut ceva, fie că nu, am fost catalogate drept dușmani ai poporului și suntem aici pentru a fi reeducate prin muncă.

Stă cu fața întoarsă de la ele. Oftează.

Focul trosnește în sobă.

— Și acum? întreabă cineva.

Niciuna nu e pregătită să ofere vreun răspuns. Unele femei se întorc în paturi și se ghemuiesc, adâncindu-se tăcute în gândurile lor.

Cilka o ia pe Josia de braț și o conduce la patul ei. Dând pătura la o parte, o roagă pe fată să-și dea jos încălțările și să se întindă. Nasul nu-i mai sângerează. Se întoarce la sobă. Natalia mai pune cu grijă niște cărbuni dintr-o găleată în cavitatea roșie, încinsă, folosindu-și marginea hainei ca să deschidă și să închidă ușița.

Cilka se uită la grămada de cărbuni.

— Nu sunt destui ca să ne ajungă toată noaptea, zice ea, mai mult pentru sine decât pentru Natalia.

— O să mai cer, răspunde Natalia în șoaptă.

Are obrajii roz și mâini și picioare delicate, dar pare puternică. Cilka vede în ochii ei că își zice că totul se va rezolva. Ea știe cât de repede poți pierde această credință.

— Poate că e mai bine doar să urmărim, să vedem ce fac. Nu cere nimic, așa o să scadă riscul de a fi bătută.

— Cu siguranță n-o să ne lase să înghețăm, spune Natalia cu mâinile în șold.

Nu mai vorbește în șoaptă. Alte câteva femei se ridică într-un cot în paturile lor, ascultând discuția.

Cilka se uită o clipă la toate chipurile întoarse acum către ea. Nu poate ghici cu precizie vârstele tuturor femeilor, dar crede că ea și Josia sunt printre cele mai tinere. Își amintește propriile cuvinte, rostite cu numai câteva ore înainte. Nu ieși în evidență, fii invizibilă.

— Ei? îi aruncă bătăușa de la intrarea în baracă.

Toți ochii sunt ațintiți asupra ei.

— Nu știu mai mult decât voi. Presupun doar. Dar cred că trebuie să economisim cărbunii pe care-i mai avem pentru cazul în care nu mai primim alții astăzi.

— E rezonabil, spune altă femeie, apoi se întinde la loc și își întoarce capul.

Cilka merge încet în fundul barăcii, la patul ei. Mica scădere de temperatură față de mijlocul camerei, la o distanță de numai câțiva metri, o face să-și regrete decizia de a alege intimitatea în locul

căldurii. Se uită la Josia, care pare să doarmă, apoi se culcă.

Lumina soarelui strălucește întruna. Cilka habar nu are cât e ceasul. O urmărește pe Natalia apropiindu-se de foc, care stă să se stingă, și aruncând o cantitate mică de cărbuni în sobă. Ciudat cum oamenii preiau în mod natural anumite roluri.

Adoarme la un moment dat, cât e încă lumină sau e din nou lumină… nu e sigură.

E trezită brusc de zăngănitul sonor de afară. Ușa barăcii se deschide și brigadiera, Antonina Karpovna, reapare.

— Sus și afară cu voi, *zeciki*!

Face un semn din cap, cu mâinile înfipte în buzunarele hainei.

Cilka știe rutina. E prima care se ridică, dar nu se mișcă, sperând că cele din partea din față a barăcii vor ieși primele. Știe că locul cel mai sigur e undeva în mijloc. O ajută pe Josia, care parc-ar fi drogată, să se ridice în picioare și trage păturile pe ambele paturi.

Făcându-și loc să înainteze, o duce pe Josia cu ea afară din clădire.

Văd altele ca ele ieșind din barăcile din jur.

Unde erau când au sosit ele? Femeile din baraca Cilkăi se adună laolaltă afară ca oile, până observă șirurile ordonate de femei mergând în jurul lor. Imitându-le, formează două șiruri de câte zece.

Când baraca e goală, merg în urma celorlalte pleoscăind prin noroiul gros spre o clădire mai mare. Țesătura aspră a noilor haine îi zgârie pielea Cilkăi. Insectele o ciupesc de gâtul expus.

Observă privirile fixe, triste și amenințătoare. Înțelege. Încă o baracă plină de prizoniere, mai multe guri de hrănit, mai mulți oameni cu care să te lupți pentru muncile mai ușoare. Celor nou-sosiți le va fi cel mai greu să-și găsească locul în ierarhie, până când nu vor mai fi nou-sosiți. Ea fusese o veterană în *celălalt loc* – ea și celelalte

fete slovace care au supraviețuit. Le văzuseră pe toate. Rămăseseră în viață. Se întreabă dacă poate găsi un mod de a îmbunătăți mai devreme statutul ei și al Josiei fără să iasă în evidență. Sau poate că tocmai din cauza unor astfel de gânduri se află aici. Poate că munca silnică e ceea ce merită.

Intră în clădirea-cantină, respectând tradiția stabilită: stai la coadă, accepți ce ți se dă, găsești o bancă pe care să te așezi. *Ochii plecați, nu ieși în evidență.*

Îi este îndesată în mână o cană de tablă. Se uită la Josia. Nasul îi e umflat, a început să se învinețească. Înaintează, în cană i se toarnă ceva asemănător cu o supă, plină de bucățele albe neidentificabile, și i se aruncă un codru de pâine uscată. Josiei îi tremură mâinile și își varsă jumătate din mâncare când încearcă s-o ia. Supa și pâinea zac pe podea. Încet, Josia se apleacă și ridică pâinea. Cilka are un impuls oribil de a țipa la ea. Ce mult valorează aceste mici porții!

Nu sunt destule mese și bănci ca să se așeze toate. Multe femei stau în picioare lângă perete uitându-se, așteptând să termine cineva și să elibereze locul. Câteva mănâncă în picioare, prea flămânde ca să le mai pese de maniere.

Una dintre femeile din baraca Cilkăi vede un loc eliberându-se și se repede spre el. E oprită cu dosul palmei de persoana care stă alături de locul eliberat, și cana îi zboară din mână, conținutul vărsându-i-se pe podea și pe cele care stăteau la masă.

— La rând, *noviciok*[2]*!* Nu ți-ai câștigat dreptul de a sta cu noi.

Este demonstrată ordinea ierarhică în fața nou-venitelor, ca să vadă și să învețe. Exact ca la Birkenau, cu cohortele de nou-sosiți. Ea, Gita și alte fete slovace se desprinseseră din mii de prizoniere care-și pierduseră toți prietenii și rudele. Iar cele noi nu înțelegeau, nu aveau cum să

înțeleagă prin ce trecuseră trupurile și mințile lor, ce făcuseră ca să supraviețuiască.

— Mănâncă-ți supa, apoi mănâncă și pâinea sau păstreaz-o pentru mai târziu, îi spune Cilka Josiei. Uneori e mai bine s-o păstrezi, cum am făcut în tren, până când o să știm cât de des și cât de mult o să fim hrănite.

Vede pe fețele trase ale unora dintre femei că nu va fi nici frecvent, nici nutritiv.

Cele două fete sorb încet lichidul maroniu. Măcar e fierbinte. Nu are consistență. Josia observă că altele stau la masă cu linguri, culegând niște bucățele care par a fi de cartof, sau chiar de pește.

— Nouă nu ne-au dat lingură.

— Cred că e ceva de care vom fi nevoite să ne facem rost singure, spune Cilka, văzând tacâmurile deformate pe care le folosesc unele dintre veterane. Când și cum om putea.

După scurt timp, fetele nou-venite sunt adunate de brigadieră. Antonina Karpovna le strânge laolaltă și le conduce înapoi în baraca lor.

Când ultima femeie intră în cameră, Antonina le urmărește mergând fie spre patul lor, fie spre sobă, ca să se simtă confortabil.

— Pe viitor, când intru în cameră vă ridicați imediat și stați în picioare la capătul patului. E clar?

Femeile sar din pat sau se reped spre el și toate iau poziție de drepți la capătul lui.

— De asemenea, stați cu fața la mine. O să dau instrucțiuni o singură dată și vreau să mă uit în ochii voștri și să știu că ați priceput. Cine înțelege ce spun?

Se ridică timid câteva mâini, inclusiv a Cilkăi. Restul doar imitaseră ce făceau celelalte.

— Atunci, cele care înțeleg să facă bine să le învețe și pe celelalte, și repede.

Tace, urmărindu-le pe femeile care se uită fiecare la cea de lângă ea și câteva transmit ce se

spusese, majoritatea în alte limbi slave.

— Astea sunt regulile după care o să trăiți cât sunteți aici. Am stabilit deja când și cum o să munciți, și o să primiți mâncare, și cât o să dormiți.

Lumina se stinge la nouă seara, deși vara n-o să prea observați… De acum și până atunci spălați podeaua, aduceți cărbuni pentru a doua zi, dați zăpada din fața barăcii, dacă e, vă cârpiți hainele, orice e necesar ca să trăiți aici. N-o să permit ca locul ăsta să arate ca o cocină – vreau să pot mânca de pe jos. Mă auziți? O să auziți sunând deșteptarea, n-o să puteți să dormiți mai mult. Două dintre voi o să golească gălețile, nu-mi pasă cine, numai aveți grijă să se facă. Nimeni nu mănâncă până nu sunt goale.

Nu se rostește niciun cuvânt, dar toate capetele se înclină afirmativ.

— Dacă nu faceți ceva din toate astea, dar mai ales dacă nu vă faceți treaba – și lăsați brigada *mea* să rămână în urmă –, o să fiți aruncate în groapă. Pufnește. Groapa e o carceră în *lagpunkt*. E un loc plin de igrasie, mucegăit, în care corpul vă e silit să stea strâmb fie că ședeți, fie că stați în picioare. Nu are sobă și o să vă ningă printr-o fereastră deschisă, cu gratii. O să aveți noroc dacă primiți o găleată în care să vă faceți nevoile, fiindcă e deja o gaură în podea. O să primiți cel mult o treime din porția normală — și o bucată de pâine neagră, tare. Pricepeți?

Capetele se înclină din nou. Pe Cilka o străbate un fior pe șira spinării. Dintr-o geantă pe care o ține pe umăr, Antonina scoate niște fâșii de zdrențe, iar din buzunar o hârtie mototolită.

— Când vă strig numele, veniți și vă luați numărul. Aveți două: pe unul trebuie să-l puneți pe căciulă, pe celălalt pe haina cu care ieșiți afară. Nu trebuie să fiți văzute niciodată fără număr, vizibil pe cel puțin un obiect de îmbrăcăminte.

Pe măsură ce li se strigă numele, femeile răspund și iau cele două zdrențe care le sunt întinse, examinând numărul scris grosolan cu vopsea.

Încă un număr. Cilka își freacă inconștient brațul stâng; ascuns sub haine, e identitatea ei din *celălalt loc*. De câte ori poate să fie cineva redus, șters? Când i se strigă numele, ia pânza care i se întinde și își examinează noua identitate. 1-B494. Josia i-o arată pe a ei. 1-B490.

— Coaseți-vă numerele în seara asta, toate. Vreau să le văd mâine dimineață. Face o pauză, lăsând timp să li se traducă celor care nu înțeleg și urmărind privirile nedumerite. Mă aștept să văd niște cusături interesante, o să-mi spună foarte multe despre voi, adaugă ea ironic.

Se ridică o voce curajoasă:

— Ce să folosim în loc de ac și ață?

Brigadiera scoate din geantă o bucățică mică de stofă cu două ace înfipte în ea. Arată de parcă ar fi fost făcute din sârmă și ascuțite în vârf. Le întinde femeii care stă cel mai aproape de ea.

— Bun, treceți la treabă. Mă întorc în zori. Mâine lucrați. Deșteptarea e la șase.

— Mă scuzați, zice Natalia, cărbuni de unde luăm?

— Descurcați-vă.

În timp ce ușa se închide în urma ei, femeile se adună în jurul sobei. Cilka e ușurată că nimeni n-a fost bătut pentru întrebările puse.

— Dacă ieșim, poate le vedem pe altele luând cărbuni; așa o să știm unde să mergem, propune Josia.

— Culcați-vă, zice Elena, bătăușa, întinzându-se în patul ei. S-ar putea să fie ultima noastră zi liberă.

— Vin cu tine, spune Cilka.

— Și eu, zice Natalia. Restul, începeți să coaseți.

— Da, șefa, spune rece Elena.

Josia a pus cei câțiva cărbuni rămași lângă sobă și ridică găleata goală.

Cele trei ies cu grijă din baracă, uitându-se în jur. Întunericul e tot mai dens și reflectoarele mobile luminează curtea. E frig. Văd prizonieri alergând ici-colo printre clădiri și un grup de femei tinere care merg repede spre baraca de lângă ele, cărând găleți pline ochi cu cărbuni.

— Pe aici, spune Cilka.

Natalia pășește în fața femeilor.

— Puteți să ne spuneți unde sunt cărbunii, vă rog?

— Găsiți-i singure, vine răspunsul.

Natalia își dă ochii peste cap.

— Vin de acolo, zice Josia, arătând spre o clădire. De undeva din spate, hai să ne uităm.

Ajung înapoi în baracă după ce au cărat cu rândul găleata grea. Natalia se duce s-o pună pe podea. Mâinile ei delicate alunecă de pe mâner și cărbunii se împrăștie pe jos. Se uită la celelalte femei cu o privire de scuze.

— Nu-i nimic, mătur eu, se oferă Josia.

Două femei își cos repede numerele pe căciulă și haină.

— De unde ați luat ață? întreabă Natalia, luându-i-o înainte Cilkăi.

— Din cearșafuri, spune femeia mai în vârstă, vorbind într-o limbă slavă poticnită, asemănătoare cu slovaca, și repetând în rusă. Probabil cea mai bătrână din baracă, vorbirea ei abruptă trădează o viață întreagă de muncă grea. Le spune că o cheamă Olga.

Cilka se uită în jur și le vede pe celelalte scoțând cu grijă ațe din marginea cearșafurilor.

— Grăbiți-vă. Ce tot faci cu acul ăla, Olga? întreabă Elena, aplecându- se deasupra bătrânei.

— Încerc să fac o treabă bună. Dacă o faci cum trebuie de prima dată, nu va mai trebui s-o faci din nou.

— Dă-mi acul în clipa asta, tâmpito! Nu e locul potrivit să-ți arăți talentul la brodat.

Elena întinde nerăbdătoare mâna.

— Sunt aproape gata, spune calm Olga.

Cilka admiră felul în care tratează cu apriga Elena, dar înțelege și nevoia de a ataca atunci când lucrurile nu merg conform planului. Pesemne că e primul lagăr al Elenei. Olga coase mai repede, retezând capătul aței cu dinții, apoi întinde acul.

— Poftim, *Tuk krava*.

Cilka își reține un zâmbet. Olga tocmai a făcut-o pe Elena vacă grasă în slovacă, pe un ton afectuos. Îi face cu ochiul Cilkăi.

— Tata era slovac, spune ea.

Elena se încruntă, smulgându-i acul din mână.

Cilka se așază pe patul ei, uitându-se la Josia, care se joacă absentă cu numerele ei. Pare să treacă de la eficiență la disperare în numai câteva clipe.

— Dă-mi-le mie, îi spune.

Josia arată îndurerată.

— Câte o zi, pe rând, spune Cilka. Bine?

Josia dă afirmativ din cap.

Cilka începe să smulgă ațe din cearșaf. Când i se întinde un ac, coase repede numerele pe hainele ei și ale Josiei.

La fiecare împunsătură în stofă, simte durerea acului înfigându-i-se în brațul stâng. Un alt număr. Un alt loc. Se strâmbă.

Să fi pierdut totul. Să fi trebuit să înduri ce a îndurat ea și să fii pedepsit pentru asta. Brusc, acul i se pare greu ca o cărămidă. Cum poate continua așa? Cum poate să lucreze pentru un nou dușman? Să trăiască văzând în jurul ei femei obosind, flămânzind, slăbind, murind. Dar ea – *ea o să trăiască*. Nu știe de ce a fost întotdeauna sigură de asta, de ce simte că poate să reziste – să ridice acul ăsta, deși e greu ca o cărămidă, să coasă, să facă ce trebuie să facă – dar poate. Începe să simtă mânie, furie. Și acul e din nou ușor. Ușor și rapid. Așadar, focul ăsta e ceea ce o susține. Dar e și un blestem.

O face să iasă în evidență. Trebuie să-l stăpânească, să-l controleze, să-l direcționeze.

Să supraviețuiască.

CAPITOLUL 4

Sunetul amenințător al unui ciocan lovindu-se de metal le trezește pe nou-sositele în lagărul Vorkuta la ora șase dimineața. Antonina a avut dreptate – n-ai cum să nu auzi deșteptarea. Femeile au făcut cu rândul la pus cărbuni în sobă toată noaptea, numai atât cât să mențină focul arzând. Deși soarele strălucește în cea mai mare parte a nopții, pe pământ era gheață seara, când s-au întors de la cina sărăcăcioasă de la cantină. Au dormit toate îmbrăcate cu hainele care le fuseseră date în ziua precedentă.

Ușa se deschide, lăsând să intre o pală de aer rece. Antonina Karpovna ține ușa deschisă, uitându-se la femeile care se reped la capătul patului, cu ochii la ea. Dă din cap aprobator.

Merge prin baracă, inspectând numerele proaspăt cusute pe hainele femeilor. Oprindu-se în fața Elenei, răcnește:

— Să le coși din nou diseară. E cea mai proastă cusătură pe care am văzut-o vreodată!

Când ajunge înapoi la ușă, se întoarce spre cele două fete care se află cel mai aproape.

— Luați gălețile și o să vă arăt unde să le goliți. Mâine, una din voi ia o altă *zecika* și îi arată unde să meargă și tot așa, ați înțeles?

Cele două dau fuga la gălețile din fundul barăcii, aflate chiar vizavi de patul Cilkăi.

Când Antonina și cele două fete cu gălețile dispar, celelalte femei rămân în picioare; niciuna nu e pregătită să se miște. Când fetele se întorc, cenușii la față, Antonina le spune tuturor să se îndrepte spre cantină pentru masa de dimineață și să fie înapoi la șapte, pentru apel.

Afară, cele două fete care au golit gălețile se apleacă și-și freacă mâinile de gheață, încercând să

îndepărteze mirosul de urină.

Dacă acum e sfârșitul verii, se gândește Cilka, în timp ce merge cu Josia spre cantină, și deja e zăpadă pe jos și aerul e înghețat, atunci niciuna dintre ele nu e pregătită pentru ce va urma. Munca afară o să fie insuportabilă.

Masa e un terci gros, fără niciun gust. Josia ține minte să-și bage în mânecă prețioasa bucată de pâine. Ca și în ziua precedentă, nu sunt locuri libere la nicio masă. De data asta, nou-venitele știu ce să facă și se sprijină de pereți.

E evident că terciul nu poate fi băut. Femeile se uită în jur. Unele folosesc două degete în loc de lingură. Deocamdată vor trebui să se mulțumească cu asta.

*

* *

Apelul. Acesta îi este foarte familiar Cilkăi. Speră doar că, fiind numai douăzeci, o să meargă repede. Că nimeni n-a dispărut. Își amintește o noapte când a stat în frig — toată noaptea — până când a fost găsită o prizonieră. Durerea din genunchi, din glezne. Și aceea nici măcar n-a fost cea mai rea noapte din *celălalt loc*. Nici pe departe. Antonina Karpovna începe să strige nume. Nume. Nu sunt un număr. Și totuși, am un număr. Cilka se uită la brațul ei stâng acoperit și la numărul atașat pe haina maro, aspră. Am un nume. Răspunde tare „Da“ când e strigată. Li se spune să se așeze pe patru șiruri de câte cinci.

Grupuri de femei trec pe lângă ele, fiecare condus de o brigadieră. Vin și grupuri de bărbați din partea cealaltă a lagărului. Cilka și cele din baraca ei li se alătură, pornind spre porțile care duc afară din incintă. Din ceea ce a observat Cilka la venire, exista o singură intrare și o singură ieșire. Un gard simplu de sârmă ghimpată îngrădește locul. Grupurile de bărbați și femei înaintează ca un roi.

Încetinesc, oprindu-se când se apropie de ieșire, și văd pentru prima dată ritualul mersului zilnic la muncă. Când vine rândul Antoninei, Cilka o vede apropiindu-se de un gardian sau administrator și arătându-i lista de nume. Antonina face semn apoi primului șir de femei să se apropie. Gardianul merge de-a lungul șirului, numărând până la cinci, percheziționându-le brutal, apoi împingându-le înainte și repetând totul cu celelalte trei șiruri. Dă din cap spre Antonina, care le însoțește pe femei, spunându-le să le urmeze pe celelalte. Merg de-a lungul unei căi ferate, împiedicându-se din când în când de șine, crezând că e mai ușor să meargă pe ele decât să-și tragă picioarele din noroiul gros care le seacă de energia de care știu că vor avea nevoie ca să muncească.

Gardienii merg de-a lungul șirurilor de bărbați și femei care se târăsc spre mina mare ce se ivește în fața lor. Arată ca un munte negru, cu o deschizătură care coboară în iad. Mormane de cărbune se înalță lângă niște clădiri mici, șubrede. Deasupra gurii minei văd roata care trage cărbunele din adâncuri. Apropiindu-se, zăresc vagoane de tren deschise înșirate pe șine.

Când ajung la mină, cele din față se împrăștie, ducându-se la muncile care le sunt cunoscute deja. Antonina le predă pe nou-sosite unui gardian, apoi le urmează pe niște femei din alte barăci, care fac parte tot din brigada ei.

Mergând printre femei, gardianul le trage pe câteva deoparte, despărțindu-le.

— Hei, Alexei, strigă el, vino și ia lotul ăsta! Par să fie în stare să mânuiască un târnăcop.

Un alt gardian vine și face semn celor cincisprezece femei să-l urmeze. Cilka, Josia și Natalia rămân în urmă. Gardianul se uită la ele.

— Voi n-ați putea să mânuiți un nenorocit de târnăcop nici dacă vă țineți toate trei de el. Veniți cu mine.

Merg până la unul dintre munții de cărbuni, ajungând tocmai când macaraua răstoarnă o nouă grămadă în vârf. Sunt acoperite de praf și bucățele de cărbune tari, ascuțite.

— Luați fiecare o găleată și începeți să încărcați. Când sunt pline, duceți-le la unul dintre vagoane și goliți-le înăuntru, spune el, arătând spre vagoanele de pe șine.

Altele lucrează deja și din nou pare că e de ajuns să se ia după ele. Tinerele iau fiecare câte o găleată și încep să o umple cu cărbuni.

— Ați face bine să vă grăbiți, altfel o să aveți probleme, le spune o femeie. Uitați-vă la mine.

Aceasta își ia găleata goală și o folosește ca pe o lopată, umplând-o pe jumătate. Punând-o pe jos, își folosește mâinile făcute căuș ca s-o umple până sus. Ele încearcă s-o imite, cu mai mult sau mai puțin succes. Toate își umplu gălețile înainte de a încerca să le ridice. Niciuna nu reușește: sunt prea grele.

— Scoateți o parte și lăsați doar atât cât puteți căra. O să vă întăriți cu timpul, sunt sfătuite.

Cilka și Josia reușesc să ridice doar găleți umplute pe jumătate, ceea ce nu trece neobservat de către gardianul care stă lângă vagon. Una e să le care, și alta să le ridice și să le răstoarne.

Gardianul care le supraveghează se uită la gălețile pe jumătate goale.

— Voi n-o să aveți pauză. Trebuie să compensați faptul că sunteți niște târâturi atât de slabe și să munciți în continuare.

Din când în când, Cilka o vede pe Antonina scriind ceva într-un caiet, discutând cu gardienii, răspunzând pentru productivitatea brigăzii ei.

*
* *

Munca e atât de istovitoare, că Cilka, Josia și Natalia încep să geamă și să gâfâie tare. Se uită cu invidie când celelalte primesc zece minute în care să-și lase jos uneltele și să se odihnească. Cilka

simte că-i ard umerii, gâtul și spatele. Când clopotul zăngănitor sună din nou, câteva ore mai târziu, gălețile, târnăcoapele și alte unelte sunt aruncate pe pământ. Bărbații și femeile își târăsc pașii până la calea ferată, sortându-se pe măsură ce se regăsesc cu cei din brigada lor – cei cu care împart baraca și cei din barăcile învecinate. Rămân acolo, așteptând să fie conduși de brigadieri, așteptând semnalul că pot porni.

Când li se îngăduie, pășesc în tăcere de-a lungul șinei, oprindu-se din nou la porțile lagărului. Antonina Karpovna întinde hârtia ei gardianului de la administrație, care le numără pe femei în timp ce intră. Ele o urmează pe Antonina târșâindu-și dureros picioarele, înapoi în baraca lor, unde câțiva tăciuni strălucesc fără să dea vreun pic de căldură. Natalia aruncă câțiva cărbuni în sobă, ca s-o reaprindă. Cilka e uimită că mai poate găsi putere să se uite măcar la cărbuni, darămite să ridice un coș. Se prăbușesc toate pe paturile lor, trăgându-și păturile peste cap. Nimeni nu vorbește.

Ceea ce trece drept cină nu reușește câtuși de puțin să le redea energia.

Revenite în baracă, multe se retrag iar în pat, dar câteva rămân în jurul sobei.

— La ce te uiți?

Cilka, întinsă în patul ei, recunoaște vocea. Elena.

— În niciun caz la fața ta urâtă, o aude răspunzând pe Natalia.

Cilka se ridică într-un cot ca să vadă unde o să ajungă schimbul de replici.

— Te fac praf, nenorocito, dacă nu te ții departe de mine!

— Lasă-mă-n pace, bătăușo. Lasă-ne pe toate în pace! se răstește Natalia, sfidătoare, ridicându-se din pat.

— Natalia, stai jos. Nu merită, spune Olga.

Elena scoate un șuierat.

Epuizarea a doborât-o pe Cilka. Înțelege mânia, nevoia de a ataca. Când nu-ți poți direcționa furia spre cei care te țin prizonieră, de frica morții, găsești alte moduri de a răbufni. Se întreabă câți ani are Elena, ce s-a întâmplat cu ea. Poate că tocmai asta e, nu i s-a mai întâmplat nimic până acum. La fel ca ei, înainte de *celălalt loc*. Avusese parte de toată dragostea, hrana, hainele, confortul de care ar fi putut avea nevoie. Când ți se ia totul peste noapte… Ei bine, nimeni nu știe cum o să reacționeze.

Trebuie să înceteze să se mai gândească la trecut. Mâine. Mâine va fi o zi la fel cu cea de azi, și cu cea de poimâine, și cu săptămâna viitoare, și, pentru ea, cu următorii cincisprezece ani.

Deznădejdea o copleșește.

Auschwitz-Birkenau, 1943

Înfășurată într-o haină lungă, călduroasă, Cilka stă în zăpadă în fața Blocului 25. Așa cum se temuse, în blocul ei vin femeile care își petrec ultimele lor zile pe lumea asta, adesea prea bolnave ca să se miște, cu ochii deja goliți de viață. Asta e acum lumea ei, și Cilka există în ea cu scopul de a supraviețui. Kapo[3] *îmbrăcate la fel se apropie de ea cu femei și fete târându-se în urma lor – emaciate, siluete fantomatice, multe ținându-se una de alta să nu cadă. Fiecare* kapo *le spune femeilor pe care le-a escortat că Cilka e șefa blocului lor și că trebuie să facă ce le spune.*

Sunt instruite să-l aștepte afară, în frig, pe ofițerul care va face apelul.

Cilka se simte la fel de neînsuflețită ca zăpada. Ochii i se încețoșează privind trupurile osoase, gârbovite, dar sentimentele i-au fost răpite. A început atunci când Schwarzhuber a dus-o în cămăruța aceea din față a Blocului 25 și și-a pornit vizitele regulate. A descoperit că poate să devină doar niște membre, doar oase, mușchi și

piele. N-a ales asta. Pur și simplu s-a întâmplat. I se pare că e cam ca atunci când era mică și se scărpina tare la un genunchi – deși vedea sângele, dura mult până să înregistreze durerea.

Cilka stă acolo fără o vorbă, așteptând să i se spună că toate femeile care vin în Blocul 25 în seara aceea sunt prezente. Mâine, sau poate poimâine, dacă naziștii hotărăsc că au alt ceva mai bun de făcut, vor fi duse toate la camera de gazare care arată ca o căsuță albă. Și vor fi omorâte.

Un ofițer superior SS se apropie împreună cu ultimul grup de zece femei. Bastonul i se ridică, lovindu-le la întâmplare pe femeile care nu bănuiesc nimic. Ceva o scoate pe Cilka din încremenire și ea se grăbește să le întâmpine.

— Mai repede, târâturi bune de nimic! strigă ea. Am eu grijă de ele, îi spune ofițerului SS, pășind în fața lui în momentul în care e gata să lovească cu bastonul capul unei fete de lângă el. Cilka o îmbrâncește zdravăn, trântind-o cu fața în jos în zăpadă.

— Ridică-te și du-te lângă celelalte! țipă ea la femeie.

Ofițerul SS privește, dă din cap aprobator spre Cilka și se îndepărtează. N-o vede aplecându-se, trecându-și o mână pe sub brațul fetei și ajutând-o să se ridice în picioare.

— Repede, du-te la celelalte, îi spune ea mai blând.

Cilka îl vede pe ofițerul SS întorcând capul, țipă iar la femei.

— Treceți înăuntru acum! Stau aici și înghet fiindcă voi sunteți încete și vă e lene să vă mișcați. Hai, hai! strigă ea.

Întorcându-se spre ofițerul SS, îi surâde larg.

Le urmează pe femei înăuntru, închizând ușa după ea.

Femeile și-au găsit loc să șadă sau să se întindă, deși spațiul e foarte strâmt. Uneori se

revarsă în curte, înghesuite ca animalele. Chipuri sfrijite se holbează la Cilka – priviri îngrozite, neajutorate. Vrea cu disperare să le explice că, dacă țipă la ele, ofițerii SS n-o să intre.

Cuvintele nu-i vin.

Are șaisprezece ani. E, poate, cea mai tânără din încăpere în momentul acela. Și o să trăiască mai mult decât ele toate.

Vede o femeie cu vomă uscată pe față.

Orice sentiment și-a permis cu o clipă în urmă dispare din nou. E albă și plată ca zăpada, ca pereții. În timp ce zgomotele făcute de femei cresc – bocesc și plâng, lovesc cu palmele în zid, se roagă sau rostesc numele celor iubiți și pierduți –, Cilka se întoarce și se duce în partea din față a blocului, în camera ei, și se întinde pe pat.

*

* *

Zilele sunt lungi și dureros de grele. Cilka trebuie să apeleze la rezerve de forță fizică pe care nici nu știa că le are. Ea și Josia au încercat diferite metode ca să-și împartă porția de pâine pe parcursul zilei ca să nu rămână fără puteri. Seara, femeile vorbesc adeseori despre mâncare. Când se întâmplă să vină vorba despre familie, despre casă, asta amintesc cel mai adesea — mesele cu cei dragi. Varză murată și ciuperci, brânză de vaci, cârnați, colțunași, fructe proaspete. Cilka trebuie să sape în memorie mulți ani în urmă ca să participe și trebuie să se lupte cu un sentiment de invidie știind că aceste amintiri sunt mult mai apropiate pentru femeile din jurul ei.

Nu pare că vreuna dintre ele e pregătită să dea multe amănunte despre arestare, despre evenimentele recente, despre unde se află familiile lor acum. Sau poate că nu sunt încă sigure dacă pot avea încredere una în alta. Deși se întreabă cu voce tare ce-o fi cu ai lor. Margarethe, mai ales, o tânără rusoaică cu fața rotundă și gropițe în obraji, pe care Cilka o place instinctiv, nu încetează să se

întrebe ce-o fi cu soțul ei. Josia se gândește la frații săi, iar Olga, deși știe unde îi sunt copiii, se teme că n-o să primească vești de la ei, că n-o să afle dacă sunt bine. Cilka se gândește la toți cei pe care i-a pierdut, dar nu poate nici măcar să încerce să rostească vreo vorbă.

Într-o seară, Olga îi spune:

— Klein… E un nume de familie evreiesc destul de comun, nu-i așa?

Cilka dă afirmativ din cap.

— Cred că da. Se ridică: Mă duc să iau cărbuni.

*

* *

La o săptămână după ce au venit, pe când femeile se întorc de la muncă, Elena anunță că în ziua următoare gălețile o să le golească Natalia, a doua oară la rând. A început prima ninsoare grea, și, când spune asta, Elena se înfășoară mai bine în haină.

— O s-o fac eu, zice Josia. N-a mai fost de mult rândul meu.

— Eu comand aici, spune Elena, ridicându-se în picioare. Eu spun cine ce face.

— Ba nu, o înfruntă Josia. Nu te-a pus nimeni șefă. O să ne împărțim munca.

Cilka e surprinsă că Elena nu continuă schimbul de replici. Își mijește doar ochii și se lasă pe spate, înfășurată în haină.

Femeile stau în jurul sobei, lăsând căldura să le aline mușchii care le dor și așteptând zăngănitul metalic care arată că e timpul să se ducă la cantină pentru masa de seară.

Deodată, Josia e lovită violent în spate.

Ridică mâna, căutând ceva de care să se apuce, și aceasta îi aterizează pe coșul sobei. Urletul ei face pereții să răspundă cu un ecou.

Josia ține mâna întinsă, de parcă ar fi ceva de care vrea să se scuture. Cilkăi îi trec prin minte o mie de gânduri, imagini cu femei bolnave sau rănite și ce se întâmplă cu ele. Nu, nu Josia! O ia și

o împinge afară din clădire, îngropându-i mâna arsă în zăpada care acoperă petice de pământ. Josia șuieră printre dinți și începe să plângă în hohote.

— Șșșt, gata! spune Cilka, ceva mai aspru decât intenționa.

După câteva minute, trage mâna din zăpadă și evaluează rana. Palma și patru degete de la mâna dreaptă a Josiei sunt roșii-închis, numai degetul mare n-a fost atins.

Cilka înfige din nou mâna în zăpadă și o întoarce pe Josia cu fața spre ea. E izbitor de palidă, albă ca neaua.

— Stai aici, mă întorc imediat.

Se repede înapoi înăuntru și se oprește, uitându-se fix la femeile adunate în jurul sobei.

Un plângăreț „Cum se simte?“ rămâne fără răspuns.

— Cine a făcut asta? Cine a împins-o?

Nu văzuse decât mișcarea rapidă a Josiei aruncată din mulțime, căzând. Dar avea bănuielile ei.

Cele mai multe femei își feresc privirea, dar Cilka observă că Natalia se uită spre vinovată.

Cilka se duce la Elena, care stă relaxată pe pat.

Aceasta latră la ea:

— Aș putea să te rup în două.

Cilka știe diferența dintre o amenințare goală – o demonstrație de forță născută din neputință – și o intenție reală de a face rău cuiva.

— Au încercat să mă rupă în două o mulțime de oameni mai fioroși ca tine, îi spune ea.

— Și eu m-am bătut cu bărbați de zece ori cât tine, zice Elena.

Femeile din jurul lor se dau la o parte, făcându-le loc, sigure că e pe cale să pornească o bătaie.

— Ridică-te, poruncește Cilka.

Elena continuă s-o privească sfidător. Ceva ia foc înlăuntrul Cilkăi.

— Îți mai spun o singură dată. Ridică-te!

Cele două se înfruntă câteva clipe, apoi Elena se ridică încet, bosumflându-se ușor, ca un copil.

— Elena, o să-ți dau deoparte pătura, sper că cearșaful de sub ea nu e plin de păduchi, și o să rup o fâșie din el. N-o să încerci să mă oprești. Ai înțeles?

Elena pufnește, dar dă încet din cap, afirmativ. Celelalte femei s-au apropiat din nou, grupate în spatele Cilkăi acum, că situația pare să fie în favoarea ei.

Cu un ochi la Elena, Cilka dă pătura la o parte. Ia o margine a cearșafului, o duce la gură și trage cu dinții de ea până face o ruptură mică.

Apoi, cu mâinile, rupe o fâșie.

— Mulțumesc, Elena. Poți să-ți faci patul la loc.

Cilka se întoarce spre ieșire.

Antonina Karpovna e acolo, cu o mână pe tocul ușii, barându-i drumul.

— O să am probleme cu tine? o întreabă ea.

— *Niet*, îi răspunde Cilka în rusă.

Antonina își dă mâna deoparte. Cilka se întoarce afară, unde Josia stă în zăpadă în timp ce soarele apune, legănându-și trupul de frig și durere. Îi șterge zăpada de pe mâna rănită, apoi o bandajează cu fâșia ruptă. Ajutând-o să se ridice, cu brațul în jurul ei, o conduce înăuntru. E o senzație ciudată să fie atât de aproape de cineva. Ultima persoană pe care a atins-o astfel din proprie voință a fost Gita. Cele adunate în jurul sobei se dau la o parte ca să le lase cât mai aproape de căldură.

Sună alarma de cină. Josia refuză să-și părăsească patul. Cilka are o clipă de frustrare, de furie, văzând-o cât e de neajutorată. E gata s-o lase acolo. Apoi se gândește cât de mult mai rău o să fie dacă nu mănâncă și își pierde puterile.

— Hai, Josia, spune ea și o ajută să se ridice.

La cantină, Cilka îi întinde Josiei cana ei cu supă. Aceasta o ia în mâna stângă. Când i se aruncă un codru de pâine uscată, Josia nu poate să-l ia. Acesta se rostogolește pe jos.

Un gardian urmărește scena, așteptând să vadă ce-are să facă Cilka, următoarea la rând. Dacă o ajută, probabil că se poate aștepta să fie pedepsită. Dacă nu, forțele Josiei vor avea de suferit. Josia se apleacă, ținând strâns cana și uitându-se rugător la Cilka s-o ajute. Fără a-și lua ochii de la ea, Cilka își pune bucata ei de pâine între dinți, ținând-o acolo – o indicație tăcută. Josia își pune cu grijă cana pe podea, ia bucata de pâine și o pune între dinți, apoi își ia cana și merge mai departe.

Când își găsesc un loc unde să stea, departe de privirile gardianului, Cilka ia bucata de pâine din gura Josiei și o ajută să și-o bage în mâneca hainei.

*

* *

Înapoi în baracă, femeile o întreabă toate pe Josia ce-i face mâna. Ea le spune curajoasă că o să fie bine. Cilka se bucură că mâncarea a făcut-o mai optimistă.

Șezând pe pat, Cilka privește cum zăpada se topește pe partea din afară a ferestrei, curgând ca niște lacrimi pe geam. Îi cere Josiei să-i arate mâna arsă. Desface cu grijă bandajul improvizat; ultimul strat s-a lipit de pielea plină de bășici. Josia își îndeasă cealaltă mână în gură ca să nu țipe de durere.

— Arată mai bine, spune ea, încercând s-o liniștească pe Josia cu vorbe pe care nici ea nu le crede. Știe cât de important e să nu te lași.

Natalia vine și se așază lângă Cilka, uitându-se la rană.

— O s-o întreb mâine pe Antonina dacă e vreun spital sau vreo infirmerie aici. Dacă e, acolo o să te ajute și o să te bandajeze cum trebuie.

Cilka știe că oricine încearcă să scape de muncă nu va fi privit cu ochi buni. Dar dacă mâna Josiei nu se vindecă, o să fie mult mai rău. Dă din cap.

— Mulțumesc, Natalia, spune ea.

Se duce fiecare în patul ei. Noaptea le învăluie, dar zorii sosesc repede și Cilka se trezește

tresărind, cu inima bătându-i nebunește, apoi liniștea și neclintirea o fac să adoarmă la loc.

*
* *

Antonina sosește a doua zi dimineața arătând obosită. Le face semn fără vorbe să se pună în mișcare. Natalia se duce să-i spună ceva despre Josia, dar o vede pe Cilka scuturând din cap. Pe drum, Cilka îi șoptește:

— Las-o să-și ia întâi micul dejun, altfel s-ar putea să-l piardă.

Cunoaște foarte bine și starea de spirit a Antoninei. A învățat să citească pe fețele prigonitorilor, ale gardienilor, ale celor care au putere asupra celorlalți.

După ce toate numele au fost bifate la apel, Natalia se uită la Cilka. Ea și Josia și-au mâncat terciul și amândouă au pâine îndesată în mâneci. Și fața Antoninei are ceva mai multă culoare. Cilka dă din cap spre Natalia.

— Mă scuzați, Antonina Karpovna, spune Natalia.

Cilka aude că e folosit numele mic și patronimul.

Brigadiera îi acordă Nataliei toată atenția.

— După cum poate știți de la vizita dumneavoastră de aseară, Josia s-a rănit la mâna dreaptă. E vreo infirmerie unde să poată să se ducă?

— Cum s-a întâmplat? întreabă Antonina.

Natalia pare să șovăie în a dezvălui cine a fost de vină. În ciuda răutății faptei, nu vor să fie nimeni aruncat în „groapă“ – carcera de pedeapsă. S-ar putea lăsa cu flămânzire, boală, nebunie. În ciuda furiei pe care o simte față de Elena, mai ales pentru lașitatea ei – o lovitură pe la spate –, Cilka e de părere că ea mai merită o șansă.

Se pare că și Josia crede la fel.

— M-am împiedicat de sobă, spune Josia, și m-am sprijinit ca să nu cad.

Antonina îi face semn din bărbie să vină la ea.

Josia se apropie de brigadieră cu mâna bandajată întinsă.

— De unde știu că nu încerci doar să scapi de muncă?

Josia o înțelege. Începe să-și desfacă bandajul. Nu-și poate reține lacrimile care însoțesc durerea când îndepărtează ultimul strat, dezvelind rana deschisă, cu bășici.

Cilka face un pas înainte, să fie lângă Josia, fără să vrea să iasă în evidență, ci doar ca ea să știe că e acolo, s-o liniștească. Antonina le măsoară pe amândouă din priviri.

— Nu-i mare lucru de capul nici uneia dintre voi, așa-i? Se uită la Cilka: Du-o înapoi înăuntru. O să mă întorc după tine.

Cilka e speriată. Îngrijorată. Dar face cum i se spune. Se duc repede înăuntru; Cilka aruncă o privire înapoi spre celelalte, care pleacă la muncă. Zăpada e șfichiuitoare, le învăluie, și ele dispar din vedere. Ce-a făcut acum?

Cilka și Josia stau ghemuite lângă sobă, cu trupurile tremurânde înfășurate în pături. Cilka speră nebunește că se vor acomoda. Nici nu e iarnă încă. Un curent înghețat le smulge din gânduri. În prag stă Antonina.

Cilka o înghiontește ușor pe Josia și ele se apropie repede de ușă și o urmează afară pe Antonina, după ce Cilka se asigură că ușa e bine închisă în urma lor.

A văzut-o deseori pe Antonina cu o altă brigadieră – cu care împarte o baracă în mănunchiul de barăci care formează brigada lor –, așa că presupune că împart și responsabilitatea pentru deținute. Sau poate cealaltă e adjuncta Antoninei. Oricum, probabil că ea e cea care are grijă de brigadă pe teren în timp ce Antonina se ocupă de ele.

Deși distanța până la infirmerie și spital nu e mare, viscolul le îngreunează dureros mersul, căci

zăpada e atât de adâncă, încât sunt silite să-și târască picioarele prin ea mai degrabă decât să pășească. Cilka încearcă să-și dea seama de dimensiunile lagărului după numărul de barăci care seamănă cu a lor. Celelalte construcții, mai mari, care se află ceva mai la o parte, trebuie să fie clădiri ale administrației sau magazii, dar nu există nimic care să le indice destinația. Clădirea spitalului, pe care le-o indică Antonina, nu are nici ea vreun semn care s-o distingă.

Afară se află un gardian. Antonina, căreia abia i se mai văd ochii, e nevoită să-și scoată fularul înfășurat în jurul feței și să-i strige ceva. Cilka se întreabă ce-o fi făcut el ca să fie pedepsit cu așa o slujbă. Nu pare mult mai bine decât să fii prizonier, deși probabil că are o cazare mai bună și mai multă mâncare. Cu aparentă reticență, el deschide ușa și le împinge pe femei înăuntru fără ceremonie. Pesemne are instrucțiuni să nu lase frigul să intre.

Căldura din clădire le izbește imediat și își desfac fularele, Josia folosindu-și mâna bună.

— Așteptați aici, le spune Antonina.

Stau chiar în prag, aruncând o primă privire prin camera în care tocmai au intrat.

E un fel de sală de așteptare. Prizonieri – bărbați și femei – stau pe cele câteva scaune disponibile, alții pe jos, gârboviți, cu durerea întipărită pe chip. Alții stau încovrigați, dormind, inconștienți, morți – nu e clar. Câțiva gem încet, un zgomot neliniștitor, mult prea familiar Cilkăi. Își ferește privirile de ei, întorcându-le spre portretul lui Stalin de pe perete.

Antonina e la biroul din față, vorbește încet cu femeia impunătoare care stă la el. Dând din cap, se întoarce la Cilka și Josia.

— Aveți numărul 509, fiți atente când e strigat. Repetă numărul încet în rusă: *Piatsot deviat*.

Fără alte cuvinte, Antonina se îndreaptă spre ușă și în urma ei rămâne o fâșie de zăpadă proaspătă,

care se topește repede în băltoaca de pe podea.

Cilka o ia de braț pe Josia și o conduce la un petic mic de perete liber de care se pot sprijini. Abia când se lasă în jos, pe podea, Cilka observă câteva capete ridicându-se și ochi temători cercetându-le. O fi o ierarhie până și aici? Cilka îi privește. Primii care-și feresc privirile sunt ei.

*

* *

Cilka aude numărul lor, însoțit de niște țipete.

Tresare din moțăială.

— Ultima strigare! spune femeia impunătoare.

Dezorientată, vede că Josia doarme cu capul pe picioarele ei întinse.

— Aici! Venim! zice cât poate de tare.

O scutură pe Josia și se ridică amândouă în picioare, îndreptându-se repede spre birou și spre femeia aprigă care șade la el.

Aceasta se ridică, împinge o mapă spre Josia și se duce la o ușă care dă într-o încăpere din spate. Un salon. Cilka se uită la paturi. Cearșafurile sunt albe. Păturile sunt gri, dar poate mai groase decât cele pe care le au ele în baracă. Bărbații și femeile culcați acolo au perne sub cap.

Trecând prin salon, intră într-un cabinet medical improvizat, despărțit printr-un paravan de restul camerei. Mirosul de dezinfectant le înțeapă nările.

Josia e împinsă pe un scaun de lângă o masă plină de sticluțe, bandaje și instrumente.

Femeia arată spre mapa pe care o ține Josia și îi întinde un stilou Cilkăi. Aceasta înțelege că trebuie să completeze formularul. Femeia se întoarce și dispare.

— Nu pot să fac asta, șoptește Josia. Scriu cu mâna dreaptă.

— Lasă-mă pe mine, spune Cilka.

Ia mapa și dă la o parte niște instrumente de pe masă ca să-i facă loc.

Apoi vede că e în alfabet chirilic. Literele sunt ca niște tuneluri și porți, cu niște curbe și

înflorituri surprinzătoare adăugate. A trecut mult de când a citit în acest alfabet. O să fie greu să scrie în el.

— Bun, zice ea. Prima rubrică e întotdeauna numele. Care e numele tău de familie, Josia?

— Kotecka, Jozefína Kotecka.

Cilka scrie numele încet, cât poate de bine, sperând că doctorii îl vor putea citi.

— Să vedem, cred că asta e data nașterii?

— 25 noiembrie 1930.

— Și aici se cere domiciliul.

— Nu mai am o adresă. L-au arestat pe tata după ce a lipsit o zi de la lucru. Era pădurar și s-a dus să-i caute pe frații mei, care lipseau de trei zile. Apoi au arestat-o pe mama. Mie și bunicii ne-a fost groaznic de frică singure în casă. Și pe urmă au venit și ne-au arestat și pe noi. Josia are o privire îndurerată. Acum nu mai trăiește nimeni din familia mea acolo.

— Știu, Josia.

Cilka pune o mână pe umărul fetei. Avea aceeași vârstă când și ei îi fuseseră luați toți cei apropiați.

— M-au dus la închisoare. Josia începe să plângă. M-au bătut, Cilka. M-au bătut și au vrut să știe unde erau frații mei. Le-am spus că nu știu, dar au refuzat să mă creadă.

Cilka dă din cap ca să arate că ascultă. E ciudat cum și când se dezvăluie trecutul, se gândește. Dar nu pentru ea. Ea n-ar putea nicicum să-și găsească cuvintele.

— Apoi, într-o zi, ne-au urcat pe mine și pe bunica într-un camion și ne- au dus la gară, și atunci te-am întâlnit pe tine.

— Îmi pare rău că am amintit de asta, Josia. Hai să...

Își pleacă ochii pe formular.

— Nu, e în regulă, zice Josia. Se uită la Cilka. O să-mi spui și tu de ce ești aici? Tot ce știu e că ești slovacă. Și femeia aia din tren a spus că a fost cu tine undeva. Și familia ta a fost arestată?

Cilkăi i se strânge stomacul.
— Poate altă dată.
— Și știai ce să faci când am ajuns aici.
Josia se încruntă, descumpănită.
Cilka o ignoră, prefăcându-se că studiază iar formularul.
Aud pe cineva în spatele lor și când se întorc văd o femeie înaltă, suplă, atrăgătoare, îmbrăcată cu un halat alb și cu un stetoscop pe după gât. Cosițe aurii împletite îi încununează capul și ochii ei albaștri sunt încrețiți în colțuri de un zâmbet.
Se uită la fețele lor și imediat li se adresează în polonă, o limbă pe care o înțeleg amândouă.
— Cu ce vă pot ajuta?
Accentul ei e diferit de tot ce a mai auzit Cilka.
Josia dă să se ridice în picioare.
— Nu, stai jos. Presupun că tu ești pacienta.
Josia dă afirmativ din cap.
— Și tu cine ești?
— Prietena ei. Mi s-a cerut să stau cu ea.
— Ai probleme cu formularul?
— Cred că ne descurcăm, spune Cilka. Apoi nu se poate împiedica să întrebe: Cum ați hotărât în ce limbă să ne vorbiți?
— Sunt doctor în lagăre de mult timp și am învățat să ghicesc.
Doctorița zâmbește cald și cu încredere, e primul chip deschis pe care îl vede Cilka de când a sosit aici.
— Ia să văd, spune ea, luând mapa din mâinile Cilkăi. Bravo.
Cilka roșește.
— Ce-ar fi să-l termini de completat? Îți citesc eu întrebările.
— În rusă?
— Știi vreun pic de rusă?
— Pot să vorbesc, dar cu scrisul e ceva mai greu.
— Bine, cred că în cazul acesta poți continua să scrii în rusă, da. Cu cât o înveți mai repede, cu atât

va fi mai bine aici. Ce alte limbi mai știi?

— Slovacă, cehă, polonă, maghiară și germană.

Doctorița ridică capul.

— Sunt impresionată.

Dar spune asta liniștit.

— Următoarea întrebare din formular e: Care e scopul vizitei la spital? Rostește întrebarea în rusă.

Cilka dă să scrie ceva.

Doctorița se uită peste umărul ei.

— Hmmm, pe-aproape. Ce-ar fi să încerci s-o întrebi pe pacientă și apoi să scrii ce spune?

Cilka intră în panică. Nu e sigură că doctorița nu joacă un joc cu ea. Cum se face că întotdeauna iese în evidență, oricât se străduiește să n-o facă? O întreabă pe Josia în rusă. Aceasta se uită la ea deconcertată.

Cilka încearcă să scrie „mână arsă" cu litere chirilice în formular.

— Nu-i rău, zice doctorița. Pentru moment, ajunge. De restul pot să mă ocup eu. Mai bine să mă uit la pacientă.

Josia întinde mâna. Doctorița trage un scaun în fața ei și începe să-i desfacă bandajul cu grijă.

— Cine ți l-a făcut?

— Cilka.

Doctorița se întoarce spre Cilka.

— Tu ești Cilka?

— Am pus-o să țină o vreme mâna în zăpadă mai întâi, apoi am luat o fâșie dintr-un cearșaf și am bandajat-o cum am putut mai bine.

— Foarte bine, Cilka. Acum hai să vedem cât de grav e.

După ce a scos bandajul, doctorița întoarce palma Josiei, examinând-o cu atenție.

— Mișcă-ți degetele, te rog.

Josia face o tentativă dureroasă de a da din degete, dar sunt umflate și nu prea poate.

— Ai avut mare noroc că ai avut lângă tine pe cineva care a știut să pună imediat ceva rece pe arsură. Asta te-a salvat de o rană mult mai gravă.

Așa, pari să ai o arsură de gradul unu la cele patru degete. Degetul mare pare în regulă. Se uită la fața Josiei. O să ai nevoie de bandajare zilnică vreme de două săptămâni și nu trebuie să încerci să lucrezi deloc, nici afară, nici înăuntru.

Se întoarce spre Cilka.

— Dă-mi tubul ăla… cel pe care scrie *maz ot ojogov.* Cremă pentru arsuri.

Cilka îi întinde tubul de cremă, scoțând dopul.

Doctorița aplică ușor crema pe mâna Josiei.

— Acum uită-te pe raftul din spatele tău și găsește-mi un bandaj mare.

Cilka face ce i s-a spus, întinzând articolul corect.

Acesta este înfășurat expert în jurul mâinii Josiei, iar doctorița rupe un capăt în două cu dinții, apoi leagă cele două bucăți, ca să-l fixeze.

— Acum dă-mi mapa aia și stiloul de pe masă. Ar fi bine să scriu un bilet.

Cilka o privește scriind, împăturind biletul și dându-i-l Josiei.

— Am scris aici exact ce am spus. Nu trebuie să lucrezi afară sau înăuntru și trebuie să vii aici în fiecare zi cel puțin două săptămâni de acum încolo ca să ți se schimbe bandajul. O să vedem cum te vindeci după această perioadă.

— Acum, Cilka… spune doctorița, sunt impresionată că ai știut atât de bine s-o ajuți pe prietena ta, și nu scrii așa de rău cum crezi. O studiază pe Cilka. Ai talent la limbi străine. Știi, nu avem destul personal la spital de când au venit atât de mulți prizonieri. N-ai vrea să lucrezi aici?

Cilka sesizează șansa. Într-un lagăr sunt munci proaste – cele de afară, muncile manuale, grele – și sunt munci bune. În *celălalt loc*, o muncă „bună“ însemna mai multă mâncare și căldură, dar în cazul Cilkăi însemna și să fie folosită în mod repetat, fără încetare, și să asiste la cele mai rele condiții din lagăr. Rolul ei de șefă a Blocului 25 era o pedeapsă, dar totodată una pentru care simte

că trebuie să se căiască. Pentru că a supraviețuit. Pentru că a făcut schimburi de mâncare, țigări și haine călduroase. În timp ce femeile acelea veneau și plecau să moară. Și veneau, și plecau, și veneau, și plecau, întruna.

E amuțită. Din nou, se întreabă de ce iese mereu în evidență. Se uită la Josia, simțind că dacă spune da, o să-și trădeze prietena. O să le trădeze pe toate femeile din baracă.

— Bineînțeles că vrea, spune Josia.

Cilka se uită la ea. Josia dă din cap încurajator.

— Eu..

Dacă refuză, o să fie dusă în „groapă“? Poate că măcar în slujba asta ar putea să mai dosească niște mâncare ca s-o ducă celor care au nevoie de ea sau s-o schimbe pe țigări, pe cizme sau pe haine pentru celelalte.

Doctorița pare nedumerită. Cilka bănuiește că nimeni n-ar spune vreodată nu.

— Nu cred că pot, spune ea.

— Cum? zice doctorița. Toți trebuie să muncim.

— Și sunt mulțumită să lucrez la mină, spune ea, dar aude cât de plată îi e vocea.

Cândva credea că merită mai mult sau ceva mai bun, dar știe că există mereu un preț foarte mare.

— Bine, spune doctorița. Dar ce-ar fi ca în următoarele două săptămâni, cât vine Josia la tratament, să mă ajuți și să hotărăști abia apoi?

Josia ridică din sprâncene spre Cilka, încurajând-o.

Cilka aprobă încet din cap.

— Da, vă mulțumesc, doamnă doctor. Dar Josia?

— Hai să ne facem griji pentru Josia peste două săptămâni. Sunt sigură că putem găsi o muncă potrivită și pentru ea. Între timp, o să-ți scriu un bilet ca să-l dai brigadierei voastre. Trebuie să vii aici în fiecare zi, cu Josia; ea o să se întoarcă la baracă după schimbarea bandajului, dar tu o să rămâi să lucrezi.

Doctorița mâzgălește un nou bilet, îl rupe și i-l întinde Cilkăi.

— Acum mergeți amândouă înapoi la baracă și odihniți-vă.

— Mă scuzați, întreabă Cilka, dar cum să vă spunem?

— Sunt doctorița Kaldani, Elena Gheorghievna. Puteți să-mi spuneți cum vreți.

— Vă mulțumim, Elena Gheorghievna, spun fetele în cor.

O urmează prin salon. Gemetele și țipetele pacienților îi zbârlesc părul pe ceafă Cilkăi.

O să facă ce i se spune.

Trec pe la recepție, ies din nou în frig și își târăsc pașii spre baraca lor.

CAPITOLUL 5

— Știu că ți-e frig, îi spune Cilka Josiei. Dar cred că trebuie să economisim cărbunii până se întorc și celelalte. O să pun doar atât cât să mențină focul.

Se întreabă dacă nu încearcă deja să se răscumpere pentru că îi va fi mai cald decât celorlalte în următoarele două săptămâni.

Cilka o conduce pe Josia în pat și îi spune să-și înfășoare strâns pătura în jurul ei. După ce pune câțiva cărbuni în sobă, se întinde și ea și se uită peste micul spațiu care o separă de prietena ei. Îi studiază chipul. Frigul, teama, durerea și tulburarea îi distorsionează trăsăturile.

— Dă-te mai încolo.

Cilka se așază, apoi se întinde pe pat lângă Josia, știind că asta o să-i aducă alinare.

După câteva clipe, dorm amândouă.

Sunt trezite de o pală de aer înghețat și murmurul de voci anunțând întoarcerea celorlalte. Femeile se îmbulzesc cât mai aproape de sobă, scoțându-și cizmele ude și mișcându-și degetele de la picioare în fața focului.

— Ei, ia te uită cine și-a petrecut toată ziua în pat, zice Elena.

Toate femeile se uită în direcția lor, cu fețele pline de funingine. Cilka le simte mânia, oboseala, invidia.

Natalia vine la ele.

— Ce-i face mâna?

Cilka se ridică din pat, bagă mâna sub pătură și scoate mâna Josiei să i-o arate.

— O să trebuiască să-i fie schimbat bandajul în fiecare zi, vreme de două săptămâni, așa a zis doctorița.

— Adică o să fie scutită de muncă? strigă din ceata adunată în jurul sobei Hannah, nou-sosită, o femeie vânjoasă, care s-a ținut aproape de Elena.

— Sigur că da, spune Cilka. Nu poate nici să se hrănească singură ca lumea. Cum vrei să muncească?

— Ei, cel puțin *tu* n-ai nicio scuză, replică Hannah. N-o să fie grozav să fii iar cu găleata de cărbuni în mână mâine?

— Sunt atât de obosită, că aș vrea să dorm și să nu mă mai trezesc niciodată, spune Elena.

Ușa se deschide înainte să spună Cilka ceva și Antonina apare în prag.

Toți ochii se întorc spre ea. Femeile dau fuga la picioarele paturilor. Josia se chinuie să se ridice, ocupându-și locul și ea.

Antonina trece pe lângă celelalte femei spre paturile Josiei și al Cilkăi. Toți ochii o urmăresc.

— Ei?

— Mă scuzați, Antonina Karpovna, pot să scot biletele de sub perna mea?

Aceasta aprobă din cap.

Cilka scoate biletele și i le întinde. Antonina îl citește mai întâi pe cel care descrie starea Josiei și necesitatea de a i se schimba bandajul zilnic și a nu lucra. Face o pauză, se uită cu ochii mijiți la mâna Josiei și dă din cap. Apoi citește al doilea bilet, se uită la Cilka și-l citește din nou.

— Tocmai ai obținut cel mai bun loc cu putință. Felicitări. Îi dă înapoi biletele, cu mirarea întipărită pe chip. Toată lumea afară, alinierea.

Femeile ies din nou afară, formând două șiruri ordonate. O urmează pe Antonina până la cantină. Le așteaptă cina. Ninsoarea a încetat, dar pe jos e un strat gros de zăpadă. Pășesc cu greu prin el. Cilka ține capul plecat, cu căciula trasă mult peste urechi. Dar Elena și Hannah o prind din urmă.

— Trebuie să ne spui ce scrie în bilet, șuieră Elena prin fular.

Cilka tace.

Apoi Natalia spune, pe un ton mai politicos:
— Suntem curioase, Cilka.
— Ei bine, n-am acceptat încă, spune Cilka, dar au nevoie de personal la spital și mi-au cerut să lucrez acolo.
Elena icnește.
— Târfă norocoasă!
Hannah o săgetează cu privirea pe Cilka.
— Ea a refuzat, spune Josia, dar doctorița o pune să vină pentru o perioadă de încercare.
— De ce n-ai acceptat? întreabă Natalia.
— Mi-e frică de ace, încearcă Cilka să glumească pentru a risipi tensiunea.
Olga, care le urmărise de la distanță, râde disprețuitor.
— N-a vrut să aibă o poziție mai bună decât noi – serios, am auzit când a încercat să refuze, zice Josia.
— E o nebunie, spune Natalia. Oricare dintre noi ar fi zis da.
Aproape au ajuns la cantină.
Cilka simte că ele încep să-și dea seama, chiar și Elena și Hannah, că acum ea va avea acces la o hrană mai bună, căldură, materiale. Din întâmplare, iarăși, e într-o situație nedorită în care are mai multă putere.
— O să încerc să păstrez bandajele Josiei când i le schimbă, spune ea. Ca să vă puteți înfășura picioarele sau capul când mergeți la muncă.
— Păi așa să faci, zice Elena.
La cantină, femeile se așază în șir și își mănâncă supa subțire și pâinea uscată. Cilka observă că Elena se tot uită la ea, șușotind ceva cu Hannah.
— O să fie bine, îi spune Josia. Poate că o să ne găsim toate slujbe mai bune.
Se uită în zare, fără îndoială imaginându-și un viitor mai roz. Cilka se bucură că-și poate păstra optimismul. Asta o s-o ajute să fie puternică.

*
* *

Ora nouă e marcată de stingerea luminilor; femeile sunt deja în paturile lor.

Lumina reflectorului de afară pătrunde în baracă împreună cu o mare de fulgi. Câteva femei își înalță capul să vadă care e cauza. Băieți și bărbați, tineri și bătrâni înaintează în baracă. Multe femei țipă, îngropându-se sub pături. *Dacă nu mă vezi și nu te văd, nu sunt aici.*

— Ne-am gândit să vă lăsăm un pic să vă acomodați, spune bărbatul pe care Cilka îl recunoaște ca fiind Boris – cel care-o alesese pe ea. Dar e al naibii de frig și avem nevoie să ne încălzim. Unde ești? Unde-i drăguța mea? Mi-am așteptat futaiul toată ziua. Haide, arată-te, să putem începe.

Merge în direcția ei, în drum trăgând păturile de pe toate femeile.

— Sunt aici! strigă Cilka.

— Ce faci? țipă Josia. Cilka, ce se petrece? Mi-e frică.

Boris se apleacă deasupra Cilkăi, zâmbind.

— Cilka! țipă Josia.

— Taci din gură, curvă, până nu te fac eu să taci, îi spune el.

— Nu-i nimic, Josia, nu-i nimic, spune Cilka, deși tremură.

— Hei, Vadim, e și-a ta aici, lângă a mea, zice Boris. Vino și ia-o.

Josia încearcă să se dea jos din pat, urlând.

Boris o împinge brutal înapoi și o ține până ajunge Vadim.

Apoi, clătinându-se, se așază pe patul Cilkăi și începe să se descalțe. Duhnește a vodcă. Josia plânge încet, sunet care-i sfâșie inima Cilkăi. Ea pune o mână pe pieptul lui Boris.

— Dacă mă lași să vorbesc un pic cu ea, pot s-o liniștesc, spune ea plat.

Toate celelalte femei țipă și blestemă în timp ce sunt plesnite și trântite pe paturi, dar ea se simte responsabilă pentru Josia. Era lângă ea când a fost

aleasă pentru asta. Trebuie să facă tot ce poate ca s-o protejeze.

Boris dă indiferent din umeri, ceea ce-i arată Cilkăi că poate încerca s-o calmeze pe Josia. Vadim e cu mâna pe gura fetei și îi sfâșie hainele.

— Stai o clipă, îi spune Cilka ferm. El se oprește, surprins. Josia, ascultă-mă. Ascultă. Cilka se apleacă mai aproape de fată și îi vorbește liniștit: Îmi pare rău… nu avem ce să facem, tu sau eu, ca să împiedicăm asta. Sau dacă avem, eu încă nu știu ce.

Clipește încet. Timpul se distorsionează, așa cum se întâmplă când o năpădește senzația de golire. Mădulare și-atât.

— Cilka, nu, nu putem să-i lăsăm.

— I-aș omorî pe toți dac-aș putea, șoptește Cilka. Se întoarce spre Vadim: Te rog, are mâna rănită. Ai grijă. Se întoarce din nou spre Josia. Josia, sunt aici. Știe însă că nu e. De fapt, nu. Îmi pare atât de rău.

Se uită la Boris.

— E doar o copilă, nu poate s-o lase în pace?

— Nu eu hotărăsc. Oricum, lui Vadim îi plac fetițele. Și mie. Nu ești mult mai mare ca ea, așa-i?

— Nu.

Cilka începe să-și descheie cămașa. Știe ce are de făcut. Urletele femeilor și țipetele bărbaților hotărâți să facă ce au venit să facă sunt copleșitoare.

Pentru o clipă, se întreabă dacă zgomotul îi va aduce pe gardieni să le salveze. Nu vine niciunul. Probabil fac și ei același lucru.

În timp ce Boris îi explorează trupul cu mâini bătătorite, Cilka se uită la Josia. La lumina pâlpâitoare a sobei, îi vede fața întoarsă spre ea – în ochii ei e un nou grad de frică. Cilka întinde mâna. O mână bandajată din greu se lasă peste ea. Mână în mână, cu Josia plângând încetișor și fără a-și lua ochii una de la cealaltă, supraviețuiesc calvarului.

În timp ce-și pune pantalonii și ghetele, Boris îi șoptește Cilkăi:

— Nimeni altcineva n-o să se atingă de tine. Și pot să aranjez ca numai Vadim să se atingă de prietena ta.

— Atunci fă-o.

— Haideți, băieți, dacă n-ați apucat să regulați până acum, nu vi se mai scoală în seara asta. Afară de-aici, să le lăsăm pe doamne să-și facă somnul de frumusețe! strigă Boris spre restul camerei.

Mormăielile bărbaților care nu apucaseră să aibă succes se amestecă cu râsetele batjocoritoare ale celor victorioși, pentru a fi înlocuite de suspinele femeilor violate, deznădăjduite. Nimeni nu vorbește. În aer rămâne doar duhoarea bărbaților nespălați, îmbibați de vodcă.

*

* *

În timp ce zăngănitul îi târăște pe prizonieri într-o nouă zi, femeile se ridică încet. Cu capul plecat, niciuna nu se uită în ochii alteia. Nu sporovăiesc. Cilka riscă o privire scurtă spre Josia. Umflăturile și vânătăile de pe obraz și din jurul ochiului sunt, evident, de când Vadim o țintuise de pat. Se gândește să-i spună ceva, s-o întrebe cum se simte, să se uite mai de aproape la rănile de pe fața ei, s-o întrebe dacă mai are și altele. Josia se întoarce cu spatele la ea. Înțelege mesajul.

Masa de dimineață e luată în tăcere. Veteranele aruncă o privire nou- venitelor, văzând loviturile și înțelegând cauza. Se retrag în propria rușine, recunoscătoare pentru trupurile proaspete care vor rări asalturile asupra lor.

Când celelalte pleacă la muncă, Cilka și Josia rămân în baracă. Li s-a spus să nu plece până nu se întoarce Antonina să le conducă la spital. Josia se întoarce în pat și se ghemuiește cu fața îngropată în mâini.

Pe măsură ce soba se răcește, pe interiorul geamurilor se formează un strat de gheață. Din

fericire, timpul pe care-l petrec singure e scurt. Cilka nu poate suporta tensiunea dintre ele.

Când intră în sala de așteptare a spitalului, Antonina le duce la recepție.

— Asta a venit la muncă, zice ea arătând spre Cilka, și aceasta prinde esența cuvintelor ei. Cealaltă, să rămână aici până la sfârșitul zilei. Nu vin să le iau una câte una.

Femeia de la birou citește biletele care i-au fost înmânate.

— Veniți cu mine, le face ea semn.

Ele o urmează prin salon până în zona de tratament. Josia se așază pe scaunul indicat, cu Cilka în spatele ei.

Cele vreo douăsprezece paturi sunt ocupate toate, precum și mai multe scaune care-i țin pe cei în stare să șadă. Unora dintre pacienți le scapă gemete de durere. Par să fie mai ales bărbați, dar sunt și câteva femei. Cilka se apucă să-i studieze pe acești oameni, încercând să-și dea seama unde sunt răniți sau ce-ar putea avea. La mulți e limpede: există răni vizibile, sângele mustește pe fâșiile de material puse ca bandaj sau garou. Simte cum senzația de gol alunecă peste ea, rece ca zăpada.

— A, iată-vă.

Cilka și Josia o văd pe Elena Gheorghievna apropiindu-se. Josia își ridică ochii, apoi îi lasă din nou spre podea.

— Cum te simți astăzi? Te mai doare?

Josia dă din umeri.

Doctorița se uită de la Josia la Cilka, care întoarce capul. Elena își pune blând mâna sub bărbia Josiei, forțând-o să ridice capul. Vânătăile de pe fața ei arată și mai rău după ce au fost biciuite de frig în drum spre spital. Doctorița își trece degetele peste toată zona vătămată. Josia tresare.

— Poți să-mi spui ce s-a întâmplat?

Josia își trage capul și Elena îi dă drumul.

— E vina ei, spune Josia, scuipând cuvintele. Ea m-a pus s-o fac, m-a pus să mă las. Zice că e prietena mea și n-a făcut nimic să mă ajute, i-a lăsat să…

— Ne-au vizitat bărbații aseară, șoptește Cilka.

— A, înțeleg. Elena oftează. Mai ai și alte răni, Josia?

Josia scutură din cap.

— Dar tu, Cilka?

— Nu.

— Bineînțeles că n-are, ea l-a lăsat pur și simplu să-și facă mendrele cu ea, nu s-a luptat, n-a zis nu.

Doctorița se ridică în picioare.

— Stați aici. O să încerc să găsesc o cameră unde să vă duc pe amândouă, vreau să vă consult.

Cilka și Josia așteaptă în tăcere. Cilka se întreabă ce-o fi cu doctorița. Oare oamenii sunt trimiși la post în lagăre? Nu-și poate închipui că ar vrea cineva să vină aici. Elena se întoarce și le conduce într-o cameră alăturată; ocupantul care e scos de acolo protestează că ar trebui să fie singur în cameră; e ofițer superior, nu poate fi tratat ca un prizonier.

Patul din încăpere are cearșaful mototolit și pătura fostului ocupant și miroase a bărbat nespălat, alcool stătut și țigări. Elena le pune pe cele două fete să se așeze una lângă alta.

— Locul ăsta e brutal. Spune doctorița.

— Știu, șoptește Cilka. Se întoarce spre Josia. Josia, îmi pare rău, ar fi trebuit să te previn, să-ți spun la ce să te aștepți, să te ajut să înțelegi.

— Ai stat acolo pur și simplu. Uitându-te la mine. Cum ai putut, Cilka?

Cilka încă nu e în stare să simtă nimic, dar observă din afară că a început să tremure, genunchii i se ridică și coboară pe pat. Își încleștează pumnii sub ei.

— Sunt sigură că n-a avut de ales, răspunde Elena Gheorghievna.

— Ar fi putut să încerce. O prietenă ar fi încercat.

Vocea Josiei coboară și se stinge.

Sunt mereu alte lucruri pe care oamenii cred că ar trebui să le facă ea. Dar cel mai greu e să audă asta de la cineva de care a ajuns să fie apropiată.

— Am sperat că n-o să se întâmple, spune. Știam că o să se întâmple, dar nu știam când și pur și simplu am sperat că n-o să se întâmple.

Îi pare cu adevărat rău, dar nici nu știe ce altceva ar fi trebuit să facă, ce ar fi putut să facă.

Doctorița pare să simtă tensiunea.

— Deocamdată, vreau s-o consult pe Josia, să-i schimb bandajul, apoi trebuie să te pregătesc pentru munca de aici, Cilka.

Cilka se ridică de pe pat.

— Să aștept afară?

Elena se uită la Josia.

— Poți să rămâi, răspunde aceasta, pe un ton încă rece.

Cilka întoarce capul, cu mâinile împreunate, încercând să-și oprească tremuratul, în timp ce Josia e consultată.

Bardejov, Cehoslovacia, 1940

Cilka și sora ei, Magda, merg pe o stradă din Bardejov, orașul lor natal, într-o zi parfumată de primăvară. Magda le zâmbește celor doi băieți care vin spre ele. E cu doi ani mai mare decât sora ei, și Cilka îi admiră mersul, încheieturile fine ale mâinilor, cu ceasul scânteind în soare, șoldurile care se leagănă ușor.

— Amândoi te plac, spune ea. Ție care-ți place mai mult?

— Sunt prea tineri, spune Magda.

Băieții se postează în fața lor, forțându-le fie să se oprească, fie să-i ocolească. Magda se oprește și Cilka o imită.

— Bună, Lazlo, bună, Jardin, spune Magda.

— Cine e frumușica asta care e cu tine? zice Lazlo, măsurând-o din priviri pe Cilka.

— E sora mea, sora mea mai mică. Ia-ți ochii de la ea! se răstește Magda.

— Niciun băiat sau bărbat n-o să vrea să-și ia ochii de la ea, zâmbește ironic Lazlo.

Cilkăi i se strânge stomacul într-un mod deconcertant. Se uită în pământ.

— Hai să mergem, Cilka.

Magda o apucă de mână și o trage de acolo.

— Hei, Cilka, scapă de soră-ta și caută-mă! strigă Lazlo în urma lor.

Magda o strânge de braț.

— Au! Termină, dă-mi drumul! Ce-i cu tine? spune Cilka, eliberându-și brutal brațul.

— Ai numai paisprezece ani, Cilka! se răstește Magda la ea.

— Știu câți ani am, zice ea sfidător. Arată destul de bine. Cât de bine-l cunoști?

Magda se oprește și își apropie fața de a Cilkăi.

— Nu fi proastă, Cilka. Ești doar o copilă. El e… ei bine, nu e bărbat, dar nici copil nu mai e. Trebuie să ai grijă.

Cilka își încrucișează brațele pe piept.

— Deci n-o să am voie niciodată să vorbesc cu un băiat, asta vrei să spui?

— Nu, nu asta vreau să spun. Într-o zi, o să crești și atunci o să știi.

— Ce să știu? Tu ce știi despre băieți? Nu te-am văzut niciodată singură cu unul.

Magda își ferește privirea, un nor îi întunecă fața. Cilka n-a văzut-o niciodată așa, cu cearcăne sub ochi.

— Magda, te simți bine?

— Haide, hai să terminăm cumpărăturile și să ajungem acasă înainte de stingere.

— Nu, de ce nu putem rămâne afară? Nu vreau să mă supun unei reguli atât de stupide. N-am făcut nimic rău!

— Cum poți să fii atât de imatură, Cilka?! Vrei să aibă probleme papa pentru că tu nu faci ce ți se spune? E tipic pentru tine, mereu vrei să fie totul după placul tău. De data asta, surioară, o să faci cum zic eu și o să ajungem acasă înainte de stingere.

— Și dacă nu? Ce-o să ne facă?

Cilka stă neclintită pe strada caldă, înmiresmată. Ce poate să li se întâmple rău într-o zi de primăvară atât de blândă?

— Nemții? Nu vrei să știi.

— Cât de mult mai rău poate fi?

— Of, Cilka, te rog, măcar o dată crede-mă când îți spun că trebuie să facem cum a zis papa.

*

* *

Cilka și Josia o urmează pe doctorița Elena Gheorghievna până în capătul salonului și sunt prezentate unor asistente, amândouă rusoaice, Raisa Fiodorovna și Liuba Lukianovna. Acestora li se spune să o învețe pe Cilka să completeze fișele pacienților, să facă însemnări și să aducă medicamente. Raisa e înaltă și izbitor de palidă, cu buze mari, pline, iar Liuba e mai scundă, cu ochi migdalați și pomeți ascuțiți. Amândouă au părul închis la culoare, lung, ceea ce arată că nu sunt prizoniere. Cilka se întreabă din nou dacă aleg să fie aici sau primesc obligatoriu aceste posturi. Părul ei și al Josiei e încă scurt, începând să se cârlionțeze ușor în aerul umed. Atât Raisa, cât și Liuba vorbesc mai multe limbi, și Cilka e anunțată că ele vor fi principalele ei supraveghetoare în cursul celor două săptămâni. Josiei i se spune că va trebui să stea într-un colț al camerei până la sfârșitul zilei.

Cilkăi îi sunt prezentați alți doi medici, bărbați; i se spune că va învăța să le noteze direct observațiile în timp ce ei consultă și evaluează pacienții. Cilka observă privirile pe care i le aruncă, se vede că le place ce văd. Se crispează. E

oare locul ăsta la fel de amenințător ca Baraca 29? Numai timpul o va arăta.

Josia șade pe podea în spatele unei tejghele mari, cu patru scaune pe care poți să stai să lucrezi. Una dintre femei îi oferă un scaun, dar ea îl refuză. În scurt timp adoarme ghemuită. Obosită. Traumatizată. Șocată. O combinație din toate trei.

Cilka învață repede. Prinde modul și ritmul în care să identifice cu grijă fișele pentru fiecare pacient și să le completeze. E dusă într-o cămăruță din fundul salonului și i se arată gama de medicamente pe care va trebui să le noteze corect sau să le aducă la cerere. Lăsată acolo să studieze numele fiecăruia și cum se scrie, află despre diferitele lor beneficii.

Când Raisa vine s-o ia din camera medicamentelor pentru o pauză de masă, Cilka o roagă să-i confirme dacă a învățat bine până acum. Raisa îi spune că e foarte impresionată, mai ales de pronunția ei.

Intră o altă asistentă și cere furioasă să afle ce fac acolo. Fără a aștepta o explicație, le ordonă să iasă din cameră.

Cilka nu înțelege încă ierarhia, dar își dă seama că și aici, ca pretutindeni, va trebui să învețe în cine să aibă încredere și pe cine să evite.

Așezându-se la tejghea, i se dă o farfurie de tablă cu un corn dulce, o bucată de cartof și puțină fasole uscată.

— E pentru mine? întreabă ea.

— Da, mănâncă, spune Raisa. Putem să mâncăm orice lasă pacienții. Asta a rămas. Mulți dintre ei sunt prea bolnavi ca să mănânce.

— N-au nevoie de mâncare ca să se facă bine?

— Unii dintre ei n-o să se facă bine și nu putem să-i forțăm. Dacă o trimitem înapoi la bucătărie, porcii ăia lacomi de-acolo o s-o mănânce sau o s-o vândă.

Buzele Raisei se strâng într-o linie subțire de dezgust.

Cilka își simte deodată stomacul foarte mic. N-ar fi prima dată când mănâncă mâncarea unui mort.

— Pot s-o împart cu prietena mea?

— Dacă vrei. Dă din umeri Raisa.

Cilka ia farfuria și se așază pe jos lângă Josia, sprijinindu-se de perete. O scutură ușor, s-o trezească. Josia se ridică, încercând să-și dea seama unde se află.

— Uite, mănâncă din asta.

— Nu vreau mâncarea ta. Nu vreau nimic de la tine.

Se culcă la loc și închide ochii.

Cilka rupe cornul în două și pune jumătate pe podea, în fața Josiei.

Liuba, cealaltă asistentă, vine și se așază lângă ea.

— E tare bine să avem ajutor.

— Ei. Nu știu de cât ajutor vă sunt deocamdată.

— O să fii. Raisa mi-a spus că înveți repede și că deja poți să pronunți numele medicamentelor mai bine ca ea.

— Prind ușor limbi străine.

— Excelent. Când o să-ți scrii singură rapoartele, o să trebuiască s-o faci fără cusur. De cele mai multe ori nu contează, dar din când în când suntem controlați și avem toți de suferit dacă ne găsesc ceva scris greșit sau omis.

— Nu vreau să aibă nimeni de suferit din cauza mea. Pot să-ți arăt ce scriu înainte de a ajunge la dosar?

— Sigur, asta și voiam să-ți sugerez. Eu și Raisa o să te învățăm, și o să te supraveghem, și cred că Elena Gheorghievna te place, așa că o să-ți fie bine. Aruncă privire spre ceasul de pe perete. E timpul să ne întoarcem la treabă.

Cilka se uită la Josia și la bucata de pâine neatinsă. E bine, își zice ea, că fata nu-și acceptă pur și simplu situația. E un fel de putere. Totuși, simte amărăciune la gândul că e ținută la distanță.

*
* *

În după-amiaza aceea, când Cilka și Josia sunt aduse în baraca lor înainte de sosirea celorlalte, o găsesc într-o dezordine cumplită. Cearșafurile și păturile au fost smulse de pe toate paturile și unele dintre acestea stau răsturnate pe-o parte sau cu fața în jos. Puținele bunuri ale femeilor zac în grămezi pe podeaua barăcii.

Josia, Cilka și Antonina stau în ușă, privind dezastrul.

— Hmmm, se pare că a trecut pe-aici Klavdia Arsenievna, spune Antonina.

Pășind în baracă, Cilka întreabă încet:

— Avem voie să facem ordine?

— Puteți să vă aranjați paturile voastre.

Antonina stă cu mâinile în șolduri, și Cilka observă cât de puternică e, deși măruntică. Mușchii – brațe, piept, coapse – i se umflă rotund de la încheieturi.

— Dar celelalte? Putem să le aranjăm pe toate cât așteptăm să le aduceți înapoi pe femei?

— Probabil e mai bine să vadă cu ochii lor ce se poate întâmpla, fără să fie prevenite.

— Dar de ce? De ce a făcut cineva asta?

— Klavdia Arsenievna este brigadiera șefă pentru baraca asta și pentru cea mai mare brigadă; caută lucruri pe care n-ar trebui să le aveți.

— Ni s-a luat totul; cum am putea să avem ceva ce n-ar trebui? întreabă Josia.

— Știe asta. E modul ei de a vă avertiza. Și s-ar putea să se fi întâmplat fiindcă a aflat de slujba ta, Cilka. Acum ai acces la lucruri la care alții nu au. Dacă găsește ceva ce nu-i place, te poți aștepta să fii trimisă la groapa de pedeapsă.

Antonina se întoarce și iese din baracă, lăsând ușa deschisă, și de afară vine un aer înghețat. Josia o închide. Dar ce caută Klavdia? se întreabă Cilka. Pare că li se permite să aibă câte ceva. Aici regulile se schimbă de la o zi la alta, își zice ea. Și,

deși lagărul ăsta are alt scop – să-i pună să muncească pentru Uniunea Sovietică, și nu să-i omoare pentru că sunt evrei –, în aceste condiții, abuzate repetat, mereu sub amenințarea violenței și a „gropii“, Cilka își dă seama că n-a făcut decât să treacă dintr-un loc crud, inuman, în altul la fel.

Se duce la sobă și încearcă s-o readucă la viață punând cantități mici de praf de cărbune din căldare pe jarul aproape stins. Se întreabă ce să facă în legătură cu camera întoarsă cu fundul în sus.

— Cred că a avut dreptate, îi spune Josiei. Trebuie s-o lăsăm să vadă și celelalte și putem să le spunem că așa a zis Antonina.

Josia o ignoră și se duce la patul ei, străduindu-se să-l îndrepte cu o mână.

— Stai, lasă-mă să te ajut, spune Cilka.

— N-am nevoie de ajutorul tău.

— Bine, spune Cilka aspru.

Se uită în altă parte.

Într-un târziu, când se întoarce, o vede pe Josia îngropată sub pătură, cu spatele la ea.

*
* *

Ziua s-a făcut noapte; soba dă cât de multă căldură poate Cilka să stoarcă din ea când ușa se deschide și celelalte femei intră împleticindu-se. Becul solitar aruncă umbre stranii asupra haosului, și la început femeilor le este greu să vadă ce le așteaptă. Încet, pe măsură ce se apropie fiecare de patul ei, devine evident. Câteva se întorc spre Cilka, aflată lângă sobă.

— Ce dracu' ai făcut? spune Elena.

Cilka pricepe imediat că vor fi acuzate ele.

— Nu, nu noi am făcut asta. Își înăbușă nevoia de a răcni la femeia aceea. Vezi, patul meu e la fel. Așa am găsit când ne-am întors.

— Atunci cine a făcut-o? întreabă Hannah.

— O supraveghetoare, o supraveghetoare pe nume Klavdia Arsenievna. Ne-a spus Antonina de

ea.

— Și de ce?

Cilka le explică repede.

Hannah pare foarte palidă.

— Ah, nu!

— Ce s-a întâmplat? o întreabă Elena.

Hannah își aruncă în lături cearșaful, pătura și salteaua, căutând ceva.

Elena o plesnește deodată, tare.

— E doar o coajă, Hannah!

Hannah scâncește:

— O păstram pentru tine.

Celelalte femei își feresc privirea, apucându-se să-și aranjeze paturile și așteptând să fie chemate la masa de seară.

*
* *

Când termină cina se întorc la baracă, dar, după felul în care tărăgănează până și treburile neplăcute, se vede că femeilor nu prea le vine să se culce. În lumina mai puternică de la cantină, Cilka a văzut noi urme de vătămare din noaptea trecută și a observat că una dintre femei își ține o mână care-i atârnă flasc, sprijinind încheietura care o doare.

Josia continuă s-o evite, preferând să vorbească cu Natalia. Această fractură în prietenia lor este, pesemne, evidentă pentru celelalte femei, dar nimeni nu comentează.

— Credeți c-o să vină iar? șoptește Olga.

Trece un ac cu ață printr-o bucățică de stofă, cu mâinile deformate de muncă și frig. Își desface cusătura și o face din nou, perfecționându-și opera de mai multe ori înainte de culcare.

Nimeni nu încearcă să răspundă.

Când lumina se stinge, reflectorul de afară aruncă o umbră difuză care dansează prin cameră, în timp ce ninsoarea se așterne pe bârne. Femeile se urcă încet în paturile lor. Au învățat deja nevoia

de a fi cât se poate de odihnite pentru munca pe care o vor avea de îndurat a doua zi.

CAPITOLUL 6

Cele două săptămâni de tratament pentru mâna Josiei trec repede. Se vindecă, cu ajutorul Elenei Gheorghievna, dar îngrijirea se întinde dincolo de momentul în care ar fi trebuit să se întoarcă la munca obișnuită. Frigul continuă să se întețească, orele de întuneric se înmulțesc. Femeile din Baraca 29 au ajuns să se cunoască sau măcar s-au obișnuit unele cu altele. S-au format prietenii, s-au desfăcut, s-au refăcut. Au avut loc certuri. Josia rămâne distantă, iar Cilka acceptă asta. Înțelege că slujba ei la spital ar putea s-o îndepărteze permanent de colegele de baracă. Se gândește că ar trebui să accepte slujba și să supraviețuiască. Reacția celor din jurul său e doar ceva cu care va trebui să se împace. Unele, ca Olga și Margarethe, și- au exprimat recunoștința și deja spun că se bazează pe fărâmele de mâncare pe care le aduce, pe bandajele și pânzele menite să le țină de cald. Până acum, numai Elena s-a arătat ostilă. Dar, deși a țipat și-a șuierat la Cilka, n-a ridicat mâna asupra ei. Bărbații continuă să le viziteze noaptea. Femeile sunt violate, abuzate, rănite. Și mai sunt și alte umilințe. Două au fost trimise la „groapă“ pentru comportament nepotrivit, inclusiv Hannah, sprijinitoarea Elenei, pur și simplu pentru că s-a uitat cum nu trebuie la Klavdia Arsenievna. Când s-a întors, câteva zile după aceea, nu putea nici să vorbească.

*

* *

Elena Gheorghievna îi unge Josiei mâna cu cremă, apoi o lasă în poala ei. Josia își coboară privirea.

— Îmi pare rău, Josia, s-a vindecat de tot. Nu mai pot să ți-o bandajez. De fapt, aș putea să-ți fac

rău continuând s-o bandajez; acum are nevoie să respire.

Josia se uită prin cameră, și ochii i se opresc asupra Cilkăi, care stă lângă doctoriță.

Elena observă.

— Îmi pare rău, Josia. Dacă aș putea să-ți dau de lucru aici aș face-o, dar se permite doar unui număr limitat de prizonieri să lucreze cu noi.

Pare că regretă cu-adevărat. Cilka și-a dat seama în ultimele două săptămâni că Elena Gheorghievna e un om bun, că face întotdeauna tot ce poate pentru oricine, dar și că e nevoită să ia decizii grele. Nu se poate arăta prea amabilă cu pacienții prizonieri, de exemplu, în fața celorlalți doctori, căci acest lucru ar fi văzut drept favorizare a contrarevoluționarilor, a spionilor și a infractorilor. În cazul Cilkăi, trebuie să pară mereu că îi dă instrucțiuni privind munca ei. Raisa și Liuba, la fel. Dar Cilka observă că deseori vorbesc cu ea încet, când nu le aude nimeni.

A văzut în salon și alte prizoniere asistente sau infirmiere, și lor de asemenea li se vorbește politicos, profesionist și direct.

— Dacă se schimbă ceva, promit că o pun pe Antonina Karpovna să te aducă la mine.

— Elena Gheorghievna, spune Cilka, vă rog, nu e nicio posibilitate să rămână?

— Trebuie să fim foarte atente, Cilka, spune Elena uitându-se în jur. Administratorii nu-i văd cu ochi buni pe cei numiți „chiulangii" – oameni care vor să se fofileze de la muncă.

Cilka se uită la Josia.

— Îmi pare rău.

Josia pufnește.

— N-ați vrea să nu mai spuneți toate că vă pare rău că acum îmi pot folosi mâna? E ridicol. Ar trebui să ne bucurăm!

Lacrimile îi șiroiesc pe față.

Intrigată de tonul vocii Josiei, apare Liuba.

— Te simți bine?

Josia îi arată mâna.
— Înțeleg. S-a vindecat frumos.
Josiei îi scapă un hohot de râs.
— Da, Liuba, s-a vindecat frumos și de acum înainte o să fiu fericită că- mi pot folosi ambele mâini.
Se ridică, își strânge bine haina în jurul ei și se întoarce spre ușă.
— Sunt gata de plecare.
Când Cilka îi deschide ușa, dă buzna înăuntru un bărbat înalt, cu o foaie de hârtie în mână. O lovește în umăr.
— Mă iertați, spune el, uitându-se înapoi cu o expresie de scuză în timp ce trece grăbit mai departe.
Are ochii căprui-închis și un chip palid, distins. Cilka nu e obișnuită ca un bărbat să fie politicos cu ea și nu-i răspunde, dar îi susține privirea o clipă înainte ca el să se întoarcă spre birou, unde avea treabă. Poartă haine de prizonier. Pe când iese cu Josia pe ușă, Cilka se mai uită o dată la spatele bărbatului.

*
* *

În seara aceea, priveliștea mâinii fără bandaj a Josiei e primită cu reacții amestecate de către celelalte. Mulțumire. Indiferență. Unele sunt bucuroase că o să mai fie o persoană care să le ajute la cărat cărbunele scos din mină, la încărcarea vagoanelor ce-l vor duce la camioanele care așteaptă să-l transporte mai departe, către alte tărâmuri.
Pe întuneric. În ninsoare.
La cină, Josia face mare caz că poate ține o bucată de pâine într-o mână și cana de tablă în cealaltă. Se oferă să aducă ea cărbuni și ia o găleată să iasă pe ușă. E oprită de Natalia, care-i spune să mai aștepte câteva zile – nu vor ca ea să se chinuie cu greutatea găleții și să verse prețioasa lor sursă de căldură.

Când bărbații invadează baraca, în seara aceea, Vadim observă mâna nebandajată. O întreabă pe Josia cum e. I-o mângâie încet. I-o sărută. Cilka îi aude demonstrațiile de tandrețe. Bărbații ăștia te tratează cu grijă numai ca să-și îmblânzească propria imagine, ca să fii mai deschisă cu ei. E tot un act egoist, un truc.

CAPITOLUL 7

A doua zi dimineața, Cilka își târăște picioarele spre spital prin întunericul străbătut de reflectoare. O să-i spună din nou Elenei Gheorghievna că îi este foarte recunoscătoare pentru această oportunitate, dar că trebuie să se întoarcă să muncească în mină, sau la săpat, sau în construcții – orice, numai să fie la fel de greu ca munca pe care sunt silite colegele ei s-o facă.

În dimineața aceasta, a urmărit-o pe Josia ieșind din lagăr, cu corpul sprijinit de al Nataliei. Cele două au devenit apropiate. Cilka a simțit o împunsătură de gelozie. Vaga îmblânzire a Josiei din ziua precedentă, când i-a arătat mâna fără bandaj, îi dăduse speranțe că prietenia lor s-ar putea reface.

De fapt, munca la spital e plină de provocări și o secătuiește, în ciuda norocului de a lucra înăuntru. Nu numai că trebuie să comunice în rusă și să scrie cu litere chirilice, să învețe și să înțeleagă toate protocoalele, relațiile și ierarhiile, dar mai ales trebuie să-și gestioneze reacțiile neașteptate ale corpului și minții când se află în preajma celor bolnavi sau muribunzi. A reușit să ascundă – nădăjduiește – ce se petrece în sufletul ei, dar Raisa a pomenit deunăzi că e de mirare că Cilka nu e deloc oripilată. Că poate să vadă sânge, și oase, și excremente fără ca măcar să clipească. Raisa, care fusese trimisă acolo după absolvirea școlii, după cum a aflat Cilka, a spus că ei îi luase luni întregi să se obișnuiască să vadă trupuri în aceste diferite stadii de boală, rănire și subnutriție. Cilka a detestat amestecul de aversiune și fascinație de pe fața Raisei. A dat din umeri și s-a îndepărtat, spunând pe un ton egal: „Probabil că unii dintre noi așa sunt, pur și simplu.“

Dar slujba o distrage de la necazurile ei. E mereu o problemă nouă de rezolvat, ceva nou de învățat. Dacă ar continua să lucreze aici, aproape că ar părea o viață, un mod de a ține ferecate amintirile trecutului și oroarea situației prezente.

Elena e ocupată când intră Cilka, dar Liuba și Raisa îi înțeleg starea și conspiră s-o țină ocupată ca să n-o lase să se gândească la Josia. Le e recunoscătoare pentru eforturile lor.

— Vino cu mine, îi face semn Liuba s-o urmeze lângă un pat, unde stă în picioare un doctor. L-a văzut lucrând în salon și i-a fost prezentat scurt cu numele și patronimul – Iuri Petrovici.

Pacientul este inconștient, rănile îi sunt evidente, bandajul din jurul capului e îmbibat de sânge. Cilka stă tăcută în spatele doctorului și asistentei, trăgând cu ochiul la consult.

Pătura e trasă de la picioarele patului. Un ac e înfipt ferm în călcâiul unuia dintre picioarele palide, fără viață; sângele țâșnește, acoperind cearșaful. Omul nu are nicio mișcare de reflex. Doctorul se întoarce spre Cilka, întinzându-i o mapă, pe lângă Liuba. Aceasta dă din cap încurajator și vine lângă ea.

„Nicio mișcare a piciorului la înțeparea cu acul."

Cilka scrie, după ce mai întâi se uită la ceasul din fundul salonului ca să noteze exact ora însemnării. Liuba îi șoptește ori de câte ori se oprește, nesigură. Se concentrează din greu.

Piciorul sângerând este acoperit, doctorul trece la căpătâiul patului, ridică brutal pleoapa ochiului drept al pacientului, apoi îi acoperă fața.

„Pupile fixe și dilatate", scrie Cilka. „Puls slab, neregulat." Din nou, notat.

Întorcându-se spre ea, Iuri Petrovici îi vorbește încet:

— Știi cum să iei pulsul la gât?

— Da, răspunde Cilka sigură pe ea.

— Bun, bun, arată-mi.

Cilka trage pătura de pe fața bărbatului, imitând ceea ce văzuse. Pune două degete sub curba maxilarului, aplicând presiune. Simte fluturarea unui puls slab.

— Controlează-l la fiecare cincisprezece minute, și când nu mai simți nimic, declară-l mort și anunță portarul. Ai grijă să notezi ora în fișă.

— Da, Iuri Petrovici, așa o să fac.

El se întoarce spre Liuba.

— Învață repede, am putea s-o folosim. Nu ni se dau suficiente asistente ca să le punem să controleze pacienții muribunzi care ocupă paturile. Ai grijă să semnezi când notează ora.

Dă din cap spre Cilka și Liuba, apoi se duce în altă parte a salonului.

— Trebuie să văd de un pacient, spune Liuba. O să te descurci.

Pleacă.

Cilka se uită la ceas, socotind când anume vor fi exact cincisprezece minute de când a notat cuvintele „puls slab, neregulat". Stă încă lângă pat când Elena Gheorghievna vine la ea și o întreabă ce face. Când îi explică, Elena zâmbește liniștitor.

— Nu trebuie să aștepți lângă pat. Poți să te duci să faci alte lucruri — pur și simplu vino din când în când și nu-ți face griji dacă nu sunt exact cincisprezece minute, bine?

— Ah, mulțumesc… am crezut că trebuie să stau aici până moare.

— Ție chiar nu ți-e frică de moarte, așa-i?

Cilka pleacă capul, prin minte trecându-i imaginea unui morman de trupuri emaciate. Sunetele disperate, finale. Mirosul.

— Nu, am stat destul în preajma ei.

Cuvintele i-au scăpat.

— Îmi pare rău să aud asta. Elena face o pauză. Câți ani ziceai că ai?

— Nouăsprezece.

Elena ridică o sprânceană.

— Într-o zi, când o să te simți în stare, te rog să ții cont că poți să vorbești cu mine despre asta.

Înainte ca ea să apuce să răspundă, Elena se îndepărtează.

La a treia vizită la pacientul muribund, un prizonier care a avut un accident în timp ce muncea afară, Cilka scrie ora și cuvintele „fără puls“. Stă o clipă, apoi se forțează să se uite la chipul omului pe care tocmai l-a declarat mort. Răsfoiește hârtiile, căutându-i numele.

Aplecându-se să-i acopere fața, șoptește: „Ivan Detocikin — *alav hashalom*.“ Pacea fie cu el. N-a mai pronunțat de mult aceste cuvinte.

Auschwitz-Birkenau, 1943, vara

— Ce ți-a spus? Vrem să auzim fiecare cuvânt! Se uita la tine în timp ce vorbea? Spune-ne, Gita, vrem să auzim!

Cilka stă pe iarbă lângă Blocul 25 împreună cu prietenele ei Gita și Dana. Magda se odihnește înăuntru. E o după-amiază de duminică, vara, fără niciun pic de vânt care să aducă spre ele cenușa scuipată de crematoriile din apropiere.

— M-a întrebat despre familia mea, răspunde Gita.

— Și ce i-ai spus? întreabă Cilka.

— N-am vrut să vorbesc despre ai mei. Cred că a înțeles. Așa că mi-a povestit el despre ai lui.

— Și? Are frați și surori? întreabă Dana.

— Are un frate mai mare, pe nume Max…

— Ador numele ăsta, Max! exclamă Cilka cu o voce exaltată, de adolescentă.

— Îmi pare rău, Cilka, Max e căsătorit și are doi băieței, îi spune Gita.

— Eh, asta e. Ce ți-a mai spus?

— Are o soră. O cheamă Goldie și e coafeză. Mi-am dat seama că le iubește foarte mult pe mama și sora lui. Asta e bine, nu?

— E foarte bine, Gita. Trebuie să iubești pe cineva care e bun cu celelalte femei din viața lui, zice Dana, mai matură decât vârsta ei.

— Cine a zis ceva de iubit? se rățoiește Gita la ea.

— Gita-l iubește pe Lale... îngână Cilka spre prietenele ei, lăsând lumina soarelui și prietenia lor să ascundă pentru o clipă oroarea care le înconjură.

— Terminați, amândouă! spune Gita, dar zâmbește.

Epuizate de speranță, cele trei femei se întind pe iarbă și închid ochii, lăsând căldura soarelui să le transporte departe de locul în care se află.

*

* *

În după-amiaza aceea, în timp ce-și pune haina, făcându-și curaj să lase căldura spitalului și să înfrunte gerul de afară, o vede pe Elena.

— Elena Gheorghievna, trebuie să vorbesc cu dumneavoastră.

— Cilka! Te căutam. Da, hai să vorbim.

Înainte să apuce ea să spună ceva, Elena Gheorghievna continuă:

— Colegii mei sunt impresionați de tine. M-au întrebat dacă ai lucrat ca asistentă.

— Nu, v-am spus. N-am fost niciodată asistentă.

— Asta le-am spus și eu. Am vorbit despre tine și ne întrebam dacă n-ai vrea să înveți să fii asistentă.

Totul se întâmpla prea repede.

— Eu. Cum pot să fac asta? Sunt prizonieră aici.

— Ce mod mai bun de a învăța meseria asta decât s-o faci? O să fiu profesoara ta. Sunt sigură că și celelalte asistente o să te ajute și o să fie recunoscătoare că mai pot conta pe cineva. Ce zici?

— Nu știu. Elena Gheorghievna. Nu știu dacă aici e locul meu.

Elena îi pune o mână pe umăr. Ea încearcă să nu tresară, speriată de intimitatea gestului.

— Știu că nu te cunosc prea bine, Cilka, dar ești bună la asta și am avea nevoie de ajutorul tău. O să te gândești?

Elena zâmbește cald, ca o soră. Cilka înghite în sec. Abia poate suporta. Vinovăția pe care o simte e covârșitoare. Se gândește la colegele ei de baracă venind și îmbulzindu-se lângă sobă, desfășurându-și cârpele ude de pe picioarele înghețate, gemând. Dar se gândește și la chipul Olgăi când îi întinde ceaiul adevărat pe care tocmai l-a fiert pe sobă. E o hotărâre foarte grea și nu știe de ce, din nou, a ieșit în evidență.

— Elena Gheorghievna, pot să vă întreb de ce sunteți aici?

— Adică ce-am făcut ca să primesc postul ăsta în Vorkuta?

Cilka dă încet din cap.

— Mă crezi sau nu, Cilka, eu m-am oferit să vin aici. Coboară vocea. Familia mea a crezut întotdeauna în... binele mai mare.

Arată spre cer. E interzis să vorbești despre religie, dar Cilka înțelege ce vrea să spună.

— Părinții mei și-au dedicat viața ajutorării altora. De fapt, tata a murit făcând asta, încercând să stingă un incendiu. Încerc să-i onorez ducându-le misiunea mai departe.

— E foarte frumos din partea dumneavoastră, spune Cilka.

E copleșită.

— Deși, spune Elena încruntându-se, trebuie să recunosc că am crezut, în mare, în proiectul Uniunii Sovietice – chemarea patriei și toate celelalte –, dar să *fii* aici e cu totul altceva.

Cilka o vede întorcându-se să se uite la oamenii care zac în paturile din spatele lor.

— Ar fi bine să nu mai spun nimic, zice ea și zâmbește din nou.

— Vă mulțumesc, Elena Gheorghievna, pentru că mi-ați spus. Și sper doar că și femeile din baraca mea o să-și poată găsi o muncă mai ușoară, curând.

— Înțeleg. Și eu sper, zice Elena. Ne vedem mâine.

Își ia mâna de pe umărul ei și dă să plece.

Cilka rămâne în fața ei.

— Mai e ceva, Cilka?

— Josia – n-ar putea Josia să preia munca mea de funcționară?

Elena stă pe gânduri câteva clipe.

— Încă nu. Poate, dacă o să te putem folosi cu normă întreagă ca asistentă, o s-o aducem pe Josia aici. Dar va putea să învețe…?

— O învăț eu. O să se descurce.

E un risc, se gândește Cilka. Dacă Josia n-o să-și poată îndeplini însărcinările, n-o să prindă limba la fel de repede ca ea, va fi pedepsită? O pedeapsă mai rea chiar decât să se ducă la muncă în aer liber?

— O să vedem, spune Elena și se îndepărtează.

CAPITOLUL 8

Zile lungi și nopți de întuneric. Temperatura scade mult sub orice valori de care a mai avut parte vreodată Cilka. Continuă să lucreze la spital, mereu apăsată de vină, pe care încearcă s-o atenueze luând cu ea mâncare pentru femeile din baracă. Pâine, legume, margarină. Ceai adevărat. Destul ca să mănânce toate în fiecare seară, dacă nu e vreun raid al Klavdiei Arsenievna. Antonina Karpovna primește de fiecare dată o porție mai mare decât colegele Cilkăi.

În următoarele câteva luni, Cilka absoarbe ca un burete tot ce i se spune și i se arată la spital. Devine atât de pricepută la făcut injecții, încât pacienții încep s-o ceară pe ea în mod special. Deseori așteaptă disperați până când se eliberează să se ocupe de ei. Faptul că alină durerea în loc s-o sporească e un miracol pentru Cilka. Se străduiește să rețină totuși, pe măsură ce salonul se umple până la refuz de pacienți degerați, în stare gravă, că ceea ce poate face are o limită. Și totuși, deseori, mintea i se golește și ea începe să funcționeze automat, ca un motor. Elena observă și îi spune să facă pauze, dar, dacă ar putea să stea la spital douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, crede că ar face-o.

Întoarcerea seară de seară în baraca ei îi produce emoții contradictorii. Nu vrea să-i părăsească pe pacienții „ei“, dar are nevoie să le vadă pe Josia și pe celelalte femei ca să știe că au mai supraviețuit unei zile de cărat, stivuit, ridicat, adunat, din ochi curgându-le lacrimi, din cauza vântului înghețat, pe țesătura înfășurată peste față. Pleacă mai devreme decât ele și se întoarce mai târziu, așa că nu e nevoită să stea să se uite neputincioasă în

timp ce ele se înfofolesc sau se dezbracă, cu dureri în tot corpul, din cap până în picioare.

Și mai sunt frecventele vizite nocturne ale bărbaților. Întotdeauna mai puține la număr, celelalte femei au foarte rar „nopți libere“, bărbații care vin în baraca lor schimbându-se des. Statutului privilegiat de „neveste de lagăr“ ale lui Boris și Vadim pe care-l au Cilka și Josia le apără de a fi brutalizate de alții, dar nu le apără de țipetele celorlalte colege. Într-o seară, Josia i se plânge Cilkăi că e tristă fiindcă Vadim n-a venit, dându-și seama că e geloasă că el ar putea să prefere alte femei. Cilkăi îi este greu să audă asta. Nu vrea să-i spună Josiei ce să simtă – știe că acest tip de abuz poate afecta o femeie, o fată, în moduri neașteptate. Dar îi spune că în locul ei n-ar simți decât ușurare când el nu vine.

După o absență de cinci zile, Boris și Vadim intră în baracă. Josia sare ca arsă, țipând la Vadim și acuzându-l că i-a fost infidel. Vadim o plesnește tare peste față, apoi o împinge pe pat. Cilka e șocată – Josia își pierde mințile? Nu vrea s-o vadă ucisă. Îi vine să-l lovească ea însăși pe Vadim, simte focul acela arzând în interiorul ei, dar nu face decât s-o avertizeze mai târziu pe Josia să aibă grijă. I se pare greșit, nepotrivit, dar nu știe ce altceva să facă. În următoarele câteva zile, Josia o ține la distanță, făcând comentarii despre viața ușoară pe care o are ea la spital. Relațiile dintre ele s-au răcit din nou. Într-o seară, Elena îi spune cu voce ridicată Josiei să se maturizeze – toate beneficiază de mâncarea suplimentară pe care Cilka le-o aduce de la spital, porțiile neatinse de pacienți, pe care a devenit expertă în a le ascunde în haine.

Într-adevăr, în fiecare seară vine și își golește buzunarele pe marginea patului, împărțind repede mâncarea ca să nu trebuiască s-o facă altcineva și să apară discuții despre porții inegale, apoi se îndepărtează, în timp ce femeile se reped și o iau.

Dacă Antonina nu e acolo, îndeasă porția ei înapoi în buzunar, căci e o cruzime să lase tentația în fața unor ochi flămânzi.

Se îndepărtează pentru că-i este foarte greu să le vadă degetele osoase, proaspăt desfășurate din cârpe, înșfăcând mâncarea. Buzele crăpate, cu cruste de herpes, deschizându-se. Pleoapele pline de vinișoare închizându- se în timp ce gustă și mestecă încet, cât de încet pot.

Cilka îi adresează Elenei un zâmbet vag, surprinsă că i-a luat apărarea. Dar vorbele Josiei o ustură. Da, e ciudat de norocoasă. Dar și blestemată. Dacă ar ști unde a fost în toți acei ani, când ele încă aveau hrană, băutură și căldură după placul inimii! Încă aveau case și familii.

Elena rămâne un personaj complex pentru Cilka. Mânioasă, adeseori nepăsătoare – în război cu lumea și cu toți cei care-i ies în cale –, și totuși arătând compasiune și tandrețe câteodată, când e prinsă cu garda jos. Pur și simplu supraviețuiește, se gândește de multe ori Cilka. Nu există un singur mod de a face asta.

Prietena Elenei, Hannah, care vorbește din nou acum, că și-a revenit după timpul petrecut în „groapă“, rămâne mai ostilă. Cele două sunt apropiate pentru că, a aflat Cilka, au luptat împreună în Rezistență – în Armata Teritorială din Polonia, care se împotrivise atât naziștilor, cât și sovieticilor. Cilka e intimidată de curajul lor. Și asta o face și mai puțin dispusă să-și destăinuie trecutul.

*
* *

A doua zi, Josia îi întinde Cilkăi două floricele de primăvară pe care a reușit să le culeagă pe drumul de întoarcere de la mină. Petale de un violet strălucitor, cu un mijloc roșu cu negru. Frunzulițe verzi fine înconjură floarea delicată. Cilka le-a văzut ițindu-se din gheață lângă spital, semn că vine primăvara. Perspectiva scăpării de

frigul crunt, vântul mușcător și ninsori le dă o vagă speranță că viața ar putea deveni ceva mai ușoară pentru ele toate.

Cilka încearcă să nu facă prea mult caz de gestul Josiei. Adevărul este că, pentru prima dată de când e aici, simte o durere în gât, ca și când ar fi gata să plângă. Înghite. Florile sunt puse într-o cană ciobită, acum mândria fiecărei femei din baracă. Au învățat toate arta de a fura orice nu e bătut în cuie: căni de la cantină, o măsuță la care se renunțase în baraca ofițerilor, cu un picior rupt, proptit pe bucățele de lemn, un ceainic strâmbat, în care permanent fierbe apă pe sobă. Antonina, care primește mâncarea adusă de Cilka de la spital, a preferat să ignore aceste lucruri „în plus". Pare că orice obiecte de contrabandă ar căuta Klavdia Arsenievna, nu acestea sunt. Baraca începe să capete un aer intim. Olga, care știe să brodeze și care a reușit să nu dea înapoi acele în prima noapte, le-a învățat pe mai multe arta ei. Au fost scoase ațe de la marginea cearșafurilor și au fost transformate în milieuri frumoase, care sunt puse prin baracă. Cilka a continuat să ia din bandajele aruncate, spălându-le în apă fiartă și donându-le grupului celor care brodau. Unele dintre eșarfele care acoperă capul femeilor au broderii delicate pe margini.

La vizitele lunare la baraca-baie, femeile își dau eșarfele cu margini de dantelă împreună cu restul hainelor pentru despăduchere, în timp ce-și trec rapid o coajă de săpun peste corp și se clătesc cu apă fierbinte dintr-un hârdău. Zona pubiană nu le-a mai fost rasă după acea primă dată și li se permite să-și lase și părul să crească la loc, cu excepția cazului în care sunt găsite cu păduchi. Majoritatea femeilor își taie scurt părul în timpul băilor. Cilka și-l lasă să crească ceva mai lung. Hainele vin înapoi calde și atârnate țeapăn pe un par și trebuie să le apuce repede, înainte de a fi aruncate pe jos fără ceremonie. Uneori, femeile mai puternice își

fac loc cu coatele să înșface o eșarfă nouă sau o haină mai călduroasă, așa că dantelele încep să se răspândească prin toată brigada.

*

* *

Primăvara e blândă, dar prea scurtă. Zăpada care a acoperit pământul aproape de când a sosit Cilka se topește repede, pe măsură ce temperaturile din timpul zilei cresc. Acum, soarele e strălucitor, reflectat de dealurile din jur.

Când vine vara, întunericul se scurtează până când, într-o zi, nu mai e întuneric deloc. Nu e nevoie de reflectoare în curte decât dacă e foarte înnorat. Unele dintre femeile din baracă, provenite din sudul Europei, sunt panicate la acest fenomen – pare împotriva naturii. Bărbații intră în baracă și acum femeile sunt nevoite să-i vadă clar, de aproape. Câteva nu se pot abține, spunându-le ce porci urâți sunt, și sunt pedepsite pentru îndrăzneală.

Pentru unele, somnul devine dificil când încearcă să închidă ochii în lumina strălucitoare ca ziua. Nervozitatea crește și armonia barăcii e zdruncinată de certurile și bătăile care izbucnesc la răstimpuri.

Când Elena Gheorghievna vede la un moment dat că Cilkăi îi cade capul de oboseală, o întreabă cum face față nopților albe.

— Cui? întreabă Cilka.

— Nopților albe. O vreme, o să avem lumină douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Fiecare om se adaptează diferit.

— Eu nu pot să dorm, și când adorm e numai pentru perioade scurte.

— Și celelalte din baraca ta?

— Unora le e bine, altora nu. Par să izbucnească certuri din nimic. Dumneavoastră cum faceți față?

Deși își închipuie că în apartamentele pentru personal, unde doarme Elena, s-ar putea să fie draperii adecvate.

— Prima voastră vară o să fie cea mai rea. Pentru multe dintre voi, în orice caz. Sunt deținuți care nu se adaptează niciodată și se chinuie în fiecare an; unii pur și simplu înnebunesc. Nu fac față privării de somn, schimbării de ritm a organismului – le deregleazǎ mintea.

Pare să vorbească foarte relaxat despre asta, își spune Cilka.

— Mi se poate întâmpla și mie?

— Tu o să fii bine, Cilka. Încă nu s-a obișnuit cu încrederea neștirbită pe care o are Elena în ea. Trebuie să găsești o fâșie de pânză opacă, să-ți acoperi ochii cu ea și să-ți lași organismul să se adapteze încet. Spune-le și celorlalte femei să facă la fel, spune doctorița. Sunt sigură că dacă o să cauți la lenjerie o să găsești niște pături vechi care au fost aruncate. Fă o pauză, ia o foarfecă, du-te acolo și taie câte fâșii ai nevoie pentru femei. Tot ce poți să faci e să le oferi.

Cilka nu are nevoie să i se spună de două ori. În camera unde se află lenjeria face încercări cu pături și alte materiale pe care le găsește până când e satisfăcută de nivelul de confort pe care-l poate obține înfășurându- și ceva în jurul capului. Nici prea aspru, nici prea mirositor. Douăzeci de fâșii sunt tăiate și îndesate în hainele ei. I se pare incredibil până și faptul că folosește o foarfecă. În baracă, femeile taie uneori materiale trecând un chibrit proaspăt stins de-a lungul lor.

În seara aceea, o duminică în care au lucrat numai jumătate de zi, Cilka împarte fâșiile, iar femeile încep să se ducă la culcare în baraca încă luminată ca ziua. Se aude zgomot de voci de afară. Așteaptă să sosească bărbații, dar ușa rămâne închisă. Vocile continuă. Mai multe femei se ridică din pat și încearcă să se uite cu grijă afară. Elena deschide ușa și vocile se aud mai tare.

— Ce se întâmplă? întreabă Cilka.

— Sunt oameni care merg de colo, colo și vorbesc; zici că-i petrecere!

Sar toate din pat și dau fuga la ușă și la ferestre. Se îmbulzesc să arunce o privire. Încet, se aventurează să iasă afară.

— Ce se petrece? întreabă Elena un grup de femei care trec pe lângă ea sporovăind.

— Nimic. Cum adică?

— De ce sunteți afară în toiul nopții?

— Încă nu e toiul nopții și suntem afară pentru că putem. E prima voastră vară? întreabă una dintre femei.

— Da, îi spune Elena. De fapt, cele mai multe am sosit la sfârșitul verii trecute.

— Dacă aveți energie, puteți să stați un pic pe-afară fără să fie nimeni pe capul vostru să vă oblige să munciți.

— N-am crezut că avem voie.

— Prostii. Iarna stați înăuntru pentru că e prea frig și prea întuneric ca să ieșiți. Aici aș putea să citesc o carte, dacă aș avea o carte de citit, așa că de ce să nu profităm? N-o să dureze mult.

Femeile se îndepărtează.

— Am crezut… bolborosește Josia.

— Cred că ăsta e un alt lucru pe care draga noastră Antonina Karpovna nu ni l-a spus, zice Elena. Haideți să facem o plimbare și să ne explorăm ca lumea închisoarea.

Pentru prima dată după multă vreme, Cilka vede zâmbete pe chipurile unora dintre femei. În ciuda epuizării după o săptămână de muncă, ele se plimbă afară, unele braț la braț. Presupune că asta se va întâmpla numai duminica, atunci când jumătatea de zi liberă le va permite să fie mai puțin istovite. Prizonierele se uită la cer; văd munții de cărbune înnegrind orizontul. Respiră aer curat, inamicul lor iarna, când le blochează gâtul și le arde plămânii. Pentru prima oară, văd bărbați forfotind laolaltă în zona centrală, unde se întâlnește lagărul bărbaților cu cel al femeilor, fără să prezinte o amenințare pentru ele. Unele răspund

la zâmbetele lor cu câte un chicotit adolescentin. Le năpădește o senzație de libertate.

— Vino cu mine, Cilka. Trebuie să-i găsim, chițăie Josia, surescitată.

— Pe cine să găsim?

Cilka e surprinsă de primul chip care îi vine în minte: curierul pe care l- a văzut din când în când la spital, bărbatul cu ochi căprui care fusese politicos când dăduse din greșeală peste ea. Nu au vorbit, deși ea l-a salutat din cap de vreo două ori.

— Pe Vadim și Boris. Hai să-i găsim și să ne plimbăm cu ei! N-o să fie minunat doar să ne plimbăm și să vorbim cu ei, să ajungem să-i cunoaștem, nu doar să.

— Eu nu vreau să-l găsesc pe Boris. De ce nu putem să fim doar noi, împreună? N-avem nevoie de ei, Josia.

Cilka a încercat să fie înțelegătoare față de naivitatea Josiei, de nevoia ei de a crede că asta e o legătură adevărată, dar o tulbură foarte mult.

— Dar eu *vreau* să-l văd pe Vadim. Vii sau mă duc singură? spune Josia, încăpățânată.

— Nu mă interesează, spune Cilka rece.

— Bine, dacă așa crezi.

Josia pleacă tropăind supărată. Cilka o urmărește cu privirea, apoi pornește să se plimbe singură.

Se luptă cu această libertate — e atât de nouă pentru ea! Se tot uită la perimetrul cu turnuri de veghe, căutând soldații care le-ar putea secera cu armele lor. Atât de amenințați se simțeau în *celălalt loc*. Nu cunoaște încă regulile de aici. Se întoarce printre primele în Baraca 29, care pentru ea înseamnă siguranță. Așteaptă răbdătoare până când vin și celelalte, mai ales Josia, pe care îi pare rău că a lăsat-o singură, și abia după ce se asigură că sunt toate, se culcă. Își leagă fâșia peste ochi. Femeile continuă să murmure vesel în timp ce se pregătesc de culcare; această fărâmă de libertate le-a dat o clipă de mulțumire.

*
* *

Vreme de opt săptămâni, soarele nu părăsește cerul. Cilka începe să se relaxeze și să participe cu adevărat la plimbările de duminică prin lagăr. Împreună cu alte femei din baraca ei, explorează locul. Se acoperă bine cu hainele pe care le are și își înfășoară eșarfe în jurul feței, ca să se apere de țânțari. Se chinuie s-o convingă pe Josia că nu are nevoie să-l găsească pe Vadim și să fie cu el, că nu el e viitorul ei.

Într-o seară, Hannah începe să meargă alături de Cilka, apucând-o ferm de deasupra cotului și trăgând-o de lângă Josia. De aproape, Cilka îi simte mirosul de transpirație stătută din haine, de păr nespălat.

— Ce vrei? o întreabă.

— Știi, în război, oameni ca mine și ca Elena s-au străduit să se opună oricărei forțe opresive – naziștii, sovieticii.

— Știu, ești o eroină.

— În timp ce alții pur și simplu au renunțat și s-au predat dușmanului, chiar având beneficii de pe urma acestei *acuplări*, în timp ce în jurul lor mureau oameni. Strânsoarea de pe brațul ei se intensifică. Cilkăi i se face greață. Hannah merge mai departe, forțând-o să pună un picior în fața celuilalt.

— Nu știu despre ce vorbești, spune Cilka pe un ton neutru.

— N-am de gând să-mi trădez sursa. Dar e un secret urâțel pe care l-ai ascuns de noi.

Cilka înghite în sec, simțind furie, mânie. Probabil femeia aceea din tren, care fusese și ea în *celălalt loc*.

— Așadar, e adevărat ce spunea femeia aia? Părea disperată să spună cuiva, arăta ca și cum n-o mai duce mult.

— N-am nimic să-ți spun.

Cilka se gândește o clipă la femeia care, ca și ea, supraviețuise *celuilalt* loc numai pentru a sfârși aici. Și care, mai rău, poate că de-aici n-o să mai plece.

— Așadar, e adevărat. Ești doar o curvă care obține ce vrea culcându-se cu scursoarea omenirii. Ca să vezi!

— N-ai cum să mă rănești, Hannah. Nici să nu încerci, spune Cilka privind-o în ochi.

— Pun pariu că nu vrei să știe prietenele tale. Vrei să-ți păstrez secretul?

— Vreau să te duci dracului! Puțin îmi pasă ce faci sau ce spui.

Cilka blufează, ca să facă secretul mai puțin atrăgător pentru Hannah. Dar știe că probabil Hannah o simte tremurând sub strânsoarea puternică a mâinii ei.

— Pot să țin un secret contra cost.

— Cât de des vin bărbați în baraca noastră și te violează, Hannah?

Hannah nu răspunde. Stă încruntată, respirând greu.

— Nu te-am auzit, spune Cilka ridicând glasul. Un bărbat, mai mulți… câți bărbați diferiți te-au violat de când suntem aici?

— Așa se întâmplă aici.

— Da, așa se întâmplă aici. Așa mi s-a întâmplat și mie *acolo*. Am fost ținută ascunsă, ca ofițerii să nu fie văzuți *spurcându-se.* Știi cum e? Pentru tine, pentru familia și prietenii tăi, pentru toată rasa ta, să fii tratat ca un animal într-un abator?

Hannah își ferește privirea, fără să-și schimbe expresia.

— Și persoana asta care pretinde că știe atât de multe despre mine ți-a spus de ce e *ea* aici? întreabă Cilka.

— Da, am reușit să scot asta de la ea. Rușii au spus că nu le plac cei care-i toarnă pe alții fără să li se ceară, așa că au trimis-o și pe ea aici. Se pare că

în cele din urmă ați fost slabi, v-ați întors unii împotriva altora.

— Nu ne poate judeca nimeni, spune Cilka printre dinții încleștați. N-ai de unde să știi cum a fost. Existau doar două posibilități: una era să supraviețuiești. Cealaltă era moartea.

Hannah chicotește încet. Cilka vede dublu de furie. Trebuia să se fi obișnuit cu asta până acum – cu faptul că oamenii creează ierarhii de bine și rău, hotărând unde te încadrezi.

— Dar asta nu e totul, nu-i așa? zice Hannah.

Cilka se uită la ea.

— Chiar vrei să le spun celorlalte – Josia, Natalia, Olga, Elena – despre rolul tău în blocul morții?

Cilka se străduiește să nu-și piardă cumpătul.

— Așa mă gândeam și eu. O să-ți spun de ce am nevoie, curând, și tu o să-mi dai.

Se îndepărtează, peste peticele de iarbă și pământ.

Cilka își ridică ochii spre femeile care stau în cerc, împărtășind un rar moment de bucurie. Josia se întoarce și-i zâmbește. Se silește să-i zâmbească și ea. Nu vrea să se întoarcă, în mintea ei, în *celălalt loc*; vrea să ia fiecare zi așa cum e și să treacă prin ea cum poate mai bine, cu noile ei prietene. Nu vrea ca Hannah să strice asta. Îi vine să vomite.

*
* *

Mult prea curând, femeile găsesc pământul acoperit de gheață. Simt în gât aerul dens și umed. Cilka e aici de un an. Eșarfele sunt puse deoparte, căciulile și hainele groase sunt scoase de sub saltele, unde au stat în ultimele două luni.

Hannah nu pare să se fi hotărât asupra „prețului“ tăcerii ei. Dar îi reamintește frecvent ce știe, cu o privire sau un gest. Cilka se străduiește, în cea mai mare parte a timpului, să-și alunge teama că femeile vor afla.

Trecerea de la toamnă la iarnă e rapidă. Ploaia înmoaie pământul și stările de spirit. Plimbările de seară în lagăr încetează și femeile se străduiesc să se obișnuiască să fie iar numai între ele.

Ploaia se transformă în lapoviță, lapovița în zăpadă. E mereu întuneric.

Baraca pare mică și apăsătoare de când Hannah știe.

CAPITOLUL 9

O zi de făcut planuri. O zi de gândit la viitor. Pentru majoritatea oamenilor, nu și pentru Cilka.

Astăzi, pentru prima dată, scrie în fișa unui pacient:

1 ianuarie 1947.

Pacientul face progrese, va fi externat mâine.

Aude cuvintele rostite de doctor, le transcrie, se silește să zâmbească uitându-se la bărbatul culcat în patul din fața ei, cu ochii scăldați în lacrimi:

— Vă rog, încă puțin. Pot să mai stau puțin? Măcar două-trei zile. Sunt încă slăbit.

Doctorul îl privește fără compasiune. Se întoarce spre Cilka.

— Tu ce crezi, Cilka? Să-l lăsăm pe rahatul ăsta chiulangiu să ocupe patul unui alt prizonier cu adevărat bolnav? Sau să-l scoatem de-aici cu un șut în fund mâine?

Cilka a învățat jocul pe care unora dintre medici le place să-l joace, implicând-o și pe ea. Făcând-o pe ea cea care hotărăște dacă un pacient mai primește douăzeci și patru de ore într-un pat cald de spital, cu mâncare hrănitoare. A învățat și care doctori ar putea fi de acord cu sugestia ei ca pacientul să mai stea o zi și care vor face pe dos.

Acest doctor e adeseori de acord cu orice spune ea. Le oferă cu grijă celor bolnavi sau infirmi zile pe care nu le-a putut oferi niciodată în viața ei trecută. Deși, în toate aceste locuri, asta înseamnă mereu sacrificarea altcuiva. A confortului altcuiva, a mâncării altcuiva. Nimic nu e drept.

— E prima zi a noului an. Poate că în acest spirit... Se uită în dosarul pe care-l ține în mâini, apoi continuă: Lui Gheorghi Iaroslavovici i-ar face bine încă o zi la noi. Să schimb în fișă și să scriu că va fi externat poimâine?

— Schimbă.

Doctorul se îndepărtează.

Cilka se uită la afișul de deasupra patului. Un muncitor zâmbind pe un câmp însorit. *Eliberare prin muncă cinstită*.

Notează schimbarea în fișă.

— Îți mulțumesc, Cilka Klein, mulțumesc, mulțumesc. Ești un înger din ceruri!

Cilka îi face cu ochiul. De data asta, zâmbetul ei e autentic.

— N-ai pentru ce, Gheorghi Iaroslavovici, știi că o să am grijă de dumneata.

Când se întoarce la birou să lase dosarul lui Gheorghi și să ia altul, o așteaptă Elena, care urmărise jocul.

— Cilka, am o veste bună pentru tine.

Zâmbetul revine pe chipul Cilkăi. Aproape că se teme să întrebe despre ce e vorba. Așteaptă.

— Am vorbit cu șeful spitalului și l-am convins că acum ești pregătită să fii asistentă.

— Serios? E minunat, vă mulțumesc foarte mult, spune Cilka.

Dar se simte amorțită. Noua ei poziție va putea schimba un pic în bine viața colegelor de baracă, dar tot ar vrea să poată face mai mult. În spatele Elenei, dincolo de fereastra înghețată, e un întuneric adânc.

— Nu știu ce altceva să spun.

— Nu trebuie să-mi mulțumești. Tu ai dus greul – ți-ai câștigat dreptul de a ți se recunoaște meritele.

Ceva freamătă înlăuntrul ei. Ceva asemănător rușinii. Oare Elena ar gândi altfel dacă ar ști totul despre trecutul ei?

— N-o să vă dezamăgesc, spune ea.

— Știu. A, Cilka, încă ceva. Îi întinde un bilet. Dă-i ăsta Antoninei Karpovna diseară. E cererea mea ca Josia să înceapă munca aici mâine ca ajutor de secretară. O să învețe o parte din fostele tale

îndatoriri, ca să te elibereze pentru treburile de asistentă.

Luând biletul cu o mână tremurândă, Cilka se întoarce cu spatele ca să- și revină. *În sfârșit*. Aștepta cu disperare să se întâmple asta de când e la spital. Îndeasă biletul în buzunarul șorțului; înclinând din cap în semn de mulțumire, ia un dosar și pornește repede, hotărâtă, spre un alt pacient.

Pentru prima dată după mult timp, ajunge înapoi la baracă înaintea celorlalte. Se plimbă prin încăperea mică, încă durând-o nasul de frig, așteptându-le pe Josia, pe Antonina, ca să le dea vestea. Nu vestea că va fi asistentă o însuflețește atât de tare – faptul că Josia n-o să mai lucreze afară, ci în confortul și căldura spitalului. Știe că asta vine și din egoism – vrea să fie mai aproape, fizic, de Josia. Ca să poată veghea asupra ei.

Femeile intră în baracă speriate, panicate. Primul gând al Cilkăi e la Hannah, la ceea ce știe – sau crede că știe. Le-a spus celorlalte și ele o s-o atace? Dar apoi își dă seama că e cu totul altceva. Una dintre femei plânge și geme în același timp. E sprijinită de alte două, fiecare ținând-o de un braț, în timp ce ea se îndoaie de durere. Celelalte se agită, dând instrucțiuni pe care nu le ascultă nimeni, niciuna nu preia controlul.

Cilka o trage pe Elena deoparte. Vede acum că femeia care geme e Natalia, cu părul blond lipit pe frunte de transpirație și funingine.

— Ce se petrece? Ce s-a întâmplat?

Antonina le-a urmat înăuntru. După ce o așază pe Natalia pe pat, se dau la o parte și o lasă pe brigadieră s-o vadă.

— În câte ești? întreabă Antonina.

Natalia scutură din cap de durere și frică.

— Nu știu.

Are încă fularul înfășurat în jurul gâtului. Stă cu mâinile înmănușate încleștate pe el.

— Săptămâni sau luni?

— Luni, cinci sau șase, nu știu! Ajutați-mă, vă rog, ajutați-mă!

— Ce-i cu ea? o întreabă iar Cilka pe Elena.

— E însărcinată și sângerează. Credem că naște.

Antonina ridică privirea și o vede pe Cilka stând deoparte.

— Vino-ncoace, spune ea. Tu lucrezi la spital – ocupă-te. Voi, celelalte, pregătiți-vă pentru cină.

Cilka deschide gura să protesteze, dar se răzgândește. Habar n-are cum să moșească un copil, dar vrea să fie alături de Natalia.

— Mă scuzați, Antonina Karpovna, pot să rămână Josia și Elena cu mine să mă ajute? Am aici un bilet pentru dumneavoastră de la Elena Gheorghievna.

Cilka despăturește biletul și-l pune în mâna înmănușată a Antoninei. Aceasta îl citește și se uită în jur s-o găsească pe Josia, apoi spune pe un ton plat:

— Ei, încă una dintre voi a tras biletul norocos, felicitări. Se uită din nou la Cilka. Cele două pot să rămână cu tine. O să trimit niște prosoape și cearșafuri. Restul, afară.

Își înfășoară fularul la loc peste gură, de nu i se mai văd decât ochii.

Înainte ca femeile să plece la cantină, Cilka spune:

— A mai născut vreuna dintre voi sau a asistat la o naștere? Brigadiera se uită în jur, trăgându-și iar fularul în jos.

— Ei?

— Eu am ajutat să nască o mulțime de vaci, dar femei, nu, zice Margarethe pe un ton egal.

— Poți să rămâi și tu.

Țipetele Nataliei le mută din nou atenția spre ea. Dulcea, frumoasa Natalia, se gândește Cilka. Josia îngenunchează lângă ea și-i dă la o parte părul blond, umed, de pe față.

— Cât de puternică e sângerarea? întreabă Cilka.

— A fost mult când m-am dus la latrină, la muncă. Ajută-mă, te rog, Cilka, salvează-mi copilul.

Vrea copilul, remarcă Cilka. Ceva dinlăuntrul său înțelege că, dacă i s-ar fi întâmplat ei, și ea s-ar fi putut agăța de această idee de viață. Dar ei n-o să i se întâmple. Nu crede că trupul său e în stare de o sarcină.

Josia se uită rugător la Cilka.

— Știi ce să faci?

Figura Cilkăi e serioasă, lipsită de expresie.

— O să facem tot ce putem, Natalia. Trebuie să-ți scoatem hainele, ca să vedem cum ești, bine?

Cincisprezece femei se adună la ușă, înfofolite, nerăbdătoare să plece, să nu fie martore la o tragedie. Cilka, Josia, Elena și Margarethe se ocupă de Natalia cât pot mai bine.

Un gardian aduce două prosoape și două cearșafuri. Întâmpinat de țipetele Nataliei, le aruncă în baracă fără o vorbă.

În timp ce restul barăcii ia cina, Natalia dă naștere unui băiețel. El nu scoate niciun sunet; nu face nicio mișcare. Luând unul dintre prosoape, Cilka îi înfașă trupușorul micuț și i-l pune în brațe Nataliei. Cele patru femei stau lângă ea până când adoarme epuizată de plâns, strângându-și la piept fiul în singura lor noapte împreună. Josia rămâne lângă patul ei toată noaptea.

A doua zi dimineața, Antonina le spune Elenei și Margarethei să rămână cu Natalia. Cilka și Josia trebuie să ia copilul și să se prezinte la muncă la spital. Josia pare îndurerată.

— O să avem noi grijă de Natalia, Josia, îi spune Elena.

Să ia copilul mort din brațele mamei lui e cel mai greu lucru pe care l-a făcut Cilka în cei douăzeci de ani ai ei.

*

* *

La spital, Josia prinde greu. Cilka se trezește că pierde mai mult timp învățând-o sau făcându-i ea însăși treburile decât îndeplinindu-și îndatoririle de asistentă. Perseverează, și Elena Gheorghievna se face că nu vede, în timp ce Josia învață încet arta de a determina ce informații de la medic trebuie să se regăsească în fișa pacientului și ce este doar comentariu și nu trebuie notat. Acum vorbește bine rusa, dar nu se prea descurcă cu alfabetul chirilic, cu denumirile și grafia medicamentelor. E timidă cu personalul medical și auxiliar, preferând s-o întrerupă pe Cilka ca s-o ajute în loc să ceară să i se repete instrucțiunile.

Cilka însă excelează în toate. Acum este expertă în a lua sânge; cusăturile ei, deși nu sunt la înălțimea celor ale Olgăi sau ale celorlalte care au învățat să brodeze, sunt admirate de colegele mai experimentate. Îmbină fără efort grija pentru nevoile emoționale ale pacienților cu cea pentru cele practice.

Josia e recunoscătoare și se poartă mai cald cu Cilka acum, șușotind cu ea în baracă, în timp ce stau culcate una lângă alta în nopțile în care nu vin Boris și Vadim. E neliniștită, copleșită. „Cum o să învăț? Cum o să țin pasul?“

Uneori, Cilka nu are energia s-o liniștească, deși vrea să fie bună cu ea. Știe însă că e posibil ca lucrurile să devină mai grele, că trebuie să ia fiecare moment așa cum vine.

Într-o zi, când se întorc de la lucru, Natalia nu mai e acolo. Antonina Karpovna refuză să le dea răspunsuri, și Cilka știe că nu e de bine. De obicei, li se spune când o femeie a fost dusă la „groapă“, fiindcă e un avertisment pentru celelalte. Cilka nu-și poate alunga din minte imaginile cu femei aruncându-se pe gardurile electrice din *celălalt loc*, preferând o moarte rapidă iadului pe pământ care era acel lagăr sau camerei de gazare care știau că le așteaptă pe toate. Senzația de golire o copleșește din nou, rece și plată ca zăpada de pe

pământ, și nu vrea decât să stea întinsă în pat. Dar știe ce înseamnă Natalia pentru Josia. Se așază lângă ea și îi întinde în tăcere mâna să i-o țină până adoarme.

Iarna pare neînduplecată, înghițind totul în întunericul ei înghețat, dar săptămânile devin luni. Anotimpurile se schimbă din nou spectaculos, și din nou floricele firave se ițesc prin zăpada și gheața care se topesc. Lumina din baracă se stinge și soarele rămâne sus pe cer.

A sosit o nouă vară cu nopți albe.

În baracă mai au loc câteva schimbări, în afară de dispariția Nataliei. Două dintre femeile de la început se încaieră. Când un gardian încearcă să le despartă, e lovit. Femeile sunt trimise la „groapă“ și nu se mai întorc. Sosesc trei tinere ucrainence și dorm în paturile lor. Olga, Elena, Margarethe și Hannah rămân.

Pereții barăcii sunt acoperiți cu broderiile femeilor. Când o piesă se deteriorează din cauza umezelii, e înlocuită rapid. Dantela împodobește gulerele hainelor, rochiile, marginile buzunarelor, căciulile și fularele. E o mică afirmare a identității, a feminității, expresia a altceva decât un trup pus să trudească zilnic.

*

* *

Cilka a reușit să evite să fie singură cu Hannah luni în șir, până într-o seară, când se întorc toate de la cantină direct la baracă. Cilka încetinește pasul, spunându-i Josiei că vine și ea curând.

— Te simți bine? întreabă Josia, încruntându-se la Hannah, care stă lângă ea.

— Da, sigur, spune Cilka străduindu-se să zâmbească.

Josia dă din umeri și merge mai departe, lăsându-le pe Cilka și Hannah singure.

Cilka trage aer în piept.

Spre surprinderea ei, Hannah nu pare amenințătoare, ci vulnerabilă. Își linge buzele, cu

ochii ieșiți din orbite.

— La spital. Zice ea șovăitor, aveți analgezice, așa-i?

— Da, dar sunt limitate. Le folosim numai când trebuie neapărat.

— Ei bine, trebuie să-mi aduci câteva, zice Hannah.

Ochii îi joacă disperați în orbite.

— Nu sunt destule, spune Cilka.

— Știi care sunt consecințele, scrâșnește Hannah, înfigându-și iar mâna în brațul Cilkăi până când începe s-o doară. Dacă nu-mi aduci regulat provizii, o să le spun tuturor celor de-aici – arată spre baracă – nu numai că ți-ai tras-o cu naziștii, dar și cum stăteai ca un înger al morții în haină de blană și te uitai fără să faci nimic cum mii de femei ca tine erau omorâte în fața ochilor tăi.

În ciuda vremii blânde, Cilka îngheață pe dinăuntru. Începe să tremure. Vrea să-i explice: *Aveam șaisprezece ani! N-am ales eu nimic din toate astea. Pur și simplu am rămas în viață.* Dar nu-i vin cuvintele. Și știe cât de goale și disperate le vor părea tovarășelor sale de baracă. Că n-o să mai poată suporta să se afle în preajma ei. Că va părea blestemată, spurcată. Nu vrea să fure pentru Hannah medicamente de care au atâta nevoie pacienții. Dar nici nu-și poate pierde prietenele – singura ei alinare. Și dacă Elena Gheorghievna află și ea despre blocul morții? Raisa și Liuba? Ar putea să le piardă și pe ele, și poziția ei. N-o să mai poată să le aducă mâncare suplimentară colegelor de baracă, să le ajute să rămână destul de puternice pentru munca lor istovitoare. Totul se va destrăma.

Vede pe chipul Hannei că i-a ghicit gândurile.

— O să văd ce pot să fac, spune Cilka fără nicio intonație, înfrântă.

Pe când se pregătește să se întoarcă în baracă, să se culce și să încerce să-și alunge din minte această dilemă și tot ce a stârnit ea, aude o voce strigând-o.

— Cilka, Cilka!
E Boris.
Se întoarce, în timp ce rusul îndesat, rumen la față aleargă spre ea. Cum ar putea să-i facă față acum? Relația lor s-a schimbat treptat. Îi spune adesea că ține la ea. Cilka se forțează să-i spună același lucru, pentru siguranța ei, dar nu e niciodată adevărat. De multe ori, când vine în vizită, el vrea doar să-l țină în brațe. Îi povestește despre copilăria lui, una plină de respingeri, în care nu a cunoscut niciodată dragostea și alinarea unor părinți iubitori. Îi e milă de el. Se întreabă dacă tot ce-o să simtă vreodată față de bărbați n-o să fie decât frică și milă. Copilăria ei a fost plină de iubire și atenție, părinții săi erau întotdeauna interesați de ce spunea ea, apreciindu-și fiica încăpățânată, voluntară. Există o rămășiță a acestui sentiment al familiei, al apartenenței, ascuns adânc în ființa sa, care nu poate fi atins. Tatăl ei era un om bun. Trebuie să mai fie și alți bărbați ca el. Ca Lale al Gitei. Dragostea în ciuda unei sorți potrivnice este posibilă. Dar poate nu pentru ea.
Se gândește din nou la curierul pe care l-a văzut la spital. La ochii lui blânzi, căprui-închis. Dar poate avea încredere într-o aparență de bunătate? Nu știe nici măcar cum îl cheamă. Și e mai bine că nu știe.
— Hai cu mine, îi spune Boris ferm.
Nu știe ce se întâmplă dacă protestează. Așa că merge. El o duce într-o parte a lagărului pe care ea și celelalte au evitat-o, o zonă plină de bărbați, adeseori certându-se, mereu încăierându-se.
Boris îi spune că vrea să-i prezinte niște prieteni. Vrea să se laude cu ea. Pentru prima dată de când a sosit în Vorkuta, Cilkăi îi este cu adevărat frică. Știe că Boris are putere în lagăr, dar comentariile grosolane ale bărbaților, care încearcă s-o atingă în timp ce trece pe lângă ei, o fac să se teamă că el n-o poate proteja. Unul dintre ceilalți are cu el o femeie tânără și face sex sălbatic cu ea în fața

camarazilor săi. Strigătele care-l îndeamnă pe Boris să-și dovedească bărbăția și să facă la fel cu Cilka o fac să se smulgă din mâinile lui și să fugă. Prinzând-o din urmă, Boris insistă că n-o să mai facă niciodată așa ceva. Își cere iertare din tot sufletul, confirmându-i ceea ce bănuia. Ține la ea. Dar cum poate să țină la ea fără s-o cunoască? O cunoaște doar ca trup: față, păr, membre.

În timp ce se îndepărtează de ceilalți, sunt urmăriți de țipetele fetei.

Cilka îl imploră pe Boris s-o lase să se întoarcă în baracă. Vrea să fie singură. E golită de orice, amorțită. Îl asigură că n-are legătură cu nimic din ce a spus sau a făcut el, încercând să nu i se vadă frica din glas; are nevoie doar de puțin timp.

Singură, ghemuită în patul ei, cu fața la perete, somnul nu o ia nici după ce-și acoperă ochii cu fâșia de material. Imagini absurde apar și se deformează în mintea sa. Un ofițer SS, cu pușca împodobită cu broderie dantelată; Gita și Josia stând lângă un munte de cărbune zdrobit și căutând în iarbă un trifoi cu patru foi, râzând și împărtășind un secret în timp ce ea le privește de la distanță; Elena Gheorghievna conducând-o pe mama Cilkăi departe de camionul în care sunt îngrămădite alte femei, aproape cadavre deja, trimise la moarte; Boris îmbrăcat în uniformă de comandant SS, cu brațele desfăcute, oferindu-i flori moarte. Plânge încetișor, din cauza deznădejdii pe care o simte brusc privitor la viitorul ei și la oamenii care nu vor fi niciodată parte din el.

Auschwitz-Birkenau, 1944

Cilka iese din Blocul 25. Patru ofițeri SS stau lângă camionul care așteaptă, chiar în fața porților curții de cărămidă, așteptând să le ducă la moarte pe rezidentele de noapte din blocul ei. Femeile, cadavre umblătoare, ies încet pe poartă.

Își face loc printre ele ca să se adreseze ofițerilor SS cei mai apropiați.

— Două au murit peste noapte. Vreți să vă aduc corpurile lor pentru vagonul morților?

Unul dintre ofițeri dă afirmativ din cap.

Cilka le oprește pe următoarele patru femei.

— Întoarceți-vă înăuntru și aduceți-le pe cele care au sfidat camera de gazare! se răstește ea.

Cele patru femei se întorc în bloc. Cilka le urmează, trăgând ușa după ea, dar fără s-o închidă.

— Stați, lăsați-mă să vă ajut, spune ea.

Femeile se uită la ea ca și cum ar crede că le păcălește. Cilka se încruntă.

— V-ar fi înfipt puștile în burtă și v-ar fi târât înapoi aici dacă n-aș fi spus ceva înainte.

Femeile dau din cap, înțelegând. Una dintre ele zace moartă pe un pat de sus. Cilka se urcă până la ea și, cât poate de blând, o lasă în brațele a două dintre cele care așteaptă. Corpul nu cântărește nimic. Cilka se dă jos și le ajută s-o pună cum trebuie pe brațele lor subțiri, apoi aranjează hainele precare ale femeii, ca să-i dea un dram de demnitate în moarte.

După ce cele două moarte sunt duse afară, Cilka urmărește camionul îndepărtându-se. Rămâne cu chițăitul și ronțăitul șobolanilor flămânzi. Într-o clipă va intra și își va pune ciorapii de nailon curați, cumpărați cu pâine. Dacă el vine, o vrea curată. Și are să-i ceară o favoare, pentru prietena ei Gita, în legătură cu bărbatul pe care-l iubește. Cilkăi i se pare că „iubire“ e un cuvânt ciudat – saltă în mintea ei, fără să se așeze. Dar dacă Gita poate s-o simtă, ea o să facă tot ce-i stă în puteri ca să păstreze asta. Înainte de a intra, privește în direcția camerelor de gazare și a crematoriilor. De când a ajuns aici, în acest iad pe pământ, întotdeauna a spus o rugăciune. Dar acum cuvintele nu-i vin.

*

* *

În baraca lor, disperată să-și alunge amintirile, Cilka se străduiește să adoarmă.

Încă treisprezece ani.

CAPITOLUL 10

Un țipăt de copil. Pacienții și personalul se întorc, în timp ce ușa salonului se dă de perete și o femeie intră în fugă, cu o fetiță în brațe. Fața și rochia copilei sunt acoperite de sânge; brațul stâng îi atârnă într-un unghi imposibil. Doi gardieni o urmează, strigând după un doctor.

Cilka o vede pe Elena Gheorghievna dând fuga la femeie. Aceasta e bine îmbrăcată, cu haină și căciulă călduroase – nu e prizonieră. Cu brațul pe după umerii femeii, Elena o conduce în fundul salonului. Trecând pe lângă Cilka, îi strigă:

— Vino cu mine!

Cilka urmează procesiunea, copila continuă să țipe. În camera de tratament, Elena o ia cu blândețe în brațe. O pune pe pat și ea pare să se lase moale. Țipetele se transformă în scâncet.

— Ajutați-o, ajutați-o! imploră mama.

— Cum o cheamă? întreabă calm Elena.

— Katia.

— Și pe dumneavoastră?

— Eu sunt Maria Danilovna, mama ei.

— Sunt soția și fetița comandantului Alexei Demianovici Kuhtikov, spune unul dintre gardieni. Spitalul „ofițerilor" nu mai are locuri, pentru că e o aripă în renovare, așa că am adus-o direct aici.

Elena dă din cap și o întreabă pe mamă:

— Ce s-a întâmplat?

— S-a cățărat după fratele ei mai mare pe acoperișul casei și a căzut.

Elena se întoarce spre Cilka.

— Adu-mi niște cârpe ude și ajută-mă să șterg sângele, ca să văd cât de grave sunt rănile.

Pe un scaun de lângă chiuvetă se află un mic teanc de prosoape. Cilka udă două din ele. N-are timp să aștepte să se încălzească apa, vor trebui să

se descurce cu apă rece. Întinzându-i un prosop Elenei, îi imită mișcările, ștergând sângele de pe fața fetiței. Prosopul ud și rece pare s-o înviorezeze, și țipetele reîncep.

— Vă rog, ajutați-o pe *malîșia*[4] mea, vă rog, plânge Maria.

— O ajutăm, spune blând Elena. Trebuie să curățăm o parte din sânge ca să vedem unde e rănită. Ai grijă cu brațul ei, Cilka, e rupt și va trebui să fie imobilizat.

Cilka se uită la brațul care atârnă lângă ea, pe pat, și se așază altfel, ca să nu-l atingă. Aplecându-se, îi vorbește Katiei cu glas scăzut, liniștitor, spunându-i că n-o s-o doară, că doar îi spală fața. Katia răspunde, scâncetele fiind acum însoțite de frisoane care-i scutură trupul micuț.

— Ia repede o pătură și acoper-o. Trebuie s-o ținem la căldură.

Cilka apucă o pătură de la picioarele patului. Îndoind-o, o pune cu grijă peste Katia, murmurând din nou, spunându-i ce face.

— Văd locul rănii, e la cap, pe partea dinspre mine – e o tăietură zdravănă. Continuă să-i cureți fața, Cilka. Eu mă duc să aduc niște materiale.

Elena trage capătul unui prosop peste partea dreaptă a capului Katiei, acoperindu-i ochiul drept.

Maria îi aține calea.

— Nu puteți s-o lăsați, dumneavoastră sunteți doctorul. Trimiteți-o pe ea!

Inima Cilkăi bate nebunește. Astăzi, la un moment dat, trebuie să se ducă în camera unde se află toate medicamentele și materialele medicale necesare în salon, deși e îngrozită de ceea ce are de gând să facă.

— N-o să știe ce trebuie să ia. Mă întorc imediat. Între timp, Katia, și dumneavoastră, Maria Danilovna, sunteți pe mâini bune cu Cilka.

Elena iese din cameră.

— Ar fi bine s-o țineți de mână, îi spune Cilka Mariei, care aprobă din cap și ia mâna sănătoasă a

Katiei într-a ei.

Cilka udă un prosop curat.

Când se întoarce Elena, Cilka vorbește cu Katia.

— Katia, pe mine mă cheamă Cilka Klein. Eu și doamna doctor Kaldani o să avem grijă de tine. Înțelegi?

Fetița scoate un mic mormăit.

— Bravo, Katia. Acum poți să-mi spui unde te doare? Știm că te dor capul și brațul, dar te mai doare și altceva?

— Pi... piciorul! icnește Katia.

— Bun. Altceva?

— Mă doare capul. Mama, mama!

— Sunt aici, *malîșka*, sunt aici! Ești o fetiță foarte curajoasă, o să te faci bine.

Elena pune pe noptieră tava pe care a dus-o. Apucă un capăt al păturii și o ridică încet, să se uite la picioarele Katiei. Sunt acoperite cu ciorapi groși și nu se vede nicio rană.

— Cilka, ajută-mă să-i scot ciorapii, ca să-i examinăm picioarele.

Durerea pe care o simte Katia în picioare nu este destul de intensă ca ea să reacționeze în timp ce Elena și Cilka îi scot fiecare câte o gheată și un ciorap. Elena se uită la picioarele ei. Dreptul are semne de inflamare și e vânăt în jurul genunchiului. Elena i-l mișcă cu grijă; Katia tot nu reacționează.

— Nu cred că e grav. Să ne întoarcem la cap.

— Dar brațul? întreabă Cilka.

— Ajungem și-acolo. Te descurci foarte bine, Cilka; îți mulțumesc pentru că ai întrebat-o dacă o mai doare altceva. Adeseori, copiii atât de mici nu reacționează. Trebuie să cauți eventualele vătămări, așa că bravo. Mă scuzați, Maria Danilovna, câți ani are Katia?

— Aproape patru.

— O vârstă adorabilă, spune Elena încet, aproape ca pentru sine.

Doctorița ia prosopul de pe capul Katiei. Rana căscată a încetat să pulseze sânge, dar marginile roșii arată urât. O aude pe Maria icnind.

Elena toarnă antiseptic pe un bandaj de tifon și-l pune cu grijă pe rană. Cilka încearcă în continuare să șteargă sângele de pe fața Katiei.

— Ai un păr frumos, Katia. Potrivit cu fața ta încântătoare.

— Așa, vorbește cu ea, Cilka. Maria Danilovna, uitați ce trebuie să facem. Nu pot să mă ocup de rănile Katiei cât e trează. Îi fac o injecție s-o adorm, o examinez în detaliu, apoi o mut într-o cameră mai sterilă să-i cos rana de la cap și să-i imobilizez brațul. E rupt între cot și încheietură și va trebui să fie așezat la loc înainte de a fi pus în ghips. Înțelegeți?

— Cred că da. Dar sunteți sigură că trebuie s-o adormiți? Dacă nu se mai trezește? Am auzit de oameni care au fost adormiți și nu s-au mai trezit.

— Trebuie să fie adormită, Maria Danilovna, aveți încredere în mine.

— De unde sunteți? Unde ați studiat? o întreabă Maria, și Cilka îi simte neliniștea în spatele bravadei.

— Sunt din Gruzia și acolo mi-am făcut și studiile.

— Și eu sunt din Gruzia, sunt spitale bune acolo.

— O să mai vorbim, dar acum trebuie să mă ocup de Katia, spune Elena, apoi adaugă încet: Îi spuneți dumneavoastră că o să fie înțepată un pic și apoi o să adoarmă sau vreți s-o fac eu?

Întorcându-se spre Cilka, Maria spune:

— Să-i spună ea, pare să știe s-o liniștească.

Deși a auzit discuția, Cilka se uită la Elena, ca să-i repete exact ce să-i spună Katiei. Nu vrea să înțeleagă greșit și s-o sperie pe fetiță. O mângâie pe față și îi spune ce-o să se întâmple. Katia nici nu clipește când Elena îi injectează anestezicul și,

împreună cu Cilka, urmărește cum pleoapele îi clipesc ușor, apoi se închid.

Când Elena e convinsă că fetița a adormit, dă pătura la o parte și începe să-i taie hainele. Strat după strat, acestea cad pe podea. Când rămân doar chiloții și maioul, Cilka devine conștientă de prezența celor doi gardieni în salon.

— Ieșiți, le spune ea ferm.

Nu e nevoie să li se spună de două ori.

Când ușa se închide în urma lor, din salon se aude un răcnet.

— Unde e, unde e Katia, *malîșia* mea?

— Soțul meu, șoptește Maria.

Cilka vede cum ușurarea de pe chipul ei la auzul vocii soțului se transformă în teamă. Maria se îndepărtează de pat.

Ușa se dă de perete și comandantul Alexei Demianovici Kuhtikov dă buzna în cameră. În urma lui intră alergând un doctor în vârstă, chițăind:

— Alexei Demianovici, Alexei Demianovici, eu sunt de gardă! Comandantul ajunge lângă pat și vede trupul frânt, însângerat al fiicei sale. Se uită la soția lui.

— Ce s-a întâmplat, Mașa?

— Alioșa.

Elena sare în apărarea Mariei.

— Se juca, Alexei Demianovici, și a căzut. Nu e atât de rău cum pare. Am anesteziat-o ca să mă pot ocupa de ea, dar vă asigur că o să fie bine.

Comandantul o ascultă fără s-o întrerupă, dar medicul care-l urma intervine.

— Alexei Demianovici, eu sunt șeful. Îmi pare rău că n-am știut că fiica dumneavoastră se află aici. Întorcându-se spre Elena, țipă: Nu mi-a spus nimeni că fetița tovarășului comandant e aici! Preiau eu cazul.

Maria se apropie cu grijă de soțul ei.

— Acești doi îngeri au avut grijă de fetița noastră. Lasă-le să termine ce-au început.

Alexei se uită la soția lui.

— Tu ești bine?

— Mă scuzați, sare doctorul. Sunt cel mai experimentat medic de aici și e datoria mea să mă ocup de fiica dumneavoastră, Alexei Demianovici.

Fără să se uite la el, comandantul răspunde:

— Dacă soția mea spune că are încredere în aceste două femei să se ocupe de Katia, atunci ele se vor ocupa, cu mulțumirile mele. Se întoarce spre Elena. Dumneata pari a fi medicul.

— Da, Alexei Demianovici. Sunt Elena Gheorghievna, doctor Kaldani. El se întoarce spre Cilka.

— Și dumneata ești asistenta?

— Nici măcar nu e asistentă, e. Intervine doctorul.

— Asistentă în pregătire, Alexei Demianovici, dar e foarte bună, spune Elena.

Comandantul încearcă să-și treacă mâinile prin părul încâlcit, însângerat al Katiei. Se apleacă și o sărută blând pe obraz.

— Mă duc înapoi la birou, o las în grija voastră. Să-mi raporteze cineva când terminați și o să organizez unde o să stea; nu rămâne aici. Se întoarce spre Maria. Tu stai cu ea, draga mea.

— Nici nu-mi trecea prin cap să plec.

Cilka și Maria urmează patul cu Katia în timp ce este împins de Elena în sala de operații. Cilka n-a mai fost în această parte a spitalului. Ceea ce se afla dincolo de ușa din fundul salonului i se păruse mereu un teritoriu interzis pentru ea. Un coridor scurt dă în două anticamere mici, care la rândul lor dau într-o încăpere ceva mai mare, iluminată puternic de sus. Cilka a auzit despre astfel de săli la Auschwitz. O trec fiori și începe să respire mai repede.

— E în regulă, Cilka, îi spune Elena, aici facem operațiile. Acum vino, am nevoie de ajutorul tău.

În timp ce Elena coase și bandajează capul Katiei, îi așază brațul și i-l pune în ghips, îi

examinează vânătăile apărute între timp pe picioare și pe trupul micuț, dintre care niciuna nu necesită îngrijiri medicale, Cilka stă lângă Maria. Când aude zgomotul oaselor din brațul fetiței trosnind când sunt puse la loc, Maria își îngroapă fața în umărul Cilkăi. Aceasta trage adânc aer în piept, apoi o cuprinde ușor cu brațul pe mama îndurerată.

În camera unde a fost dusă fetița să-și revină, Cilka stă în spatele scaunului, în timp ce Maria șade cu capul pe pat, lângă fiica ei. Când Katia se trezește plângând, mama ei o alină, iar Cilka dă fuga s-o cheme pe Elena.

După o examinare rapidă, Elena conchide că fetița a trecut cu bine de proceduri. Cilka observă că micuța Katia se uită întrebător la ea, ca și cum n-ar ști cine e.

— Bună, Katia, eu sunt Cilka.

Katia îi recunoaște vocea și pe buzele ei se ivește un zâmbet vag.

— Ele sunt cei doi îngeri care au avut grijă de tine, îi spune Maria copilei.

Katia continuă să se uite la Cilka printr-un ochi întredeschis, celălalt fiindu-i parțial acoperit de bandajul mare înfășurat în jurul capului. Pe Cilka o tulbură atenția din partea fetiței. Acum, că greul a trecut, e mult mai conștientă de cât de mică și de fragilă e, de cât de ușor ar fi fost ca lucrurile să meargă prost.

— Afară așteaptă un camion s-o ducă pe fată acasă, spune un gardian din ușă.

Cilka se bucură că nu aude camionul cu motorul pornit, un zgomot din coșmarurile ei, un zgomot pe care-l auzea din camera ei din Blocul 25 — camionul morții, așteptându-și pasagerii. Gardianul se dă la o parte, lăsând să intre doi bărbați care duc o targă. Elena o ridică pe Katia de pe pat. Targa e pusă pe pat și Elena o așază pe ea, punându-i cu grijă brațul rupt peste trupul micuț. Deasupra delicatei făpturi sunt îngrămădite pături.

Când bărbații ridică targa și se îndreaptă spre ușă, Maria se întoarce spre Cilka.

— Dacă pot să fac ceva pentru dumneata, te rog să-mi spui. Vorbesc serios.

— Vă mulțumesc, spune Cilka. *Libertate*. E o cerere imposibilă, știe. Vă mulțumesc că mi-ați dat voie să am grijă de Katia.

— N-aș lăsa pe nimeni să se ocupe de copiii mei în afară de mine, de dumneata și de Elena Gheorghievna, zâmbește Maria.

Cilka îi întoarce zâmbetul.

— La revedere, spune Maria.

În timp ce ea iese, Cilka o studiază pe femeia elegantă alături de care și- a petrecut ultimele câteva ore. Gulerul delicat de dantelă al rochiei și lănțișorul de argint cu medalion de la gât. Cureaua colorată care-i strânge rochia pe talia subțire și cataramele strălucitoare ale pantofilor. Sunt mulți ani de când n-a mai văzut o femeie îmbrăcată atât de frumos. În minte îi vin imagini cu mama ei îmbrăcată asemănător. O amintire de care se agață. Dar care e urmată de gânduri despre mama ei la sfârșit de tot. O amintire pe care n-o poate suporta.

Abia în ultima oră a schimbului ei, Cilka găsește un pretext să se ducă în camera unde se țin medicamentele. Ia un flacon cu pilule și îl strecoară în buzunarul suplimentar pe care și l-a cusut sub fustă, cel în care de obicei pune mâncarea pe care o duce la baracă. E doar un flacon, își zice ea. Pur și simplu nu poate înfrunta gândul că ar pierde această pace relativă – slujba asta, prietenii de aici.

Când iese afară, după ce i se termină programul, aruncă o privire spre clădirea administrației. Îl zărește pe curier, bărbatul politicos cu ochi căprui, traversând peticul de iarbă luminat de reflector. Duce o țigară la buze, se oprește din mers, închide ochii și trage fumul în piept. În ciuda straturilor de haine, a fularului, și căciulii, și a ghetelor scâlciate, are o anume eleganță în mica plăcere cu care

inhalează, în fumul suflat care i se ridică deasupra capului și degetele înmănușate puse în fața gurii. Cilka simte ceva mișcându-se înlăuntrul ei.

Merge mai departe.

CAPITOLUL 11

Numele: Stepan Adamovici Skliar.

Data: 14 septembrie, 1947. Ora decesului: 10:44.

După ce trage pătura peste capul lui Stepan, Cilka se întoarce în zona birourilor și frunzărește încet dosarul acestuia. Câteva însemnări recente îi atrag atenția și citește mai atent.

Deținut ucrainean, adus cu trei zile în urmă cu dureri de stomac. Nimic identificat la consultul medical. De așteptat și supravegheat. Vârsta, 37 de ani.

Caută planul de tratament. Nu există. Investigații: zero. Analgezice: din când în când.

La biroul de alături șade un medic. Îi întinde dosarul.

— Am notat ora decesului pentru acest pacient, Gleb Vitalievici.

— Mulțumesc, lasă-l acolo.

Îi arată un teanc.

— Dacă ați vrea să-l semnați, aș putea să-l clasez imediat.

Doctorul îi ia dosarul din mână și-l răsfoiește rapid. Mâzgălește ceva pe prima pagină și i-l dă înapoi.

— Mulțumesc. Îl clasez.

Cu spatele la doctor, Cilka se uită în el. Semnătura ilizibilă a medicului, lângă însemnarea ei. Apoi cuvintele „Cauza morții: necunoscută“.

Cilka se uită din nou la doctor, observând cât de puțin scrie în orice fișă, cum nu citește notațiile anterioare și cum teancul de fișe care era în fața lui când s-a apropiat ea e redus acum la trei sau patru.

Simțind cum crește furia în ea, Cilka n-o vede pe Elena apropiindu-se decât când aceasta se oprește în fața ei, tăindu-i calea.

— S-a întâmplat ceva, Cilka?

Cilka se gândește câteva clipe cum să răspundă.

— De ce vă dați atâta osteneală să-i salvați pe unii, și pe alții nu? Cum hotărâți cine trebuie să moară și cine trebuie să trăiască?

Elena se încruntă.

— Încercăm să salvăm pe toată lumea.

— Dumneavoastră da, dar nu toți doctorii de aici fac asta!

Elena ia dosarul din mâna Cilkăi, uitându-se la ultimele însemnări.

— Hmmm, înțeleg ce vrei să spui. E posibil să se fi făcut investigații și pur și simplu să nu fi fost înregistrate.

— Poate, dar nu cred.

Elena o privește serioasă.

— Trebuie să fii atentă, Cilka. Administrația are nevoie de corpuri valide ca să funcționeze, așa că a spune că cineva îi împiedică în mod deliberat pe bolnavi să se facă bine ca să servească patria-mamă este o acuzație mai gravă decât ai putea crede.

Cilka ia înapoi dosarul cu ceva mai multă forță decât ar fi fost nevoie.

În cămăruța-arhivă plină de cutii, se duce și pune dosarul lui Stepan în cutia deschisă. Scoțând din ea ultimele două dosare, se uită repede prin ele. Ambele cauze ale morții par valabile pentru creierul ei neînvățat. O să-și păstreze gândurile pentru ea și o să asculte sfatul Elenei de a nu-și băga nasul unde nu-i fierbe oala. La urma urmelor, nici ea nu face chiar tot ce trebuie pentru pacienți. Deși se străduiește cât poate, există acel flacon de pilule pe care-l strecoară în buzunar din când în când.

*

* *

— Ești credincioasă? o întreabă Elena Gheorghievna într-o zi, pe când stau lângă un

pacient inconștient din colțul salonului, care tocmai a fost examinat de Gleb Vitalievici.

Afară e întuneric și ninge.

— Nu, răspunde repede Cilka, deși nu e răspunsul întreg. De ce?

— Păi... Vorbește cu voce scăzută. După cum își amintește Cilka, în Uniunea Sovietică nu se vorbește despre religie. Despre nicio religie. Este perioada în care unele religii sărbătoresc. Nu eram sigură dacă înseamnă ceva pentru tine.

— Nu, pentru mine nu.

Cilka se uită la pacient. Să vorbească despre asta înseamnă să vorbească despre multe alte lucruri. Despre anihilarea poporului ei. Despre cât de greu e să ai credință așa cum ea a avut cândva.

— Dumneavoastră?

— Ei, în Gruzia era întotdeauna un moment în care se aduna toată familia și mâncam, și cântam…

E prima dată când Cilka o vede pe Elena cu adevărat tristă, tânjind. Ea e întotdeauna directă, practică, prezentă.

— Tu nu ești... creștină?

— Nu, nu sunt creștină.

— Pot să te întreb dacă ai altă religie?

Cilka face o pauză mai lungă decât trebuie.

— Nu-i nimic, nu trebuie să-mi răspunzi. Știi că dacă vreodată o să vrei să vorbești despre locul de unde vii. Eu n-o să te judec.

Cilka îi zâmbește.

— Cândva, demult, familia mea sărbătorea. Cam în perioada asta a anului. Tot așa, cu mâncare, multă mâncare, lumini, binecuvântări și cântece. Se uită în jur, temându-se să nu le audă cineva. Dar mi-e greu să-mi amintesc.

În sinea sa, instinctiv, Cilka încă mai apelează adeseori la rugăciuni. Religia ei e legată de copilărie, de familie, tradiții și confort. De o altă epocă. E o parte din identitatea sa. În același timp, credința îi este încercată. Îi este foarte greu să

continue să creadă când acțiunile nu par să fie răsplătite sau pedepsite pe drept, când pare că de fapt evenimentele sunt întâmplătoare, că viața e haotică.

— Înțeleg, spune cald Elena.

— Mă întreb dacă pentru omul ăsta, săracul, aprinde cineva o lumânare în noaptea asta, spune Cilka, vrând să abată atenția de la ea.

— Să sperăm, zice Elena. Pentru toți acești nefericiți. Dar nu m-ai auzit spunând asta.

Cilka dă afirmativ din cap și se îndepărtează de pat un pas, apoi se întoarce iar spre Elena.

— Dacă ar fi să vorbesc vreodată despre trecutul meu, cu dumneavoastră aş vrea să vorbesc.

E și ea surprinsă că a spus asta. E prea riscant și prea greu. Și chiar dacă Elena – ființa cea mai plină de compasiune pe care a cunoscut-o vreodată – ar putea înțelege, dacă mai spune cuiva? Nici măcar pacienții din spital n-ar mai vrea în preajma lor pe cineva care a văzut atâta moarte.

— Oricând ești pregătită, vino la mine, îi spune Elena.

Salonul e neobișnuit de tăcut pentru o clipă. Cilka stă la fereastră și privește fulgii învârtejindu-se pe cerul negru- albăstrui. Închizând ochii, își vede familia șezând în jurul mesei. Pe tatăl ei drag rostind binecuvântări, aprinderea menorei, bucuria pură de a fi împreună. Simte mirosul și gustul de *latkes*, clătite din cartofi prăjite în ulei, care vor fi mâncate în următoarele opt zile. Își amintește cât de emoționată fusese când, copilă fiind, i se dăduse prima lumânare s-o aprindă. Cât îl bătuse la cap pe tatăl ei să-i dea voie s-o aprindă ea pe prima. Cum nu voise să accepte explicația că asta trebuie s-o facă bărbatul casei. Cum mai apoi el cedase, spunându-i că are curajul și hotărârea oricărui băiat și, câtă vreme secretul rămâne în familie, poate să aprindă ea prima lumânare. Apoi își amintește când a fost asta. Ultima dată când a stat

cu familia ei să întâmpine și să sărbătorească Hanuka.

„*Hanuka sameah*“, își șoptește. „Hanuka fericită, familia mea: *Ocko*, *Mamička.* Magda.“

Bardejov, Cehoslovacia, 1942

— La mulți ani! Ia-ți și haina cea nouă pe care ți-au dat-o mama și papa de ziua ta, Cilka. S-ar putea să ai nevoie de ea, îi șoptește Magda în timp ce-și fac fiecare câte o valiză.

— Unde mergem?

— La Poprad. Trebuie să luăm trenul de Bratislava.

— Și mama și papa?

— Ei ne duc la gară și o să-i revedem când ne întoarcem acasă. Trebuie să fim curajoase, surioară, să-i ocrotim pe mama și papa mergând să lucrăm pentru nemți.

— Eu sunt întotdeauna curajoasă, zice ferm Cilka.

— Da, ești, dar mâine, când ne luăm rămas-bun, trebuie să fii curajoasă în mod special. O să rămânem împreună și… și poți să ai grijă de mine.

Magda îi face cu ochiul surorii ei mai mici.

Cilka continuă să-și pună hainele cele mai bune în valiză.

Familia ei o să fie mândră de ea.

*

* *

Cilka a ținut toate acestea în ea prea multă vreme. Nu e sigură dacă din cauza întunericului, a liniștii sau a chipului deschis al Elenei, dar e nevoită să alerge în camera pentru lenjerie. Închide ușa, cu inima bătându-i nebunește, și se prăbușește pe jos, îngropându-și fața în pânzele murdare ca să nu-i audă nimeni suspinele.

Fără să știe cât a zăcut acolo, Cilka se chinuie să se ridice în picioare. Își netezește hainele și își

șterge ochii, asigurându-se că nu se vede că a plâns. Trebuie să se întoarcă la treabă.

Respiră adânc și deschide ușa. Când iese din cameră, aude.

— Aici erai. Te căutam.

Cilka își îndreaptă umerii. Spre ea se îndreaptă doctorul pe care-l disprețuiește pentru atitudinea lui și pentru totala lipsă de compasiune față de pacienți: Gleb Vitalievici. Deseori s-a întrebat dacă ar fi posibil să se compare rata de supraviețuire a pacienților lui cu a pacienților celorlalți medici. Știe că ar fi de departe cea mai proastă.

— Supraveghează patul numărul 9 pentru ora decesului. Eu ies puțin. Semnez mâine.

Îl urmărește îndepărtându-se. *Știu ce faci,* se gândește ea, înfigându-i în spate pumnale imaginare.

Patul numărul 9 este al nefericitului de lângă fereastră. Cilka se apleacă și, cu detașare, îi ia pulsul la gât. E șocată să audă un puternic, sănătos bum, bum, bum, bum. Îi ridică pleoapa dreaptă și îi studiază pupila minusculă, sesizează o mișcare. Uitându-se în jur, vede că Elena și cele două asistente prezente sunt ocupate. Poate s-o ajute pe Josia, în arhivă.

Fișa bărbatului se află la picioarele patului. Când vrea s-o ia, șovăie și dă pătura la o parte, dezvelindu-i picioarele. Își trece unghia de-a lungul piciorului drept. Acesta tresare. Citește fișa.

Un singur rând. Numele: Isaac Ivanovici Kuznețov. 24 decembrie 1947.

Găsit fără cunoștință în pat, fără reacție, adus la spital. Tratamentul nu e necesar.

Isaac. Un nume evreiesc. Cilka încearcă să-și controleze respirația. Nu. Nu. Nu astăzi, nu omul ăsta. N-o să stea să se uite la el cum moare dacă poate să facă ceva ca să-l salveze.

Găsește în dulapul cu medicamente doctoria pe care a folosit-o de multe ori, fluturând-o sub nasul pacienților inconștienți în încercarea de a-i face să-

și vină în simțiri. O substanță cu miros înțepător, despre care adeseori s-a gândit că ar scula și morții. Îl bate ușor pe obraz, strigându-l pe nume. De pe buzele lui scapă un scâncet ușor. Ea îi ține cârpa îmbibată în substanță sub nas. Îi strânge nările câteva clipe, apoi le dă drumul. Private un moment de oxigen, nările lui se desfac și inspiră. Imediat, el reacționează; ochii i se deschid și el trage adânc aer în piept, înecându-se. Îl întoarce încet pe o parte. Vorbe de alinare plutesc de pe buzele ei în urechile lui, și el își ridică ochii spre ea.

În clipa aceea, Josia vine să vadă dacă poate s-o ajute.

— Elena Gheorghievna e liberă? întreabă Cilka.

Josia se apleacă spre Cilka, cu o privire îngrijorată.

— Cilka, te simți bine?

Cilka a uitat deja de camera pentru lenjerie, deși se simte obosită, golită de orice senzație.

— Da, Josia. Dar trebuie să-l ajut omul ăsta.

Josia se uită în jur.

— O găsesc eu, spune.

E bucuroasă că ea și Josia sunt din nou apropiate. Josia a fost tăcută, supusă și închisă în ea multă vreme după dispariția Nataliei. Dar a început să-i placă să conspire cu Cilka pentru a fura mâncare pentru colegele de baracă, mai ales de când a venit iarna. Au avut destul de mult noroc cu mâncarea, și câteodată Cilka trebuie să-și reamintească să fie atentă. De cele mai multe ori, femeile nu lasă nicio firimitură. Dar dacă brigadiera- șefă, Klavdia Arsenievna, vine într-un moment nepotrivit, pe Cilka și Josia le poate aștepta „groapa“ sau ceva mai rău. Fără a o mai pomeni pe Hannah, ale cărei pilule trec din buzunar în buzunar și apoi, presupune Cilka, sunt cusute în ceva – în saltea, probabil – în timpul nopții.

Josia se întoarce câteva momente mai târziu cu Elena.

Cilka îi relatează că i s-a spus să supravegheze pacientul ca să înregistreze ora decesului, dar că a nedumerit-o că nu s-a făcut nicio încercare de a se stabili de ce se afla acolo. După ce a făcut niște teste, a descoperit că avea puls puternic și reflexe bune. A folosit substanța mirositoare și el și-a recăpătat cunoștința.

Elena o ascultă cu atenție. Citește tot ce e scris în fișă.

Oftează.

— Ai intervenit cam mult, Cilka. Lui Gleb Vitalievici n-o să-i placă asta.

— Dar…

— Eu cred că ai făcut ce trebuia și o să-l examinez pe pacient, dar nu pot să-ți garantez că nu vor fi consecințe pentru tine. Ții minte ce ți-am spus? Acum plecați. Pentru astăzi ajunge, ne vedem mâine.

— Dumneavoastră n-o să aveți probleme? o întreabă Cilka pe Elena.

— Nu. O să încerc să fac să pară că și-a revenit singur, spune ea.

Cilka se uită la bărbatul care zace în pat, deconcertat.

— O să fii bine, Isaac. Ne vedem mâine.

Ea și Josia se duc să-și ia hainele, fularele, căciulile.

*
* *

În noaptea aceea, Cilka nu doarme aproape deloc. Cum se poate ca salvarea unui om să fie o problemă? De ce viața o împinge mereu să fie confruntată cu moartea altora, s-o accepte? De ce, oricât ar încerca, nu poate să schimbe asta? Are vreun rost să te atașezi de o altă persoană – Josia? Elena? Acestea sunt mereu în pericol.

*
* *

În dimineața următoare, când ajunge la salon, Cilka e întâmpinată de Gleb Vitalievici și un deținut masiv.

— Afară cu ea! răcnește el când o vede.

Zdrahonul se apropie de ea.

— E o *zecika* nebună care-și bagă nasul unde nu-i fierbe oala și care nu face nimic bun pe-aici. E mai utilă în mină!

Elena Gheorghievna și restul personalului stau deoparte și urmăresc scandalul. Cilka se uită rugător la Elena. Aceasta scutură din cap, ca semn că nu poate să facă nimic. Josia stă în spatele Cilkăi, sprijinind-o în tăcere.

Zdrahonul o apucă de braț și o conduce spre ușă.

— O să fie bine! îi strigă Cilka Josiei.

— Ea pleacă, spune Gleb Vitalievici. Voi, restul, înapoi la treabă.

Cilka se uită la patul numărul 9 și-l vede pe Isaac șezând în capul oaselor. Îi aruncă un zâmbet scurt, în timp ce e târâtă afară din salon. Zdrahonul o urmează până la baracă.

CAPITOLUL 12

A doua zi dimineața, la apel, Josia se tot uită la Cilka, apoi la Antonina Karpovna, în timp ce Klavdia Arsenievna le răcnește numele. Stau în zăpadă până la glezne. Cilka se uită și ea în ochii întrebători ai Josiei, ascunși sub ornamentul de dantelă de pe căciulă. Când Josia se întoarce iar spre Antonina, reflectorul aruncă o umbră dantelată pe obrazul ei palid. Cilka știe că se întreabă când o să-i spună Antoninei că trebuie să-i dea altceva de făcut. Când Josia iese din baracă să plece la spital, Cilka i se alătură.

— Ce faci, Cilka? Nu poți să te întorci, îi spune Josia îngrijorată.

Cilka nu le-a spus colegelor de baracă de ce s-a întors mai devreme cu o seară înainte; s-a prefăcut bolnavă.

— Am crezut că pur și simplu nu erai pregătită să le spui tuturor ieri – n-am știut că o să încerci să te întorci! zice Josia.

— O să mă apăr, spune Cilka. N-am făcut nimic rău, merit să-mi primesc slujba înapoi.

E surprinsă până și ea, dar peste noapte ceva i-a devenit limpede. N-o să mai accepte moartea, care e peste tot în jurul ei, ca pe ceva inevitabil.

— O să ajungi în „groapă“! Te rog, Cilka, du-te înapoi. Nu face asta!

— N-o să pățesc nimic, Josia, dar am nevoie de ajutorul tău.

— Nu pot. *Eu* nu vreau să lucrez iar la mină, o să mor acolo. Te rog, Cilka.

— Un singur lucru. Eu o să aștept afară. Tu caut-o pe Elena Gheorghievna și roag-o să vină afară să vorbească cu mine. Asta-i tot. N-o să intru cu tine în spital. Nimeni în afară de doctoriță n-o să știe că sunt la ușă.

— Și dacă nu-i acolo? Dacă e ocupată?

— O să aștept o vreme, și dacă nu iese, o să mă întorc la baracă și o să mă gândesc la altceva.

Are o relație destul de bună cu Antonina Karpovna acum, de când îi căptușește stomacul cu mâncare de la spital, ca și colegelor de baracă, așa că are un oarecare avantaj. Câtă vreme Antonina, la rândul ei, o ține mulțumită pe brigadiera-șefă Klavdia Arsenievna.

Cilka o lasă pe Josia să i-o ia înainte cu câțiva pași. Când prietena ei intră în spital, ea se sprijină de clădire, recunoscătoare de data asta zăpezii învârtejite care o acoperă, topind-o în peisaj. Stă cu ochii pe ușă.

Într-un târziu, aceasta se deschide și doi bărbați ies fără s-o observe. Așteaptă. Veghează. Timpul trece.

Ușa rămâne închisă.

Înapoi la baracă, Cilka se prăbușește pe patul ei, bătând cu pumnii în salteaua subțire, urlând la lume, urlând că fusese atât de proastă încât să piardă o slujbă care o ținea în siguranță și o ajuta să-și hrănească colegele. Adoarme cu fața în jos, secătuită de energie, de emoții.

O palmă puternică peste spate o readuce la realitate.

Klavdia Arsenievna stă deasupra ei, cu mâna ridicată să lovească din nou.

— Ce faci aici? În picioare! țipă ea.

Târându-se spre capătul patului și ridicându-se chinuit, Cilka se uită fix la piciorul care bate o melodie amenințătoare pe podeaua de lemn.

— Te-am întrebat ce faci aici în mijlocul zilei. Răspunde, *zecika*.

— Eu. Eu lucrez la spital, dar astăzi nu e nevoie de mine acolo, murmură Cilka, încercând să câștige un pic de timp ca să explice de ce a fost concediată.

— Și ai crezut că poți să-ți petreci ziua în pat? În confortul unei barăci calde, în timp ce toată

lumea e afară, la muncă?

De fapt, soba abia dacă merge, temperatura dinăuntru nu e mult mai mare decât cea de afară. Cilka e încă în haină și cu căciula pe cap.

— Nu, dar n-am știut ce să fac după ce am plecat de la spital azi- dimineață, așa că am venit aici, asta-i tot.

— Foarte bine, atunci să te pun la muncă.

— Da, Klavdia Arsenievna.

Klavdia trage pătura și salteaua de pe patul Cilkăi, aruncându-le în mijlocul încăperii.

— E rândul tău.

— Mă scuzați, ce vreți să fac?

— Fă grămadă toate așternuturile. Pe urmă poți să le explici celorlalte, când s-or întoarce, cum *tu* le-ai făcut vraiște căsuța ordonată. O să faci asta și o să suporți consecințele. Acum dă-i drumul.

Patul Josiei, alături de al Cilkăi, ajunge rapid în mijlocul camerei. Și încă unul, și încă unul, până când saltelele și păturile acoperă întreaga podea a barăcii. Klavdia Arsenievna stă lângă sobă, savurând scena.

Când și ultimul pat e dezgolit, Cilka se uită iar la Klavdia, așteptând noi ordine.

Klavdia se duce în fundul barăcii, lângă așternutul Cilkăi, și începe să-l lovească cu piciorul, căutând ceva ce n-ar trebui să fie acolo. O scrisoare, ceva strecurat pe furiș în baracă.

Lângă patul Cilkăi, Klavdia lovește cearșaful, care în mod clar provine de pe patul Josiei, apoi îl ridică și examinează ceva ce pare a fi o altă bucată de pânză cusută pe cearșaf.

— Ce-i asta? îi strigă ea Cilkăi.

Ducându-se repede lângă ea, Cilka cercetează cearșaful cu bucata de pânză atașată, pe care sunt scrise cuvinte în alfabet chirilic, denumiri de medicamente.

— Cine doarme aici? întreabă Klavdia, arătând spre patul Josiei.

Cilka nu răspunde.

Klavdia se uită fix la ea.

— O să stai aici, în debandada asta, până vin celelalte, și atunci o să mă întorc. Nu uita să le spui că tu ai făcut toate astea, zice ea, cu un gest larg spre încăpere. Ai făcut o treabă mai bună decât aș fi putut face eu, adaugă ea rânjind. Vreau să arate exact la fel când mă întorc, așa că să nu-ți treacă prin cap să faci ordine. Spune-i Antoninei Karpovna să fie și ea aici când vin.

Pedepsindu-se pentru prostia ei, Cilka se ghemuiește pe scândurile goale ale patului.

*
* *

Pala de vânt înghețat îi anunță sosirea femeilor, cu Josia în urma lor. Ele intră încet, pășind peste așternuturile împrăștiate, scuturând din cap supărate de o nouă violare a spațiului lor.

— Antonina Karpovna, spune Cilka pe când brigadiera e gata să plece și să închidă ușa. Vă rog, Antonina Karpovna, Klavdia Arsenievna a cerut să rămâneți până se întoarce.

— Putem să ne facem paturile? întreabă una dintre femei.

— Nu. Și trebuie să vă spun ceva.

Femeile tac, toți ochii sunt îndreptați spre Cilka.

— Nu brigadiera a făcut asta, ci eu.

— De ce? întreabă Elena.

— Pentru că a obligat-o Klavdia, evident, sare Josia în apărarea Cilkăi.

— Așa e? întreabă Elena.

— Totuși, eu am făcut-o, răspunde Cilka.

Îi aruncă o privire Hannei, care e roșie la față în timp ce pipăie marginile saltelei, părând să-și găsească pilulele în siguranță.

Antonina se apropie de Cilka.

— Ce s-a întâmplat? De ce nu erai la muncă?

— Păi... spune Cilka, străduindu-se să-și stăpânească vocea care amenință să se frângă.

E salvată de ușa care se deschide și de Klavdia care intră în baracă, impunătoare în uniforma ei.

Se uită în jur cu un rânjet răutăcios.

— Faceți ordine aici, curve leneșe ce sunteți. Apoi către Antonina: Vino cu mine. Și amândouă se îndreaptă spre fundul barăcii, unde Josia își pune la loc cearșaful și salteaua pe pat. Se opresc lângă pat. Josia se oprește. Cilka stă lângă patul ei nefăcut.

— Ăsta e al tău? o întreabă Klavdia pe Josia.

— Da, Klavdia Arsenievna.

Klavdia smulge cearșaful de pe saltea, întorcându-l și dezvăluind peticul cu înscrisul. I-l arată Antoninei și o întreabă:

— Ce-i asta?

Antonina se uită la cearșaful inscripționat aruncat spre ea.

— Nu știu. N-am...

— Îmi pare rău, Josia, ai luat alt cearșaf. Ăsta e al meu, zice brusc Cilka.

Toți ochii se întorc spre ea când se întinde și ia cearșaful din mâinile Klavdiei.

— Sunt denumirile medicamentelor pe care le folosim la spital. Le-am notat ca să exersez cum se scriu. Nu vreau să fac greșeli în fișele pacienților.

— Cilka, nu, spune Josia.

— Nu-i nimic, Josia, îmi pare rău că ai luat cearșaful meu. Vă rog, Klavdia Arsenievna, ăsta e al meu, eu sunt de vină.

Klavdia o ia la rost pe Antonina.

— Tu răspunzi pentru ce se întâmplă în baraca asta. Ce-ai de spus? Când a fost ultima dată când ai controlat?

— Am făcut-o abia azi dimineață, când m-am întors, spune Cilka. Înainte de venirea dumneavoastră. Antonina Karpovna n-avea de unde să știe. Ne-a inspectat paturile ieri.

— Așa e? întreabă Klavdia, uitându-se la Antonina.

— N-am mai văzut asta până acum, răspunde Antonina, uitându-se îngrijorată la Cilka.

— Cilka, nu. Scâncește Josia.

— Stai liniștită, Josia, fă-ți patul. Eu o să fiu bine.

Cilka e înșfăcată de braț și târâtă afară din baracă.

*
* *

Cilka zace ghemuită pe podeaua unei celule strâmte. Are pe ea doar lenjeria de corp. Tremură atât de tare, că șoldul și umărul i se învinețesc. În fața nasului ei e un perete umed, mirosind a mucegai. O fereastră cu gratii aflată la înălțimea gâtului lasă să intre frigul.

Fără a avea noțiunea timpului, se chinuie să doarmă, chemând starea de gol. Se trezește din coșmaruri, urlând, zbătându-se, lovindu-se cu mâinile și picioarele de podeaua și pereții reci și duri. Tremură iar, vânătăile înflorindu-i pe întreg trupul.

Uneori, o mână aruncă înăuntru un coltuc tare de pâine neagră, alteori, o supă atât de subțire, că pare apă chioară.

Găleata-closet din colț duhnește – e rareori schimbată.

Când se trezește din coșmaruri, Cilka cheamă cu bună știință golul s-o invadeze iar. Dar câteodată acesta nu vrea să rămână. E mult prea liniște, și un cerc îi strânge fruntea. Foame, sete, durere, frig.

O tot vede pe mama ei, cu mâna alunecându-i din a sa în timp ce camionul morții pornește.

Chipurile altor femei. Capete rase, obraji supți. Toate aveau un nume. Toate aveau un număr.

Imaginile trosnesc, ard. Plânsetele femeilor străpung tăcerea. Sau poate ea plânge. Nu mai știe.

La un moment dat, intră un bărbat. Un chip încețoșat. Gleb Vitalievici. Cilka e prea slăbită ca să protesteze când el îi ia brațul, căutându-i pulsul.

— Puternic. Ține-o așa, zice doctorul.

Nu. Dinlăuntrul ei țâșnește un urlet sălbatic, furios. Se zbate pe jos, urlând. El închide ușa.

Unghiile ei zgârie mucegaiul de pe pereți. Continuă să urle.

Poate că aici ducea totul. Dar să treci prin toate astea și să sfârșești aici? *Nu*. O parte din ea se încordează să revină la neclintire, la detașare. *Nu te lăsa pradă nebuniei*.

O să supraviețuiască, știe asta. Ea poate să supraviețuiască în orice condiții.

Se aude scârțâitul sonor al ușii care se deschide.

— Scoală și ieși, îi spune un chip tulbure.

Incapabilă să meargă, se târăște din groapă prin ușa deschisă.

Strălucirea soarelui slab care saltă peste zăpadă la apus o orbește și nu vede persoana care îi strigă injurii, dar recunoaște vocea. Klavdia Arsenievna o lovește cu piciorul. Se face ghem, dar e trasă de păr ca să se ridice. Astfel târâtă, împleticindu-se întruna, Cilka e dusă înapoi în baracă, pe când celelalte se întorc de pe unde lucrează.

Femeile din Baraca 29 privesc trupul fragil, frânt, al Cilkăi, care zace pe podea, Klavdia sfidându-le s-o ajute, pregătită să lovească pe oricine ar încerca să facă asta. Cilka se târăște până la patul ei din fundul încăperii și se urcă în el. Salteaua i se pare aproape insuportabil de moale.

— Oricine altcineva care deține materiale pe care n-ar trebui să le dețină va sta dublu în „groapă“.

Lasă ușa deschisă când iese, săgetând-o cu privirea pe Antonina în treacăt.

Antonina închide ușa și dă fuga la Cilka. Josia deja a luat-o în brațe, legănând-o și șoptindu-i printre lacrimi:

— Îmi pare rău, îmi pare rău…

Cilka simte unde fiecare os din trupul ei întâlnește pielea, întâlnește materialul, întâlnește alte trupuri, patul.

Femeile se adună în jurul său, curioase să audă ce are de spus. Nu e prima dintre ele care stă în

„groapă“, dar e prima care a fost pedepsită pentru greșeala altcuiva.

— A adus cineva vreun pic de mâncare pe care să i-o putem da? întreabă Antonina. Elena, pune ceainicul la fiert și fă-i un ceai. Se întoarce spre Cilka. Poți să te ridici în capul oaselor? Stai, lasă-mă să te ajut.

Elena face ce i s-a spus.

Cilka o lasă pe Antonina s-o ajute să se ridice și să se sprijine de perete. Josia îi întinde o bucată mare de pâine, toată lumea fiind recunoscătoare că Antonina n-a obiectat niciodată că se aduce mâncare în baracă, fiind ea însăși beneficiara mâncărurilor lăsate de pacienți. Antonina schimbă deseori această mâncare pe bunuri pentru Klavdia. E o întreagă rețea și regulile sunt tulburi. Asta e prerogativa gardienilor și, sub ei, a brigadierilor – să ocolească regulile sau să le aplice, după cum le e voia, în funcție de ce beneficii au.

Cilka ciugulește din pâine și curând o ceașcă de ceai tare ajunge în mâinile ei.

— Crezi că poți să ajungi până la cantină? o întreabă Antonina.

— Nu, dar nu-i nimic. Vreau doar să dorm într-un pat.

— O pun pe Josia să-ți aducă ceva. Restul, la masă.

— Pot să rămân cu ea? întreabă Josia.

— Trebuie să mergi la cantină, să mănânci și să aduci ceva cald pentru Cilka.

Femeile se îndreaptă spre ușă, trăgându-și pe ele straturi de haine. Hannah e ultima. Se oprește lângă ușă și se uită înapoi, la Cilka.

— Știu ce-ai făcut, îi spune.

— Nu știi nimic, îi răspunde sec Cilka.

— Nu, adică pentru Josia. Oftează. Dar să nu crezi că asta o să te scape de mine.

Cilka nu spune nimic.

— Aș fi putut să le spun totul cât ai stat acolo.

Cilka se întoarce cu spatele, căutând să nu-i mai audă vocea.

— Te-ai fi întors și ai fi fost linșată. Îi ajuți pe alții numai ca să poți să te ierți că te-ai tăvălit cu diavolul. Face o pauză. Ai noroc că am găsit altă sursă pentru... ce am nevoie. Deocamdată. Dar o să faci în continuare tot ce-ți cer. Pentru că o să le spun.

Închide ușa.

*

* *

A doua zi dimineața, Cilka se chinuie să se dea jos din pat, dar la prima încercare picioarele nu o ascultă. Josia se întoarce de la cantină aducându-i mâncare. Antonina îi spune să nu iasă la apel, că o s-o pună ea prezentă.

În timp ce femeile se pregătesc să plece la muncă, Cilka iese șchiopătând să li se alăture, fiindcă nu știe unde să se ducă.

— Josia, ia-o cu tine la spital. Cred că trebuie s-o vadă un doctor, spune Antonina.

Cilka se uită la Josia. Nu vrea să-i spună Antoninei, dar i-a trecut prin cap că doctorul care a dat-o afară, Gleb Vitalievici, s-ar putea să aibă vreo legătură cu Klavdia Arsenievna. Că s-ar putea să-i fi spus că Cilka o să fie în baraca ei și să-i fi îngreunat situația.

Ar fi riscant să se ducă la spital, având în vedere că ultima dată Josia nu a reușit s-o prindă singură pe Elena Gheorghievna și să-i spună că o așteaptă Cilka afară. Nu poate să rămână în baracă, de teamă că va fi acuzată din nou de chiul, dar nici să meargă la mine și să muncească nu are destulă putere. Va trebui să înfrunte spitalul și să spere că ea și Josia o să-i poată atrage atenția Elenei, și nu lui Gleb.

*

* *

De data asta, Josia o lasă pe Cilka în sala de așteptare, sprijinită de un perete, și traversează

salonul. Cilka are căciula trasă pe ochi. Curând, câțiva membri ai personalului vin repede la ea și o ajută să se așeze pe un scaun.

— Aduceți-o pe Elena Gheorghievna, spune Raisa fără să se adreseze cuiva anume.

— Aici sunt, zice Elena, croindu-și drum spre Cilka.

— Bună ziua, spune Cilka, străduindu-se să surâdă.

— Vino cu mine, răspunde Elena, ajutând-o să se ridice în picioare. Gleb Vitalievici n-a apărut încă.

Intră în salon și îl traversează spre camera medicamentelor. Așezând-o pe singurul scaun de acolo, Elena îi examinează sumar fața și mâinile, mângâindu-i blând chipul murdar.

— Te curățăm și mă uit mai bine la tine. Cum te simți?

— Înțepenită, epuizată, mă doare totul. Am dureri în oase și în mușchi pe care nu știam că-i am, dar sunt bine. Am supraviețuit.

Se simte însă vinovată că stă în camera aceasta, amintindu-și de medicamentele furate.

— Îmi pare rău că s-a întâmplat asta, Cilka. Vede regret în ochii Elenei. Toți suntem în pericol din cauza lui, dar aș vrea…

— Nu-i nimic, spune Cilka.

— Ce ne facem cu tine?! întreabă Elena oftând.

— Puteți să-mi dați slujba înapoi? Știți că ceea ce am făcut a fost corect.

— Nu contează ce știu eu, nu pot să te iau înapoi aici.

Elena pare îndurerată.

— Păi unde altundeva aș putea lucra? Vreau să-i ajut pe oameni. Și știu că acum nu sunt destul de puternică pentru mină.

Elena se uită în altă parte, gândindu-se. Cilka așteaptă.

— Am un coleg care lucrează la maternitate, în clădirea din spatele nostru. Nu știu dacă au nevoie

de cineva, Cilka, și nu vreau să-ți faci speranțe.

O maternitate, în locul ăsta? Sigur, trebuie să fie, își spune ea. Dar ce se întâmplă cu copiii după aceea? Poate că e mai bine să nu se gândească la asta deocamdată.

— Mă duc oriunde pot să fiu de folos.

— O să-l întreb, zice Elena. Ai vreo experiență în nașteri?

Cilkăi îi răsare în minte noaptea în care a ținut în brațe fiul mort, născut prematur al Nataliei. Cât de neputincioasă s-a simțit!

— Am ajutat la nașterea unui copil aici.

— A, da, îmi amintesc. Tu ne-ai adus corpul lui. Nu pot să-ți promit nimic, dar o să întreb.

— Mulțumesc, mulțumesc. N-o să vă dezamăgesc, promit.

— Nu pot să te țin aici azi. Trebuie să riști să te duci înapoi la baracă. Sar putea să nu fie de ajuns un bilet, dar o să trimit un curier să anunțe pe cine trebuie. Poate să te conducă și pe tine. Așteaptă aici.

Cilka își sprijină capul de un raft, simțindu-se ușurată. Are nevoie să obțină slujba. Se gândește cât de recunoscătoare îi este Elenei pentru că a încercat mereu s-o ajute.

Ușa se deschide și Elena intră cu curierul. Ea își ridică ochii și o lovește un nou val de amețeală. E bărbatul cu ochi căprui. El zâmbește blând în timp ce Elena îi dă instrucțiuni. Se uită la Elena, dă din cap, apoi întinde mâna și o ia pe Cilka de braț, chiar de deasupra cotului. O ajută să se ridice de pe scaun și deschide ușa.

Afară, strânsoarea lui rămâne fermă și își ține corpul la o distanță respectuoasă, în timp ce se îndreaptă spre barăci prin ninsoarea ușoară. De unde e? De ce se află aici? Dar de fapt, de ce vrea să știe?

— Te cheamă Cilka Klein? întreabă el.

— Da, răspunde ea.

Îi aruncă o privire fugară. El se uită înainte, cu fulgi de nea presărați pe chip, pe gene. Accentul lui e recognoscibil.

— Ești ceh, zice Cilka.

— Da.

Se oprește și se uită la ea.

— Cum te cheamă?

Începe să-i vorbească în cehă, iar el surâde încântat, luminându-i-se privirea.

— Alexandr Petrik.

Înainte de a porni din nou, el îi lasă o clipă brațul ca să-și aprindă o țigară. Când închide ochii ca să tragă fumul, Cilka îi studiază chipul – sprâncenele închise la culoare, linia maxilarului puternic deasupra fularului. El deschide ochii și ea își ferește repede privirea.

O ia de braț iar, și ea se sprijină un pic mai mult de el.

Ajung la baracă, și cu toate că Cilka e epuizată și are nevoie să se întindă, i se pare prea curând.

El îi deschide ușa, și ea intră. El rămâne afară.

— O să mă duc cu mesajele, spune el. Și... sper să ne revedem repede, Cilka Klein.

Din nou, Cilkăi îi rămân cuvintele în gât. Dă din cap spre el, apoi lasă ușa să se închidă.

*
* *

A doua zi dimineața, se duce cu Josia la spital. Când Josia intră, Elena iese afară și o ia de braț pe Cilka.

— Vino cu mine.

Cu capetele plecate, înaintează încet, înfruntând viscolul. Rafalele biciuiesc pielea sensibilă a Cilkăi, acolo unde nu e acoperită. În spatele clădirii principale a spitalului, se văd cu greutate altele, mai mici. Elena se îndreaptă spre una dintre ele și intră împreună.

Le așteaptă un bărbat în halat alb, cu stetoscopul pe după gât.

— Cilka, el este doctorul Labadze, Petre Davitovici. Am studiat împreună în Gruzia și a avut amabilitatea să accepte să te ia să lucrezi aici de probă. Îți mulțumesc, Petre Davitovici. Cilka învață repede și pacienții o plac.

— Dacă o recomanzi dumneata, Elena Gheorghievna, sunt sigur că e pricepută.

Cilka nu spune nimic, de teamă că dacă deschide gura o să spună ceva greșit.

— Ai grijă de tine, Cilka, și ascultă ce ți se spune, îi spune apăsat Elena. Nu mai face nimic după capul tău.

Făcându-i cu ochiul, Elena o lasă cu Petre.

— Scoate-ți haina, poți s-o pui în cuierul din spatele tău, și vino cu mine.

O ușă de lângă ei dă spre un mic salon. Cilka aude țipetele femeilor în travaliu înainte de a le vedea.

Câte șase paturi sunt aliniate de o parte și de alta a încăperii. Șapte dintre ele sunt ocupate, unul de o mamă cu copil, țipetele firave ale nou- născutului concurând cu gemetele de durere ale femeilor.

Două asistente se mișcă rapid și eficient între femei, dintre care trei sunt cu genunchii îndoiți, gata să nască.

— Bun sosit în lumea noastră, spune doctorul. În unele zile avem o femeie sau două care nasc, în altele umplu toate paturile și sunt și pe jos. N-avem cum să știm dinainte.

— Toate aceste femei sunt deținute? întreabă Cilka.

— Da, spune doctorul.

— Câte asistente lucrează în fiecare zi?

— Două, deși cu tine vor fi trei, dar una din ele va trece probabil în schimbul de noapte.

Cilka e copleșită de ușurare și recunoștință. E limpede că i s-a făcut loc în mod special.

— Nu știu de ce bebelușii insistă să vină pe lume noaptea, dar așa pare să fie. Ai mai ajutat la nașteri?

— La una singură, un copil născut mort în baraca noastră.

El dă din cap.

— Nu contează, o să înveți din mers. De fapt, nu ai multe de făcut, doar să prinzi bebelușul, spune el pe un ton glumeț. Femeile trebuie să facă singure treaba. De tine am nevoie ca să te uiți dacă sunt semne că ar fi vreo problemă – capul e prea mare, nașterea nu avansează așa cum ar trebui – și să mă anunți pe mine sau pe unul dintre ceilalți medici.

— Câți medici lucrează aici?

— Doar doi, unul în schimbul de zi, celălalt în schimbul de noapte. Facem cu rândul. Hai să mergem să aruncăm o privire la patul numărul 2!

Femeia din patul 2 are picioarele îndoite dezvelite, fața scăldată în transpirație și lacrimi, și geme încet.

— Te descurci bine, se termină imediat. El trage cu ochiul spre picioarele patului. Nu mai durează mult.

Cilka se apleacă deasupra femeii.

— Bună ziua, eu sunt Cilka Klein.

În absența unui patronimic, care este folosit când rușii fac cunoștință între ei, Cilka folosește adeseori două nume – prenumele și numele de familie – când se prezintă, ca să-l facă pe cel cu care vorbește să se simtă confortabil.

— Pe tine cum te cheamă?

— Aaaaaaahh… geme aceasta. Niiiiiina Romano… va.

— Ai mai născut, Nina Romanova?

— Trei. Trei băieți.

— Domnule doctor! Aici, repede! strigă cineva de la celălalt capăt al salonului.

— Stai aici și ajut-o pe Nina Romanova, știe ea ce să facă. Cheamă-mă când iese copilul.

Spunând acestea, el se duce repede la asistenta care l-a chemat. Cilka se uită și o vede ținând cu capul în jos un bebeluș mic, care pare lipsit de

viață. Continuă să privească în timp ce doctorul ia copilul și îl bate ușor pe spate, apoi își bagă un deget în gura lui, până în gât. Copilul respiră și salonul e invadat de țipete.

— Minunat! spune Petre. Încă un cetățean pentru statul nostru glorios.

Cilka nu-și poate da seama dacă spune asta de ochii lumii sau chiar așa gândește.

Își îndreaptă din nou atenția asupra Ninei. Șterge fața femeii cu colțul unui cearșaf. Inutil. Uitându-se în jur, vede pe peretele opus o chiuvetă cu un teanc de prosoape alături. Udă repede un prosop și șterge cu blândețe fața femeii, dându-i la o parte părul ud și încâlcit.

— Vine, vine, țipă Nina.

Cilka se duce la picioarele patului și privește fascinată capul care iese.

— Domnule doctor! Petre Davitovici! strigă ea.

— Cilka, spune-mi când iese copilul. Sunt ocupat aici!

— Trage-l! țipă Nina.

Cilka își privește mâinile slabe și osoase, apoi copilul care are un umăr și un braț afară. Își suflecă mânecile și apucă cu o mână micul braț, iar cu cealaltă protejează capul. Simțind că Nina împinge, trage ușor de bebelușul alunecos. Încă o împingere puternică expulzează complet copilul și acesta zace între picioarele mamei lui și în mâinile Cilkăi, cu sânge și alte fluide băltind în jurul lui.

— A ieșit, a ieșit! strigă Cilka.

Din capătul celălalt al salonului se aude vocea doctorului, calmă și liniștitoare.

— Ridică-l și dă-i o pălmuță! Trebuie să-l faci să plângă, să te asiguri că respiră.

Când Cilka ridică bebelușul, acesta începe să plângă fără a mai avea nevoie de ajutor.

— Bravo, asta vrem să auzim, strigă doctorul. Vin imediat. Înfașă pruncul și dă-i-l Ninei.

— Ce e? întreabă rugător Nina.

Cilka se uită la bebeluș, apoi la doctor, care o privește.

— Poți să-i spui.

Cilka înfașă copilul în prosopul lăsat pentru acest scop. Întinzându-i-l Ninei, îi spune:

— E o fetiță, o fetiță frumoasă.

Nina plânge când i se pune fiica în brațe. Cilka se uită la ea, luptându-se cu lacrimile care amenință să țâșnească, mușcându-și buzele – emoția clipei e covârșitoare. După ce studiază chipul copilei ei, Nina își dezvelește sânii și împinge fetița spre un sfârc. La început, micuța nu face nimic, părând reticentă, apoi îl apucă în sfârșit și Cilka se minunează de fălcuța ei, care muncește febril.

Doctorul se ivește lângă ea.

— Foarte bine. Dacă Nina ar fi fost la prima naștere, n-ar fi știut să ducă bebelușul la sân cât mai repede posibil. În acest caz, ar fi fost nevoie s-o ajuți. Înțelegi?

— Da.

— Du-te și adu niște prosoape. Treaba Ninei nu s-a terminat. Trebuie să elimine placenta, și faptul că bebelușul suge va grăbi asta.

— Sunt atâtea de învățat, murmură Cilka în timp ce ia un teanc de prosoape.

După ce Nina elimină placenta, doctorul o ia într-un lighean pe care l-a scos de sub pat.

— Spal-o, îi spune el la plecare.

Una dintre celelalte asistente vine și-i arată Cilkăi procedura de îngrijire a mamei după naștere. Îi spune că ea și celelalte asistente se descurcă cu ceilalți pacienți și că ea trebuie să stea o vreme cu Nina și copilul ei, ca să se asigure că nu se schimbă nimic în starea lor.

Cilka o ajută pe Nina să se ridice în capul oaselor și examinează fetița din cap până-n picioare. Vorbesc despre nume și Nina o întreabă dacă are vreo idee.

Un nume îi vine în minte pe loc Cilkăi.

— Ce-ai zice de Gisela — mai scurt, Gita?

Nou-născuta Gita e așezată în brațele Cilkăi și aceasta se minunează de cât e de mică, de mirosul ei. Se duce să i-o dea înapoi mamei și o găsește pe Nina dormind adânc, epuizată.

— Ia-ți un scaun și stai cu ea, îi sugerează asistenta care s-a prezentat ca Tatiana Filippovna. Cilka e recunoscătoare. Încă o mai doare tot corpul. Nu avem des ocazia să ținem copiii în brațe, căci mamele sunt foarte atașate de ei. Cele care i-au dorit, cel puțin. Multe nu-și doresc altceva decât să-i luăm și să nu-i mai vadă niciodată.

Informația îi rupe inima Cilkăi, dar totodată e ceva ce înțelege. Cum ar putea îndura cineva să se gândească cum va fi viața copilului sau a sa încercând să-l ocrotească într-un loc ca ăsta?

— În scurt timp, Nina o să fie transferată alături, la creșă, continuă Tatiana.

Lângă patul Ninei, Cilka o ține în brațe pe mica Gita și le urmărește lucrând pe celelalte două asistente și pe doctor. Mereu calmi, ei trec de la o pacientă la alta, liniștindu-le, spunându-le vorbe de încurajare.

Când apare un gardian să le ia pe Nina și fetița ei, Cilkăi îi pare rău să le vadă plecând. Ajutând-o pe Nina să se îmbrace, înfășurându-i bebelușul în haină, o sprijină pe proaspăta mamă, încă nesigură pe picioare, până la ușă, și aceasta iese.

Dacă se gândește bine, n-a mai ținut în brațe niciodată un copil nou- născut, sănătos.

Nu îndrăznește să spere că a rupt blestemul. Că ar putea să aibă un rol în a aduce viață nouă pe lume în loc să vegheze moartea.

— Acum poți să faci curat și să pregătești patul pentru următoarea, îi spune Tatiana. Vino, îți arăt unde sunt gălețile și apa. Nu pot să-ți garantez că avem așternuturi curate pentru toată lumea, dar o să le căutăm pe cele mai puțin uzate.

— Nu sunt femei de serviciu care să facă asta? întreabă Cilka. În mod normal, nu s-ar da în lături de la muncă, dar abia dacă mai are o picătură de energie.

Tatiana râde.

— Da, tu! Tu ești femeia de serviciu. Sau crezi că ar trebui să facă medicul asta?

— Bineînțeles că nu, spune Cilka zâmbind, vrând să arate că e fericită să muncească.

O să strângă din dinți și o să fie recunoscătoare.

Curăță după Nina și alte două femei care nasc. Tatiana și colega ei, Svetlana Romanovna, se concentrează pe celelalte paciente, apoi Cilka, pentru a-și arăta devotamentul, curăță și după ele, folosindu-și rezerve ascunse de energie. Fiecare pacientă e dusă de acolo în mod misterios, împreună cu nou-născutul, către viața în „baraca de alături".

*
* *

— Ce avem noi aici?

Două asistente noi intră în salon.

Cilka își ridică ochii de la mătură, sprijinindu-se în ea.

— Bună ziua, eu sunt Cilka Klein. Am început să lucrez aici astăzi.

— Ca femeie de serviciu, văd. Chiar aveam nevoie, răspunde una din ele.

— Păi, nu, sunt asistentă… Încearcă să-și calmeze respirația. Doar o ajut pe Tatiana Filippovna la curățenie.

— Hei, Tatiana, ți-ai făcut rost de sclavă!

— Dispari, infirmieră de doi bani ce ești, răspunde Tatiana.

Cilka încearcă să-și dea seama dacă schimbul de replici e în glumă sau serios. Degetul mare băgat între arătător și mijlociu arătat Tatianei îi răspunde la întrebare.

— Ei bine, sclavo, noi o să fim în schimbul de zi săptămâna viitoare; o să vedem cât de bine știi să

faci curat.

Cele două nou-sosite se duc în partea din față a salonului, în zona de primire. Trăgându-și niște scaune, se relaxează, vorbind și chicotind. Cilka nu are nevoie să i se spună că vorbesc despre ea: limbajul corpului și strigătele de „vezi-ți de treabă“ sunt destul de clare. Această zi surprinzătoare, cu bucurii, pare să anunțe și un viitor mai întunecat.

Tatiana găsește un moment s-o liniștească.

— Uite, tu ești deținută. Noi nu suntem, suntem asistente calificate și trebuie să lucrăm și de zi, și de noapte. Îmi pare rău, dar o săptămână din două va trebui să lucrezi cu vacile astea. Nu le lăsa să te hărțuiască prea mult, ești aici ca să lucrezi ca asistentă.

— Mulțumesc. O să aștept cu nerăbdare o săptămână din două.

— Schimbul nostru s-a terminat. Hai, ia-ți haina și du-te. Ne vedem mâine.

— Noapte bună.

Cu emoții amestecate, dar ușurată că i s-a terminat tura, Cilka se înfășoară în haină și pășește afară, în aerul înghețat. Pipăie în buzunar biletul pe care l-a scris Petre ca să-i anunțe Antoninei noua ei slujbă.

*

* *

În seara aceea, Cilka le povestește Josiei, Olgăi, Elenei și oricui mai vrea să asculte cum și-a petrecut ziua și despre noul ei rol în a ajuta la nașterea bebelușilor. Deși Hannah stă întinsă în patul ei, cu fața la perete, Cilka își dă seama că ascultă și ea. Le regalează cu istorii exagerate despre nașterea Gitei și despre cum a zburat afară din mama ei și ar fi aterizat pe podea dacă n-ar fi prins-o ea. Se declară acum expertă în toate chestiunile legate de nașteri și le spune despre sprijinul pe care l-a primit de la asistente și de la un medic minunat, care n-ar putea fi mai atent. Nu

pomenește de acele două asistente din schimbul de noapte cu care va fi nevoită să-și petreacă săptămâna următoare.

Întrebările despre unde se duceau proaspetele mame și dacă li se dădea voie să rămână cu copiii lor sunt evitate. Asta nu știe încă. Și se teme să afle.

Elena spune că a auzit că mamelor le sunt luați copiii și sunt trimise înapoi la muncă.

— O să aflu cât de curând, promite Cilka.

A primit aceeași mâncare ca și celelalte asistente și a putut s-o aducă, s-o împartă cu ele. E ușurată că le mai poate fi utilă încă în acest fel, altfel sentimentul de vinovăție că își găsise o nouă slujbă la căldură ar fi fost copleșitor.

Cilka e foarte recunoscătoare că munca va fi atât de multă și acaparantă, încât nu va avea timp să se gândească la Alexandr Petrik, cehul care face pe curierul. Pentru că n-ar ieși nimic bun din asta.

Când se întinde în pat, Josia o dă mai încolo, strecurându-se lângă ea.

— Îmi pare rău pentru cearșaf, Cilka. Pentru că a trebuit să te duci în „groapă".

— Te rog, Josia, nu mai tot spune asta. S-a terminat. Putem să fim din nou prietene?

— Ești prietena mea cea mai dragă, spune Josia.

— Ei bine, draga mea cea mai dragă, dă-te jos din patul meu și lasă-mă să dorm.

Auschwitz-Birkenau, 1942

Cilka se uită fix la o muscă de pe peretele de ciment al camerei ei din Blocul 25. El n-a venit astăzi.

Femei și fete intră împleticindu-se în bloc, căutând un loc unde să-și odihnească pentru ultima dată capul. Ea oftează, se ridică de pe pat și deschide ușa, cuprinzându-se cu brațele și privindu-le pe nefericitele care trec pe lângă ea.

O femeie, ajutată să intre în bloc de alte două, se întoarce spre ea – cearcăne negre sub ochi, obraji supți. Cilkăi îi trebuie câteva clipe până s-o recunoască.

— Mama! țipă ea.

Se repede la ele, luând-o în brațe pe femeia din mijloc.

— Fetița mea, frumoasa mea dievča! *strigă femeia.*

Celelalte femei sunt prea dărâmate, prea absente ca să acorde prea multă atenție regăsirii.

Cilka își ajută mama să intre în camera ei și să se așeze pe pat. Stau acolo îndelung, îmbrățișate, fără să rostească niciun cuvânt.

E trezită de zăngănit de străchini și strigăte. Au sosit rațiile de seară.

Desfăcându-și ușor brațele din jurul mamei sale, Cilka se duce să-i întâmpine pe cei care aduc vase cu o cafea apoasă și porții mici de pâine uscată.

Le spune femeilor din jurul ei să vină să-și ia de mâncare. Știe din experiență că cele care au putere vin. Celelalte sunt prea distruse.

Înapoi în camera ei, pune porția mamei pe jos și încearcă s-o sprijine pe aceasta de perete. Nereușind, îi pune o bucățică de pâine pe buze, încurajând-o să deschidă gura. Mama ei își ferește capul.

— Mănâncă tu, draga mea. Ai mai multă nevoie ca mine.

— Nu, mama, eu pot să mai fac rost, spune Cilka. Te rog, trebuie să-ți recapeți forțele, trebuie să mănânci.

— Părul tău… zice mama ei. Îl mai avea încă, dat pe după urechi, căzându-i pe umeri. Întinde mâna și-și trece degetele prin el, cum făcea când era Cilka mică.

Cilka duce mâncarea la gura mamei sale și aceasta o deschide și îi dă voie s-o hrănească.

Ridicându-se puțin, bea lichidul cu gust neplăcut pe care i-l duce la buze fiica ei.

Cilka o instalează pe mama ei în pat.

— Mă întorc imediat, tu stai aici și odihnește-te.

— Unde te duci? Nu mă lăsa.

— Te rog, mama, nu stau mult. Trebuie să găsesc pe cineva.

— Nu poate să ne ajute nimeni, te rog, rămâi cu mine. Avem atât de puțin timp!

— De-asta trebuie să mă duc să vorbesc cu cineva, ca să putem avea mai mult timp. Nu-i las să te ia!

Cilka ajunge la ușă.

— Cilka, nu!

Vocea e neașteptat de fermă.

Cilka se întoarce și se așază pe pat, luând capul mamei sale în brațe.

— E cineva care ne poate ajuta, cineva care poate să te mute în alt bloc, unde să te faci bine și să ne putem vedea, să putem fi împreună. Te rog, mama, lasă-mă să vorbesc cu el.

— Nu, scumpa mea fetiță. Stai cu mine, aici și acum. Nu există certitudini în locul ăsta. Hai să stăm împreună în noaptea asta. Știu ce mă așteaptă mâine dimineață. Nu mi-e frică.

— Nu pot să-i las să te ia, mama. Tu și Magda sunteți tot ce am.

— Scumpa mea Magda! E în viață?

— Da, mama.

— O... slavă lui Hashem. Trebuie să aveți grijă una de alta cât puteți mai bine.

— Și de tine, mama, trebuie să am grijă de tine!

Mama Cilkăi se străduiește să se elibereze din brațele fiicei sale.

— Uită-te la mine, uită-te. Sunt bolnavă, sunt pe moarte. N-ai cum să împiedici asta.

Cilka își trece mâinile peste chipul mamei, îi sărută capul ras. Lacrimile lor se contopesc și cad împreună pe pat.

— Dar cu papa ce-i, mama, a fost cu tine?

— O, scumpa mea, am fost despărțiți. Era într-o stare proastă.

Valuri covârșitoare de tristețe și deznădejde amenință s-o înece pe Cilka.

— Nu. Nu, mama!

— Întinde-te aici, lângă mine, spune blând mama ei, și mâine dimineață sărută-mă de rămas-bun. O să veghez asupra ta.

— Nu pot. Nu pot să te las să pleci, suspină Cilka.

— Trebuie, nu e hotărârea ta.

— Ține-mă în brațe. Ține-mă în brațe, mama.

Mama își îmbrățișează fiica din toate puterile, trăgând-o în jos pe pat. Cele două devin una.

— Într-o zi, cu voia lui Hashem, spune mama ei, mângâind fața Cilkăi, o să cunoști dragostea unui copil. O să știi ce simt pentru tine.

Cilka își îngroapă fața în ceafa mamei.

— Te iubesc, mama.

*
* *

Soarele nici n-a răsărit bine când Cilka, mama ei și celelalte din Blocul 25 sunt trezite de țipetele soldaților SS și lătrat de câini.

— Afară, afară, toată lumea afară!

Capul Cilkăi odihnește pe umărul mamei sale în timp ce ies încet din cameră și se alătură celorlalte femei, care se îndreaptă spre camioanele ce așteaptă afară.

Cele care sunt prea încete sau se opun în vreun fel ultimilor câțiva pași până la camioane sunt lovite cu bastoanele. Un baston e ridicat în direcția mamei ei de un gardian.

— Să nu îndrăznești, șuieră ea.

Bastonul e coborât, în timp ce mama face ultimii pași, cu Cilka încă agățată de brațul ei.

— Mama, nu, nu te urca în camion!

Gardienii privesc cum femeia se eliberează de fiica ei, o sărută pe amândoi obrajii, pe buze, și își trece degetele prin părul ei. Pentru ultima dată.

Apoi acceptă mâinile întinse spre ea din camion ca s-o ajute să urce. Cilka încă simte buzele mamei pe față. Se prăbușește la pământ în timp ce camioanele pornesc, îndepărtându-se. Un gardian îi întinde mâna, și ea i-o împinge violent. Camionul merge mai departe.

CAPITOLUL 13

— Tu, cum-te-cheamă!

Așternându-și un zâmbet pe chip, Cilka se întoarce. N-o să reacționeze, o s-o facă pe asistentă se străduiască pentru un răspuns...

— Vino-ncoa'.

Cilka se duce la patul lângă care stă asistenta. Toate paturile sunt ocupate. Dacă e vreo zi când ar putea fi utilă, asta e. Îi surâde proaspetei mame care își ține în brațe pruncul în vârstă de doar câteva ore.

— Avem nevoie de patul ăsta și n-a venit nimeni s-o ducă dincolo. Trebuie să-i preiei tu.

— Să-mi iau haina întâi, răspunde Cilka.

E deja primăvară, dar afară e ger.

— N-ai timp; scoate-i de-aici.

— Dar unde...

Proaspăta mamă o trage de fustă.

— E în regulă, știu eu unde să merg. Am mai fost.

Pacienta e deja îmbrăcată, cu bebelușul înfășat într-o pătură. Cilka o ajută să-și pună haina, cu copilul culcușit înăuntru. Pacienta se uită după asistentă: aceasta nu se vede nicăieri. Înșfăcând pătura de pe pat, îi face semn Cilkăi să se înfășoare în ea. O ascultă. Pacienta o conduce pe o ușă din spate.

Clădirea spre care se îndreaptă e la numai cincizeci sau șaizeci de metri distanță. Iarba înghețată le scrâșnește sub picioare. Înainte să deschidă ușa, le ajung la urechi plânsete de bebeluși, glasuri de adulți vorbind precipitat și țipete. Pășind înăuntru, Cilka e întâmpinată de o scenă haotică. Câteva pătuțuri înghesuite lângă un perete, saltele mici – mai degrabă niște preșuri –

sunt împrăștiate peste tot. Trei persoane care se ocupă de vreo douăzeci de sugari și copii mici.

— Trebuie să ne înregistrăm aici și apoi să intrăm pe ușa din fundul camerei, în dormitorul unde o să stau.

— Și o să avem iar casa plină, spune una dintre femeile care lucrează acolo, venind spre ele.

— Ei, bună ziua, Anna Anatolievna. Te-ai întors.

— Mi-a fost dor de chipul tău încântător, ce pot să spun. Ce mai faci, Irina Igorevna, tot mai mănânci copii la micul dejun?

— Ah, Ania, bineînțeles, ce cauți iar aici?

Cilka observă trecerea la diminutiv și înțelege că cele două femei se cunosc destul de bine.

— Unul dintre porcii ăia urâți s-a uitat la mine și gata, mai am un copil. De ăsta să ai grijă ca lumea, altfel îl trimit pe porcul urât de tată-su să se ocupe de tine.

— Da, da, am mai auzit asta. Ce ai de data asta?

— Tot o fată. Încă o victimă pentru cauză.

— Acum i-ai pus nume?

— Ai făcut o treabă foarte de bună cu ultima, așa că boteaz-o tu. Dă-i un nume puternic. O să trebuiască să fie puternică, să poată să supraviețuiască în casa asta a ororilor.

Privind în jur, Cilka încearcă să înțeleagă ce vede. Celelalte două îngrijitoare stau de vorbă, fiecare cu un copil pe picior, legănându-l în sus și-n jos ca să-l liniștească. Par să ignore și plânsetele bebelușilor, și copiii care se bat pe o pătură zdrențuită. Mai mulți nu au scutece; mirosul de urină și fecale e copleșitor.

Noua mamă încearcă să-și predea pruncul.

— Ai grijă tu de ea o vreme, spune Irina Igorevna. N-o să te muște, sau poate da, când și-o da seama cine-i maică-sa.

Se întoarce spre Cilka și face un semn cu bărbia spre ea.

— Tu cine ești?

— Sunt una dintre asistente. Mi s-a cerut s-o aduc aici.
— Bine. Asta știe ce are de făcut, poți să pleci.
Cilka încă nu poate.
— Mă scuzați, spune ea. Câți bebeluși aveți aici?
— Douăzeci e maximum; sunt numai douăzeci de paturi pentru mame alături.
— Cât timp li se permite să stea aici? Unii nu mai sunt chiar bebeluși.
— Ești nouă, ai? Ei bine, *prințeso,* uite cum merg lucrurile. Dacă Ania, aici de față, mai produce un bastard, stă la noi până când copilul face doi ani, apoi e trimisă într-o baracă generală să fie lăsată gravidă iar și o luăm de la capăt.
— Deci nu trebuie să lucreze? Stă pur și simplu aici și se ocupă de copilul ei?
— Vezi vreo altă mamă aici? Vezi? Nu. Ania se duce alături și se ocupă de bastardul ei patru săptămâni, după care o să-l aducă aici în fiecare dimineață și o să plece la muncă, la fel ca toate bietele nenorocite.
— Și voi trei aveți grijă de copii în timpul zilei.
— Te-ai școlit, ai? Ai priceput singură, da?
— Îmi pare rău, n-am avut intenția să vă supăr, spune Cilka, nevoind să se pună iar rău cu cineva. N-aveam idee cum funcționează, asta-i tot.
Chipul femeii se mai îmblânzește.
— Mai sunt și alte barăci?
— Dacă e musai să știi, majoritatea nou-sosiților se duc cu mamele lor în clădirea mare de mai încolo, la Recilag, spune Irina Igorevna. Ești foarte băgăcioasă.
— Pot să arunc o privire pe-aici?
— N-ai decât. Eu am treabă, nu pot să stau aici la palavre toată ziua. Ania, ieși de-aici.
— Mulțumesc, îi spune proaspăta mamă la plecare Cilkăi. Ne mai vedem.
— Anna Anatolievna, spune Cilka nesigură. Cred că... Jozefína… Josia e un nume drăguț.

Femeia dă din umeri.

— Bine, cum vrei. O iau pe mica Josia și mă duc să mă întind un pic.

Un copil s-a târât până la Cilka, agățându-se de piciorul ei, și se uită în sus la ea. Cilka se apleacă și-l ridică. Degețelele lui o împung în gură, în ochi, în nări. Ea chicotește și-l gâdilă pe burtică. El nu reacționează, insistă să-i bage degetele în nas.

Cu copilul în echilibru pe șold, Cilka se plimbă prin încăpere, uitându- se la ceilalți. Se oprește la un copil care stă pe o saltea de pe jos și se holbează la tavan. Ea mișcă din cap ca să-i atragă atenția; doar o mișcare vagă a capului său arată că știe că Cilka e acolo. Punând băiatul pe podea, atinge bebelușul; e fierbinte într-o cameră care are mare nevoie de încălzire. Îi ia o mână și i-o lasă să cadă. Cade flască, copilul nu și-o poate ține dreaptă.

Cilka strigă la femei:

— Mă scuzați, copilul ăsta e bolnav, e ceva în neregulă cu el!

Una dintre îngrijitoare se apropie.

— Mda, e așa de vreo două zile.

— L-a văzut un doctor?

— Doctorii nu vin aici, drăguță. Mititeii ăștia supraviețuiesc sau nu. Ăsta probabil va fi unul dintre cei care nu.

Cilka se uită din nou la silueta minusculă, cu capul mare și obrajii supți, cu coastele văzându-i-se prin piele.

A văzut destul.

— Mulțumesc, spune ea fără să se adreseze cuiva anume.

Pleacă.

*
* *

Când se întoarce la maternitate, o întâmpină Petre.

— Bună ziua. Unde ai fost?

— Alături, la creșă. M-am dus cu Anna Anatolievna și copilul ei.

Cilka nu dă alte explicații; vrea să scape de el, de imaginile pe care le-a văzut, îngropându-se în muncă.

— Și cum ți s-a părut creșa noastră?

— Vă duceți vreodată acolo? explodează ea.

— Nu, munca mea e aici, să ajut la nașteri. De ce întrebi?

— Pentru că unii dintre bebelușii pe care-i aduceți pe lume teferi și nevătămați zac pe podea acolo bolnavi și o să moară.

— Știi tu că o să moară?

— Am văzut cu ochii mei. Personalul de acolo – nu știu cum să le numesc, nu sunt asistente – arată foarte puțin interes față de copii. Mi-au spus că numai cei puternici supraviețuiesc, dar s-ar putea să fie doar bolnavi. Ar putea să trăiască dacă ar avea parte de grijă și tratament.

— Bine, bine, Cilka, liniștește-te. Ce-ar fi să vorbim despre asta altă dată?

— Când?

— Când n-o să fim atât de ocupați.

— Mâine?

— Când n-o să mai fim atât de ocupați, repetă Petre. Acum mai bine întoarce-te la treabă.

*
* *

Trec câteva săptămâni. Gheața începe să se topească, zilele se lungesc. Petre pare s-o evite pe Cilka. Ea se chinuie. Și-a învățat lecția în ce privește amestecul în chestiuni medicale, așa că nu mai pomenește niciodată de clădirea de alături, cu pruncii neglijați. Dar o apasă. Să știi că se poate face ceva. Cândva, fusese nevoită să accepte circumstanțe ca acestea. Cum o mai poate face din nou?

Într-o zi, lucrează cu Tatiana și au o singură pacientă care naște. Petre intră și o examinează pe femeie. Se uită la Cilka, care face curat în zona

administrației, stivuind ordonat fișele și verificând însemnările; treburi care pot fi făcute numai când nu ești ocupat. Trăgându-și un scaun, îi spune:

— Hai să vorbim despre copiii din creșă, vrei?

— Eu... n-ar fi trebuit să spun nimic, nu e treaba mea.

Își încleștează maxilarul.

— Așa e. Chipul lui, cu sprâncene stufoase și mustață, e enigmatic. Știi, am vorbit cu Elena Gheorghievna despre tine. Întreabă mereu ce mai faci.

— Serios? Dumneaei ce mai face?

Cilka simte o durere în piept. Nu recunoaște față de ea însăși că-i e dor de cineva, de ceva, până când trupul ei îi amintește că așa e.

— E bine. Ocupată. I-am povestit ce mi-ai spus despre bebeluși.

— Și ce-a zis?

— A râs și a spus că așa e Cilka, vrea să repare totul.

— E numai pentru că... știți, aveți atâta grijă de mame, vă asigurați că nasc copii sănătoși, și apoi sunt trimiși acolo și nu-i mai pasă nimănui.

— Sunt sigur că le pasă mamelor lor.

— Da, bineînțeles, dar ele muncesc toată ziua și se întorc la creșă seara. Cum ar putea aduce un doctor să se uite la copiii lor?

— E o întrebare foarte bună. Ei bine, și statului îi pasă sau ar trebui să-i pese. Copiii ăștia sunt viitorii noștri muncitori.

Numai că aici pare să fie o contradicție, se gândește Cilka. Așa cum muncitorii primesc mai puțină mâncare când le scade productivitatea – ca pedeapsă. Sunt mereu alți oameni de arestat, ca să-i înlocuiască pe cei morți. Firește însă că nu poate să spună toate astea cu voce tare.

— Ce-ar fi, având în vedere că azi e liniște aici, să mergem în creșă și să mă uit la orice copil care crezi că are nevoie să fie văzut de un doctor? spune Petre.

— Îmi iau haina.

Petre râde, își ia și el haina și o urmează afară.

Zâmbetul de pe fața lui dispare în clipa în care intră în creșă. Cele trei îngrijitoare stau împreună sorbind din niște cești de ceai aburind. Sugari și copii mici zac pe podea; unii se târăsc letargic în cercuri. Se uită, nevenindu-i să creadă.

— Te-ai întors! strigă Irina Igorievna înainte de a-și da seama că Cilka nu e singură.

Își lasă jos ceașca și vine repede la Cilka și Petre.

— Dumnealui e Petre Davitovici, medicul de la maternitate, spune Cilka. A venit să se uite la câțiva dintre bebeluși, să vadă dacă vreunul dintre ei are nevoie de îngrijiri medicale.

Ștergându-și mâinile murdare de rochie, femeia întinde una din ele.

— Irina Igorevna, eu sunt șefa.

Petre nu-i ia mâna.

— Mă bucur că v-ați prezentat. O să examinez câțiva dintre bebeluși. Arătați-mi tabelele cu regimul de hrană.

— Păi nu avem tabele. Îi hrănim când putem, cu ce avem; nu avem niciodată destul, așa că-i hrănim pe cei mai puternici. Ei fac cel mai mult zgomot, chicotește ea.

Petre se duce la bebelușul cel mai apropiat, care zace flasc pe o pătură, cu o cămășuță subțire pe el, cu ochii înfundați în orbite. Pruncul nu reacționează când îl ridică. Îl duce la masă și începe să-l examineze.

— Ce vârstă are copilul ăsta?

Cele trei femei se uită de la una la alta, niciuna dornică să vorbească.

— Irina Igorievna, am întrebat ce vârstă are copilul!

— Nu știu, noi avem grijă de ei doar ziua, cât lucrează mamele lor; sunt prea mulți ca să-i ținem minte — suntem numai trei, spune ea, arătând spre celelalte.

— Copilul ăsta moare de foame. Când l-ați hrănit ultima dată?

— Ar fi trebuit să-i dăm ceva acum vreo două ore, dar cred că nu voia nimic, răspunde Irina.

— Cilka, pune-l într-un pătuț.

Cilka ia băiețelul și îl pune cu blândețe într-un pătuț de lângă ea. Petre ridică bebelușul următor și repetă examinarea. Nu mai pune întrebări personalului creșei. Un alt prunc îi este dat Cilkăi.

Când toți bebelușii bolnavi au fost examinați rapid, șapte sunt aliniați cuminți în două pătuțuri.

— Voi două, arată Petre spre celelalte două îngrijitoare, puneți-vă hainele, înfășați câte doi copii și veniți cu mine. Cilka, poți să iei doi, te rog?

Ia în brațe bebelușul rămas, îl bagă în haina lui și se îndreaptă spre ușă, cu Cilka și îngrijitoarele în urma lui.

Înapoi în salon, ordonă să fie puși trei dintre bebeluși pe un pat și patru pe altul. Cu o fluturare din mână le expediază pe îngrijitoarele de la creșă, care se retrag în grabă.

Tatiana și Svetlana vin lângă paturi, uitându-se la copii.

— Doamne, ce s-a întâmplat cu ei? se înspăimântă Svetlana.

— Știe vreuna din voi cum putem face rost de niște lapte? întreabă Petre.

— Găsesc eu. Aveți grijă de ei, mă întorc, spune Tatiana luându-și haina și ieșind.

— Svetlana, vezi dacă poți s-o găsești pe doctorița Elena Gheorghievna și roag-o să vină aici.

— Eu ce pot să fac? întreabă Cilka.

— Păi aș zice că ai făcut destul, spune el aproape râzând. Ia niște formulare și scrie ce-ți spun despre fiecare dintre aceste biete creaturi. Nu le știm numele, așa că va trebui să-i numești bebelușul 1, bebelușul 2 și așa mai departe.

Când Cilka trece pe lângă singura pacientă din salon, întorcându-se cu formulare și creioane, femeia îi strigă încetișor:

— Ce se întâmplă acolo?

— Nu-i nimic, niște copii bolnavi. Stai liniștită, avem grijă de ei.

Petre îl ia în brațe pe primul copil pe care l-a examinat.

— Bebelușul 1, zice el. Băiat. Subnutriție severă, febră, mușcături de ploșniță infectate, posibilă surzenie. Vârsta, între patru și șase luni, greu de spus.

Cilka scrie repede observațiile lui sub notația „Bebelușul 1“. Cu un creion mai gros scrie cu grijă numărul pe fruntea copilului, străduindu-se să-și scoată din minte amintirile despre marcajul ei permanent.

Aud ușa deschizându-se, apoi:

— Of, Cilka, acum ce-ai mai făcut?

S-a întors Svetlana cu Elena. Imediat în urma lor, intră în fugă Tatiana, ducând o cutie cu biberoane, fiecare pe jumătate plin cu lapte de la mamele care alăptează.

Petre o pune la curent pe Elena cu situația.

Ea ia imediat un bebeluș și îl dezbracă, să-l examineze.

— Pune-i numărul 3, Cilka. Numărul 2 e la mine! strigă Petre.

Tatiana și Svetlana se apucă să încălzească biberoanele, ținându-le într- un lighean cu apă clocotită. Elena le avertizează să nu-i lase pe copii să bea prea mult; trebuie să li se dea cantități mici și dese ca să-și revină. Proaspăta mamă, al cărei bebeluș doarme dus, se oferă să-i ajute cu hrănitul și se trezește cu un copil străin în brațe.

La sfârșitul zilei, șapte mame îngrijorate apar în salon, căutându-și pruncii. Petre și Elena vorbesc cu ele, asigurându-le că nu le acuză pentru starea în care se găsesc copiii lor. Li se spune să rămână peste noapte în salon, că li se va aduce mâncare și

li se va arăta cum să-și hrănească bebelușii din oră în oră – câte puțin.

Apar asistentele din schimbul următor. Tatiana le trimite înapoi, spunându-le că stă ea în noaptea aceea. Cilka întreabă dacă poate să rămână și ea.

*

* *

În următoarele câteva săptămâni, conducerea creșei se schimbă. Îngrijitoarele dispar, înlocuite de altele, aduse de Petre și Tatiana. E pus la punct un sistem de monitorizare a fiecărui copil. Doctorul îi dă Cilkăi responsabilitatea de a vizita creșa o dată pe săptămână ca să vadă dacă vreun copil are nevoie de îngrijire medicală. În ciuda părerii lui Petre că bebelușii sunt importanți pentru sistem ca viitori muncitori, Cilka e de părere că s-ar putea ca sistemul să vadă în ei deocamdată doar un consum de resurse. Se întreabă dacă nu riscă toți o pedeapsă din cauza asta, dar știe că se va lupta să-i țină în viață pe acești copii.

Într-o seară, când stau în paturile lor și soarele e încă sus pe cer, Cilka îi spune Josiei:

— Crezi că asta e chemarea mea?

— Ce vrei să spui? întreabă Josia.

Cilkăi îi e greu să-și dezvăluie gândurile. Se teme de ce altceva ar mai putea ieși la iveală, ce i-ar putea scăpa. Josia se uită la ea, așteptând.

— Mi-e dat să nu fiu mamă eu însămi, dar să le ajut pe altele, care pot?

Josia izbucnește în lacrimi.

— Ah, Cilka, cred că sunt însărcinată!

CAPITOLUL 14

Când se aud sforăituri, Cilka se dă jos din pat. Trage pătura de pe Josia și își trece blând mâinile peste corpul umflat, ascuns sub straturi de haine. Trage pătura la loc sub bărbia prietenei sale.

— Când ai început să bănuiești? o întreabă.

— Nu știu, acum vreo lună? Cine poate ține socoteala timpului în locul ăsta uitat de lume?

— Josia, am simțit copilul mișcând. E destul de înaintată. De ce n-ai spus nimic până acum?

Trupul Josiei tremură: plânge, mușcând pătura.

— Mi-e frică, Cilka, mi-e frică. Nu țipa la mine!

— Șșșt, vorbește încet. Nu eu țip.

— Ce mă fac? O vede uitându-se spre patul care a fost al Nataliei. Trebuie să mă ajuți, Cilka.

— O să ai un copil și eu o să fiu acolo, cu tine. Trebuie să-i spunem Antoninei mâine. Sigur e un risc pentru tine să lucrezi în preajma unor oameni bolnavi.

— Și celelalte?

— O să-și dea seama singure. Nu te teme, o să te ajutăm toate. Cilka încearcă să-i arunce Josiei o privire plină de căldură și speranță. O să fii mamă!

— Dar Vadim? Să-i spun? Ce crezi că o să zică?

— Mă mir că nu s-a prins până acum. Cu siguranță și-a dat seama că ți s-a îngroșat talia.

— Mi-a spus doar că m-am îngrășat. E un băiat atât de prost, nu și-ar da seama.

— Da, probabil că ai dreptate, dar trebuie să-i spui. Data viitoare când vine.

— Și dacă…

— Spune-i și gata. O să ne facem griji cu privire la reacția lui când o să fie cazul. Știi că n-o să fiți lăsați să plecați și să trăiți fericiți ca o familie undeva, nu?

— Poate ne lasă.

— Nu.

*

* *

A doua zi dimineața, după apel, Cilka se apropie de Antonina împreună cu Josia.

— O să aibă un copil.

— Zău? Mă întreb cum s-a întâmplat asta, zice Antonina cu dezgust.

Cilka preferă să ignore comentariul. Josia își ține capul plecat. Rușinată, umilită.

— Luna a cincea, aș zice, îi spune Cilka brigadierei.

— Asta o s-o stabilesc eu. Desfă-ți haina.

Josia își desface haina, tremurând din cauza vântului și de teama situației la care e expusă public. Niște mâini aspre îi apasă tare burta evident umflată. O pipăie pe toate părțile, împingând puternic de sus în jos.

Josia țipă de durere.

— Gata, mă doare!

— Mă asiguram doar că nu-s niște cârpe îndesate acolo; n-ai fi prima.

Cilka îi dă mâna deoparte brigadierei.

— Ajunge. Mulțumită?

— Tu du-te la muncă. Cât despre târfulița asta, poate să se ducă și ea, nu văd niciun motiv să nu-și continue slujba ușoară pe care o are. O să trebuiască să-i spun Klavdiei Arsenievna. N-o să-i placă.

Cilka și Josia se grăbesc spre clădirile spitalului.

— Nu mă deranjează să lucrez, nu e atât de greu și mă mai și distrage în timpul zilei; noaptea însă...

*

* *

În seara aceea, toate femeile fac mare caz de sarcina Josiei. Vor să simtă copilul din pântecul ei; cele mai norocoase au parte și de o lovitură de picioruș drept răsplată pentru eforturile lor.

— Ai burta exact cum o aveam și eu când eram însărcinată cu băieții mei, spune Olga cu ochi

zâmbitori, dar scăldați în lacrimi.

Cineva își amintește de Natalia, înainte singura sarcină din baracă, și de sfârșitul tragic pe care l-a avut.

Olga observă efectul pe care-l are discuția despre Natalia asupra Josiei și schimbă repede subiectul. Sugerează să se apuce toate să facă hăinuțe pentru copilul Josiei. Este numită pe loc croitoreasă; sunt inspectate cearșafurile, ca să se vadă cine-și poate permite să piardă o palmă sau două, iar cele care brodează sunt entuziasmate la gândul că vor avea de creat ceva cu rost, pentru o nouă viață.

Hannah stă în spatele grupului, urmărind toată activitatea cu o expresie scârbită.

— Cum de mai aveți energie să vă amăgiți? zice ea.

— Hannah, îi spune aspru Olga, să găsești un pic de speranță în întuneric nu e o slăbiciune.

Hannah scutură din cap.

— Ca o haină de blană frumoasă, așa-i, Cilka?

Femeile se uită la Cilka. Fața ei arde și simte fiere în gât. Nu-i vine în minte niciun răspuns, nicio explicație, niciun comentariu. Tușește și își drege vocea.

— Hannah are dreptate totuși, spune Josia, lăsând jos fâșia de cearșaf din mâna ei. E o prostie să uităm unde suntem.

— Eu nu cred că e, zice Olga, trăgând cu hotărâre un fir. Cred că ne ajută să mergem mai departe.

*

* *

Trece mai mult de o săptămână până vine Vadim și bate la ușă. Când începe s-o pipăie pe Josia, ea îl oprește.

— Trebuie să-ți spun ceva.

— Nu să vorbesc vreau acuma.

— O să am un copil cu tine! izbucnește ea.

Cilka și-a întors capul de la Boris, ca să audă schimbul de replici.
— Ce s-a întâmplat? întreabă Boris.
— Nimic, șșșt.
— Ce-ai spus? bolborosește Vadim.
— O să am un copil, copilul tău.
— Am crezut că doar te-ai îngrășat.
— Nu.
— Eu nu vreau niciun copil. Ce dracu' crezi că faci cu un copil?
— Tu mi-ai făcut asta. Nu eu am cerut.
— De unde știu că-i al meu?
Josia îl împinge, țipând:
— Pentru că m-ai făcut proprietatea ta, mai ții minte? Ieși afară de-aici, ieși, ieși!
Țipetele Josiei se transformă în suspine.
Vadim se dă jos din pat împleticindu-se și țopăind în căutarea hainelor aruncate. Discuția îi deranjează pe toți bărbații din baracă, care își caută pantalonii și încep să se retragă.
— Eu nu ți-aș vorbi niciodată așa, îi spune Boris Cilkăi, dându-i la o parte de pe ochi o șuviță de păr. De fapt, aș fi tare fericit dacă mi-ai face un copil.
Asta n-o să se întâmple, Boris, se gândește ea, dar îi spune doar că e timpul să plece. Cilka n-a fost niciodată însărcinată. Ciclul i s-a oprit în *celălalt loc* multă vreme, ca atâtor femei de acolo, iar acum îi vine doar intermitent. Hrană proastă, șoc, nu e sigură. E posibil să nu-și mai revină.
— Bine, plec, dar o să mă gândesc la tine.
Pe întuneric, femeile își croiesc drum spre patul Josiei, oferindu-i sprijin și îmbrățișări. Simțul umorului ușor distorsionat pe care și l-au dezvoltat în ultimii câțiva ani le folosește în timp ce povestesc despre ce le lipsește bărbaților care le vizitează și capacitatea lor de a concepe un copil. Josia se trezește că râde, printre suspine. Cilka simte înflorind în ea afecțiunea pentru aceste femei, cu obrajii lor supți și zâmbetele știrbe – un

sentiment care a ieșit la suprafață doar rareori, în momente încărcate de pierdere. Pentru sora ei. Pentru Gita. Își ascunde senzația adânc înlăuntrul său, unde nimic nu-i poate face rău.

*
* *

În următoarele câteva săptămâni, stările de spirit ale Josiei se schimbă spectaculos. Dimineața se trezește, le însoțește pe celelalte la micul dejun și la apel energică și dornică să meargă la muncă, unde e întrebată de medici și asistente cum se simte. La sfârșitul zilei, obosită și cu dureri, abia vorbește, stă în pat și adeseori nici nu se duce la cină. La început, a fost încântată de hăinuțele pe care le făceau femeile pentru ea; acum, nici nu se mai uită la ele.

Cilka și Elena îi vorbesc blând, ca să descopere dacă ceea ce-i cauzează schimbările de dispoziție e teama de nașterea care se apropie. Singurul indiciu pe care li-l dă e legat de Vadim. Cum o să poată vreodată să-i spună copilului despre tatăl lui? Ele o liniștesc cum pot mai bine, promițându-i că vor rămâne mereu în viața ei și a copilului. Este o promisiune despre care știu toate că va fi greu de ținut. Doar niște cuvinte ca s-o ajute să reziste, să treacă prin asta cu bine.

Cu o lună și ceva înainte de data la care ar trebui să nască Josia, Cilka se trezește în mijlocul nopții, speriată de ușa barăcii, care se trântește în vânt. Aruncă o privire spre patul Josiei. E gol. Și-a petrecut multe nopți privind-o pe prietena ei cum doarme cu fața crispată și îngrijorată până și în somn, cu burta tot mai mare ridicându-se sub pătură.

Alarmată, întinde mâna și pipăie patul, ca să se convingă că Josia nu e acolo. Mâinile ei nimeresc ceva moale și își dă seama că e un obiect de îmbrăcăminte. Afară e un ger năprasnic. Se ridică în capul oaselor, apucând haina și alte câteva obiecte de îmbrăcăminte pe care le găsește lângă

ea. Se dă jos din pat și se strecoară pe lângă șirul de paturi până ajunge la al Elenei. O scutură s-o trezească și îi spune să se îmbrace repede. Acoperindu-și cât pot de bine fața, capul și mâinile, cele două femei ies din baracă.

E un ger mușcător. Ninge ușor. Un vânt înghețat străbate prin straturile de haine, ajungându-le la sânge și oase. Reflectoarele din apropiere aruncă o umbră fantomatică în jurul siluetelor lor grăbite. Văd urme de tălpi goale în zăpadă, îndepărtându-se de baracă. Picioarele lor pleoscăie și scârțâie în timp ce merg pe aceste urme.

În spatele cantinei, o găsesc pe Josia. Dezbrăcată, inconștientă, abia respirând, ghemuită lângă gardul incintei. *Nu*, icnește Cilka. Apoi simte iar golul invadând-o.

— Ce facem cu ea? Cred că s-ar putea să fie moartă, șoptește Elena.

Cilka se apleacă și o înfășoară pe Josia în haina pe care a adus-o cu ea.

— Trebuie s-o ducem înapoi în baracă și s-o încălzim. Of, Josia, ce-ai făcut? strigă ea.

O ridică ținând-o de umeri; Elena o apucă de picioare. Împreună, se împleticesc pe drumul pe care au venit, până la adăpostul barăcii lor.

Nu reușesc să deschidă și să închidă ușa încet, și curând toate celelalte femei sunt treze, cerând să afle ce se petrece. Elena le explică și le cheamă să ajute cum pot. Cilka pare să-și fi pierdut cuvintele pentru o clipă. Femeile se agită, încercând să fie de ajutor. Două dintre ele încep să-i maseze picioarele Josiei, alte două, mâinile. Cilka își pune urechea pe burta Josiei, le spune să tacă o clipă și ascultă.

Buf, buf, se aude tare în urechea ei.

— Trăiesc, și ea, și copilul, spune Cilka.

Elena scutură din cap.

— Doar un minut în plus afară… Cilka, ce noroc că ai observat că nu mai e!

— Haideți, spune Cilka, s-o încălzim repede. Ia o cană cu apă fierbinte, îi deschide gura Josiei și îi

toarnă puțină pe gât. Sunt îngrămădite pături pe ea. Încet, începe să geamă, un geamăt jos, gutural. Elena o plesnește ușurel peste față.

— Am văzut pe cineva făcând asta unei persoane leșinate, explică ea.

Pe întuneric nu se vede dacă Josia a început să deschidă ochii. Cilka simte că-și vine în fire și îi vorbește încet. Ștergându-i fața, simte pe ea lacrimi.

— Gata, Josia, suntem cu tine.

E un efort pentru ea să-și păstreze tonul blând. O parte din ea e furioasă, neajutorată până la vertij. A văzut prea multe trupuri goale zăcând în zăpadă. Fără altă opțiune decât să renunțe. Dar Josia are o șansă. Poate că n-a ajutat-o îndeajuns să înțeleagă asta.

— Josia, o să fii bine. N-o să lăsăm să ți se întâmple nimic!

Un cor de murmure de sprijin o face pe Josia să plângă și mai tare.

— Îmi pare rău, spune ea, înecându-se în lacrimi. Îmi pare foarte rău, dar nu pot să fac asta.

— Ba poți, spune ferm Cilka. Poți. Trebuie.

— Poți, Josia, zice și Elena, și celelalte femei îi repetă vorbele ca un ecou, întinzând mâinile s-o atingă.

— Acum o să fie bine. Luați-vă păturile și dormiți un pic, le spune Cilka. Stau eu cu ea peste noapte.

O să se ghemuiască lângă ea, în ciuda furiei amețitoare. O să-i dea ce este nevoie. O s-o țină în brațe. O s-o facă să înțeleagă că ăsta nu e sfârșitul.

— Vă mulțumesc tuturor, zice ea. Trebuie să fim unite, nu ne avem decât una pe alta.

Multe femei le îmbrățișează și pe Josia, și pe Cilka, apoi se duc în paturile lor, unde somnul o să le cuprindă sau nu pentru restul nopții. Cilka nu răspunde gestului lor de afecțiune, dar în adâncul sufletului se simte recunoscătoare.

Cilka o împinge puțin pe Josia și se urcă în patul ei. Cu brațele peste burta mare a fetei, cu capul lângă al său, murmură ceva, încet. Curând, Josia adoarme. Ceea ce nu se întâmplă cu Cilka, și când se aude în întuneric zăngănitul care anunță deșteptarea, ea e încă trează.

După apel, Cilka îi spune Antoninei că Josia are dureri și crede că ar trebui să meargă cu ea la maternitate, pentru cazul în care ar fi timpul să nască. Antonina pare pe punctul de a-și pierde răbdarea în fața cererilor ei, dar nu spune nimic, și Cilka interpretează asta ca pe o învoire. Va trebui să se întoarcă cu niște ceai sau pâine în plus pentru brigadieră, altfel va suporta consecințele.

Petre o consultă pe Josia.

— Copilul e bine, spune el. Inima îi bate puternic, dar nu e gata încă să se nască.

Josia, care încă n-a rostit o vorbă toată dimineața, dar a stat cu brațul încleștat de al Cilkăi pe drumul spre spital, îi spune doctorului că nu vrea decât să nască. Petre simte că e vorba de mai mult decât atât și o pune într- un pat, să se odihnească.

Cilka e recunoscătoare. Nu sunt semne de degerături, fiindcă au găsit-o atât de repede, dar Josia a tremurat toată noaptea, și acum are nevoie să se odihnească și să stea la căldură. Petre o ia deoparte și o întreabă dacă mai e și altă problemă cu Josia. Cilka se uită la chipul blând al doctorului și se gândește că poate risca să-i spună ce s-a întâmplat în seara precedentă, insistând că Josia nu e genul care să se fofileze, că-i este cu adevărat rău.

*
* *

Josia doarme toată ziua. Când e timpul ca ea și Cilka să se întoarcă la baraca lor, Petre le spune că e de părere că trebuie să o supravegheze pe Josia, care ar putea naște oricând. Îi întinde Cilkăi un bilet pe care să i-l dea Antoninei, în care spune că

Josia trebuie să vină la spital pentru control în fiecare zi până la nașterea copilului. Cilka bagă biletul în buzunar împreună cu pâinea pe care a păstrat-o de la masă. Îi chiorăie mațele. N-a mâncat destul astăzi, și oboseala face ca foamea să fie și mai aprigă, dar trebuie s-o îmbuneze pe brigadieră.

În următoarele trei săptămâni, Josia doarme și ajută în salon. Le ține de mână pe tinerele femei ca ea în timp ce nasc. Cilka vede că șederea în acest salon o ajută, așa cum o ajută și pe ea. Deși îi este încă frică de procesul prin care urmează să treacă, Josia îi spune cum crede că o s-o poată face și începe să aștepte cu nerăbdare să-și întâmpine pruncul, să-l țină în brațe și să simtă ceea ce a zărit pe chipurile multora dintre femeile slăbite, obosite, epuizate când își văd copilul pentru prima dată. Cilka reîncepe să zâmbească puțin, își dă seama că mușchii din jurul cefei și al umerilor i-au fost încordați, nu din cauza frigului, ci din cauza îngrijorării adunate în trupul ei, a temerii că Josia nu va găsi un mod de a face față. Ea însăși nu știe cum de găsise o cale întotdeauna, nu știe de unde dinlăuntrul ei vine această forță. N-a vrut niciodată să moară, în ciuda groazei.

Josia intră în chinurile facerii în prima zi de Hanuka. Are parte de un travaliu lung, dureros, ajutată și încurajată de Cilka, Petre și Tatiana. Cilka rememorează în taină binecuvântările și cântecele acestei perioade a anului, confortul și bucuria lor. E mai puțin dureros să și le amintească în acest context mic, limitat al apariției unei vieți noi.

Primește permisiunea să stea cu Josia după ce i se termină tura. Când bate miezul nopții, Josia dă naștere unei fetițe mititele, adorabile, care scoate un țipăt zdravăn.

Când mama și copilul sunt curați și în salon e liniște, Cilka întreabă:

— Te-ai gândit la vreun nume pentru ea?

— Da, spune Josia, uitându-se în ochii prietenei sale. O să-i spun Natia Cilka. Te deranjează dacă al doilea nume e al tău?

Josia îi întinde bebelușul Cilkăi.

— Bună, micuță Natia, spune Cilka. Sunt onorată că o să avem același nume. Cilka e năpădită de un puhoi de gânduri. Cât de periculos și neașteptat poate fi drumul care se află înaintea acestei noi creaturi minuscule. Astăzi începe povestea vieții tale, Natia. Speranța mea pentru tine este că-ți vei putea trăi propria viață, cu ajutorul mămicii tale și al tuturor celor care te vor iubi. Există undeva o lume mai bună. Am văzut-o. Mi-o amintesc.

Cilka își ridică ochii spre Josia și își dă seama că bebelușul i-a permis să-i transmită prietenei sale ceva ce nu-i poate spune direct. Îi dă copila înapoi și se apleacă să le sărute pe amândouă.

*

* *

A doua zi dimineața, Natia este examinată temeinic de Petre, care o declară cel mai sănătos și mai dulce nou-născut pe care l-a văzut vreodată, și a văzut mulți. Josia radiază.

Mai târziu, Cilka le duce pe Josia și Natia alături, în creșă, și le instalează în ceea ce va fi căminul lor în următorii doi ani. Nu se pomenește nimic despre ce va fi la sfârșitul acestei perioade. Cilka a auzit între timp de la asistente că la doi ani copiii sunt trimiși la orfelinate, dar nu-i spune Josiei. O să afle destul de curând. Doi ani înseamnă mult în locul acesta, și ea e hotărâtă să găsească o cale de a le ține împreună.

În seara aceea, după ce le dă celorlalte femei toate detaliile despre travaliu și naștere, începe să se insinueze senzația de pierdere pe care o au fără Josia. În câteva zile, o străină va dormi în patul ei. E făcută o boccea cu hăinuțele cusute de ele cu atâta dragoste și înmânată Cilkăi să i-o ducă. Îi transmit, de asemenea, că vor continua să facă

hăinuțe pentru mica Natia, de diferite mărimi, pe măsură ce va crește, și le vor împodobi generos cu dantelă, acum, că știu că lucrează pentru o fetiță.

Fără prezența Josiei, Cilka își permite să se gândească puțin la Alexandr, curierul, descoperind că îi aduce alinare să-și amintească figura lui. Se întreabă dacă o să mai vorbească vreodată cu el și speră că da.

*

* *

A doua zi, când Cilka și celelalte se întorc în baracă, găsesc pe cineva dormind în patul Josiei. Nou-venita tresare și se ridică în capul oaselor, pentru a înfrunta privirea scrutătoare a femeilor.

— Sunt Anastasia Orlovna, spune ea cu glas puternic, limpede.

Elena se duce la ea și o măsoară de sus până jos. Vânătăile de pe fața nou-venitei arată că a fost bătută în mod repetat. Cele mai vechi sunt mov-albăstrui, cele mai recente sunt încă negre. Ochiul drept îi este parțial închis, umflat.

— Câți ani ai? o întreabă Elena.

— Șaisprezece.

Femeile se îngrămădesc în jurul patului ei să o privească mai de aproape pe noua locatară, care își ține capul sus, refuzând să-și ascundă rănile, cu sfidarea întipărită pe chip și pe trupul pe care se străduiește să-l țină drept.

Olga o împinge încetișor înapoi pe pat.

— Ce ți s-a întâmplat?

— Adică ce m-a adus aici, sau mai recent?

— Ambele, spune Olga.

— Am fost prinși furând din brutărie.

— *Ați* fost? Câți erați?

Anastasia face o grimasă vagă, chinuită.

— Șase. A fost bine cât a fost.

— Ce a fost bine? întreabă Elena.

— Senzația de a lua pâine îndată ce ieșea din cuptor, chiar de sub nasul porcului care o făcea.

— De ce furați? întreabă Elena.

În mod normal, nu erau puși laolaltă deținuții politici și hoții, dar în Vorkuta regulile păreau să devină ceva mai laxe sub acest aspect. Oriunde e un pat liber, presupune Cilka.

— Pentru că, deși se spune că toți primim la fel în marea Uniune Sovietică, mureau de foame copii. Din ce alt motiv?

— Așa că tu și prietenii tăi...

— Da, eram o gașcă de copii mai mari – unul sau doi dintre noi îi distrăgeau atenția vânzătorului, iar ceilalți se strecurau înăuntru și luau niște mâncare. O dată am luat caviar, dar copiilor nu le-a plăcut. Nici mie.

— Ha! exclamă Hannah frustrată. Ce n-aș fi dat...

— Și vânătăile cum le-ai căpătat?

— Aș putea spune că am căzut pe scări.

— Ai putea, replică Elena. Dar te porți de parcă am fi anchetatorii tăi.

— Sunt spioni peste tot, spune Anastasia. Dar da, îmi pare rău, tocmai am ieșit din închisoare, unde ne-au torturat pe mine și pe Mihail, singurii dintre noi care au fost prinși. Miliția știa că eram mai mulți și voia nume. Nu le-am dat.

— De aici vânătăile, zice Elena.

— Da, răspunde Anastasia. Dar n-ai voie să vorbești. Arătați toate ca și cum n-ați mai fi văzut o bucată de pâine de un an. Și în niciun caz vreo legumă.

Elena se apleacă, apropiindu-se intenționat, observă Cilka, destul ca Anastasia să-i simtă în plin răsuflarea de subnutrită printre dinții stricați.

— Crezi sau nu, draga mea, noi suntem cele norocoase.

Sună alarma de cină.

— Poți să mergi? întreabă Olga.

— Da, încet.

Olga o ajută pe Anastasia să se ridice și îi încheie haina, trăgându-i gulerul în jurul gâtului.

Anastasia își pune căciula. Se alătură celorlalte în procesiunea spre sala de mese.

Șaisprezece ani, se gândește Cilka. Încă o femeie tânără, sfidătoare, care va fi doborâtă de suferință. Dar Elena are dreptate. Chinul lor este ceva mai mic decât al altora. Baraca asta, rațiile și țesăturile în plus, faptul că au un ceainic în care să fiarbă apă! Greu va fi s-o ajute pe Anastasia să accepte asta, mai ales după prima vizită a bărbaților.

CAPITOLUL 15

— Mi-a zâmbit! povestește veselă Cilka femeilor din baracă despre vizita la tiza ei. A gângurit, s-a uitat în ochii mei și a zâmbit.

Mi-a sfâșiat inima.

— Se îngrașă, e sănătoasă? vrea să știe Elena.

— Da, da. Cred că a devenit o favorită a îngrijitoarelor de la creșă, dar o să trebuiască să am grijă să nu i se dea prânzul altui bebeluș.

Cilka se uită în jur, la chipurile subțiri ale femeilor, cu buzele crăpate și cearcăne întunecate sub ochi. La claviculele lor ieșite în afară. Se bucură că le poate aduce o mică ușurare – ceva cald la care să se gândească, pe care să-l țină înlăuntrul lor în timpul zilelor lungi și grele afară, în zăpadă.

— Tu știi cum e, Cilka. Să iei prânzul altcuiva, zice Hannah.

Cilkăi i se strânge stomacul.

— Taci din gură, Hannah, spune Elena. Cine ți-a dat mai mult din mâncarea ei decât oricine altcineva de aici?

— Păi își permite.

— Ei bine, și tu la fel, acum, că „soțul“ tău ți-a făcut rost de o slujbă la cantină.

— Eu o să-mi mănânc toată porția pentru că am luptat în Rezistență împotriva nenorociților ăstora, și împotriva naziștilor. Spre deosebire de unii de aici.

Se uită direct la Cilka.

— Mai taci, Hannah. O ataci pe singura evreică de aici – s-ar putea crede că ești exact ca nemții împotriva cărora ai luptat.

Hannah pare indignată. Inima Cilkăi bate nebunește. O năpădește senzația de golire.

— Ea… Hannah arată spre Cilka. Dă să spună mai mult, apoi își aşterne un zâmbet pe faţă. V-aş putea spune tot ce a făcut ca să-și păstreze viața ei neînsemnată.

— Nicio viață nu e neînsemnată, spune Elena.

Cilkăi i se face greață.

— Știi ce mai face Josia? întreabă Olga, risipind tensiunea, în timp ce degetele i se mișcă mereu, brodând ca fermecate o nouă hăinuță.

Cilka își recapătă glasul.

— N-am mai văzut-o de ceva vreme, de când a fost trimisă înapoi la muncă, după ce Natia a împlinit patru săptămâni. Am auzit că e bine; lucrează în clădirea administrației și o hrănește chiar ea pe fetiță, se pare că are mult lapte.

— Probabil că de-aia se îngrașă Natia.

— N-am spus niciodată că se îngrașă. E doar bucălată.

Cilka încearcă să zâmbească.

— Te rog să-i spui că o iubim, cum oi putea. Poate-i transmite una dintre îngrijitoare, spune Olga.

— O să-i spun, le asigură Cilka. Știe cât de mult țineți toate la ea. Se uită drept la Hannah. Dar o să le rog pe îngrijitoare să-i transmită oricum.

— Ce-o să se întâmple când... șoptește Elena.

— Nu te gândi la asta, răspunde Cilka. Doi ani înseamnă mult.

Adevărul este că i se pare neînchipuit de greu să se gândească la despărțire. Știe prea multe despre durerea despărțirii forțate dintre mamă și fiică. Știe prea multe despre familii întregi destrămate, dezumanizate, ucise. Nu-și poate permite să se gândească la ce se poate întâmpla cu Josia și Natia, sau ce s-ar putea întâmpla cu Josia dacă Natia îi va fi luată.

— Crezi că e vreo posibilitate să le vedem pe ea și pe fetiță? Doar o clipă, vreau să spun? întreabă Olga.

— Poate la vară, sugerează Elena.

— E o idee. Când o să fie mai cald și o să putem să stăm afară într-o duminică. Îmi place foarte mult ideea asta, e ceva la care să ne gândim cu bucurie, spune Olga.

Hannah pufnește.

— Nu-i nimic de făcut cu voi.

Zâmbetele revin pe chipurile celorlalte femei la gândul că vor vedea bebelușul. Privirea îndepărtată pe care o vede Cilka în ochii lor îi spune că visează, se văd ținând în brațe un prunc. Știe că multe dintre ele au copii care le așteaptă, inclusiv Olga. Nu e ceva despre care poate vorbi des, dar când primește puținele scrisori permise li le arată uneori și lor, ca să le împărtășească ce mai fac cei doi băieți ai ei, care stau cu o mătușă. Adeseori e tăcută zile întregi după aceea, cu fața străbătută de emoții, fără îndoială imaginându-și fiecare detaliu, cât de mic, pe care sora ei l-a cuprins în scrisoare.

*

* *

Înainte ca luna și stelele să dispară și să revină nopțile albe, lagărul e lovit de tifos. Baraca cea mai apropiată de spital este golită de locuitoarele ei pentru a fi creat un nou salon. Salonul pentru infecțioși.

În spălătorie, unde Cilka spală rufele după o naștere, intră Petre. Nu l-a mai văzut în camera asta și se pregătește pentru vești pe care bănuiește că nu vrea să le audă. El se sprijină de ușă și se uită la ea.

— Spuneți și gata, zice ea abrupt.

— Noi…

— Care noi? îl întrerupe ea.

— Îmi pare rău, unii dintre ceilalți medici cu care ai lucrat, aici și în salonul general.

— Continuați.

— Știm că ai fost și în altă închisoare, alt lagăr, și că poate acolo ai fost expusă la tifos.

Stă cu ochii în pământ.

— Vreți să confirm sau să neg? spune ea, deopotrivă îngrozită și epuizată.

— Ai fost?

— Expusă la tifos? Da.

Auschwitz-Birkenau, iarna, 1943

De când a murit mama ei, Cilka a petrecut mai puțin timp în camera comună, de teamă să nu le mai vadă pe femeile care încep să vină, cele care vor fi curând trimise la moarte. Cele care vor veni curând la ea, cele pentru care va trebui să se forțeze să nu simtă nimic. Dar mama ei i-a spus să aibă grijă de Magda. Și vrea să facă asta.

Sora ei puternică, bună, este însă la fel de vulnerabilă ca și celelalte.

Mai e și faptul că celelalte femei, în afară de prietenele ei, au început să se țină departe de ea. Cele care au curaj scuipă pe jos când trece pe lângă ele, o insultă în cele mai urâte feluri posibile. Moartea se ține de ea. La fel și soldații SS.

Într-o duminică după-amiază, s-a silit să iasă ca să vadă ce face Magda. Cilka și Gita rămân afară, lângă blocul în care locuiesc Gita și Magda, departe de ușă. Nu se poate hotărî să intre încă, pentru că Gita i-a spus că Magda a stat în pat toată ziua. E limpede că e foarte îngrijorată.

Cilka o privește cu încordare pe prietena ei, care încearcă să îi povestească cu voce egală despre ultimul moment petrecut cu Lale. A condus-o pe când se întorcea încet de la clădirea administrației spre blocul ei. N-au vorbit, doar au schimbat priviri furișe, care rosteau o mie de cuvinte.

Liniștea e întreruptă de un țipăt isteric. Vine din bloc și crește în intensitate când o fată iese în fugă. Cilka și Gita își ridică ochii; amândouă o recunosc pe fată și sar în picioare, alergând spre

ea; se îndreaptă spre marginea lagărului de femei, unde e periculos.

— Dana, Dana! strigă amândouă.

Prinzând-o din urmă, o apucă fiecare de câte un braț, în timp ce Dana se prăbușește, plângând.

— Nu, Cilka, nu…

Cilkăi îi stă inima în loc.

— Ce-i, Dana? Ce-i?

— Ce s-a întâmplat? spune Gita.

Dana își ridică încet ochii înroșiți spre Cilka. Sunt încărcați de regret.

— Era atât de slăbită... a fost tifos... A ascuns asta ca să nu fii nevoită să... Și apoi s-a petrecut atât de repede...

— Nu, Dana, te rog, nu Magda!

Cilka își încleștează mâna pe brațul Danei. Te rog, te rog, nu și sora mea!

Dana dă încet din cap.

— Îmi pare rău, Cilka.

Cilka simte o durere intensă invadându-i trupul și urcându-i în cap. Se apleacă și vomită, simte mâini în jurul ei, sub brațele ei, ajutând-o să se ridice. Gita plânge încetișor lângă ea.

— Cilka, spune Dana cu glasul înecat de lacrimi, mi-a spus chiar azi- dimineață cât de mult te iubește. Cât de curajoasă ești. Că știe că o să ieși de aici.

Cilka le lasă pe Dana și Gita să o sprijine, așa cum și ea le sprijinise când își pierduseră familiile. Asta e ceea ce împărtășesc – pierderi insuportabile.

— Trebuie s-o văd, spune ea.

Prietenele ei intră în bloc cu ea și o ajută să se așeze pe patul de vizavi de trupul Magdei. Cilka ar vrea să plângă și să țipe, dar îi iese mai degrabă un urlet, o furie. Și apoi, îndată ce iese din ea, intră la loc. Încetează să țipe. Privește fix, tremurând, dar nesimțind nimic. Rămâne așa îndelung, și prietenele ei stau cu ea. Apoi se ridică

și închide ochii surorii sale, le strânge pe rând mâinile prietenelor ei și iese din bloc.

*

* *

— Ai luat boala? Ai avut simptome?

— Nu, spune Cilka, cu mintea amorțită.

— Asta înseamnă că probabil ești imună, ceea ce înseamnă că poți să fii expusă fără să suferi simptomele sau să te îmbolnăvești. Înțelegi?

— Da, înțeleg. De ce voiați să știți?

El se mută de pe un picior pe altul.

— Avem nevoie de asistente care să lucreze în salonul de infecțioși, care acum e plin până la refuz – asistente ca tine, care să poată lucra acolo și să nu se contamineze.

— Asta-i tot? spune ea cu un amestec bizar de teamă și ușurare.

El pare surprins.

— Ce credeai că o să-ți facem?

— Nu știu... Să-mi injectați boala ca să vedeți cum reacționez?

Petre nu-și poate ascunde uluirea. Își ferește privirea, amuțit.

— Merg, spune ea grăbit. O să lucrez în salon; sunt multe zile în care nu e neapărat nevoie de mine aici. Dacă aveți nevoie de cineva în locul meu, vă rog... Sunt multe femei capabile în baraca mea.

El dă din cap, dar de fapt nu ascultă.

— Cred că Elena Gheorghievna nu greșește bănuind de unde vii.

— Vin din Cehoslovacia.

El oftează, știind că nu e răspunsul complet.

— Să crezi că am face experimente pe tine sau pe oricine altcineva, în felul în care ai spus...

— Nu contează, spune Cilka panicată. N-am vrut să spun asta. Când vreți să încep?

— Mâine e foarte bine. O să le spun că vii.

Cilka termină de spălat, apoi dă fuga alături, în creșă. Natia se rostogolește pe podea, încercând să

apuce o păpușă de cârpe. Fețișoara i se luminează când o aude pe Cilka strigând-o pe nume. Cilka o leagănă în aer și, strângând-o tare în brațe, merge cu ea prin cameră șoptindu-i vorbe drăgăstoase și promițându-i să se întoarcă cât poate de repede.

Speră că dacă rostește aceste cuvinte ele se vor împlini.

*

* *

Când intră în salonul de infecțioși, îi sunt înmânate un halat alb de chirurgie, o mască și mănuși de cauciuc. În timp ce i se leagă halatul la spate, se uită în jur, încercând să evalueze situația. În fiecare pat e cel puțin un pacient, în unele doi; alții zac pe podea fără saltea, acoperiți doar cu un cearșaf murdar sau o pătură. Încearcă să-și calmeze respirația.

Asistenta care o ajută să se îmbrace se prezintă ca Sonia Donatovna.

— Se pare că o să avem treabă multă aici, observă Cilka. Te rog, spune- mi ce vrei să fac.

— Ne bucurăm că te avem cu noi, Cilka. Vino cu mine, facem vizite. Te prezint mai târziu celorlalți.

— Nu putem aduce mai multe paturi? Niciun pacient n-ar trebui să stea pe jos.

— Îi mutăm pe jos pe cei care nu vor supraviețui; e mai ușor să speli podeaua decât o saltea. O să te obișnuiești.

Cilka simte ceva răsucindu-i-se în stomac. Trupuri pe jos, pe pământ, fără nicio speranță de a mai trăi o zi. Așadar, a ajuns din nou aici. Blestemul ei.

Vede cum două asistente ridică încet un pacient de pe un pat și îl așază alături, pe podea. O aude pe una din ele spunând: „O să moară dintr-o clipă în alta.“ După ce îi este înfășurată o pătură în jurul corpului fragil, tremurând de frisoane, se scrie ceva pe un bilețel și este pus la picioarele lui.

Cilka oftează, cu senzația familiară că trupul o părăsește, îngheață.

O urmează pe Sonia la un pat unde o femeie se zvârcolește în delir, țipând. Sonia înmoaie un prosopel într-un lighean din apropiere și încearcă să-l pună pe fața femeii. E lovită peste mână și peste partea de sus a corpului de mâinile și picioarele femeii care se zbate.

— Ajută-mă s-o răcoresc. Ia-o de o mână și ține-o bine.

Cilka apucă unul din brațele femeii, lipindu-i-l forțat de trup. Sonia ține celălalt braț și cu mâna liberă încearcă să-i pună prosopul ud pe față și pe cap, reușind numai parțial.

— A venit abia ieri. E tânără și a ajuns la faza delirului foarte repede. Dacă putem s-o răcorim și să-i scădem febra, are o șansă la supraviețuire.

— N-am putea să aducem niște zăpadă sau gheață și să i-o punem pe piele?

— Am putea, e o metodă de a răcori pe cineva repede, dar dacă facem asta prea repede, poate să fie un șoc pentru organismul ei. Nu, mă tem că trebuie s-o facem repede, dar nu atât de drastic.

— Îmi pare rău, n-am știut.

— Nu, ai făcut o sugestie bună, doar că nu e cea corectă aici. Nimeni nu se așteaptă de la tine să știi tot ce e de făcut când nici n-ai venit bine, firește, cu excepția cazului în care ai mai lucrat aici.

N-a mai lucrat, dar a văzut de suficiente ori stadiile finale ale tifosului. Și ce-a urmat.

— Am venit aici de la maternitate. Asta îți răspunde la întrebare?

Sonia zâmbește.

— Cu siguranță nu e de așteptat să știi ceva despre tratarea tifosului, așa cum eu aș spune că nu sunt asistentă dacă cineva ar veni la mine în chinurile facerii – e înspăimântător să ai grija a două persoane deodată.

Prosopul răcoritor are efect; pacienta devine supusă, și mișcările convulsive asociate febrei

încetează. Așa o fi fost Magda în ultimele ei ore? Se întreabă acum dacă Gita de fapt îi distrăgea atenția căutând trifoiul cu patru foi, ca s-o scutească de aceste imagini cumplite.

— Cred că o să te descurci singură cu ea. Udă mereu prosopul și trece-i- l peste față și peste cap, brațe și picioare; îi speli transpirația și asta o s-o ajute să se răcorească. Eu mă duc să mă ocup de altul. Strigă-mă dacă ai nevoie de ajutor.

Când Sonia pleacă, clătește prosopul în lighean, observând că apa e de fapt foarte rece – se văd în ea bucățele de gheață. Începe s-o spele pe femeie, vorbindu-i pe un ton liniștitor. Tonul acesta pare să fie folosit de Cilka firesc, indiferent ce simte – sau nu simte – când are grijă de un pacient. Este un ton scăzut, un murmur, care spune o poveste dincolo de momentul de suferință. O face, poate, în egală măsură pentru ea însăși.

După scurt timp, corpul femeii nu mai e scăldat în sudoare, ci are pielea ca de găină; tremură altfel, arătând că acum îi e frig, căci încearcă să se ghemuiască. Instinctiv, Cilka întinde mâna după pătura de pe jos și o învelește bine cu ea. Se uită în jur, după Sonia.

— Sonia Donatovna, acum tremură de frig. Am înfășurat-o într-o pătură. Ce să fac mai departe?

— Las-o și găsește alt pacient care are nevoie să fie răcorit.

— Unde mai găsesc prosoape?

— E vreo problemă cu cel pe care-l ai?

— Nu, mă gândeam doar că… în fine, l-am folosit pe ea.

— Nu ne permitem luxul unui prosop nou pentru fiecare pacient, Cilka, spune Sonia parcă cerându-și scuze. Ia prosopul pe care-l ai la pacientul următor, și ligheanul cu apă. Dacă mai ai nevoie de apă ia de la chiuveta din fundul camerei.

La sfârșitul zilei, Cilka a văzut șase pacienți murind și paisprezece noi aduși. În două rânduri, medici bine înfășurați în halate și cu măști au intrat

în salon, au dat o tură și au vorbit cu asistentele de serviciu. Pentru ea e clar că acest salon e condus numai de asistente. Medicii nu se implică în îngrijiri. Vin în vizită să ia statisticile cu privire la câți intră și câți ies, fie vii, fie pentru a fi duși la morgă.

În fiecare seară, Cilka se întoarce istovită în baraca ei. Își petrece zilele răcorind și încălzind pacienți cu febră, mutând bărbați și femei din pat pe podea când se consideră că nu vor supraviețui, ajutând la transportarea pacienților decedați afară, unde sunt lăsați să fie luați de alte persoane, nevăzute. Are vânătăi cauzate de pacienții în delir pe care încearcă să-i îngrijească.

Află tot ce e de știut despre boală: cum să recunoști diferitele stadii și când să diagnostichezi hemoragia internă și dificultățile respiratorii care vor duce probabil la moarte. Nimeni nu-i poate explica de ce unii pacienți au o spuzeală roșie urâtă pe trup, și alții nu, sau de ce acest simptom nu este neapărat indicatorul unui deznodământ prost.

Odată cu primele flori de primăvară și topirea zăpezii, numărul pacienților noi aduși zilnic la salon începe să descrească. Cilka și celelalte asistente încep să se bucure să aibă grijă de numai câțiva pacienți fiecare, oferindu-le atenția pe care ar fi vrut să le-o acorde tuturor celor dinainte.

Într-o zi, în salon își face apariția Elena Gheorghievna. Cilka e copleșită de bucurie când vede chipul familiar al doctoriței.

— Ce mai faci? o întreabă cu căldură Elena, cu șuvițe de păr blond scăpate din împletitură și încadrându-i fața ca o aureolă.

— Sunt obosită, foarte obosită și foarte fericită că vă văd.

— Tu și celelalte asistente ați făcut o treabă uimitor de bună. Ați salvat multe vieți și le-ați oferit alinare celorlalți în ultimele clipe de viață.

Cilka încearcă să înțeleagă asta. Încă i se mai pare că ar trebui să se agite, să facă mai mult.

— Eu... Am făcut și noi ce-am putut. Ar fi fost de folos mai multe medicamente.

— Da, știu, aici nu sunt niciodată destule medicamente. Trebuie să luăm mereu decizii grele cu privire la cine să le primească și cine nu.

— Înțeleg, spune Cilka, străbătută iar de un fior de vinovăție pentru medicamentele pe care le-a furat.

— Așadar, fata mea, întrebarea e... ce vrei să faci acum?

— Vreți să spuneți că am de ales?

— Da, ai. Petre te primește înapoi la maternitate mâine. Totuși, prietenei tale, Olga, îi place și ei să lucreze acolo.

Cilka înțelege că ceea ce vrea să spună Elena e că dacă se întoarce ar putea s-o priveze pe Olga de poziția ei mult mai bună în lagăr.

— Și mă întrebam dacă n-ai vrea să te întorci să lucrezi în salonul general, cu mine?

— Dar...

— Gleb Vitalievici a plecat. A fost transferat acum câteva săptămâni. Administratorii s-au uitat în sfârșit la cifrele mortalității în rândurile pacienților lui și au hotărât, în interesul productivității, că ar fi mai bine să fie mutat.

Zâmbește.

— Unde? întreabă Cilka.

— Nu știu și nu-mi pasă. Îmi pare bine doar că nu mai e aici. Așa că asta înseamnă că poți să te întorci în salonul meu. Dacă vrei, adică.

— Îmi place să lucrez cu Petre Davitovici și să ajut la venirea pe lume a bebelușilor.

Elena dă din cap, crezând că și-a primit răspunsul.

— Cu toate acestea, mi-ar plăcea să vin înapoi și să lucrez cu dumneavoastră și cu ceilalți doctori, unde pot fi de mai mare ajutor, dacă se poate.

Elena o îmbrățișează. Cilka răspunde țeapăn, punând un braț pe spatele ei, apoi se retrage.

— Sigur că se poate, spune Elena. Eu asta vreau; chiar poți fi de ajutor. Petre Davitovici o să fie însă foarte supărat pe mine că te fur.

— Este un medic bun. Vreți să-i spuneți cât de mult apreciez tot ce a făcut pentru mine, tot ce m-a învățat?

— Îi spun. Acum du-te la baraca ta și să nu te mai văd două zile, spune ea, scoțând din buzunar un stilou și o foaie de hârtie ca să scrie un bilet. Odihnește-te. La ce ai făcut aici în ultimele câteva luni, trebuie să fii epuizată.

— Sunt. Vă mulțumesc.

Cilka se uită la lumina zilei, cu gândul la vara scurtă care se apropie.

— Elena Gheorghievna?

— Da?

— Știți că Josia a născut o fetiță.

— Da, am auzit, și am aflat că atât mama, cât și copilul sunt bine.

— Aș vrea foarte mult s-o văd pe mica Natia. Pot s-o vizitez, având în vedere unde am lucrat?

— Eu nu m-aș apropia de ea încă două săptămâni; asta e perioada de incubație a tifosului – poate chiar trei săptămâni, ca să fii sigură.

— Pot să mai aștept trei săptămâni, dar nicio zi în plus.

CAPITOLUL 16

— Parcă nici n-ai fi plecat vreodată. Bine-ai venit înapoi, o întâmpină Raisa la întoarcerea în salonul general.

— Era și timpul să te-arăți! îi strigă Liuba din capătul celălalt al salonului. Scoate-ți haina și ajută-ne.

— N-ați făcut nimic să curățați locul ăsta de când am plecat? Jur că prosopul ăla murdar era tot acolo acum mai bine de un an, le dă Cilka replica.

— Așa de mult a trecut? zice Raisa.

— Destul de mult, spune Cilka.

Țipetele pacientului de care se ocupă Liuba le distrag atenția.

— E totul în regulă? întreabă Cilka.

— Vino, avem multă treabă pentru tine, spune Raisa. A fost o explozie ieri într-unul din tunelurile minei; câțiva bărbați au murit și avem mai mulți grav răniți. Unii au fost operați și avem doi cărora a trebuit să li se amputeze mâna sau piciorul.

— Spuneți-mi doar unde aveți nevoie de mine.

— Du-te și ajut-o pe Liuba. Băiatul ăla, săracul, a fost ars grav și ea încearcă să-i schimbe bandajele; i-am dat ceva pentru durere, dar nu-l ajută cine știe ce.

Cilka i se alătură Liubei, străduindu-se să-i surâdă omului care zace în pat, cu brațele și partea de sus a corpului înfășurate în bandaje, cu fața roșie de arsuri până la carne vie, plângând fără lacrimi.

— Spune-mi ce să fac, o roagă pe Liuba.

— Cilka, el e Jakub. Trebuie să-ți schimbăm bandajele de pe brațe, așa- i, Jakub? Nu vrem să te infectezi.

— Bună, Jakub, ăsta e un nume polonez, nu-i așa?

Jakub aprobă din cap, în ciuda durerii pe care i-o provoacă în mod vădit mișcarea.

— Liuba, pot să vorbesc cu Jakub în polonă?

Ea dă din cap afirmativ.

— Poate îi schimbi bandajul de la mâna cealaltă în timp ce vă amintiți de vremurile bune.

— Eu sunt din Cehoslovacia, suntem vecini, iar Polonia îmi e... familiară. Voiam să te întreb ce cauți aici, dar să lăsăm conversația asta pentru altă dată.

Cilka desface cu blândețe bandajul care acoperă brațul stâng al lui Jakub, vorbind cu el cum ar fi vorbit cu un prieten de mult pierdut. Când bandajul e îndepărtat, vede rana. Liuba îi întinde un bandaj nou, înmuiat într-o soluție care-l face lunecos la pipăit.

— Cum de brațul îi este ars mai tare decât mâna? Nu pare logic, o întreabă Cilka pe Liuba.

— I-au luat foc hainele, și arsurile pe care le-a căpătat prin ele sunt mai grave pentru că au ars mai mult timp – până când a putut fi dezbrăcat.

— Înțeleg. Ei, Jakub, pot să-ți dau un sfat? De-acum încolo, du-te la muncă în pielea goală.

Își dă seama că acest comentariu e de foarte prost gust și vrea să-și ceară scuze. Dar simte că Jakub îi strânge mâna și se uită la el; încearcă să zâmbească, să râdă, i-a apreciat gluma.

Liuba îi privește pe amândoi.

— Trebuie s-o scuzi, Jakub. Cilka a fost plecată să aducă pe lume copii. E obișnuită ca pacienții ei să fie în pielea goală. De fapt, dacă n-ar fi atât de frig, sunt sigură că s-ar plimba goală pe-aici.

— Liuba! exclamă Cilka indignată.

Liuba râde din toată inima.

— Eu am terminat cu bandajatul, Jakub, așa că vă las. Cheamă-mă dacă ai nevoie de ceva, Cilka.

— Ne-ai ajutat foarte mult, Liuba, cred că eu și Jakub o să ne descurcăm acum, așa-i, Jakub?

Cilka termină repede de bandajat la loc brațul lui Jakub, spunându-i că o să revină repede să vadă ce

face. Se duce lângă Raisa și reintră în curând în ritmul îngrijirii pacienților pe care i-i alocă aceasta. Se gândește că i se pare firesc. Și știe cum e situația total opusă – când simți rolul care ți se dă complet nefiresc, ca și cum ți s-ar contorsiona sufletul.

În timpul unei pauze, Raisa, Liuba și Cilka sorb dintr-un ceai fierbinte și slab, mănâncă pâine și ceva cu pretenții de cârnat.

Elena li se alătură, refuzând cu un gest al mâinii ceaiul oferit. E bine știut că doctorii își beau ceaiul mai bun în zona alocată lor.

— Cum se descurcă fata noastră? le întreabă pe Raisa și Liuba.

— De parcă nici n-ar fi plecat! Vă mulțumim pentru că ați convins-o să se întoarcă la noi, spune Raisa.

— Nu m-a convins de nimic, spune Cilka. Îmi pare bine că m-am întors și pot să ajut, chiar dacă trebuie să vă aud spunându-le pacienților că ar trebui să mă plimb goală pe-aici.

— Cine a zis așa ceva?

— A fost doar o glumă, spune repede Cilka. Încercam să distragem un pacient cu arsuri grave în timp ce-i schimbam bandajele.

— Ei, dacă are efect... zâmbește Elena.

— Mai pot să fiu de ajutor cu ceva? întreabă Cilka.

— De fapt, Cilka, mă întrebam dacă ai vrea să mă asiști la o operație mâine. Este singura zonă în care n-ai lucrat. Fac niște proceduri relativ simple și m-am gândit că ar putea fi o experiență în plus pentru tine.

— E o idee foarte bună, zice Liuba. Cred că e pregătită. Ce spui, Cilka?

— Nu știu ce să zic. Vă mulțumesc. Ce trebuie să fac?

— Vino mâine, ca de obicei. Te aștept și vedem atunci.

Cilka o urmărește pe Elena îndepărtându-se. O admiră enorm pentru abilitățile ei extraordinare de medic și pentru disponibilitatea de a-și împărtăși cunoștințele, mai ales cuiva fără pregătire în domeniu.

— E uimitor că s-a oferit să lucreze aici, le spune ea celorlalte.

— Da, majoritatea medicilor au fost trimiși aici în general pentru că au dat-o în bară la spitalele de la care au venit sau au călcat pe cineva pe bătături în orașul natal. Sau, ca în cazul nostru, e prima repartiție după Facultatea de Medicină. Elena Gheorghievna vrea cu adevărat să lucreze acolo unde poate face cel mai mult bine, spune Raisa.

— Mi s-a părut nepoliticos să o întreb, dar are familia aici?

— Nu, stă cu alte doctorițe în pavilionul lor, deși am auzit un zvon că ar fi destul de apropiată de unul dintre medici. Au fost văzuți împreună în oraș, seara, șoptește Liuba.

Orașul Vorkuta, din afara lagărului, a fost construit în întregime de prizonieri.

— Serios… *Din nou, dragostea,* se gândește Cilka, până și într-un loc ca ăsta. Știți cine? Care medic?

— Medicul de la maternitate, asta-i tot ce știu.

— Petre? Ea și Petre Davitovici?

— Îl cunoști? întreabă Raisa.

— Sigur că-l cunoaște, zice Liuba. Acolo a lucrat. I-ai văzut împreună?

— Nu. Bine, o singură dată, când m-a dus să-mi facă cunoștință cu el, în prima zi de lucru, dar așa se explică de ce era pregătit să mă ia la el când am fost dată afară de aici. Asta e minunat, se bucură Cilka, fiindcă e exact ca ea, un medic foarte competent și un om bun.

— Arată bine? ridică Liuba din sprâncene.

Cilka meditează o clipă.

— E chipeș, cu o mustață groasă și ochi zâmbitori. Da, sunt perfecți unul pentru celălalt.

Nu poate să nu se gândească însă că el nu este cel mai frumos bărbat pe care l-a văzut de când e la Vorkuta. Acum, că s-a întors la spital, se întreabă dacă o să-l mai vadă pe Alexandr, curierul.

— Cred că ar fi bine să ne întoarcem la treabă, zice Raisa. Simt cum crește temperatura în jurul vostru.

Da, de muncă are nevoie. N-o să-și permită să viseze prea mult la imposibil.

*
* *

Perspectiva de a fi în sala de operație stârnește o furtună în mintea Cilkăi. În noaptea aceea nu poate să doarmă. Gândurile i se învârtejesc în cap, în timp ce rememorează tot ce a văzut și a făcut în ziua care s-a încheiat.

A doua zi dimineața, cerul e acoperit, dar Cilkăi îi place drumul pe iarbă, printre flori mici, noduroase, spre spital. Elena o așteaptă și intră împreună în zona destinată operațiilor. O asistentă stă pregătită cu un halat, mănuși și o mască. Cilka dă să ia halatul.

— Mai întâi trebuie să te speli bine pe mâini, îi spune Elena, conducând-o la o chiuvetă. Porți ceva pe sub cămașă?

— Numai combinezonul.

— Bun, scoate-ți cămașa. Nu trebuie să te încurce mânecile.

Cilka șovăie.

— E în regulă, Cilka, suntem numai femei aici.

Încet, Cilka își descheie cămașa. Asistenta i-o ia, întinzându-i un săpun și dând drumul robinetului. Cilka începe să-și frece brațele cu săpun. Asistenta se duce să pregătească sala. Elena stă lângă ea, săpunindu-se și spălându-și și ea mâinile până mai sus de cot. Cilka îi imită gesturile.

Cu atenția îndreptată asupra apei care curge, în timp ce se clătește pe mâini, Cilka tresare când Elena o apucă blând de brațul stâng. Îl întoarce

spre ea, uitându-se la cifrele albastre-verzui, ușor șterse, de pe interiorul antebrațului.

Doctorița dă să spună ceva, apoi închide gura.

Cilka se uită mai departe la apa care curge, respirând adânc.

Ridicând capul, se uită drept în ochii Elenei.

— Știți de unde le am?

— Da. Bănuiam că ai fost acolo, dar… de fapt, n-am vrut să cred.

Cilka simte că-i este și cald, și frig în același timp.

— Trebuie să fi fost atât de tânără, spune Elena.

Îi dă drumul brațului.

— Șaisprezece ani.

— Pot să te întreb... familia ta?

Cilka scutură din cap, ferindu-și privirea și întinzând mâna să închidă robinetul. Vrea ca această discuție să se încheie.

— Of, Cilka, spune Elena.

Cilka se uită la chipul plin de compasiune al doctoriței. Bineînțeles, își zice. Până acum trebuie să fi aflat toată lumea cum era *celălalt loc*. Dar nu și despre rolul ei acolo.

— Doamnă doctor, spuneți-mi un lucru, rostește ferm Cilka.

Nu se poate uita la Elena.

— I-au prins?

Elena tace o clipă, apoi înțelege.

— Da, Cilka. Comandanți, soldați, medici. Au fost procese. Crimele lor sunt expuse în fața întregii lumi. Sunt închiși sau executați pentru ce au făcut.

Cilka dă din cap. Are maxilarul încleștat. Îi vine să țipe sau să plângă. Tot ce s-a adunat în sufletul ei stă să se reverse. Încă nu-i de ajuns. A durat prea mult.

— Nu știu ce altceva să spun, Cilka, decât că îmi pare extrem de rău că a trebuit să treci prin așa ceva, inimaginabil, și apoi să ajungi aici. Oricare

ar fi fost motivul... Vocea Elenei se frânge. În fond, aveai doar șaisprezece ani.

Cilka dă afirmativ din cap. Ochii îi ard de lacrimi nevărsate. Înghite, înghite. Își drege glasul. Trage adânc aer în piept, silindu-se să-și facă inima să-i bată mai încet. Se uită din nou la Elena.

— Ne așteaptă pacientul, spune ea.

— Da, zice doctorița.

În timp ce se șterg pe mâini și pornesc spre sala de operații, unde le așteaptă asistenta cu halate și mănuși, Elena spune:

— Cilka, dacă ai nevoie vreodată să vorbești cu cineva...

— Mulțumesc, o oprește scurt Cilka.

Nu-și poate închipui un moment în care ar putea pune în cuvinte amintirile acelea, imaginile acelea. Își drege iar glasul.

— Vă sunt recunoscătoare, Elena Gheorghievna.

Elena dă din cap.

— Doar să știi că sunt aici.

Pe când se apropie de sala de operații, discuția lor pălește în mintea Cilkăi. Are o treabă importantă de făcut și ar distrage-o. După ce-i pune halatul și mănușile, asistenta îi trage masca sub bărbie și apoi îi ține ușa care duce într-o încăpere mică.

Pe o masă e întins un pacient și un anestezist îi stă la căpătâi, ținând o mască de cauciuc peste nasul și gura lui.

— A adormit, spune el, fără mare interes ori entuziasm, apoi își întoarce privirile spre un punct de pe peretele opus.

Cilka o urmează pe Elena și rămâne lângă ea.

— Du-te în partea cealaltă: poți să vezi și să mă ajuți mai bine de acolo.

Cilka face cum i s-a spus, ținându-și mâinile în față și temându-se să nu atingă ceva.

— Bun, începem. Vezi toate instrumentele de pe masa de lângă tine? Ei bine, o să spun numele

instrumentului pe care-l vreau, apoi o să arăt spre el, ca să știi care e. O să le înveți repede.

Asistenta le-a urmat în sală și dă deoparte cearșaful care-l acoperă pe bărbat, dezvelindu-i corpul gol.

— Trebuie să intru în stomacul lui și să-i scot ceva ce a înghițit și nu trebuia. Din păcate, unii oameni fac orice ca să nu mai muncească afară, inclusiv să înghită obiecte care i-ar putea omorî.

— Glumiți! spune Cilka.

— Nu, deloc. Să ajungă la spital și să li se despice burta li se pare o opțiune mai bună decât să muncească, cel puțin pentru un timp.

— De unde știți sigur că a înghițit ceva?

— Durerea pe care o avea când a fost adus la noi era reală; cum nu ne puteam da seama ce e cu el, în cele din urmă a mărturisit că a înghițit ceva.

— A spus ce?

— Asta-i amuzant – n-a vrut să spună, ne-a spus să căutăm, că o să aflăm.

Elena zâmbește ironic.

Aici e o altă lume, se gândește Cilka. Tot o închisoare, în multe privințe, după cum arată astfel de acțiuni disperate, dar în *celălalt loc* n-ai fi vrut să atragi atenția asupra ta. În timpul unei selecții, n-ai fi vrut să atragi privirea doctorilor. N-ai fi vrut să ai nimic de-a face cu ei.

— Cilka, am nevoie de un bisturiu.

Elena i-l arată în tavă. Cilka îl ia și i-l pune în mâna întinsă.

— Pune-mi-l în mână apăsat, să-l simt. Mănușile astea sunt atât de groase, că n-o să știu că mi l-ai dat decât dacă mă lovești cu el, numai ai grijă să ții lama spre tine și mânerul spre mine.

Cilka privește fascinată cum Elena despică rapid, cu o mișcare dibace, abdomenul pacientului, din care începe să iasă sânge.

— Ia niște tampoane – cele care arată ca niște pătrate de bandaj groase – și șterge sângele; o să se oprească în curând.

Cilka prinde repede, ștergând sângele ca doctorița să poată vedea ce face.

Sunt înmânate instrumente, Elena dă explicații, Cilka pune întrebări, până când Elena ridică mâna din abdomenul bărbatului, arătând o lingură de metal.

— Mă întreb dacă proprietarul îi simte lipsa, spune ea cu umor. Să vedem dacă i-a provocat vreo vătămare în stomac.

Pipăie înăuntru. Cilka se apleacă să se uite mai bine, și cele două femei dau cap în cap.

— Vă rog să mă scuzați, n-ar fi trebuit.

— Nu-i nimic, mă bucur că vrei să te uiți mai de aproape, așa înveți. Elena tace o clipă, cercetând cavitatea deschisă. Ei bine, nu pare să fie ceva atins, așa că acum îl coasem la loc.

*

* *

După ce pacientul e scos din sală pe patul cu rotile, Cilka o urmează pe Elena înapoi în camera de spălat. Asistenta le așteaptă. Le desface halatele, le scoate măștile și mănușile și îi dă înapoi cămașa Cilkăi. Ea se întreabă dacă și asistenta o fi tot prizonieră.

— Ca de obicei, ai învățat repede. Aș fi încântată să mă asiști oricând. De fapt, cred că ar trebui s-o facem de mai multe ori, ca să-ți fie absolut la îndemână. Ce zici?

Cilka ezită un moment. Speră că Elena nu face asta numai pentru că știe ce știe – pentru că-i e milă de ea.

Dar e o muncă plină de provocări și satisfacții. Și chiar crede că o poate face.

— Da, vă rog.

— Du-te și dă-le vestea Raisei și Liubei. Sunt sigură că le-ar fi de folos încă o pereche de mâini pentru după- amiază.

— Vă mulțumesc, spune Cilka.

Simte că se umple din nou. Golul nu mai vine s-o invadeze, așa că iese repede din cameră.

Se oprește o clipă pe hol să se adune, apoi merge mai departe, spre salon.

O întâmpină un cor de „Ei, cum te-ai descurcat?“

— Păi, foarte bine. Se uită la chipurile lor deschise. Se întreabă deodată dacă și ele știu. Ce vreți să fac aici? întreabă ea repede. Mai am jumătate de zi de lucru.

— Poți să verifici fișele și să aduci medicamentele care trebuie administrate? zice Raisa.

Cilka se cufundă în muncă, ușurată să-și alunge orice gând.

CAPITOLUL 17

Cilka a scris numele a cinci pacienți și medicamentele de care au nevoie. Se duce spre camera unde sunt ținute. Pe când se apropie, aude voci dinăuntru, una din ele ridicată. Deschide ușa cu precauție. Iuri Petrovici, medicul blând pe care-l ține minte de data trecută când a lucrat în spital, stă în picioare în mijlocul încăperii, cu un cuțit în dreptul gâtului. La celălalt capăt al cuțitului e un bărbat care pare în stare să se lupte cu un urs și să câștige. Namila se întoarce spre Cilka.

— Ce dracu' vrei? răcnește el.

Ea nu poate vorbi.

— Intră și închide ușa.

Cilka face cum i s-a spus, sprijinindu-se cu spatele de ușa închisă, stând cât mai departe posibil de omul acela.

— Vino-ncoa' și stai lângă doctor. Acum sau îl tai!

Din trei pași, Cilka e lângă doctor, care se uită la ea cu ochi rugători.

— Ce vrei? întreabă ea cu un curaj pe care nu-l simte.

— Să-ți ții gura. Ai ales un moment nepotrivit să intri aici; acum trebuie să mă ocup și de tine.

Cilka îl fulgeră cu privirea. Știe destule despre bărbați violenți ca să poată evalua disperarea acestuia. Amenințările lui au un scop.

— Ce vrei?

— Am zis să-ți ții gura. Eu vorbesc aici.

— Fă cum spune, scâncește doctorul.

— E un sfat bun, zice namila. Putem să plecăm cu toții fericiți de aici dacă-l asculți pe bunul doctor și faci cum îți spun.

Apasă cu cuțitul sub bărbia medicului și țâșnește un firicel de sânge, iar individul scoate un rânjet

ştirb.

— Acum dă-mi medicamentele alea nenorocite; cele pe care le-am luat data trecută.

Cilkăi nu-i vine să creadă. Se uită uluită de la agresor la doctor.

— Bine, bine, dar trebuie să laşi cuţitul jos, spune Iuri Petrovici.

Bărbatul se uită de la doctor la Cilka. Într-o fracţiune de secundă, cuţitul se află acum la gâtul ei.

— În caz că te-ai gândit să încerci ceva, rânjeşte el.

Medicul ia mai multe flacoane cu medicamente de pe rafturi. Cu mâna care nu e la gâtul Cilkăi, bărbatul desface un buzunar mare, cusut în interiorul hainei lui, şi doctorul i le înghesuie acolo.

— Continuă. Mai am un buzunar şi pe partea asta.

Medicul mai pune nişte medicamente şi în celălalt buzunar.

— Asta-i tot, dacă îţi mai dau, nu mai rămân pentru pacienţi.

— Nu mai pot eu de pacienţi! Când vine următorul transport?

— Nu ştiu.

— Răspuns greşit.

Apasă cuţitul pe gâtul Cilkăi. Ea icneşte.

— N-o răni! Peste două săptămâni, nu mai devreme de două săptămâni.

— Bine, atunci ne vedem peste două săptămâni.

Îi dă drumul Cilkăi, ţinând cuţitul ridicat. O măsoară de sus până jos.

— Şi poate ne mai vedem şi noi, n-arăţi prea rău.

— Ar trebui să ieşi de aici înainte să vină cineva să mă caute, spune ea curajoasă.

— Mda, ai dreptate.

Namila îndreaptă cuţitul spre doctor.

— El știe cum stă treaba – nu ieșiți de aici până nu știți că am părăsit clădirea.

Cilka și doctorul privesc cum bărbatul se duce calm spre ușă, băgând cuțitul în haină, o deschide și o închide în urma lui.

Cilka se întoarce spre medic.

— Cine e? Trebuie să chemăm paza, să punem pe cineva să-l oprească.

Ar vrea să spună: „Cum ați putut să-i dați pur și simplu medicamentele?“ Dar cum poate întreba așa ceva, când și ea a luat din ele când și când, ca să se protejeze?

— Mai încet, Cilka.

Așteaptă, în timp ce doctorul face o pauză, părând că încearcă să se calmeze înainte de a vorbi iar.

— E unul dintre privilegiați. E puternic în lagăr, are o mulțime de prieteni foarte vânjoși. M-au încolțit cu câteva luni în urmă, când plecam, într-o noapte, și m-au amenințat că mă omoară dacă nu le dau provizii regulate de medicamente.

Probabil că de aici își face Hannah rost de ele acum. Prin rețea.

— De ce n-ați…

— Spus cuiva? Cui? Cine crezi tu că conduce locul ăsta? Nu gardienii, Cilka, sunt mai puțin numeroși. Ar trebui să știi asta. Privilegiații conduc, și câtă vreme munca se face, iar încăierările și crimele sunt ținute sub control, nimeni n-o să le ceară socoteală.

Cilka se simte nătângă că e aici de atâta vreme și nu și-a dat seama de dimensiunea rolului pe care îl au privilegiații în conducerea lagărului. Dar presupune că a da peste o astfel de informație este parțial un noroc într-un loc ca acesta – depinde unde ești și ce poți să auzi, să afli. E mai bine să nu fii atât de aproape de putere, să nu știi prea multe.

Încă nu-și poate imagina ce va însemna asta pentru pacienți – această cantitate lipsă.

— Nu cred că pot să intre aici pur și simplu și să vă ceară să le dați orice vor.

— Mă tem că da, oftează el, sprijinindu-se de o banchetă în timp ce culoarea îi revine încet în obraji. Au făcut la fel și cu predecesorul meu, și eu nu sunt decât următorul pe care să-l amenințe și să-l intimideze. Și o să mă omoare, nu am nicio îndoială.

— Atunci eu o să...

— Nu. N-o să spui nimic, mă auzi? Niciun cuvânt. Sau o să fie ultimul lucru pe care-l spui. Ei știu că eu n-o să spun nimic, și dacă i se întâmplă ceva nenorocitului care tocmai a fost aici, o să știe că probabil tu ai fost aceea care a vorbit și o să te aștepte.

Cilka n-o să spună nimic deocamdată, dar trebuie să se gândească la asta.

— Promite-mi că n-o să spui nimic...

— Aici erai! În ușă apare Raisa. Mă întrebam de ce-ți ia atâta. Se uită la chipul palid al doctorului. Deranjez?

— Nu, nu, spun Cilka și medicul într-un glas.

— Iartă-mă, Raisa, n-ar fi trebuit s-o țin pe Cilka din treabă. Mă ajuta un pic.

— Trebuie să le duci medicamente pacienților imediat, Cilka.

Cilka se uită la bucata de hârtie mototolită din mâna ei; a uitat de ea. Îndreptând-o, încearcă să citească de ce are nevoie. Găsește repede medicamentele și iese în grabă din cameră, lăsând-o pe Raisa să se uite nedumerită la doctor.

În timp ce îi dă medicamentul unui pacient, Raisa vine lângă ea și îi șoptește:

— Te simți bine? A încercat să-ți facă ceva?

— Cum? Nu, nu, nimic de felul ăsta. Sunt bine.

— Cum zici, dar o să-mi spui dacă e ceva ce ar trebui să știu, da?

— Nicio grijă, îți spun.

În timp ce asistenta se îndepărtează, Cilka strigă în urma ei:

— Raisa, ai văzut un bărbat masiv, urât ieșind din salon acum vreo cinci minute?

— Toată ziua nu văd decât bărbați masivi și urâți care ies de aici. Era cineva anume?

— Nu, nu tocmai. Îți mulțumesc pentru grijă.

La sfârșitul zilei de muncă, Cilka iese afară și privește cerul. Senin, albastru, soarele strălucește puternic. S-au întors nopțile albe.

— Hei, tu, zice un glas dogit în spatele ei.

Se întoarce.

Șase sau șapte zdrahoni stau în fața ei. Fac un pas spre ea, în același timp.

— Îți dorim o seară liniștită, spune unul dintre ei.

— Mulțumesc, le răspunde ea sfidător.

— Ne vedem mâine, la aceeași oră, răspunde el.

Din spatele haitei, pășește înainte bruta masivă și urâtă care i-a ținut cuțitul la gât cu numai câteva ore mai devreme. Scoate cuțitul din buzunar și îl aruncă dintr-o mână într-alta.

Cilka se îndepărtează încet, fără să se uite în urmă.

CAPITOLUL 18

— Ai promis, Cilka, fă cumva să se poată, o roagă Elena într-o duminică seara, pe când se plimbă prin lagăr, profitând de ocazie pentru a admira priveliștea uluitoare a razelor de soare care străpung norii.

— Știu, spune Cilka.

Își dorește din inimă s-o vadă pe Josia, dar încă nu s-a hotărât ce să facă în legătură cu privilegiații, care sunt cu ochii pe ea. Dacă e posibil să amenințe pe cineva pe care l-ar vedea apropiat de ea. Și-a dat seama între timp însă că ei apar numai când iese de la muncă. Nu i-a văzut niciodată după ce se întoarce în Baraca 29.

— O să mă duc mâine la creșă și o să-i las un mesaj Josiei că e timpul s-o cunoașteți pe Natia.

Deși Olga lucrează la maternitate, încă nu s-a întâlnit cu Josia – a văzut- o doar pe mica Natia când a condus o mamă cu copilul ei în creșă. Probabil Josia își termină treaba în clădirea administrației mai târziu decât ea.

— Îmi pare rău că te tot bat la cap, zice Elena, pari preocupată de ceva de câteva săptămâni și, în fine, eu și celelalte ne facem griji pentru tine. Și poate te-ar ajuta să le vezi pe Josia și pe Natia.

Cilka s-a dus mereu direct la culcare după îndatoririle de seară, fără să vorbească prea mult cu celelalte, pentru că nu vrea să pună pe nimeni în pericol. Dar nu numai privilegiații o îngrijorează. Ci și gândul că unele dintre ele s-ar putea să știe deja, așa cum știu medicii, ce se întâmpla în *celălalt loc*. Și știu că ea e evreică și că nu vorbește niciodată despre arestarea ei. Această îngrijorare a readus la suprafață imagini. A făcut-o impenetrabilă, fără reacție.

— Ați vorbit despre mine?

— Vorbim despre toate, pe la spate, bineînțeles, zâmbește Elena. Ceva te supără. Nu trebuie să ne spui dacă nu vrei, dar poate am avea cum să te ajutăm. Nu se știe niciodată.

— E foarte frumos din partea voastră, Elena, dar totul e în regulă. Se străduiește să-și șteargă asprimea din voce. Promit că-i las un mesaj Josiei mâine. Și eu vreau să le văd pe amândouă.

Câteva dintre celelalte femei din Baraca 29 li se alătură, și Elena le spune însuflețită că Josia și Natia o să vină în vizită în duminica următoare. Cilka e nevoită s-o corecteze. O să-i transmită mesajul Josiei, dar nu știe când o vor vedea. În mod clar, Josia nu se plimbă în duminicile nopților albe, fie pentru că nu vrea – pentru confort sau pentru a se proteja pe ea și pe copilă, de Vadim, de străini –, fie pentru că trebuie să se supună unui anumit set de reguli, Cilka nu e sigură. Dar deocamdată pentru femei este de ajuns să audă că o vizită a Josiei și Natiei este o posibilitate.

Anastasia merge alături de Cilka.

— Povestește-mi mai multe despre Josia. De ce e atât de specială?

Soarele intră și iese din nori, aruncând umbre pe trăsăturile adolescentine ale Anastasiei.

— N-a zis nimeni că e specială.

— Uită-te la ele, uite ce fericite sunt numai la auzul numelui ei.

Cilka se gândește o clipă.

— Am trecut prin multe împreună când am ajuns aici. Josia era cea mai tânără dintre noi și cred că am avut toate o atitudine maternă față de ea. Apoi a rămas însărcinată. I-a fost greu și am ajutat-o împreună de-a lungul perioadei de sarcină. Asta-i tot. E de înțeles că acum vor s-o vadă din nou, și pe fetița ei – pentru ele, copila ne aparține un pic și nouă. I-au făcut hăinuțe, iar unele dintre ele și-au lăsat în urmă propriii copii, astfel că sunt disperate s-o țină în brațe pe mica Natia.

— Înțeleg, zice Anastasia, dând din cap. Abia aștept s-o cunosc.

O vreme, merg în tăcere.

— Bărbatul care vine în patul tău în unele nopți, zice Anastasia – îl iubești?

Cilka e uluită de întrebare.

— Cum?

— Îl iubești?

— De ce ai întreba așa ceva? Tu îi iubești pe bărbații care te violează?

— E altceva.

— În ce fel?

— Îl aud pe al tău cum îți vorbește. E îndrăgostit de tine. Mă întrebam doar dacă-l iubești și tu. Nu te aud spunându-i aceleași lucruri.

Cilka o trage pe Anastasia spre ea.

— Să nu mă mai întrebi niciodată asta, îi spune ea ferm. Treburile mele nu sunt treburile tale. Ești tânără și mai ai multe de învățat despre lagărul ăsta și locul tău aici. Ai înțeles?

Anastasia pare șocată.

— Nu trebuie să te superi pe mine. Am pus doar o întrebare.

— Nu sunt supărată, spune Cilka, deși știe că se poartă la fel ca în trecut. În ea urcă indignarea, spărgând scutul de indiferență obișnuit. Vreau să știi care-s limitele, în ceea ce mă privește. O să fac tot ce-o să pot ca să te ajut, dar nu trebuie să te bagi în treburile mele.

— Îmi cer scuze, bine? Îmi pare rău că am spus ceva. Anastasia se îndepărtează de ea. Mă gândeam numai că ar fi cu adevărat drăguț dacă l-ai iubi și tu.

Întrebările fetei o tulbură pe Cilka. Știe că sentimentele lui Boris față de ea sunt altele decât ale ei față de el. N-a considerat niciodată că aranjamentul lor înseamnă altceva decât că ea îi oferă confort și trupul ei. O tranzacție. Dragoste! Ține la femeile din baraca ei, și la Elena, Raisa și Liuba. Le îndrăgește, ar face orice pentru ele.

Când încearcă să lege aceste emoții de Boris, în mod limpede nu poate. Dacă ar dispărea a doua zi, i-ar lipsi? Nu, își răspunde ea. Dacă el i-ar cere să facă ceva care i-ar crea probleme? Același răspuns. Ce-i oferă el este siguranță față de violul în grup. Știe cum e să fii proprietatea bărbaților puternici și ce protecție îți poate oferi asta, deși, totodată, n-a avut nicicând de ales. Nu, nu se poate gândi la dragoste.

— Hei, tu, asistento!

Cilka se uită în dreapta ei, de unde a venit vocea, nefiind sigură că ei i se adresase.

— Te bucuri de plimbare?

Cilka îngheață. Mâna ei o împinge instinctiv pe Anastasia la o parte, nevrând să fie expusă unui pericol, pe care acum îl simte iminent. Banditul care îi ținuse cuțitul la gât e la numai câțiva pași de ea, înconjurat de umbrele lui; toți rânjesc, unii se uită lasciv la cele două fete. Banditul scoate cuțitul din buzunar, agitându-l spre Cilka.

— Mă întorc la baracă, îi spune ea repede Anastasiei. Du-te și caută-le pe celelalte și ne întâlnim acolo.

— Dar...

— Du-te, Anastasia, nu mai sta!

Încet, Anastasia se îndepărtează, mergând spre celelalte femei. Baraca este sub jurisdicția lui Boris și a privilegiaților care își protejează femeile „lor“, așa că Cilka se gândește că acolo vor fi în siguranță.

— Ce vreți? întreabă ea, sperând să le atragă privirile asupra ei, ca prietenele ei să poată scăpa.

— Te-am văzut și ne-am gândit să te salutăm, asta-i tot, rânjește el.

Cilka le mai pune câteva întrebări, nădăjduind să nu-i enerveze, dar încercând să-i țină pe loc. Îl observă pe Vadim la distanță, urmărind scena.

— Nu sunt o amenințare pentru... operațiunile voastre, spune ea.

Și începe să se îndepărteze, cu părul zburlindu-i-se pe ceafă când le întoarce spatele. Ce ușor i-ar fi banditului să se arunce cu cuțitul asupra ei!

Odată ajunsă în baracă, prăbușindu-se pe pat, Cilka se uită la patul de lângă al său, unde doarme Anastasia, fata care, cu câteva clipe în urmă, s-a aflat în pericol din cauza ei; fata care o întrebase despre dragoste. Încă o copilă, la numai șaisprezece ani, vârsta pe care o avea ea atunci când intrase în *celălalt loc*, își dă seama deodată. De-asta era atât de supărată? Fusese și ea atât de naivă la vârsta Anastasiei? Crezuse și ea în posibilități ca dragostea? Da, așa fusese.

Auschwitz-Birkenau, 1944

Cilka privește sutele de femei dezbrăcate trecând pe lângă ea. Zăpada e groasă de câteva palme și continuă să cadă, învârtejindu-se în vânt. Își trage gulerul hainei peste gură și nas; căciula aproape îi acoperă ochii. Femeile defilează pe lângă ea către cine știe unde, având ca singură certitudine moartea. E încremenită, nu se poate mișca. Parcă e obligată să fie martoră a ororii – poate că va supraviețui acestui iad pe pământ și va fi singura care va trebui să povestească oricui va voi să asculte.

Câțiva soldați SS merg de fiecare parte a șirurilor de femei. Noi prizoniere trec repede pe lângă ea, îndepărtându-se. E prea mult de îndurat, prea multă durere.

Când ultimul soldat trece pe lângă Cilka, îl vede pe comandantul Auschwitzului, Anton Taube, mergând lângă el, lovindu-și coapsa cu cravașa. Este secundul lui Schwarzhuber. Îl recunoaște. O vede și el. Înainte de a apuca să se întoarcă și să fugă, a apucat-o de braț, silind-o să meargă alături de el. Nu îndrăznește să vorbească sau să încerce să se elibereze. Taube e cel mai urât și mai temut dintre toți ofițerii superiori, chiar mai mult

decât Schwarzhuber. Deja a vizitat-o în camera ei. Deja a anunțat-o că va veni și el la ea ori de câte ori va avea chef.

Ies pe porțile de la Birkenau, intrând într-un padoc de pe marginea drumului care desparte Auschwitz de Birkenau.

Femeile sunt puse să se așeze pe un singur rând, împinse și îmbrâncite de soldați până când stau umăr la umăr, tremurând, înghețând, plângând. Cilka stă lângă Taube, privind pământul din fața ei.

— Vino cu mine, îi spune Taube.

Se opresc în fața primei femei. Cu vârful cravașei, Taube îi ridică sânul. Când dă drumul cravașei, sânul îi cade pe piept. El îi face semn unui soldat care merge în fața lui ca femeia să fie împinsă un pas înapoi, afară din rând. Cilka privește cum următoarele două femei, după ce și sânii lor cad, se alătură primei în rândul din spate. Cea de-a patra femeie rămâne în rând, după ce sânii i s-au ridicat la loc.

Alege dacă vor trăi sau vor muri, după cum au sânii, fermi sau nu.

Cilka a văzut destul. Merge împleticindu-se alături de Taube, fără să-și ia ochii din pământ, refuzând să observe dacă următoarea femeie rămâne în rând sau e împinsă un pas înapoi.

Întorcându-se, începe să vomite, împroșcând albul imaculat al zăpezii cu cafeaua și pâinea de dimineață.

Taube râde.

Cilka se lasă orbește apucată de braț de un soldat și pe jumătate târâtă înapoi în blocul ei.

*

* *

— Poți să faci o pauză, îi spune Raisa a doua zi. Stai cu picioarele ridicate și mănâncă ceva; a mai rămas destul, multora le e prea rău ca să mănânce astăzi.

— Pot să ies puțin până la creșă? Vreau s-o văd pe mica Natia și să-i las un mesaj Josiei.

Raisa cumpănește.

— Să nu stai mult.

*
* *

Cilka și-a programat deliberat vizita astfel încât să-i evite pe deținuții privilegiați. Când ajunge, se oprește lângă ușă, privind-o pe Natia cum alunecă pe podea, ridicându-se în patru labe și încercând să se târască, apoi se prăbușește, ca împinsă de o mână mare. Flutură din mână spre îngrijitoare, arătând spre Natia. Ele îi fac semn că îi aprobă vizita.

Așezându-se pe jos câțiva pași mai încolo, o încurajează pe copilă să vină la ea. Cu un mare efort, fetița reușește să-și găsească echilibrul pe mâini și picioare și își mișcă încet mai întâi o mână, apoi piciorul opus. Chicotește încântată de realizarea ei. Cilka o încurajează să continue. Încă o mână se mișcă înainte, ea se clatină, un picior se mișcă înainte, unu, doi, trei pași uriași pentru micuța care e prinsă apoi în brațele Cilkăi și îmbrățișată atât de strâns, că țipă și se zbate să se elibereze.

— Ei, acum n-o s-o mai oprească nimic. Uite ce-ai făcut, ne-ai mai dat unul după care să alergăm! spune îngrijitoarea despre care Cilka a aflat că o cheamă Bella Armenova.

Cilka nu e sigură dacă Bella e serios deranjată sau râde de ea. Începe să se scuze.

— Trebuia să se întâmple mai devreme sau mai târziu. Îmi pare bine că a fost aici cineva care o cunoaște ca s-o vadă târându-se pentru prima dată.

— E ceva foarte special, nu-i așa?

— N-o să-i spunem Josiei ce a făcut astăzi, și îți garantez că mâine, când ne-o aduce, o să ne spună cum în seara asta s-a târât pentru prima dată.

— E foarte frumos din partea voastră, spune Cilka. Mă întrebam dacă i- ați putea transmite un

mesaj din partea mea Josiei.

— Dacă o văd, da, sigur.

— Spuneți-i că prietenele ei ar vrea foarte mult s-o vadă și s-o cunoască pe asta mică, și, dacă se poate, să vină duminica asta, după stingere.

— Nu prea mai contează dacă se stinge lumina sau nu la vremea asta, dar înțeleg ce vrei să spui. Unde vrei să vă întâlniți?

Cilka nu vrea ca Josia să fie nevoită să se îndepărteze prea mult de locul unde are parte de confort și siguranță. Ca o haită, cu Cilka ascunsă în mijloc, femeile din baracă ar trebui să nu aibă probleme.

— O s-o așteptăm între maternitate și creșă.

*

* *

Anastasia stă deoparte, în timp ce femeile cu care își împarte baraca plâng, îmbrățișează, se îmbulzesc să pună mâna atât pe Josia, cât și pe copila care stă agățată de ea. E prea mult pentru Natia, care anunță întreaga lume că e speriată de atâta atenție din partea unor străine. Josia se întoarce cu spatele la femei și o leagănă încet, liniștind-o.

— Ar fi bine doar una sau două deodată, spune ea, întorcându-se spre ele cu un surâs. Nu vă cunoaște, dar vreau să vă cunoască. Vreau să-i cunoască pe oamenii datorită cărora este aici, este în viață.

Elena înaintează.

— Eu prima, pot s-o iau în brațe?

Josia atinge ușor fața Elenei, asigurându-se că Natia o vede. Încet, o pune pe fiica ei în brațele femeii. Elena o ține la distanță de corp, neștiind prea bine ce să facă cu ea. Simțind că Natia se relaxează, fără ca fețișoara ei s-o părăsească pe a mamei, își apropie copila de piept. Își dau seama că atât timp cât Natia o vede pe mama ei, poate fi ținută în brațe și alintată de ele toate.

Cilka rămâne în spate, bucurându-se de scena rară, dulce, care se desfășoară în fața ei. Nu-și mai amintește când le-a văzut ultima oară pe toate zâmbind cu gurile știrbe, râzând și plângând laolaltă. Se minunează de câtă putere are ceva atât de mic. Dar într-un loc ca acesta, orice moment infim care le scoate din oroarea neîncetată, istovitoare, le face să uite de anii lungi care le așteaptă încă, e de prețuit. E păcat că nu a venit și Hannah cu ele. Că a preferat să zacă în patul ei, amețită de droguri.

Când Cilka socotește că toată lumea a luat-o în brațe pe Natia, în afară de reticenta Anastasia, își face loc în față. Natia o vede și întinde imediat mânuțele spre ea, disperată să fie cu Cilka. Celelalte mormăie și protestează cu bunătate. Cilka se duce spre Anastasia. În brațele ei, Natia nu se mai plânge că n-o mai poate vedea pe mama ei.

Cilka i-o prezintă pe Natia tinerei. Fetița se uită nedumerită la Anastasia, care nu face niciun efort s-o atingă. Se întinde și se apucă de șuvițele părului ei, care i-au scăpat de sub batic. Chicotesc amândouă. Anastasia refuză oferta de a o ține în brațe; e fericită doar să se uite la ea.

Celelalte se apropie, iar Josia le spune că acum au răsfățat-o prea tare pe Natia și probabil că n-o să mai doarmă în noaptea aceea. Fără tragere de inimă, Natia e înapoiată mamei sale și își iau rămas-bun, promițând să se întoarcă peste șapte zile. În același loc.

Femeile se întorc încet la baraca lor, sporovăind între ele despre seara aceea, cele care brodează dezbătând asupra următoarei mărimi a rochiței pe care vor trebui s-o facă acum, că au cunoscut-o pe Natia. Sunt toate de acord că e cel mai frumos copil pe care l-au văzut vreodată. Natia a fost ca o rază de soare care străpunge norii întunecați. Nimeni nu pomenește de viitorul incert pe care-l au atât Josia, cât și Natia, sau de mediul crud în

care s-a născut fetița. E o discuție pe care nimeni nu vrea s-o pornească.

*
* *

Le revăd pe Josia și pe Natia o dată, și încă o dată. A treia oară, într-un moment în care se află lângă Josia și celelalte nu le pot auzi, Cilka o întreabă dacă a întâlnit un bărbat pe nume Alexandr în timp ce lucra în clădirea administrației.

— Cehul? întreabă Josia.

— Da, e curier. Sau asta era ultima oară când am auzit eu, spune Cilka.

— Da, n-am prea mult de-a face cu el zi de zi, dar îl văd. E foarte prietenos, zice Josia. Ceea ce e destul de rar pe-aici.

— Este. Probabil de-asta mi-a rămas în minte.

Josia o privește cu atenție.

— Pot încerca să vorbesc cu el pentru tine.

— A, nu, spune Cilka. Mă întrebam doar dacă mai e pe-acolo. Nu l-am mai văzut de ceva vreme.

Josia dă din cap. Cilka vede că ar vrea să spună mai mult, dar se îndepărtează și o strigă pe mica Natia, care întinde mânuțele spre ea.

Cea de-a patra vizită planificată nu are loc, pentru că toamna vine devreme; temperatura scade dramatic, iar ploaia și lapovița îi împiedică să iasă pe toți cei care nu sunt nesăbuiți sau siliți să lucreze afară. Privilegiații și-au încetat vizitele la Cilka, probabil socotind că a înțeles mesajul sau poate pentru că au găsit pe altcineva pe care să-l intimideze. Totuși, medicamentele se împuținează și doctorul pare mereu tulburat. Cilka e urmărită de un sentiment de apăsare, frigul și întunericul se lasă peste ea odată cu vremea rea.

CAPITOLUL 19

Viața de zi cu zi a Cilkăi este liniară, singurul lucru care se schimbă fiind pacienții din paturi. Mohoreala unei noi ierni la nicio sută de kilometri de Cercul Polar o învăluie și pe ea.

Nu vrea să se dea jos din pat pe întuneric. Deseori nu se duce la sala de mese pentru masa de dimineață. Conversațiile ei de seara au încetat. Nu se mai duce să stea cu celelalte în jurul sobei, să soarbă din ceai și să asculte poveștile și plângerile femeilor, care acum muncesc în părți diferite ale lagărului, în condiții diferite de căldură, hrană și efort fizic. Acum, mai multe dintre cele din baracă le pot ajuta pe celelalte, așa că Cilka nu mai e atât de presată: nu mai e singura care poate aduce porții de mâncare în plus sau materiale. Dar faptul că e mai puțin utilă nu e neapărat de natură s-o înveselească.

Patul îi devine sanctuar și stă întinsă cu fața la perete.

În salon, Raisa și Liuba remarcă schimbarea, o comentează și o întreabă ce s-a întâmplat. O pot ajuta cu ceva? Schițând un zâmbet forțat, le spune că e bine, n-are nimic. Nu are cum să răspundă altfel la întrebările lor. Cilka nu poate formula nici pentru sine ce simte, darămite pentru altcineva.

Pentru prima dată în mulți ani, și-a permis să fie doborâtă de enormitatea celor văzute, auzite și făcute. De ceea ce nu mai are, și ceea ce nu-și mai poate dori niciodată. E ca o avalanșă – nu pare să existe niciun mod de a o stăvili. Nu înțelege cum a reușit până acum să țină în frâu toate aceste stări, dar bănuiește că ce se întâmplă acum se datorează faptului că a recunoscut cu voce tare față de Elena Gheorghievna că a supraviețuit *celuilalt loc*. O preocupă întruna și gândul la Josia. Cu fiecare zi

care trece, e tot mai aproape de momentul în care-și va pierde fiica.

Credea că s-a salvat de această senzație de disperare folosindu-și poziția pentru a le face viața mai ușoară celor bolnavi sau răniți. Acum știe că o va urmări mereu. Simte o mare greutate. De ce să continue?

— Adu medicamentele pentru amiază, îi spune într-o zi Raisa, căutând s-o scoată din melancolie.

Fără să-i răspundă, Cilka își târăște pașii spre camera cu medicamente, închizând ușa în urma ei.

Se uită lung, dezorientată, la medicamentele aliniate pe rafturi. Ia un flacon cu pilule – literele chirilice de pe etichetă îi joacă în fața ochilor. Dacă le-ar înghiți pe toate, ar aduce înapoi senzația de gol. Varsă pilulele în palmă.

Le rostogolește încet.

Pune pilulele înapoi în flacon și, tremurând, scapă câteva pe jos. Se așază în genunchi și începe să le culeagă. Ușa se deschide, făcând-o să tresară.

— Cilka, te căutam, zice Elena Gheorghievna, băgând capul pe ușă. Ți-a scăpat ceva?

— Da, spune Cilka fără să ridice ochii. Ies imediat.

După ce încetează să tremure, îi duce medicamentele Raisei, apoi o găsește pe Elena. Doctorița o privește cercetător o clipă, ca și când ar fi ghicit ce i-a trecut prin minte – dansul ei cu moartea, uitarea, eliberarea de pierderile dureroase, de vină și rușine; și apoi pasul înapoi de pe buza prăpastiei.

— Ești gata pentru o nouă provocare? o întreabă.

— Nu chiar, răspunde Cilka.

— Eu cred că ești, spune Elena încet, încă privind-o cu atenție. Cel puțin, ai putea să încerci și, dacă nu-ți place, putem înceta oricând.

— Deschideți un salon nou?

— Nu, nu un salon. Avem nevoie de o asistentă pe ambulanță. Ce zici?

— Am văzut ce aduce ambulanța. Cum i-aș putea ajuta eu? Am nevoie de dumneavoastră, și de Liuba, și Raisa să-mi spuneți ce să fac.

— Ba n-ai. Nu mai ai nevoie, Cilka. Cred că ai fi de mare ajutor la accidente. E nevoie de cineva care poate să gândească rapid și eficient, să facă ce e de făcut pentru a putea fi adus pacientul aici, apoi îl preluăm noi. Vrei măcar să încerci?

Ce am de pierdut? se gândește Cilka.

— Bine, încerc.

— Nu uita, Cilka, sunt aici. Oricând vrei să vorbim.

Cilka se clatină ușor. Uneori își formulează cuvintele în minte. Dar poate oare să le dea glas?

— Trebuie să mă întorc la treabă.

— Dar la sfârșitul zilei? insistă Elena. O să am grijă să primești ceva de mâncare dacă pierzi cina.

Cilkăi îi e frică să lase totul să iasă la iveală. Să vorbească despre asta e însă ceva ce n-a încercat. Simte o licărire, acel mecanism de supraviețuire, o senzație de speranță. Poate că ar trebui. Dă din cap aproape imperceptibil.

— Nu aici. Nu vreau să mă vadă nimeni dintre cei cu care lucrez vorbind cu dumneavoastră.

— O să găsesc o cameră liberă.

Cât au stat de vorbă, a sosit un pacient nou. Bandajele care îi înfășoară pieptul gol mustesc de sânge. Geme încet, sunetul adânc, dureros, pe care Cilka a ajuns să-l recunoască a veni de la cineva aproape inconștient, incapabil să urle de durere. Se bucură că au fost întrerupte.

— Aveți nevoie de ajutor? le strigă ea bărbaților care-l mută brutal de pe targă pe pat.

— N-o să trăiască, îi răspunde unul dintre ei.

Cilka se duce la pat, luând fișa care fusese aruncată la picioarele omului. Citește însemnările sumare. Multiple plăgi înjunghiate în piept și abdomen, pierdere masivă de sânge. Niciun tratament activ.

O mână o apucă de șorț. Puternic, hotărât, bărbatul o trage spre căpătâiul patului, cu ochi rugători; din gura însângerată ies icnete scurte.

— Ajută-mă.

O șoaptă aproape neauzită.

Cilka îi ia mâna și își coboară privirea asupra rănitului. Abia atunci îl recunoaște – e banditul care a amenințat-o în camera medicamentelor, a urmărit-o, a hărțuit-o.

— Tu, zice el.

— Da, eu.

— Medicamentele...

Cilka vede că privirea lui e plină de regrete.

— Știu că locul ăsta te-a făcut așa, spune ea.

Bărbatul reușește să dea din cap și îi strânge mâna.

Cilka îi ține palma între ale sale până când simte că puterea ei dispare. I-o pune pe pat și îi închide ochii. Nu știe ce-a făcut în viața lui sau aici, dar acum nu va mai face rău nimănui, și își zice că poate să-i acorde un gând. O rugăciune.

Luându-i fișa, notează ora decesului.

Duce fișa la biroul asistentelor și o întreabă pe Raisa dacă știe ce i s-a întâmplat omului a cărui moarte tocmai a notat-o.

— A pierdut o încăierare. Privilegiații din clasa infractorilor, care vor mereu să fie cei mai tari aici, așa sfârșesc.

*

* *

La sfârșitul zilei, Cilka aruncă o privire în jur, dar n-o vede pe Elena. Luându-și haina, iese din salon, încercând să nu admită în sinea ei că e recunoscătoare că a scăpat de discuție. Când intră în sala de așteptare, Elena e acolo. Îi face semn s-o urmeze într-o cămăruță de lângă salon.

Singurele piese de mobilier din încăpere sunt un birou și două scaune. Elena așază scaunele față în față.

O așteaptă pe Cilka să înceapă. Aceasta nu se grăbește, împăturindu-și haina și punând-o pur și simplu pe jos, lângă ea.

Ridicând capul, se uită drept în ochii Elenei.

— Chiar aveam doar șaisprezece ani când am ajuns în locul acela. Dar m-am maturizat repede.

Elena nu spune nimic.

— Au spus că au nevoie de oameni care să lucreze pentru ei.

Doctorița dă afirmativ din cap.

— Germanii, naziștii. Am stat într-un vagon de vite zile în șir, mi-am făcut nevoile unde stăteam, ținută în picioare de oamenii din jurul meu, care aproape mă striveau.

— Și trenul te-a dus în lagărul numit Auschwitz.

— Da, a spus încet Cilka. Și pe sora mea la fel.

— Cât ai stat acolo?

— Trei ani.

— Dar e...

— Un timp foarte lung acolo, da. Vreme de trei ani am trăit în iad – în abis. Deși acum sunt aici de la fel de multă vreme.

— Spune-mi ce-i cu numărul de pe brațul tău.

— Asta era introducerea la Auschwitz. Mi-au luat mica boccea cu lucruri. Mi-au luat hainele. Mi-au luat tinerețea, identitatea, apoi mi-au luat numele și mi-au dat un număr.

— Cum... cum ai...?

— Supraviețuit? Cilka începe să tremure. Într-un loc care a fost creat cu un singur scop, acela de a ne extermina? Nu sunt sigură că pot să vă spun.

Își ține brațele în jurul trupului.

— Cilka, e în regulă. Nu trebuie să-mi spui nimic dacă nu vrei.

— Vă mulțumesc, Elena Gheorghievna, spune Cilka, apoi se silește să întrebe ceva: Știți de ce mă aflu aici?

— Nu, nu știu. Nu știu despre nimeni de ce se află aici și nu simt nevoia să întreb. Îmi pare rău dacă asta mă face să par o lașă.

Cilka își drege glasul.

— Mă aflu aici pentru că m-am culcat cu dușmanul, sau în orice caz de asta am fost acuzată. M-am culcat cu dușmanul. Am lucrat cu dușmanul. Pentru mine, nu a existat somn. El – ei – veneau în patul meu și uneori dormeau după ce...

— Te violau?

— E viol dacă nu te împotrivești, dacă nu spui nu?

— Voiai să facă sex cu tine?

— Nu, nu, bineînțeles că nu.

— Atunci este viol. Presupun că acești bărbați aveau un soi de putere sau control asupra ta?

Cilka râde. Se ridică și începe să se plimbe prin cameră.

— Erau ofițeri superiori.

— Ah, înțeleg. Asta era la Auschwitz?

— Da și nu. Mai era un lagăr ceva mai încolo de Auschwitz, dar care făcea parte din el. Se numea Birkenau.

— Și... vreme de trei ani?

— Doi și jumătate. Da. Și niciodată n-am spus nu, niciodată nu m-am împotrivit.

— Cum ai fi putut să te lupți cu un bărbat? Sunt sigură că erau mai puternici ca tine.

— Puțin spus. Unul din ei – nu-i ajungeam nici până la bărbie, și mai erau... erau...

— Ce?

— Camerele de gazare, unde se duceau toți. Intrau vii și ieșeau pe coș. Îi... îi vedeam în fiecare zi, în fiecare zi acesta era viitorul meu dacă nu...

— Așadar, îmi spui că ai trăit doi ani și jumătate fiind violată de bărbații care comandau lagărul în care erai prizonieră, și pentru asta ești aici?

Cilka se așază din nou pe scaun. Aplecându-se, se uită în ochii Elenei.

— Am cedat.

Elena scutură din cap.

Și asta nu-i tot, se gândește Cilka. Poate s-o spună? Să-i spună totul? Cât i-a spus până acum

deja a epuizat-o.

Elena îi ia mâinile.

— În prima zi când te-am văzut am simțit că ai ceva, o forță, un soi de cunoaștere de sine pe care o văd rareori. Iar acum, după puținul pe care mi l-ai destăinuit, nu știu ce să spun altceva decât că ești foarte curajoasă. Nu pot să fac nimic ca să te scot de aici, dar o să am grijă de tine cum pot mai bine și o să încerc să te țin la adăpost. Ai demonstrat ce luptătoare ești. Dumnezeule, cum ai reușit?

— Pur și simplu vreau să trăiesc. Am nevoie să simt durerea cu care mă trezesc în fiecare dimineață, știind că sunt în viață și familia mea nu e. Durerea asta e pedeapsa mea pentru că am supraviețuit și am nevoie s-o simt, s-o trăiesc.

— Cilka, nu știu ce să-ți spun altceva decât asta: *continuă să trăiești.* Trezește-te în fiecare dimineață și respiră. Ești de mare ajutor aici, și dacă mergi cu ambulanța o să poți să-i ții pe pacienți în viață. Cred cu adevărat că o să strălucești în rolul ăsta.

— Bine, o s-o fac. Pot să fiu curajoasă datorită dumneavoastră. Dumneavoastră sunteți cea mai curajoasă dintre noi toți. Nu v-am mai spus, dar asta cred. Sunteți atât de curajoasă pentru că vă aflați aici fără să fiți obligată.

— Nu e nevoie să spui asta. Da, eu am ales să fiu aici. Sunt medic; întotdeauna mi-am dorit să ajut oameni, și aici, ei bine, aici sunt o mulțime de oameni care au nevoie de ajutorul pe care îl pot oferi. Dar nu ne aflăm aici ca să vorbim despre mine.

Cilka îi zâmbește.

— Vă mulțumesc foarte mult, Elena Gheorghievna.

Se ridică, gândindu-se la singurătatea patului ei, unde poate să stea cu fața la perete.

Se ridică și Elena, și Cilka se uită la ea, recunoscătoare că nu zărește pe chipul ei milă.

— Atunci, pe mâine, Cilka.
— Pe mâine.
Ieșind, se uită spre clădirea administrației. Și astăzi, el e acolo. Alexandr. Stă în zăpadă, sub un reflector. Duce țigara la gură, închizând ochii. Își mișcă umerii în sus și-n jos, să se încălzească. Ea se îndepărtează, păstrând în minte această imagine luminoasă.

CAPITOLUL 20

Toată ziua următoare, Cilka e distrată, cu nervii întinși la maximum. Greșește numele unui pacient, se încurcă în timp ce administrează medicamentele. Ochii îi fug întruna spre ușă, așteptând să intre un cap și să anunțe că ambulanța e gata să pornească.

Nu se întâmplă, și ea se întoarce în baracă dezamăgită. Starea ei de melancolie ar fi trebuit să se atenueze astăzi, acum, că a împărtășit o parte din povară, și cu perspectiva de a se putea concentra pe ceva nou. Vrea o rezolvare imediată pentru o problemă pe care n-o poate formula.

Pentru ca totul să fie și mai rău, Hannah a încolțit-o iar, spunându-i că nu mai are sursă de aprovizionare și că ea trebuie să-i procure din nou medicamente. Așadar, probabil că banditul care murise o aprovizionase în tot acest timp. Și, în ciuda discuției cu Elena Gheorghievna, când se uită în jur, la femeile din baracă, încă nu crede că poate înfrunta momentul acela când pe chipurile lor va citi oroare, milă, teamă, chiar ură, poate.

*

* *

A doua zi dimineața, trebuie să facă un efort ca să se concentreze, să-și facă treaba. Când vine chemarea „Iese ambulanța“, n-o aude.

— Cilka, e nevoie de tine! îi strigă Raisa.

Cilka se uită la ea, la ușă, și vede un bărbat așteptând să-l bage cineva în seamă.

Luându-și repede haina, căciula, fularul și mănușile, Cilka îl urmează afară, în viscolul și întunericul perpetuu al iernii arctice.

— Grăbește-te, mor oameni până îți pui tu toate boarfele! țipă șoferul, ambalând nerăbdător motorul.

Bărbatul pe care-l urmează Cilka deschide portiera din spate a camionetei modificate, făcându-i semn să urce. Ambulanța pornește înainte ca ușile să se închidă, făcând-o să se dezechilibreze. Pasagerul de pe locul din față se întoarce zâmbind, în timp ce ea încearcă să se ridice sprijinindu-se de peretele ambulanței și pregătindu-se pentru o cursă agitată.

— Nu te-am mai văzut. Cum te cheamă?

Cu mâinile așezate ferm pe podea și picioarele depărtate ca să-și țină echilibrul, Cilka îl măsoară de sus până jos. Surâsul lui prietenos dezvăluie câțiva dinți mari, strâmbi. E suplu și vânjos, cu piele măslinie și sprâncene groase deasupra unor ochi strălucitori.

— Cilka. E prima dată când ies.

— Hei, Pavel, e prima dată când iese, zice șoferul cel morocănos. E mai îndesat și mai masiv decât Pavel. Din ce-am văzut până acum, probabil că o să fie și ultima – uită-te cât e de mică.

— S-ar putea să te înșeli, Kirill Grigorovici, spune Pavel.

Cei doi continuă să râdă. Kirill își coboară geamul în timp ce se apropie de porțile din față, care sunt luminate de reflectoarele complexului. Scoțând capul pe fereastră, strigă la santinelă din goana mașinii.

— Deschide porțile alea, tâmpitule! Nu vezi că ne grăbim?

Porțile nici nu apucă să se deschidă bine, și ambulanța năvălește prin ele, urmată de un torent de înjurături ale santinelei.

Scrâșnind din frâne, Kirill ridică geamul la loc și își scutură zăpada de pe căciulă.

— Mă scuzați, spune tare Cilka, asigurându-se că e auzită peste zgomotul motorului.

— Vezi ce vrea, zice Kirill.

Pavel se apleacă spre spate și se uită la Cilka.

— Pavel... da? Ce poți să-mi spui despre locul în care mergem? Ce fel de accident e?

— Da, mă cheamă Pavel Sergheevici. O să aflăm când ajungem.

— Dar trebuie să știți, e vorba despre mai mult de un pacient?

Kirill râde, umerii lui mari se scutură în sus și-n jos în jacheta de stofă aspră. Sunt deținuți, crede ea. Deținuți privilegiați, cu o slujbă bună, care se plimbă de colo, colo, cu câte o pauză de țigară între drumuri.

— De asta poți fi sigură, drăguțo, oricând se prăbușește o parte dintr-o mină, nu e niciodată o singură victimă.

— Deci știți ce s-a întâmplat. De ce n-ai spus?

— Hei, hei, ce-avem noi aici, Pavel? O asistentă cu tupeu. Ascultă, *prințeso,* tu doar îți faci treaba ta când ajungem la locul accidentului, și noi îi transportăm.

Cilka se uită în jurul ei, în spatele ambulanței. Două tărgi sunt sprijinite de perete și două cutii alunecă pe podea. Una se oprește lângă piciorul ei.

Cilka îi scoate capacul să vadă ce conține. Diverse instrumente se lovesc zăngănind unul de altul. Suluri de bandaje, sticle cu medicamente. Cilka le ia pe fiecare, pentru a identifica exact cu ce va trebui să lucreze. Trăgând mai aproape și cealaltă cutie, găsește stativul pentru perfuzie și două sticle cu soluție salină.

Drumul e plin de hârtoape; ambulanța ocolește bolovani, saltă pe zăpada adunată pe margine, vizibilă în lumina farurilor.

— E timpul pentru acțiune, drăguțo, am ajuns!

Ambulanța scrâșnește din frâne, lovind-o pe Cilka de bancheta din față.

Înainte de a apuca să se echilibreze, se deschid ușile din spate. Niște mâini înșfacă tărgile. O mână îi este întinsă ei și e ajutată să coboare. Cilka observă numerele cusute grosolan pe hainele lor.

Zăbovește o clipă să arunce o privire în jur. La început, nu vede nimic din cauza întunericului și a lapoviței.

Apoi începe să deslușească siluete: bărbați care se mișcă de colo, colo în devălmășie, unii strigând ordine. Cilka, Pavel și Kirill se îndreaptă spre gura minei, o construcție în formă de scară, cu o roată în vârf. Un gardian vine la ei.

— Se prăbușește un tunel superior; nu știm precis când o să fie sigur să coborâți.

Roata de deasupra lor scârțâie și se oprește; sosește sus un lift plin de bărbați negri de funingine. Aceștia coboară.

— Mai sunt oameni răniți jos, spune unul, ținându-și căciula în mână.

— Trebuie să intrăm să-i luăm, strigă Cilka.

— Asta cine e? îl întreabă supraveghetorul pe Pavel.

— Asistenta pe care au trimis-o cu noi, răspunde el.

— Nu-i mare lucru de capul ei, zice supraveghetorul, măsurând-o de sus până jos.

Cilka își dă ochii peste cap.

— Lăsați-mă să intru, să văd dacă pot să-i ajut, spune ea.

— Nu m-ai auzit, fato? Tunelul încă se prăbușește. Vrei neapărat să mori?

— Nu.

Cilka își ridică bărbia. Înaintează spre cușca goală a liftului, uitându-se în urmă, la bărbați.

— Dacă vrei să intri, intră, dar eu nu vin cu tine, îi spune supraveghetorul.

— Nu pot să mă duc singură. Nu știu să acționez liftul sau unde să cobor.

— Vin eu, spune Pavel fără prea mare tragere de inimă.

— Vă duc eu la nivel, zice minerul cu căciula în mână. Îi clănțăne dinții.

De frig sau de șoc? se întreabă Cilka.

Înfășurându-și fularul peste nas și gură, intră în cușcă. Pavel o urmează, încărcând și echipamentul. Minerul își drege glasul, apoi apasă o manetă, și liftul pornește, coborând încet în

beznă. Cilka verifică lampa pe care i-a dat-o Pavel la plecare.

Coboară, coboară tot mai mult. Cilka se străduiește să respire regulat.

Liftul se oprește la intrarea într-un tunel. Cilka își drege glasul. Desface lanțul și deschide ușa liftului.

— E ceva de mers, spune minerul, făcând semn că el va rămâne pe loc. Țineți stânga.

Cilka și Pavel fac cum le-a spus.

— Am venit să vă ajutăm, începe ea să strige. Îi intră praf în plămâni și începe să tușească. Vorbiți, ca să știm unde sunteți.

— Aici, aici, aude în cele din urmă de undeva din fața ei. Vocea e slabă, speriată.

— Vin, rezistă. Continuă să vorbești.

— Sunt aici! Mergi mai departe.

La lumina lămpii, Cilka zărește o mână care flutură spre ea. Scrutând zona, vede încă trei bărbați, care nu se mișcă. Se grăbește spre cel care strigase.

— Mă numesc Cilka Klein. Îngenunchează și îi pune ușor mâna pe umăr. Ești prins?

— Picioarele. Nu le pot mișca.

Cilka îl examinează, văzând că picioarele îi sunt prinse de o bucată mare de stâncă. Îl împinge cu blândețe ca să-l culce pe spate și îi verifică pulsul la gât, în timp ce Pavel sosește lângă ea, deschizând cutia.

— Cum te cheamă? îl întreabă Cilka pe rănit.

— Mihail Alexandrovici.

— Ai picioarele sub un bolovan, dar cred că-l putem muta, nu e chiar așa de mare. Ai o tăietură urâtă la cap, pe care putem s-o bandajăm ca să oprim sângerarea. Mihail Alexandrovici, trebuie să mă ocup și de ceilalți oameni. Știi câți erați aici când a început prăbușirea?

— Patru. Ceilalți ieșiseră în pauză. Noi încărcam ultimul vagon.

— Îi văd pe ceilalți trei, spune ea, rotindu-și lampa.

— Eu nu plec nicăieri, zice el. Vezi ce-i cu ei. I-am strigat, dar nu mi-a răspuns niciunul.

Cu grijă, Cilka pășește peste molozul care acoperă podeaua tunelului. Ajungând la primul om, îi verifică pulsul, care e prezent. Ridicându-i o pleoapă, îi ține lampa deasupra ochilor – unul reacționează. Trecându-și lampa peste corpul lui, vede că nu e prins sub nimic, e doar inconștient.

— Pavel Sergheevici, du-te înapoi și convinge-l pe minerul acela să vină să ne ajute. Luați-l pe acesta primul. E inconștient, dar îl puteți muta.

— Vin imediat, aude în timp ce Pavel se îndreaptă spre lift.

Cilka găsește un al doilea bărbat. Vede imediat că e prins sub bucăți de rocă. Nu are puls.

Cel de-al treilea geme când îi pune lampa deasupra feței.

— Mă numesc Cilka Klein. Am venit să te ajut. Poți să-mi spui unde te doare?

Omul geme din nou.

— Stai liniștit. O să mă uit să văd dacă pot să-ți găsesc rănile.

Identifică rapid un braț rupt foarte rău, răsucit într-o poziție nefirească. O piatră mare îi apasă o latură a corpului. Ușor, Cilka apasă pe pieptul bărbatului, dintr-o parte într-alta, apoi mai jos, pe abdomen. El țipă de durere. Îi trage cu greutate hainele, descheindu-i haina ca să poată vedea. Când îi trage cămașa și maioul din pantaloni îi provoacă o durere imensă. Vede că are corpul zdrobit chiar sub cușca toracică.

Aude foșnet de pași în tunel și Pavel se întoarce împreună cu minerul, cărând fiecare câte o targă. Ea se târăște spre bărbatul inconștient.

— Încărcați-l și scoateți-l de aici, spune. Și mai e unul care poate fi dus afară, dar trebuie să umblați cu atenție. E grav rănit și are dureri mari.

Scoateți-i pe amândoi de aici și o să am grijă de ei în ambulanță.

În timp ce ei se ocupă de cei doi, Cilka se întoarce la primul bărbat cu care a vorbit, cel care e prins sub dărâmături.

— Îmi pare rău, unul dintre prietenii dumitale a murit.

— Ceilalți? întreabă el.

— Sunt în viață și îi scoatem de aici. Acum trebuie să ne gândim cum să luăm bolovanul ăsta de pe picioarele dumitale.

Se ridică și se uită în jur în întuneric, simțindu-se neajutorată.

— Nu pleca, te rog.

— Nu plec nicăieri. Dar nu-l pot muta, e mult prea greu pentru mine și nu vreau să-l rostogolesc. Cred că trebuie ridicat, ca să nu-ți facă și mai mult rău. Rezistă, Mihail Alexandrovici, o să-ți dau ceva pentru durere.

Caută materialele lăsate de Pavel în tunel și găsește analgezicul. Se întoarce la Mihail.

— Mihail Alexandrovici, o să-ți fac o injecție să te doară mai puțin, îi spune ea. Și apoi, când se întorc bărbații, o să ridicăm încet bolovanul de pe picioarele dumitale și o să te punem pe o targă. Ambulanța e în fața minei și o să te ducem la spital.

Mihail își ridică cu greutate o mână și îi mângâie fața. Ea îi zâmbește încurajator. Ia o foarfecă din cutie și îi taie haina și cămașa, dezvelindu-i partea de sus a brațului. Îi face încet injecția și îl privește relaxându-se când durerea îi scade.

Cilka stă în tunelul întunecos și liniștit, așteptând, tușind regulat. În cele din urmă, Pavel și minerul se întorc.

— Bun, spune ea, trebuie să vă băgați mâinile pe sub bolovan, de o parte și de alta, și, când îl prindeți bine, ridicați-l. Să nu-l rostogoliți și să nu-l scăpați peste el.

Le ridică lampa. Își ține respirația.

Bărbații saltă bolovanul, legănându-se ușor, și îl aruncă la o parte, gâfâind de efort. Cilka se uită la picioarele rănitului – oasele ies prin pielea gambei drepte.

Pavel și minerul îl pun pe Mihail pe targă și se grăbesc cu toții prin tunelul lung până la lift, urcă și ies din mină. Mortul va trebui să fie scos când condițiile vor fi mai sigure.

După ce Mihail e băgat în ambulanță alături de ceilalți doi răniți, nu mai rămâne loc pentru Cilka în spate.

Kirill se uită la ea cu priviri lascive.

— Va trebui să mergi cu noi, în față. Urcă.

Înghesuită între Kirill și Pavel, Cilka trebuie să dea deoparte întruna mâna mare și păroasă a lui Kirill, care încearcă să i se așeze pe coapsă. Tresare la țipetele care vin dinspre răniți când sunt zgâlțâiți. Kirill nu arată niciun fel de grijă ori compasiune pentru ei. Ea rostește vorbe de alinare, spunându-le că aproape au ajuns la spital, unde medicii și asistentele o să aibă grijă de ei.

Drumul nu se poate sfârși destul de curând pentru Cilka.

CAPITOLUL 21

Cilka se întinde și deschide ușa pasagerului înainte să apuce Pavel. El se trezește împins afară din ambulanță, cu Cilka alături. Doi infirmieri se apropie și deschid ușile din spate.

— Ăsta, luați-l pe ăsta primul, spune ea arătând spre Mihail. Apoi aduceți targa înapoi să-l luați și pe celălalt, adaugă arătând spre bărbatul inconștient întins pe podea.

— Ajută-mă! strigă Pavel spre Kirill în timp ce trage cealaltă targă din ambulanță.

Cilka aleargă după primul pacient, descheindu-și și scoțându-și haina în timp ce intră în salon. Își fac apariția Elena, încă un doctor și mai multe asistente.

— Acesta, Mihail Alexandrovici – o mică rană la cap, ambele picioare zdrobite de o bucată de stâncă.

— Parcă spuneai că-i o piatră mică, șoptește rănitul printre dinții încleștați.

— Am eu grijă de el, spune Elena.

Două asistente se ocupă de Mihail, ajutând-o.

— Aici, puneți-l pe patul ăsta, le strigă celălalt doctor lui Pavel și lui Kirill.

— Mai vine unul. Inconștient, dar cu puls puternic, o rană evidentă la cap.

— Mulțumesc, Cilka, am înțeles, spune Elena.

Pacientul inconștient este adus înăuntru și pus pe un pat. Kirill pleacă imediat, iar Pavel se duce la Cilka.

— Ai făcut o treabă grozavă, o treabă stupidă și periculoasă.

— Mulțumesc, și tu la fel. Am pierdut prea mult timp stând supărată pe Kirill Grigorovici în loc să-i ajut pe pacienți.

— Kirill crede că s-a născut ca să conducă.

— Șofer prost, atitudine proastă.

— Ai face bine să înveți să te înțelegi cu el, altfel poate să-ți facă viața grea.

Din nou asta, se gândește Cilka. Dar nu-și poate înăbuși un hohot de râs. E departe de cel mai intimidant personaj pe care l-a cunoscut.

Pavel pare nedumerit.

— Să zicem doar că am văzut și mai răi, spune Cilka.

Se uită în jur, la eforturile care se fac pentru a-i alina și trata pe cei trei bărbați răniți pentru că pur și simplu își făceau treaba, o treabă fără măsuri de siguranță corespunzătoare. A văzut de prea multe ori răni ca acestea. Deținuții sunt aici pentru productivitate, ca parte dintr-o normă, și sunt dispensabili, ușor de înlocuit.

— Dar îți mulțumesc pentru avertisment, Pavel. O să păstrez distanța față de el.

— Cilka, poți să mă ajuți?

Pavel privește cum Cilka se duce la Mihail, curățându-i și rebandajându-i rana de la cap, în timp ce Elena continuă să-i examineze gambele. Cilka se uită din când în când la doctoriță, citind pe fața ei că e grav.

Elena îi spune liniștit asistentei care o ajută:

— Găsește-mi o sală de operație, trebuie să-l ducem imediat acolo.

— Ce se întâmplă? Cât de grav e? icnește Mihail, întinzând mâna spre Cilka și apucând-o de braț, din ce în ce mai panicat, în timp ce încearcă să- și ridice capul ca să-și vadă picioarele.

— Îmi pare rău, îi spune Elena blând. Nu pot să-ți salvez piciorul drept; stângul nu e chiar atât de rău, ar trebui să-l putem păstra.

— Cum adică, să am doar unul? Asta vreți să spuneți?

— Da, trebuie să-ți amputăm piciorul drept deasupra genunchiului, e zdrobit prea tare.

— Nu, nu, nu se poate să-mi tăiați piciorul! Nu vă las!

— Dacă n-o fac, o să mori, îi spune Elena pe un ton ferm. Piciorul e mort. Nu circulă sângele în partea de jos; dacă nu-l amputăm, o să te otrăvească și o să mori. Înțelegi?

— Dar cum o să... Cilka Klein, te rog, nu-i lăsa să-mi taie piciorul, imploră Mihail.

Eliberându-și brațul, Cilka îl ia de mână și își apropie fața de a lui.

— Mihail, dacă doamna doctor spune că trebuie să-ți amputeze piciorul, înseamnă că n-are încotro. O să te ajutăm să te împaci cu asta, să-ți revii. Îmi pare rău că n-am putut face mai mult.

— Piciorul a fost zdrobit, altceva nu se poate face, spune Elena. Mă duc să mă pregătesc. Cilka, te rog să pregătești pacientul, ne vedem în sala de operații.

În seara aceea, Cilka nu se duce la cantină pentru masa de seară. Extenuată, se prăbușește pe patul ei și adoarme pe loc.

*

* *

Bărbați și femei în halate albe dansează în jurul ei, râzând, câțiva țin în mână membre amputate, aruncându-le de la unul la altul. Copii îmbrăcați în pijamale albastru cu alb rătăcesc fără țintă printre ei, cu mâinile întinse. Ce vor? Mâncare, atenție, dragoste?

Se deschide o ușă și lumina soarelui năvălește înăuntru. Intră un bărbat înconjurat de o aureolă în culorile curcubeului. E îmbrăcat într-un costum de un alb imaculat, cu un halat medical descheiat și cu un stetoscop pe după gât. Întinde brațele. Adulții pleacă capetele cu respect, copiii aleargă spre el, însuflețiți. „Tata, tata!" strigă ei.

Cilka se trezește din coșmar, dar amintirea pe care i-o stârnește este la fel de cumplită.

*

* *

Auschwitz-Birkenau, 1943

„Tata, tata!" strigă ei. Băieți și fete aleargă spre bărbatul care a coborât din mașină. El le surâde cald, cu mâinile întinse, pline de bomboane. Pentru copii, e un părinte iubit. Unii îi spun unchi.

Cilka a auzit poveștile. Fiecare adult de la Auschwitz a auzit poveștile despre ce se întâmplă cu copiii când pleacă de aici, în mașina lui.

Cilka privește de la distanță, studiindu-l pe bărbatul subțire, căruia nu i se clintește niciun fir de păr: vestonul verde-închis, fără o cută, acoperit parțial de halatul alb care arată că e medic, chipul proaspăt bărbierit, dinții de un alb strălucitor, dezveliți de zâmbetul larg, ochii scânteietori, cascheta SS, pusă ușor pe o parte.

Îngerul morții*, așa i se spune. De două ori, înainte de a fi trimisă la Blocul 25 și a primi oarecare protecție, fusese silită să defileze în fața lui. Abia dacă îndrăznise să-i arunce o privire furișă în timp ce el fredona o melodie, dând din mână spre stânga sau spre dreapta. De ambele dăți scăpase la selecție.*

Copiii se îngrămădesc în jurul lui.

— Alege-mă pe mine, alege-mă pe mine! țipă ei ascuțit.

Patru fetițe sunt bătute ușor pe cap și primesc bomboane, și ele se urcă în mașină cu el. Ceilalți copii se întorc la joacă. Cilka își pleacă capul într-o rugăciune tăcută pentru cele patru suflete care au fost duse de-acolo.

*

* *

Cilka țipă, ridicându-se în capul oaselor, tremurând, cu teroarea întipărită pe față.

Femeile din baracă se uită toate la ea. Unele din paturile lor, altele stând în jurul sobei.

— Te simți bine? o întreabă Olga îngrijorată.

Cilka le privește pe rând, scrutându-le chipurile doar parțial vizibile în lumina lunii. Adunându-se, își coboară picioarele pe marginea patului.

— Da, sunt bine, doar un vis urât.

— Tot locul ăsta e un vis urât, spune Elena.

Cilka știe că vor să fie amabile. Nu e prima dată când le trezește țipând. Anastasia i-a spus și că uneori scâncește, alteori șuieră, ca și cum ar fi furioasă pe cineva.

Se duce lângă sobă. Un braț liniștitor – al Elenei – îi cuprinde umerii, în timp ce ea își întinde mâinile ca să simtă căldura. Aruncă o privire spre patul Hannei, nu vede dacă e trează și o urmărește sau nu. Doar ea poate ști despre ce sunt cu adevărat coșmarurile. Dar ea probabil are un somn mai senin decât oricare dintre ele, după ce și-a luat pastilele din buzunarul Cilkăi când s-au culcat toate femeile.

Cilka simte durerea în straturi. Îi e dor și de Josia și Natia. Toată iarna i-a fost imposibil să le vadă. Natia trebuie să fi crescut atât de mult, poate că deja merge.

— Trebuie să-ți aduci aminte de vremurile fericite ca să le visezi, îi spune Olga din patul ei. Eu așa fac. În fiecare seară, înainte de a adormi, îmi amintesc de copilăria pe plaja din Soci. Erau vremuri fericite.

Când închide ochii pentru a doua oară în seara aceea, Cilka hotărăște că va încerca să-și amintească un moment fericit din viața ei. Nu fiindcă n-ar avea, dimpotrivă, viața ei până în ziua în care a fost încărcată într-un tren de vite fusese binecuvântat de fericită, și poate că de aceea amintirile sunt atât de dureroase. Dar va încerca din nou.

Bardejov, Cehoslovacia, 1941

— Fă-mi loc, papa, e ziua mea, vreau să conduc eu mașina!

Ziua e răcoroasă, dar însorită. O zi de primăvară plină de promisiuni. Cilka și-a pus pălăria și eșarfa și și-a așezat ochelarii de șofer ai tatălui ei pe vârful capului, hotărâtă să conducă

măcar până în capătul străzii. Tatăl a tras capota moale a mașinii de care e atât de mândru: un automobil de patru locuri, cu scaune tapițate cu piele maro și un claxon care poate fi auzit la kilometri distanță.

— Tu nu știi să conduci o mașină, Cilka, nu te prosti! îi răspunde tatăl ei.

— Ba pot, pariez că pot. Mama, spune-i că pot să conduc mașina!

— Las-o să conducă, spune drăgăstos mama ei.

— Acum tu te prostești. Mereu o răsfeți pe copila asta, zice tatăl său, deși toți știu că el e cel care nu-i poate rezista Cilkăi. Nici uneia din fetele lui.

— Nu sunt copil, protestează Cilka.

— Ba ești, moje diet'a*, și asta n-o să se schimbe niciodată.*

— Am cincisprezece ani, sunt femeie acum, se laudă Cilka. Uite-l pe unchiul Moshe, are și aparatul de fotografiat. Hei, unchiule! Vreau să-mi faci o poză conducând mașina.

Unchiul Moshe le salută pe Cilka, pe mama și pe sora sa cu o sărutare pe obraz. O strângere de mână bărbătească și o bătaie pe umăr pentru tatăl ei.

— O lași s-o conducă? întreabă unchiul Moshe.

— Tu ai putut vreodată să-i interzici ceva? Noi nu! Cilka vrea să conducă lumea și probabil asta o să facă. Pregătește-ți aparatul.

Cilka îl ia de gât pe tatăl ei, ridicându-se pe vârfuri ca să ajungă.

— Mulțumesc, papa. Acum, toată lumea în mașină.

În timp ce unchiul Moshe își montează aparatul pe trepied, Cilka începe să-i așeze pe membrii familiei sale unde vrea să stea pentru fotografie. Tatăl său are voie să șadă în față, lângă ea, mama și sora ei sunt în spate. Pozează, cu mâinile puse încrezător pe volan.

Cu un pocnet și o scăpărare de bliț, aparatul imortalizează momentul.

— Unde sunt cheile? Vă duc pe toți la o plimbare.

— Facem o înțelegere, spune tatăl Cilkăi. Îți promit că-ți dau lecții de șofat, dar nu astăzi. Astăzi e ziua ta și o s-o petrecem minunat, apoi sărbătorim la cină. Deocamdată, să schimbăm locurile.

Fără tragere de inimă, Cilka acceptă înfrângerea – unul dintre foarte puținele momente din scurta sa viață când acceptă – și, bosumflată, se mută pe locul de lângă șofer.

Eșarfa îi flutură în vânt, în timp ce merge cu mașina prin Bardejov, orașul ei natal…

Cilka, în Vorkuta, adoarme în sfârșit.

CAPITOLUL 22

— A supraviețuit.

Cu aceste cuvinte e întâmpinată Cilka imediat ce intră în salon.

— Mihail Alexandrovici? Unde e?

— Patul 1. Ne-am gândit că ți-ar plăcea să-l ai cât mai aproape de biroul asistentelor. O să poți să-ți scrii însemnările și să-l vezi și pe el.

— Mă duc să-l salut.

Mihail doarme. Cilka îl privește câteva clipe, ochii fugindu-i de-a lungul patului, spre locul unde știe că a rămas un singur picior, ascuns sub pături. A fost prezentă când i-a fost amputat piciorul drept. Îi atinge fruntea, înfășurată în bandaje proaspete. Își intră în rol și îi ia fișa, citind cum a trecut noaptea. Nu-i sare în ochi nimic îngrijorător.

Când se întoarce în zona birourilor, Raisa îi vorbește despre ceilalți pacienți, în timp ce-și împart sarcinile: spălat, schimbat pansamente, administrat medicamente. În salon sunt două femei noi care s-au bătut în seara precedentă, făcându-și răni urâte. Raisa și Cilka se înțeleg să aibă fiecare grijă de câte una ca să evite să fie prinse la mijloc în dispută.

Cilka nici nu apucă bine să se ocupe de pacienta ei, că sunt strigate cuvintele „Iese ambulanța".

— Du-te! Am eu grijă de pacienta ta, îi spune Liuba.

Afară, ambulanța așteaptă.

— Vrei să mergi în față? o întreabă Pavel.

— Da, spune Cilka ținând ușa ambulanței. După tine. Kirill Grigorovici poate să se joace cu piciorul tău astăzi.

Fără chef, Pavel se urcă în ambulanță, lipindu-se de Kirill.

— Ce dracu' faci? întreabă Kirill.

Cilka se urcă în mașină, trântind ușa.

— Să mergem.

Ambulanța pornește cu un scrâșnet.

— Dacă e să lucrăm împreună, n-am putea încerca să ne înțelegem? spune Cilka, aplecându-se peste Pavel și uitându-se la Kirill.

El schimbă viteza, refuzând să răspundă.

— Știm unde mergem azi? întreabă Cilka.

— S-a prăbușit o macara și șoferul e prins înăuntru, spune Pavel.

— O singură victimă?

— Așa cred, dar nu se știe niciodată. S-a întâmplat să mergem la un accident ca ăsta și să descoperim că nenorocirea a lovit alți zece oameni, răspunde Pavel.

— Cine îl salvează?

— Depinde, se rățoiește Kirill.

— Depinde de ce? întreabă Cilka.

— Ți-a spus cineva vreodată că pui al naibii de multe întrebări?

— O grămadă de oameni, probabil toți cei care m-au cunoscut.

Camioneta saltă peste un bolovan și Cilka tresare, lovindu-se cu umărul de geam.

— Adică vrei să zici că n-o să-ți ții gura?

— N-o să-mi țin gura, Kirill Grigorovici, așa că ai face bine să te obișnuiești cu asta. Vrei să-mi răspunzi la întrebare? Sau îmi răspunde Pavel?

— Păi... începe Pavel să explice.

— Taci, îi spun eu doamnei Cilka Trebuie-Să-Le-Știu-Pe-Toate Klein. Depinde cât de periculoasă e operațiunea de salvare. Dacă e riscantă, supraveghetorii îi pun pe deținuți s-o facă. Dacă nu, gardienii o să vrea s-o facă pe eroii.

— Mulțumesc, spune Cilka. O să aflăm îndată ce ajungem cât de periculos e, în cazul ăsta. Știu că nu-ți place să vorbești cu mine, Kirill Grigorovici, dar mă ajută să știu măcar câte ceva.

— Mda, mă rog, în mod clar faptul că le știi pe toate nu te-a împiedicat să fii trimisă aici.

Cilka râde vesel.

— N-am spus niciodată că le știu pe toate. Pur și simplu îmi place să știu în ce mă bag.

Când ajung la locul accidentului, nu au ce să facă imediat. Gardieni-șefi și supraveghetori apar din când în când și țipă, în timp ce deținuții încearcă să desfacă încâlceala care a fost cândva brațul lung al macaralei, acum înfășurat în jurul cabinei. Nu e nicio glorie în această operațiune de salvare.

În următoarele două ore, Cilka, Pavel și Kirill stau în frig, tropăind din picioare și lovindu-și mâinile una de alta, întorcându-se la ambulanță ca să se ferească de vânt. De câteva ori, Cilka se urcă pe cadrul de metal rupt al macaralei prăbușite ca să pătrundă puțin în cabină și să verifice dacă șoferul dă semne de viață. De fiecare dată, observă că pulsul îi este mai slab, că sângele care îi curge din rana de la cap nu mai iese șiroaie, că bandajul pe care i l-a pus în jurul capului e îmbibat de sânge.

După ultimul drum, Cilka se întoarce la ambulanță și-i spune lui Kirill să se întoarcă la spital. Pe drum, vede primele flori de primăvară străpungând zăpada de pe pământ. Vântul le biciuiește și totuși tulpinile lor se ridică la loc, rămânând înfipte în solul înghețat. Cilka și-a ispășit aproape o treime din condamnare. Îi este insuportabil gândul la cât de mult mai are încă. În loc de asta, uitându-se la flori, visează lumina și căldura care vor veni curând și, odată cu ele, timpul să le revadă pe Josia și Natia.

*

* *

Când ajunge înapoi în salon, i se spune că Mihail s-a trezit și a întrebat de ea.

— Cum te simți? se interesează ea, zâmbindu-i liniștitor.

— S-a dus piciorul meu? Dar încă îl simt. Mă doare!

— Îți aduc ceva pentru durere, dar da, Mihail Alexandrovici, doctorița a trebuit să-ți amputeze piciorul drept, însă ți-a reparat extraordinar de bine piciorul stâng, și cu timpul o să se vindece.

— Și cum o să pot să merg? Cum, Cilka Klein? Cum să trăiesc eu cu un singur picior?

— Mi s-a spus că ți se poate face o proteză foarte bună pentru partea de jos a piciorului, cu care o să înveți să mergi.

— Serios? Crezi că o să cheltuie cineva bani pe piciorul unui deținut?

Se înfurie. Ridică vocea.

— N-o să te mint, Mihail Alexandrovici. Nu știu dacă o să primești altceva de muncă sau dacă o să fii trimis acasă; n-o să mai poți să mergi în mină.

— Și asta trebuie să mă facă să mă simt mai bine? Că acum s-ar putea să fiu trimis înapoi la Moscova, unde nu mai am casă, nu mai am familie? C-o să fiu un olog care cerșește pe străzi?

— Nu știu, Mihail Alexandrovici. Stai să-ți aduc ceva pentru durere, repetă Cilka.

Se întoarce cu spatele, nevrând ca Mihail să vadă cât de mult a tulburat- o discuția lor. Elena a privit scena și o urmează în camera medicamentelor, închizând ușa după ea.

— Cilka, te simți bine?

— Da, sunt bine.

— Ba nu ești, spune blând Elena. Dar e normal. Știi cât de repede se pot înrăutăți lucrurile aici, ai mai văzut asta.

— Da, dar…

— Am greșit punându-te pe ambulanță?

Cilka își ia ochii de la flaconul din fața ei, întorcându-se cu fața la Elena.

— Nu, nu, deloc. Nu e asta.

— Atunci ce e?

— Știți cât o să stau aici?

— Nu mi se dau astfel de informații.

— Cincisprezece ani. Cincisprezece ani. Mi se pare imposibil de mult. Și-apoi, după aceea – nici

măcar nu-mi mai aduc aminte cum e viața în afara unui loc ca ăsta.

— Nu știu ce să-ți spun.

— Spuneți-mi că o să plec de aici, o roagă pe Elena. Că am șansa de a duce o viață ca a altor femei tinere. *Că o să am prieteni care nu dispar din viața mea. Că aș putea descoperi că dragostea există și pentru mine. Că aș putea avea un copil.* Îmi puteți spune asta?

— Ceea ce-ți pot spune, zice calm Elena, e că o să fac tot ce pot ca asta să se întâmple.

Cilka dă din cap recunoscătoare, întorcându-se din nou spre raft în căutarea unui alt flacon.

— Promite-mi că o să vorbești cu mine dacă o să te simți mai rău decât acum, zice Elena.

— Tata îmi spunea mereu că sunt cea mai puternică persoană pe care a cunoscut-o vreodată, știți? rostește Cilka fără să se uite la ea.

— Nu-i ușor să te ridici la înălțimea acestei descrieri.

— Nu e. Dar întotdeauna am vrut să mă ridic la înălțimea așteptărilor tatei, să nu-l dezamăgesc, să rămân puternică orice-ar fi. Nici măcar nu știu dacă mai trăiește. Ridică din umeri. Puțin probabil.

— Un blestem și o binecuvântare din partea tatălui tău. Eu eram foarte mică atunci când a murit tata. Aș da orice să am amintirile tale.

— Îmi pare rău!

— Te așteaptă un pacient. Hai, vin și eu să-l văd cât îi dai medicamentele.

— Ce-o să se întâmple cu el acum, că are numai un picior?

— O să-l stabilizăm, apoi o să-l mutăm la un spital mai mare din oraș, unde poate fi reabilitat și să sperăm că va primi o proteză bună.

— Și apoi?

— În ochii statului e tot un contrarevoluționar, Cilka. Nu prea am ce să fac în legătură cu asta.

Cilka ia medicamentul, încercând din nou să-și înăbușe îngrijorarea, tristețea și durerea.

CAPITOLUL 23

Nopțile albe se întorc.

Din nou, femeile se bucură să-și petreacă serile de duminică plimbându- se prin lagăr. Încercând să simtă, măcar câteva ore, că au o mică libertate. Știu pe unde să se plimbe, unde e sigur să meargă și unde trebuie să evite găștile de bărbați care așteaptă să se năpustească.

Apariția Josiei și a Natiei face unele dintre aceste seri cele mai fericite, când Natia arată că acum poate să meargă. Încercările ei de a vorbi le distrează. Se joacă cu părul ei fin, se ceartă încercând să stabilească cine îi place mai mult.

Femeile încep să le conducă pe Josia și Natia până la baracă și înapoi, în serile cele mai calde, ca să-și petreacă timpul împreună departe de priviri indiscrete și s-o lase pe copilă să alerge prin jur. O culcă pe rând pe Natia în paturile lor, ghemuindu-se în jurul ei ca și cum ar fi fiica lor. O sărută, și îi ating mânuțele, și încearcă s-o învețe numele lor.

Josia o lasă pe Natia să socializeze, dând din cap și zâmbind dacă fetița se uită la ea pentru încurajare. Ea stă cu Cilka pe patul ei, și aceasta a început să-și înfășoare brațele în jurul Josiei, să-și lipească fața de părul ei. Josia ia mâna Cilkăi și i-o strânge. Comunică astfel, în loc să-și rostească teama de ceea ce știu că urmează.

*

* *

Lumina pălește rapid în vara aceasta. Câteva dintre femei nu se mai aventurează afară. Într-o seară caldă, poate o ultimă suflare a verii, femeile o conduc pe Josia la baracă, cu Natia cuibărită în brațele lor. Anastasia s-a atașat de micuță și se întinde spre ea.

— Vrei să ai grijă de ea un pic, Nastia? spune Josia, folosind diminutivul afectuos pentru Anastasia. Aș vrea să vorbesc cu Cilka.

Cilka se dă jos din pat, își ia haina și o urmează afară.

Nu se duc prea departe; sunt mulți oameni care se plimbă și vântul a început să se întețească. Găsesc adăpost lângă baracă și se sprijină de ea.

— Ce mă fac, Cilka?

Așadar, în sfârșit vorbesc despre asta, se gândește Cilka. Cu excepția unei scurte discuții din vara trecută, când Josia i-a relatat că una dintre celelalte mame, care avusese mai mulți copii, îi spusese că sunt trimiși la orfelinate când împlinesc doi ani, nu mai dăduseră glas acestei temeri. Mama aceea era distrusă, i-a spus Josia. Avea o expresie încremenită pe chip și aproape că nu se uita la copilul ei.

Cilka își ferește privirea. Nu are răspuns.

— Poți să mă ajuți, te rog, Cilka? Nu pot să-i las să mi-o ia. E copilul meu!

Cilka o îmbrățișează, lăsând-o să plângă pe umărul ei.

— Nu pot să-ți promit nimic, dar o să încerc. O să vorbesc cu Elena Gheorghievna. Fac tot ce pot, îți promit.

— Mulțumesc. Știu că tu poți să mă ajuți, întotdeauna ai putut, spune Josia, desprinzându-se din îmbrățișare ca să se uite la ea într-un fel atât de plin de speranță, atât de deschis, încât Cilka simte că i se face rău. Josia pare încă atât de tânără, e doar o copilă. Te rog, nu-i lăsa să-mi ia fetița!

Cilka o trage iar la pieptul ei, îmbrățișând-o îndelung. *Te rog, nu-i lăsa să o ia.*

— Hai, zice ea. Trebuie s-o duci pe Natia înapoi în baraca voastră. Vântul s-a întețit, să nu se îmbolnăvească.

*
* *

A doua zi, Cilka vorbește cu Elena Gheorghievna. Aceasta se arată plină de compasiune, dar nu crede că are vreo putere asupra conducerii lagărului. Știu amândouă că sunt slabe șanse să le poată ajuta pe Josia și Natia să rămână împreună după ce fetița va împlini doi ani, iar Josia va fi silită să se întoarcă în baraca generală, fără trupușorul cald la care să revină mereu.

Josia o să moară, își spune Cilka. N-o să supraviețuiască acestei suferințe. Trebuie să găsească ceva.

— Iese ambulanța.

— Vin.

Aruncându-i Liubei fișa pe care o are în mână și luându-și haina, Cilka iese în fugă din salon.

Pavel ține deschisă portiera mașinii, mușcându-și buza de jos cu dinții lui mari. Când o vede alergând spre ei, se urcă în cabină. Nimic nu s-a schimbat de la cea de-a doua lor zi împreună, așa că Pavel trebuie să stea la mijloc.

— Azi avem ceva diferit, Cilka, îi spune Kirill.

— Vai, ai vorbit primul, Kirill! râde Cilka.

— Nu, serios, zice Pavel, de data asta e grav.

— Nu toate sunt? De când hotărâm noi că un accident e mai grav decât altul înainte ca măcar să ajungem acolo?

— Nu e un accident, spune Pavel. Mergem acasă la comandant, la Alexei Demianovici. Unul dintre copiii lui e bolnav și trebuie să-l ducem la spital.

— Un copil! Băiat? Câți ani are, știm?

— Nu știu dacă e băiat, dar e unul dintre copiii comandantului.

Pentru prima dată de la sosirea ei la Vorkuta, Cilka merge pe o stradă din afara lagărului și a minei. Un drum construit de deținuți. Se uită la casele în care locuiesc familii. Femei trăgând după ele copii mici merg grăbite pe stradă, cu genți în mână. Trec pe lângă mai multe mașini. Vede

rareori o mașină, numai când cineva important vizitează lagărul.

Un soldat le face semn cu mâna să se oprească.

Țâșnind afară, Cilka o ia înainte cu soldatul, în timp ce Pavel și Kirill scot cutiile din spate. Ușa de la intrare e deschisă, și soldatul o conduce pe Cilka în casă, într-un dormitor, unde o fată se zvârcolește pe pat și țipă. Mama ei șade pe marginea patului, încercând să-i pună un prosop ud pe frunte și vorbindu-i pe un ton liniștitor. Cilka o recunoaște.

— Mă scuzați, pot să mă uit la ea? spune, scoțându-și haina și dându-i drumul pe podea.

Soția comandantului, Maria, se întoarce și se ridică în picioare.

— Bună ziua, dumneata ești...?

— Cilka Klein. Bună ziua, ce-a mai pățit Katia de data asta?

— Cilka Klein, da. Te rog, poți s-o ajuți? O doare foarte tare.

Cilka se duce lângă pat și se apleacă s-o examineze pe fată, care continuă să se zvârcolească.

— Ce-mi puteți spune? o întreabă pe mama ei.

— N-a mâncat nimic aseară, la cină, și s-a plâns că o doare burta. Soțul meu i-a dat ceva să-i treacă…

— Știți ce i-a dat?

— Nu, nu știu. N-a venit la micul dejun. M-am dus să văd ce-i cu ea și mi-a spus că o doare iar și vrea să doarmă. Am lăsat-o, dar când m-am întors, nu de mult, era așa și nu mai vrea să spună nimic. Te rog, ce-i cu ea? Trebuie s-o ajuți!

Bijuteriile Mariei îi zdrăngănesc la încheietura mâinii în timp ce gesticulează amplu.

— Dați-mi voie să mă uit la ea.

Cilka încearcă s-o țină pe Katia de brațele care se agită în toate părțile.

— Katia, sunt Cilka, am venit să te ajut, îi spune ea liniștitor. Poți, te rog, să încerci să nu te mai

miști și să-mi arăți unde te doare? Așa, bravo. Vreau să mă uit la burtica ta.

Cilka aruncă o privire spre ușă, unde soldatul, Pavel și Kirill stau și urmăresc scena.

— Voi trei, ieșiți afară și închideți ușa. Vă chem când am nevoie de voi.

Se întoarce spre Katia și aude ușa închizându-se.

— Așa e mai bine, acum dă-mi voie să mă uit la burta ta. Bravo, Katia, ești o fetiță curajoasă. Eu știu asta, ne-am mai întâlnit, știi, când ai căzut de pe acoperiș și ți-ai rupt mâna.

Katia se mai liniștește, dându-i voie Cilkăi să-i ridice cămașa de noapte și să se uite la abdomenul ei. Vede că e umflat.

— Katia, o să-ți ating ușor burtica. Spune-mi când dau de punctul în care te doare cel mai tare.

Începând de sub coșul pieptului, Cilka apasă încet, mișcându-și rapid degetele câțiva centimetri odată. Când ajunge spre abdomenul inferior, Katia țipă.

— Ce e, ce are? se agită Maria.

Încăperea e scăldată în parfumul ei bogat, pătrunzător, făcând-o pe Cilka să-și încrețească nasul.

— Îmi pare rău, nu pot fi sigură, dar dacă o ducem cu ambulanța la spital, medicii de acolo o vor putea diagnostica și trata. O să-i fac o injecție ca să-i ușurez durerea, apoi o transportăm la ambulanță.

Cilka simte cum genunchii i se cufundă în covorul moale de pluș. Ce plăcut ar fi să se întindă aici. Să aibă grijă de ea o mamă, să se neliniștească pentru ea, în patul acesta plin de perne.

— Am trimis pe cineva să-i spună soțului meu. Trebuie să ajungă curând. Poate ar trebui să așteptăm și s-o ducem cu mașina lui.

— Cu cât o ducem mai repede la spital, cu atât e mai bine, dacă nu vă supărați. O să merg în spatele ambulanței, cu ea, și o să am grijă de ea.

— Bine. Am mai avut încredere în dumneata o dată, o să am din nou. Și aș vrea ca medicul să fie tot Elena Gheorghievna.

— Pavel! strigă Cilka.

Ușa se deschide. Pavel și Kirill stau în prag.

— Adu-mi medicamentele.

Kirill dă fuga, pune cutia cu medicamente pe podea și îi deschide capacul.

Cilka găsește repede medicamentul de care are nevoie, umple o seringă și i-l injectează repede Katiei în braț. Îi ține brațul până când substanța își face efectul și Katia se liniștește.

— Aduceți repede targa și luați cutiile cu voi.

Cei doi se întorc cu targa. Cilka și Maria o ridică pe Katia în timp ce targa e pusă pe pat. Încet, o coboară pe ea, înfășurând-o în păturile de pe pat.

— Să mergem, le spune lui Pavel și Kirill. Întorcându-se spre Maria, îi spune: Vreți să veniți cu noi în ambulanță sau poate să vă aducă un soldat cu mașina?

— Vreau să vin cu voi.

— Va trebui să mergeți în față. Eu o să stau în spate, cu Katia.

Soldatul îi întinde Mariei haina. Cilka o înșfacă pe a ei în drum și îi urmează pe Pavel și Kirill la ambulanță.

Cilka urcă prima în spate și îl ajută pe Pavel să treacă targa pe lângă ea. Kirill a pornit motorul, și acum închide ușile din spate. Pavel se urcă în față, soldatul îi ține ușa Mariei și o ajută să se urce lângă Pavel.

Drumul spre spital e tăcut, parfumul Mariei umple camioneta.

Elenei Gheorghievna i s-a trimis vorbă că fata comandantului e pe drum. Îi așteaptă.

După o examinare sumară, îi spune Mariei că trebuie s-o ducă pe Katia imediat în sala de operație. E sigură că are apendicită, dar n-o să știe precis până n-o deschide. Dacă are dreptate, în vreo două săptămâni Katia va fi pe picioarele ei.

— Pot să vin cu dumneavoastră? întreabă Maria.

— Nu, mai bine nu, Maria Danilovna. O las pe Cilka aici, cu dumneavoastră; ea poate să vă spună ce facem.

— Nu, o să fiu bine cât îl aștept pe soțul meu, aș prefera ca ea să fie cu dumneavoastră.

— Atunci hai să mergem, Cilka, spală-te. Infirmierilor care stau alături le spune: Duceți pacienta în sala de operații, vă rog. Ne întâlnim acolo.

În timp ce Elena se îndepărtează, Cilka îi spune repede Mariei:

— O să fie bine. O să fiți împreună cât de repede posibil.

În timp ce iese din încăpere, Cilka aude vocea tunătoare a comandantului. Stă o clipă să se uite cum el o ia în brațe pe soția lui și ea îi spune ce știe, cu glasul încărcat de emoție. Bărbat, femeie, copil – și luxul de a se iubi numai unul pe altul.

*

* *

Elena îi spune Cilkăi că poate să meargă să-i ia pe Maria și pe comandant și să-i conducă la Katia, care este adormită. Apendicele i-a fost scos. Cilka stă în fundul camerei, în timp ce Elena le explică ce a presupus operația și care e perioada de recuperare și se oferă să rămână cu fetița în noaptea aceea.

Maria îi mulțumește, întrebând dacă e posibil să rămână Cilka cu ea și Katia. Nu vrea să plece. Comandantul vrea ca fiica lui să fie dusă acasă, dar e de acord să petreacă o noapte aici, într-o rezervă, izolată de prizonieri. În sala de operație sunt aduse scaune pentru Cilka și Maria. Astăzi nu vor mai fi operații.

CAPITOLUL 24

Katia se trezește de mai multe ori în timpul nopții. Cilka o controlează și îi mai face niște injecții pentru durere, iar Maria o asigură pe fiica ei că va merge acasă curând.

După ce o mai ajută o dată pe Katia să stea confortabil, Cilka se așază din nou, conștientă că Maria se uită la ea.

— Sunteți bine? o întreabă pe soția comandantului care o ține prizonieră.

— Nu știu cum să-ți mulțumesc pentru bunătatea și atenția dumitale. Mă copleșește să te văd cu Katia. Nu știu de ce te afli aici, nu vreau să știu, dar îmi dai voie să vorbesc cu soțul meu, să-l rog să te ajute?

Cilka nu știe încotro să se uite.

— Vorbiți serios?

— Da, îți datorăm atât de mult! Dacă ar fi după mine, n-ai mai petrece nicio noapte aici. Alexei Demianovici ține foarte mult la Katia. Să nu mai spui nimănui, nu vreau să afle fiii noștri, dar cred că are un copil preferat, și acesta e fetița care stă aici întinsă.

Cilka se ridică și se duce la Katia. O privește: blondă și drăguță, în pragul adolescenței. Îi dă la o parte o șuviță rebelă de pe față.

— N-am copii, spune Cilka, simțindu-se în siguranță în camera caldă și liniștită. Dar sunt fiică. Cunosc dragostea unei mame și a unui tată.

— O să ai într-o zi, Cilka, ești tânără.

— Poate.

Ar fi prea mult să-i dezvăluie Mariei, această femeie bine hrănită, îngrijită, că nu crede că asta i se va întâmpla vreodată. Dacă ar fi fost posibil, cu siguranță i s-ar fi întâmplat până acum. Ea nu mai funcționează pe dinăuntru ca alte femei.

— Lasă-mă să te ajut să pleci din locul ăsta și poate o să se întâmple mai curând. Acesta e doar un post temporar pentru soțul meu. S-ar putea să ne întoarcem la Moscova curând. E posibil să fie singura ocazie să mă lași să te ajut.

Cilka se așază din nou, întorcându-și un pic scaunul ca să stea cu fața la Maria, și o privește în ochi.

— Aș putea folosi oferta dumneavoastră de ajutor pentru altcineva?

— De ce ai face asta? o întreabă Maria, vădit nedumerită.

— Pentru că e aici, în lagăr, o mamă care mi-e foarte dragă. Fetița ei, Natia, o să împlinească doi ani peste câteva săptămâni. Îndată ce împlinește doi ani, o să fie luată și Josia n-o s-o mai vadă niciodată. Dacă puteți să faceți ceva ca să împiedicați asta, n-o să știu cum să vă mulțumesc. O să vă fiu foarte, foarte recunoscătoare.

Maria își ferește privirea, covârșită de cele auzite. Se uită la fiica ei și își duce mâna la abdomen. Cu siguranță știe ce se petrece, se gândește Cilka. Poate că nu și-a îngăduit niciodată să se întrebe cum e pentru prizoniere, cât suferă ele.

Maria aprobă din cap. Se întinde și o ia de mână pe Cilka.

— Dă-mi numele său întreg. Natia și mama ei n-o să fie despărțite, dacă am un cuvânt de spus.

— Jozefína Kotecka, spune Cilka.

Ușa camerei se deschide și intră Alexei Demianovici, înconjurat de gărzi. Se uită la cele două femei. Cilka sare în picioare.

— Îți mulțumesc că ai avut grijă de soția și de fiica mea.

Katia e trezită de tropăitul cizmelor pe podea. Văzându-l pe tatăl ei, îl cheamă:

— Tăticule!

Făcându-i cu ochiul soției lui, Alexei se așază pe patul Katiei, mângâind-o.

Apare Elena și o consultă pe Katia.

Toată lumea din încăpere zâmbește. Cilka se trezește în mijlocul unei atmosfere fericite de familie și nu știe cum să reacționeze. În timp ce Katia e ajutată să se așeze într-un scaun cu rotile ca să fie dusă la mașina tatălui său, Maria o îmbrățișează lung pe Cilka, șoptindu-i că o să aibă grijă de Natia și de mama ei.

După ce toți ies din cameră, Cilka închide ușa în urma lor și se așază pe patul Katiei.

— Dragoste de mamă, șoptește ea.

CAPITOLUL 25

Când Cilka sosește la muncă, Elena Gheorghievna îi iese în întâmpinare.

— Vino cu mine.

Cilka o urmează.

— Nu-ți scoate haina.

— Unde mergem?

— Vino cu mine și gata.

Elena merge repede de la spital la clădirea administrației, o construcție de piatră cu două etaje, aflată lângă alte două similare. Se îndreaptă spre spatele clădirii, unde e o intrare mai ferită. Un soldat de afară le deschide ușa fără să le întrebe nimic. Pășesc într-o mică recepție. Cilka cercetează iute locul, căutând semne de pericol sau persoane care i-ar putea face rău. Face un pas înainte ca să fie mai aproape de Elena, dorindu-și ocrotirea acestei femei în care a ajuns să aibă încredere. Și apoi, iată-l. Alexandr se ridică de la un birou. Nu l-a mai văzut de aproape de foarte multă vreme. E slab, ca toți deținuții, dar legat, bine făcut. Are părul îngrijit, pielea curată; ochii lui căprui au o expresie caldă, deschisă.

— Așteaptă un pic aici, îi spune Elena Cilkăi, după care îi face un semn din cap lui Alexandr și pornește pe un coridor din spatele lui, intrând pe o ușă.

— O să fie bine, Cilka, îi spune încet Alexandr, observându-i în mod vădit tulburarea și arătându-i că-și amintește de ea. Zâmbește, făcând mici riduri în colțul ochilor. Cilkăi îi bate inima să-i sară din piept.

Josia l-a pomenit de câteva ori și e întotdeauna recunoscătoare să afle că el e bine. I-a mai spus că el scrie poezii într-un colț pe bucățele de hârtie, apoi le rupe.

Cilka se duce la birou. Reușește să vorbească.

— Așa sper, Alexandr, spune ea.

Își pleacă ochii și zărește într-adevăr câteva rânduri așternute pe hârtie cu un scris expresiv. Se uită iar în sus și nu-și poate împiedica privirea să se îndrepte spre buzele lui.

— Eu…

Cilka aude o ușă închizându-se și își ridică ochii. Josia! Prietena ei aleargă spre ea, evident speriată.

— Cilka, ce se întâmplă?

Elena vine în urma Josiei.

— Nu știu, spune Cilka, cu inima continuând să-i spargă pieptul. Elena Gheorghievna, ce se întâmplă?

— Nu știu. Așteaptă un pic. Mi s-a spus să te aduc aici.

Intră Maria Danilovna, cu Natia în brațe.

Josia scoate un țipăt și aleargă la fiica ei, oprindu-se înainte de a o smulge din brațele străinei bine îmbrăcate. Maria i-o întinde pe Natia, care e în mod clar calmă și fericită.

— E o fetiță frumoasă, Jozefína, spune Maria. Veniți.

Le face semn s-o urmeze pe coridor. Cilka se uită la Alexandr, care dă din cap spre ea, apoi se așază la birou. Intră într-o cămăruță cenușie și mohorâtă, și Maria închide ușa.

Se întoarce spre Cilka.

— Mi-am ținut promisiunea.

— Ce se petrece? întreabă Josia, strângând-o îngrozită pe Natia în brațe.

Cilka mângâie fața Natiei, apoi a Josiei.

— Josia, dumneaei e Maria Danilovna, soția comandantului Alexei Demianovici. N-ai de ce să te temi. Te ajută.

— Cum mă ajută?

— Jozefína, m-am oferit s-o ajut pe Cilka Klein după ce a salvat viața fiicei mele nu o dată, ci de două ori.

— De fapt, nu eu.

— Eu spun povestea aici, Cilka! zice Maria. A salvat viața fiicei mele de două ori. Am întrebat-o ce pot să fac ca s-o ajut, ca mulțumire pentru grija ei. N-a cerut nimic pentru ea; mi-a spus despre dumneata și m-a întrebat dacă pot să vă ajut, pe dumneata și pe fiica dumitale.

— Nu înțeleg, v-ați oferit s-o ajutați, și în loc de asta mă ajutați pe mine?

— Da, afară așteaptă o mașină. O să vă duc pe dumneata și pe Natia la gară, și de acolo pleci la Moscova. O prietenă de-ale mele, Stepanida Fabianovna, o să te aștepte acolo și o să te ducă la ea acasă. Sper că o să accepți să locuiești la ea și să câștigi o mică alocație făcând unele treburi și ajutând-o în gospodărie.

Josia, cu Natia în brațe, se prăbușește plângând pe podea, copleșită. Cilka se apleacă lângă ea, îmbrățișându-le pe amândouă. Elena și Maria le privesc, ștergându-și lacrimile. Natia se eliberează și întinde mânuțele s-o ia de gât pe Cilka. Ea o ia în brațe, strângând-o la piept. O sărută iar și iar pe față, până când fetița o împinge la o parte, făcându-le pe ea și pe Josia să râdă printre lacrimi. Încet, se ridică împreună.

— Mama, scâncește Natia, întinzând brațele spre mama ei.

Josia o ia.

Maria surâde cald, ștergându-și ochii.

— Vă las să vă luați rămas-bun cum se cuvine. Transmite salutările mele Stepanidei Fabianovna. Spune-i că o să-i scriu curând.

Când Maria Danilovna deschide ușa, Cilka aleargă după ea și o îmbrățișează, surprinzându-se și pe ea însăși. Își vine în fire și se retrage.

— Cum aș putea să vă mulțumesc vreodată?

— Deja ai făcut-o. Ai grijă, Cilka. O să caut să văd ce faci din când în când.

Le mai salută o dată din cap, apoi pleacă.

Ușa se deschide din nou. E un soldat.

— Mașina așteaptă, dar trenul nu. Ține în mână o valijoară. Soția tovarășului comandant mi-a spus să-ți dau asta; sunt niște haine pentru micuță. O pun în mașină.

Se întorc la recepție. Josia dă fuga la Alexandr.

— La revedere, Alexandr, spune ea.

— Succes, Josia, zice el, trecându-și mâinile peste ale ei, peste copilă.

În timp ce Josia se întoarce la grup, ochii lui Alexandr se intersectează cu ai Cilkăi. Ea se întoarce, le cuprinde cu brațul pe Josia și Natia și iese afară împreună cu ele.

Când ajung la ușa mașinii, Josia se uită de la Elena la Cilka.

— Nu vreau să plec. Nu vreau să vă părăsesc.

Cilka râde. Cuvintele Josiei sunt cele mai frumoase și mai absurde pe care le-a auzit după multă vreme. Își păstrează zâmbetul, străduindu-se să- și oprească lacrimile.

— Urcă-te în mașină. Du-te. Găsește-i pe frații tăi. Trăiește o viață frumoasă – pentru mine, pentru noi toate – și ai grijă ca și fetița asta să trăiască la fel. O să mă gândesc mereu la voi și o să am numai gânduri frumoase!

O ultimă îmbrățișare, cu Natia strânsă între ele.

Portiera mașinii se trântește. Elena și Cilka o urmăresc dispărând în zare; niciuna din ele nu vrea să se miște.

— Dintre toate lucrurile pe care le-am văzut de când sunt aici, asta o să- mi amintesc, de asta o să mă agăț când întunericul acestui loc o să amenințe să mă înghită. Nu știu cum au reușit comandantul și soția lui. Probabil că cineva sus-pus le datora o favoare. Acum, înapoi la treabă, mai sunt și alte suflete de salvat, șoptește Elena.

Soarele străpunge pentru o clipă norii denși. Cilka simte că se rupe în bucăți. *Leich l'shalom*, îi șoptește ea încet Josiei. *Mergi spre pace*.

*

* *

În seara aceea, Cilka le povestește celorlalte despre plecarea Josiei și a Natiei, diminuându-și rolul în eliberarea lor. Se varsă lacrimi. Se retrăiesc amintiri. Fericire și tristețe în egală măsură.

Conversația ajunge, cum se întâmplă deseori în ultima vreme, la viața lor dinainte de Vorkuta.

Motivele pentru care se află acolo sunt tot atât de diferite ca și personalitățile lor. Pe lângă faptul că făcuse parte din Armata Teritorială Poloneză, Elena a și fost acuzată că ar fi fost spioană. Apoi le vorbește în engleză, ceea ce le umple pe toate de admirație.

— Eu știam, bineînțeles, se laudă Hannah.

Vreme de cinci ani au trăit alături de cineva care vorbește engleza. Câteva o întreabă dacă poate să le învețe și pe ele, măcar puțin. Un act secret de rezistență.

Alte fete din Polonia au fost și ele acuzate că au ajutat inamicul în diferite feluri. Niciuna dintre ele nu pomenește de prostituție. Olga le spune din nou povestea despre cum s-a trezit că a încălcat legea pentru că făcuse niște haine pentru soția unui general bogat. Când soțul ei a intrat în conflict cu Stalin și a fost împușcat, ea a fost arestată și deportată.

Margarethe începe să plângă.

— Eu mor câte un pic cu fiecare zi pentru că nu știu ce s-a întâmplat cu soțul meu.

— A fost ridicat odată cu tine, nu-i așa? întreabă Olga, încercând să rezolve enigma cu voce tare.

— Am fost ridicați împreună, dar trimiși în închisori diferite. Nu l-am mai văzut niciodată. Nu știu dacă e în viață, dar inima îmi spune că e mort.

— Ce a făcut? întreabă Anastasia, care încă nu a auzit povestea.

— S-a îndrăgostit de mine.

— Asta-i tot? Nu, trebuie să mai fie ceva!

— El e din Praga, e ceh. Îl numesc soțul meu, dar tocmai asta e problema. Am îndrăznit să

încercăm să ne căsătorim. Eu sunt din Moscova și nu avem voie să ne căsătorim cu cetățeni străini.

Pe tot parcursul discuției, inima Cilkăi a bătut nebunește. E aici de cinci ani și femeile știu că e evreică și slovacă, dar nu știu nimic despre arestarea ei. Josia a adunat crâmpeie de informație punându-i întrebări, deși ea n-a spus niciodată mai mult decât strictul necesar. I-a povestit despre prietenii ei, ca Gita și Lale, s-a întrebat cu voce tare, de față cu Josia, pe unde or fi, dacă or fi în siguranță. I-a povestit Josiei despre moartea mamei și surorii ei, dar n-a intrat în amănunte. Îi e rușine că nu i-a spus totul. Dar, dacă Josia i-ar fi întors spatele, asta ar fi zdrobit-o din nou.

În baracă se așterne liniștea.

— E timpul să-mi urmați din nou sfatul, le spune Olga. O amintire fericită. Forțați-vă să v-o aduceți în minte și în inimă.

Bardejov, Cehoslovacia, 1939

— Cilka, Magda, veniți repede! le strigă mama lor.

Magda lasă cartea pe care o citește și dă fuga în bucătărie.

— Hai, Cilka, spune ea.

— Imediat, stai să termin capitolul ăsta, mormăie Cilka.

— E ceva minunat, Cilka, vino, spune mama ei.

— Of, bine, vin.

Ținând cartea deschisă la pagina la care a rămas, intră tropăind în bucătărie. Mama ei stă la masă și citește o scrisoare. Flutură scrisoarea spre cele două fete.

— Ce spune? ciripește Magda.

Cilka stă în prag, prefăcându-se că citește, dar așteptând să audă veștile.

— Lasă cartea, Cilka, spune ferm mama ei. Vino și stai cu noi.

Pune cartea desfăcută cu fața în jos pe masă și se așază lângă Magda, cu fața la mama lor.

— Ce-i? întreabă ea.

— Mătușa Helena se mărită.

— O, e o veste minunată, mama! zice Magda. Le iubesc pe toate surorile tale, dar mai ales pe mătușa Helena, mă bucur foarte mult pentru ea.

— Ce-are asta de-a face cu noi? întreabă nonșalant Cilka.

— Ei bine, fetele mele frumoase, vrea să-i fiți domnișoare de onoare, să luați parte la nuntă, nu e încântător?

— Adică o să purtăm rochii frumoase și o să avem flori în păr? întreabă Magda entuziasmată.

— Da, o să aveți amândouă cele mai frumoase rochii și sunt sigură că mătușii Helena i-ar plăcea foarte mult să vă puneți flori în păr. Ce zici, Cilka? Vrei să fii domnișoară de onoare, să se uite toată lumea la tine și să-ți spună ce drăguță ești?

Cilka se uită de la mama la sora ei, încercând să nu arate cât de entuziasmată e. Nu reușește. Sărind în picioare și răsturnându-și scaunul, dansează prin bucătărie, încercând să-și evazeze rochia dreaptă.

— O să fiu o prințesă cu flori în păr. Poate să fie roșie rochia mea? Aș vrea foarte tare o rochie roșie.

— Asta o să hotărască mătușa Helena, dar poți s-o întrebi. S-ar putea să spună da, dar va trebui să purtați amândouă aceeași culoare.

— Mă duc să-i spun lui papa!

Cilka iese în fugă din bucătărie, în căutarea tatălui ei.

— Papa, papa, mătușa Helena se mărită! E îndrăgostită! Într-o zi, își zice ea, o să fie rândul meu.

CAPITOLUL 26

Iarna lui 1950-1951 este neobișnuit de aspră. Spitalul e copleșit de cazuri grave de degerături și alte boli cauzate de vremea rece. Amputările membrelor devin comune, supraviețuitorii fiind trimiși imediat în locuri necunoscute, ca să elibereze paturile. Mulți sunt loviți de pneumonie; plămânii slăbiți de inhalarea constantă a prafului de cărbune nu fac față infecțiilor care se răspândesc în lagăr. Cazurile de pelagră abia dacă ajung până la ușa spitalului – muribunzii cu pielea cojită sunt depuși pe pături, pe podea, lângă intrare, gata să fie duși afară, la camion, când își dau sufletul.

Numărul accidentelor crește alarmant pentru că degetele înghețate nu mai pot apuca uneltele cum trebuie; numărul oaselor zdrobite crește pentru că deținuții slăbiți reacționează prea încet la pericolele echipamentului greu și al stâncilor care se prăbușesc.

Orice suspiciune de autovătămare este verificată când medicii îi chestionează pe pacienții răniți. Aceștia imploră să fie ținuți în spital sau măcar să fie scutiți de munca în aer liber. Unele dintre aceste răni făcute intenționat sunt mutilări oribile – printre cele mai rele pe care le-a văzut Cilka.

Ambulanțele abia pridideșc să-i transporte pe cei bolnavi sau răniți, mulți sosind aruncați unii peste alții în spatele camionetelor sau cărați în spinare de alți deținuți.

Vremea mohorâtă și plecarea Josiei, împreună cu lipsa de speranță, o cufundă pe Cilka din nou în întuneric. Refuză pauzele dintre drumurile cu ambulanța – ia pacienții, îi lasă la spital, apoi iese iar imediat, ocupându- se neobosită de bolnavi, de răniți și de muribunzi. Devine o străină în salon.

Supraveghetorii de la mină îi laudă curajul, pentru că nu refuză niciodată să intre în situații periculoase. Spun că dimensiunile și competența ei o fac cel mai bun candidat pentru a intra în mină să-i caute pe răniți. Din nou, cuvântul „curaj“ – Cilka crede totuși că nu-l merită încă.

— Iese ambulanța.

— Vin.

Kirill, Pavel și Cilka gonesc spre mină.

— Nu te interesezi cu ce ne confruntăm azi, Cilka? o întreabă Kirill.

— Contează?

— Ai o zi proastă? o stârnește Kirill.

— Las-o în pace, Kirill! sare Pavel în apărarea Cilkăi.

— Bine. E o explozie, așa că o să fie arsuri și oase rupte, spune Kirill.

Nici Pavel, nici Cilka nu-i răspund.

Kirill ridică din umeri.

— Dacă așa vreți…

*

* *

Când se apropie de mină, haosul este evident. E mulțimea obișnuită de prizonieri care cască gura, mutându-se de pe un picior pe altul ca să se încălzească.

Cilka coboară din ambulanță înainte de a se opri motorul.

— Cilka, aici!

Se duce spre un grup de gardieni. Apare un supraveghetor.

— Cilka, bine că ai venit! Avem o situație urâtă. Duceam explozibili în puțul central ca să putem avansa, și ceva s-a aprins pe neașteptate. Avem cel puțin șase prizonieri înăuntru, și tot atâția gardieni. E înăuntru și expertul în explozibili. Urma să pună dinamita. El e cel mai important aici. La dracu’, o să avem probleme dacă a pățit ceva!

Cilka pornește spre intrarea în mină.

— Pavel, strigă ea, adu cutia! Haide, grăbește-te!

Supraveghetorul aleargă după ea.

— Cilka, nu poți să intri încă. N-au declarat că e în afară de pericol.

A mai auzit asta.

— Și cine o să declare că e, de aici?

Neprimind răspuns, se întoarce spre Pavel.

— Nu pot să te oblig să vii cu mine, dar aș vrea.

— Cilka, ai auzit ce-a spus omul ăsta. Se pot prăbuși pereții!

— Sunt oameni înăuntru. Trebuie să încercăm.

— Și să murim și noi? Nu cred.

— Bine, intru singură. Dă-mi cutia.

Pavel îi întinde cutia, șovăie, apoi o trage înapoi spre el.

— O să regret asta, așa-i?

— Probabil, spune ea, zâmbind vag.

— Cu siguranță, zice supraveghetorul. Uitați, eu nu pot să vă opresc, dar pot să vă sfătuiesc să n-o faceți.

— Hai, Pavel, hai să mergem!

— Stați, luați lampa mare, le spune supraveghetorul.

Când Cilka și Pavel coboară cu liftul, lampa abia dacă reușește să străpungă praful care se ridică în vârtejuri în jurul lor. Pășesc în întuneric, înaintând doar câțiva centimetri la fiecare câteva minute bune, apoi încep să cheme.

— Mă aude cineva? strigă Cilka. Țipați dacă mă auziți, ca să vă găsim. E cineva aici?

Nimic. Pătrund mai adânc, apropiindu-se de locul exploziei, unde pământul de sub picioarele lor devine o cursă cu obstacole, fiind plin de bolovani și bucăți de stâncă desprinse. Drumul se îngustează.

Pavel se împiedică, alunecând pe o piatră colțuroasă, și țipă, deopotrivă de spaima căzăturii și de durere.

— Ai pățit ceva?

Șuvoiul de înjurături care iese din gura lui are ecou în pereții minei. Când acesta se stinge, aud un strigăt.

— Aici, suntem aici!

— Continuați să vorbiți, venim! răspunde Pavel, în timp ce el și Cilka grăbesc pasul în direcția de unde vine vocea.

Lămpile lor luminează mai mulți oameni care dau din mâini și îi cheamă. Când ajung, Pavel întreabă cine e șeful. Un gardian care stă lângă un om inconștient se prezintă.

— Spuneți-mi pe cine avem aici și ce știți de ceilalți, îi cere Cilka.

Sunt șase – trei gardieni, doi deținuți și expertul în explozibili, cel care și-a pierdut cunoștința. Căștile le-au zburat din cap la explozie, luminile s-au stins în același timp și nu văd, ca să poată spune cât de grav răniți sunt. Cilka întreabă dacă vreunul dintre ei poate să se ridice în picioare și să meargă singur. Doi cred că pot, deși sunt grav răniți. Unul spune că are mâna ruptă, căci osul i-a străpuns cămașa și haina.

Folosind lampa, Cilka și Pavel fac o examinare rapidă a oamenilor. Respirația expertului în explozibili e horcăită și are o rană la cap. Ea îi cere lui Pavel să-l verifice pe un alt bărbat, care pare tot inconștient. Îi ia doar o clipă să raporteze că e mort. Era unul dintre gardieni.

Cilka se concentrează pe expertul în explozibili. Pe lângă rana de la cap, pare să fi fost lovit în piept de ceva; o adâncitură îi spune că are mai multe coaste rupte. Cilka îi roagă pe cei care pot să o ajute să-l întindă mai bine. Îi pune o perfuzie la braț și îi bandajează sumar capul.

— Și ceilalți? îl întreabă pe gardian. Ni s-a spus că sunteți vreo doisprezece!

Gardianul îi spune să lumineze mai în față. Când o face, vede că drumul e în cea mai mare parte blocat de pietre căzute la explozie.

— Probabil sunt de partea cealaltă, îi explică el.

— Ați încercat să strigați, să vedeți dacă răspunde cineva?

— Ar fi o pierdere de timp. Erau la vreo sută de metri în fața noastră, înaintau cu dinamita când a explodat. Trebuie să fi fost luați în plin de prima explozie, și apoi au mai fost două. N-au avut nicio șansă.

— Bine, vă las să raportați asta când ieșim. Deocamdată, să vedem cine poate să-i ajute pe ceilalți să iasă de aici. Am nevoie de cel puțin unul care să-l ajute pe Pavel să-l ducă pe expertul nostru.

— Pot să-l ajut eu, spune gardianul.

— Pot și eu să ajut, zice răgușit unul dintre deținuți, tușind.

— Mulțumesc. Se întoarce spre celălalt deținut: Poți să stai cu ochii pe el? zice ea, arătând spre rănit. Are mâna ruptă foarte rău.

— Am eu grijă, îi răspunde deținutul.

Cilka ridică lampa spre ieșire și bărbații, șchiopătând, târșâindu-și picioarele, merg după lumină. Pavel, în spatele ei, își trage mâinile de sub umerii celui inconștient, prinzându-l ferm de piept. Cilka ia cutia cu medicamente, pune punga cu lichid intravenos deasupra și îi urmează pe oameni pe coridorul lung, claustrofobic, până la ușa deschisă a liftului.

Se uită în urmă. Printre vârtejurile de funingine din raza lămpii, vede că Pavel se chinuie sub greutatea omului. Aude un huruit. *Nu*. Bucăți de piatră dislocate se desprind, împrăștiind nori de praf. Pavel țipă.

Cilka aude strigăte, și mânerul liftului pocnind, ușa trântindu-se. Tușește, tușește, îi țiuie urechile. Se prăbușește, lovindu-se cu capul de barele reci ale liftului, cu corpul vibrându-i în timp ce-și începe urcarea lentă.

*

* *

— Cilka, Cilka, strânge-mă de mână!

Vocea liniștitoare a Elenei plutește în semiconștiența Cilkăi.

Mână, simte mână, strânge, își spune. Micul efort de a se supune acestei comenzi îi trimite valuri de durere în tot corpul și își pierde din nou cunoștința.

*

* *

O trezește un strigăt. Fără să deschidă ochii, ascultă zgomotele familiare ale doctorilor și asistentelor care-și fac treaba, ale pacienților care strigă să fie alinați sau de durere. Îi vine și ei să strige, din ambele motive.

— Ești cu noi, Cilka? o aude șoptind pe Raisa.

Simte răsuflarea Raisei pe obraz; probabil stă aplecată deasupra sa.

— E timpul să te trezești. Hai, deschide ochii!

Încet, Cilka deschide ochii. Totul e învăluit într-o ceață deasă.

— Nu văd, șoptește ea.

— S-ar putea să ai vederea încețoșată, așa că nu intra în panică. O să fii bine. Îmi vezi mâna?

Ceva licărește în fața ei, o mișcare. Ar putea fi o mână. Cilka clipește de mai multe ori, și de fiecare dată vederea i se limpezește un pic, până când poate identifica niște degete; da, e o mână.

— O văd, îți văd mâna, murmură ea slab.

— Bravo. Acum ascultă, eu îți spun ce ai, și apoi îmi spui și tu cum te simți. Bine?

— Da.

— Ai avut o lovitură urâtă la ceafă, a fost nevoie de douăzeci de copci. Nu-mi vine să cred că ai reușit să ieși de acolo în timp ce se prăbușea întregul tunel. Din ce ești făcută?

— Dintr-un material mai tare decât credeai.

— Mă tem că a trebuit să-ți tăiem părul, dar o să-ți crească la loc. Acum, probabil, te doare capul și nu vrem să vorbești sau să crezi că trebuie să faci ceva.

Cilka deschide gura să vorbească. *Pavel*. Își amintește ultimele momente în mină. Îi îngână numele, tulburată.

— Stai liniștită, Cilka, spune Raisa.

— Pavel.

— Îmi pare rău, Cilka. N-a scăpat.

Și e vina mea, își zice ea. Eu l-am făcut să intre.

Închide ochii.

Sunt blestemată. Toți cei din jurul meu mor sau sunt luați. Nu e sigur să fii în preajma mea.

— Cilka, ai julituri și vânătăi pe spate, unde au căzut pietrele, probabil te-ai aplecat când s-a întâmplat. Nu e nimic grav și se vindecă frumos.

Încearcă să respire. Ce are ea nu contează.

— Ce fac ceilalți oameni?

— Of, Cilka. Numai tu ai întreba mai întâi despre alții. Datorită ție, toți muncitorii care au ieșit înaintea ta sunt în general bine.

Cilka e ușurată să afle că nu sunt toți morți. În afară de Pavel. Ar fi trebuit să fie mai atentă.

— Acum, zice Raisa, uite cum o să fii tratată, și vreau să-mi promiți că o să faci cum îți spunem. Nu vreau să intervii, chiar dacă ai impresia că știi mai multe decât noi toți la un loc.

Cilka nu spune nimic.

— Promite-mi, am spus.

— Promit, murmură ea.

— Ce promiți?

— Să fac ce mi se spune, să nu intervin și să nu cred că pot să mă vindec singură.

— Te-am auzit, spune Elena Gheorghievna, sosită pe neobservate. Ce mai face pacienta noastră?

— Sunt…

— Eu vorbesc, tu tocmai ai fost de acord să taci, spune Raisa.

— N-am zis că tac.

— Tocmai mi s-a răspuns la întrebare. Cilka, spune-mi, cum te simți? Unde te doare?

— Nu mă doare.

Elena pufnește.

— Vreau să stai întinsă încă douăzeci și patru de ore. Încearcă să nu te miști prea mult, lasă-ți corpul să se vindece, mai ales capul, cred că ai avut o contuzie zdravănă și numai odihna o s-o vindece.

— Mulțumesc, reușește să articuleze Cilka.

— Odihnește-te. Am trimis vorbă la baraca ta că ai fost rănită, dar că o să te faci bine; știu cât de apropiată ești de femeile de acolo și m-am gândit că ar putea fi îngrijorate.

Hannah sigur este, se gândește ea. Dar ultima cutie pe care i-a dus-o o s-o țină o vreme.

Gândurile Cilkăi se întorc la Pavel și o lacrimă țâșnește și i se scurge pe obraz.

*

* *

A doua zi, Cilka deschide ochii și descoperă un bărbat străin aplecat deasupra ei. Înainte ca ea să apuce să spună ceva, el îi ia o mână și i-o sărută.

— Îți mulțumesc că mi-ai salvat viața, ești un înger. Te-am privit dormind, sperând că o să te trezești ca să-ți pot mulțumi.

Îl recunoaște pe expertul în explozibili de la mină.

Liuba apare lângă el.

— Hai, du-te în patul dumitale. Ți-am spus, nu poți să tot vii aici. Cilka are nevoie de odihnă.

— Dar...

— Liuba, e în ordine, lasă-l să stea puțin, spune răgușit Cilka.

— Îți mulțumesc încă o dată.

— Cum te simți? Nu arătai prea bine ultima dată când te-am văzut, spune Cilka.

— Așa mi s-a spus. Dar sunt mult mai bine, mă întorc în baraca mea mâine, așa că trebuie să fiu.

Cilka reușește să schițeze un zâmbet.

— Mi-a făcut plăcere să te văd. Ai grijă de dumneata.

După ce bărbatul se întoarce în patul lui, Liuba reapare în fața Cilkăi.

— Am auzit că acțiunile și indicațiile tale rapide i-au salvat pe el și pe ceilalți muncitori. Nu mai încetează să vorbească despre asta.

— Da, Liuba, dar l-am târât în asta și pe Pavel, și acum e mort.

— Aveai nevoie de ajutor și a fost alegerea lui.

— A intrat pentru că ținea la mine. Acum îmi dau seama.

— Ei bine, atunci s-ar bucura să știe că ai scăpat cu bine.

— Pot s-o văd?

Kirill apare în spatele Liubei, care se dă deoparte.

— Cum te simți? întreabă el, cu reală îngrijorare.

— Îmi pare atât de rău, Kirill. Îmi pare atât de rău, spune Cilka, gata să izbucnească în plâns.

— N-a fost vina ta ce s-a întâmplat cu Pavel.

— Dar m-a ajutat numai pentru că l-am rugat.

— Te-ar fi ajutat și dacă nu l-ai fi rugat. Presupun că acum va trebui să mă rogi pe mine.

— Nu cred că vreau să mai fac asta, să ies cu tine, fără Pavel.

— Nu spune asta. Bineînțeles că o să te întorci, trebuie numai să te faci bine.

Cilka oftează.

— Nu cred că pot să fiu cea care riscă viețile altora.

— Cilka Klein, de cele mai multe ori tu nu le spui celorlalți ce să facă, își riscă viața tocmai pentru că *nu le ceri*. De-aia vor să te ajute. Nu înțelegi asta?

Cilka se uită la Kirill, văzându-l într-o lumină diferită. Bravada pe care o afișase, disprețul pe care i-l arătase chiar au dispărut.

Îi atinge ușor mâna cu mâna lui mare și păroasă.

— Fă-te bine, o să vin să te mai văd peste câteva zile. Și, Cilka, să știi că Pavel nu era singurul care

ținea la tine.

Înainte să-i poată răspunde, Kirill se îndepărtează.

*

* *

Cilka nu se ține de cuvânt. În următoarele zece zile, în timp ce se întremează, e dojenită, se țipă la ea, e amenințată că o să fie legată de pat. Este activă mai cu seamă noaptea, când e mai puțin personal. De câteva ori încearcă să resusciteze pacienți pe care-i aude că nu pot respira. Cât de des poate, îi vizitează pe alți pacienți și îi alină.

Rănile ei se vindecă, durerile de cap se răresc și i se scot copcile. Își ascunde durerea continuă de spate, nevrând să-și prelungească șederea în salon, și îi cere Elenei s-o externeze, ca să se poată întoarce în baracă. Nu vrea să ocupe unul dintre aceste paturi prețioase.

— O să poți să pleci curând, îi spune Elena.

*

* *

Câteva zile mai târziu, când Cilka și echipa medicală ies din operație – prima de când Cilka e din nou pe picioarele sale –, mult după ce lagărul a fost închis pentru noapte, sunt întâmpinați de câțiva ofițeri superiori ai lagărului. Aceștia întreabă de expertul în explozibili și sunt ușurați să afle că se simte bine și că va reveni la îndatoririle lui după încă câteva zile de îngrijiri medicale. Cilka vrea să treacă neobservată, ascunzându-se în spatele grupului. Când încearcă să iasă din cameră, unul dintre bărbați o strigă.

— Asistentă, te rog să rămâi unde te afli.

Cilka îngheață. Nu știe ce a greșit, dar niciodată nu poate fi nimic bun când ți se adresează direct un comandant de lagăr. După ce doctorița își încheie raportul, comandantul se duce la Cilka. Înalt, suplu, cu cascheta pe o parte, seamănă cu cineva pe care l-a cunoscut cândva, cineva care a folosit-o. Începe să tremure, în timp ce amintirile pe care

se străduiește atât de tare să le îngroape dau năvală.

— Tu ești asistenta care s-a dus în mină și i-a salvat pe răniți?

Cilka nu poate să răspundă. El repetă întrebarea.

— Da, îngână ea. Eu am intrat, dar doctorii sunt cei care i-au salvat pe pacienți.

— Eu am auzit altceva. Curajul tău a salvat mulți oameni și vreau să știi că-ți suntem recunoscători.

— Vă mulțumesc, îmi făceam doar datoria.

— Cum te cheamă?

— Cilka Klein, domnule.

— Ești asistentă calificată aici?

Înainte ca ea să apuce să răspundă, intervine Elena.

— Cilka a fost pregătită aici de mai mulți medici și alte asistente cu experiență, calitățile ei sunt excepționale și suntem foarte recunoscători că o avem.

Comandantul ascultă explicația.

— Cu toate acestea, ești prizonieră.

— Da, murmură Cilka, cu capul plecat.

— Stai în pavilionul asistentelor?

— Stau în Baraca 29.

Comandantul se întoarce spre doctoriță.

— Poate să se mute în pavilionul asistentelor.

Cu acestea, el pleacă, însoțit de suita sa.

Cilka alunecă în jos pe peretele care a sprijinit-o, tremurând.

Elena o ajută să se ridice.

— Trebuie să fii epuizată. Ai trecut prin multe. Hai să-ți găsim un pat aici să mai dormi o noapte. Nu vreau să te întorci în baraca ta în seara asta, iar mâine o să vorbim despre mutare.

Cilka se lasă condusă la culcare.

CAPITOLUL 27

Cilka se trezește în salon și vede pe fereastră cerul albastru, senin. Răsăritul se insinuează încet, iar lumina o face să se gândească și mai intens la femeile din baraca ei.

Când intră Elena Gheorghievna, Cilka îi spune:

— Vă sunt foarte recunoscătoare pentru oferta de a dormi în pavilionul asistentelor, dar mi-am dat seama că aș prefera să rămân unde sunt.

Elena se uită la ea, uluită.

— Dacă nu vă deranjează, aș vrea să stau cu prietenele mele.

— Unde nu ești în siguranță...

Cilka știe că Elena e la curent cu ceea ce se întâmplă noaptea în lagăr – i-a văzut vânătăile. Înțelege de ce i se pare de neconceput.

— Unde sunt prietenele mele, repetă ea.

Olga, Elena, Margarethe, Anastasia. Și, se gândește ea cu teamă, dacă Hannah le-a spus, va trebui să înfrunt asta. S-o înfrunt și pe ea.

— Nu mă aștept să înțelegeți.

Elena trage adânc aer în piept.

— E decizia ta și o s-o respect. Dacă te răzgândești...

— O să fiți prima care află.

Trebuie să se întoarcă pentru că femeile cu care împarte baraca au devenit familia ei. Da, nu sunt întotdeauna de acord. Au fost multe certuri, uneori chiar și încăierări, dar asta îndură familiile mari, complexe. Își amintește sfezile și îmbrâncelile care aveau loc între ea și sora ei când erau mici. Dar cooperarea, faptul că împărțeau bune și rele contrabalansau conflictele. Unele femei au venit și au plecat, dar nucleul barăcii a rămas, cu morocănoasa de Antonina Karpovna ca parte integrantă.

Când Cilka intră în baracă, femeile o privesc trist. Știu, își zice ea. Ar putea să iasă imediat, dar se silește să rămână, să le înfrunte.

— Of, Cilka, îi spune Margarethe, Olga nu mai e.

— Cum adică nu mai e? întreabă Cilka, trăgând adânc aer în piept.

— Au luat-o azi-dimineață, când plecam la muncă. Și-a încheiat condamnarea.

— Dar n-am apucat să-mi iau rămas-bun, spune Cilka.

Nu știe dacă mai are loc în sufletul ei încă o pierdere.

— Ne-a spus să-ți transmitem din partea ei să rămâi cu bine. Bucură-te pentru ea, Cilka. O să poată să se întoarcă la copiii ei.

Anastasia intră în baracă și se apropie de ele.

— Cilka! Ți-au spus?

— Da, răspunde Cilka. O să-mi fie dor de ea.

Anastasia o îmbrățișează.

— Nouă ne-a fost dor de tine.

*
* *

Baraca e neobișnuit de tăcută în seara aceea. Patul gol al Olgăi amintește întruna că ea a plecat, iar ele au rămas.

După stingere vin câțiva bărbați, inclusiv Boris. E supus. Cilka stă întinsă lângă el, în tăcere.

— Tu nu vrei niciodată să vorbim despre noi? o întreabă el într-un târziu.

— Nu știu ce vrei să spui, care „noi“?

— Tu și cu mine, ce însemnăm unul pentru altul. Nu-mi spui niciodată ce simți.

— Ce-ți pasă? Nu vrei decât trupul meu.

Boris se sprijină într-un cot, încercând să vadă chipul Cilkăi în întuneric, să-i citească expresia, s-o privească în ochi.

— Ce-ai zice dacă ți-aș spune că sunt îndrăgostit de tine?

Câteva clipe lungi, Cilka nu răspunde. El așteaptă.

— Ești foarte drăguț că spui asta.

— Chiar m-am gândit la asta cât ai fost în spital. Tu ce simți pentru mine?

Nimic, se gândește ea. Pur și simplu te-am tolerat. Și, nu pentru prima dată, îi vine în minte chipul blând, atrăgător, al lui Alexandr. Dar n-ar trebui să se tortureze astfel.

— Boris, ești un om foarte drăguț; nu e nimeni în lagărul ăsta pe care să-l vreau mai mult lângă mine, spune ea, distingându-i în penumbră nasul roșu, buzele umede.

Își întoarce privirile spre tavan.

— Dar mă iubești?

— Eu nu știu ce e dragostea. Să-mi permit să mă îndrăgostesc de cineva ar însemna să cred că există viitor. Și nu există.

Dar știe că e posibil să fie atrasă de cineva în felul acela despre care i-a auzit pe unii vorbind. Și e crud să fii atât de atras de cineva într-un loc ca ăsta.

— De unde știi? Poate că o să avem un viitor împreună. N-o să ne petrecem toată viața aici.

E mai bine să nu simți nimic, se gândește ea.

— O știi pe Margarethe, din baraca noastră?

— Poate… spune Boris, nesigur.

— Știi de ce e aici?

Glasul Cilkăi se ridică, stârnind un „taci din gură" din întuneric.

— Cum aș putea să știu de ce era aici, când nu știu nici măcar de ce ești tu aici?

— E rusoaică și s-a îndrăgostit și a încercat să se mărite cu un bărbat din Praga. Asta e împotriva legilor voastre. Pentru asta au fost arestați; ea a sfârșit aici și habar n-are ce s-a întâmplat cu el, dar bănuiește că e mort.

— Și ce-are asta de-a face cu noi?

— Eu sunt din Cehoslovacia și tu ești rus.

— Asta se poate schimba, spune el, pe un ton amărât.

— Da, se poate, dar până una, alta, asta e realitatea noastră.

Boris se cuibărește la pieptul Cilkăi, uitând de pasiune, căutând doar alinare. Ea îl tolerează.

*

* *

Afecțiunea lui Boris – ca și violurile – rămâne constantă; numărul celor răniți sau bolnavi rămâne constant; prieteniile în baracă se arată tacit prin împărțirea resurselor, prin consolarea reciprocă în legătură cu condițiile de trai, cu pierderile. Margarethe, Anastasia, Elena și Hannah sunt în continuare în Baraca 29, dar Cilka nu se simte la fel de apropiată de ele ca de Josia. Hannah îi reamintește, ori de câte ori e posibil, că ar putea distruge pacea barăcii, că ar putea dezvălui totul. Și Cilka încă nu poate înfrunta asta. Este în continuare o legătură între ea și Elena Gheorghievna, chiar dacă vorbele rămân nerostite – exprimate prin priviri și gesturi peste patul unui pacient, de-a lungul salonului. Și, deși încearcă să-și nege sentimentele chiar și față de ea însăși, Cilka îl caută cu privirea pe Alexandr – o siluetă fumând, cu ochii închiși într-un moment de plăcere, lângă clădirea administrației. Pe zăpadă, pe ploaie, în scurtele clipe însorite – cu fața întoarsă spre lumină. Când îl vede, inima îi sare din piept, dar merge mai departe, gândindu-se că o asemenea atracție nu poate duce la nimic bun.

Anotimpurile se schimbă – întunericul face loc luminii, nopțile albe fac loc iernilor lungi și întunecate, și totul se desfășoară la fel. Cilka e în continuare torturată de coșmaruri – trupuri emaciate, medici care fluieră, cizmele negre, lucioase ale comandantului. Se agață de amintirile frumoase, dar ele se îndepărtează tot mai mult. Își închipuie cum e viața Josiei și a Natiei, a lui Lale

și a Gitei. Și-i imaginează în siguranță, la căldură, îmbrățișați. Îndură.

CAPITOLUL 28

Gulagul Vorkuta, Siberia, iunie 1953

Încă o vară cu nopți albe. Primele câteva seri de duminică în care se aventurează afară „după lăsarea întunericului“ sunt lipsite de entuziasmul și bucuria verilor trecute. E cea de-a opta vară aici, opt ani furați din viața lor.

Lagărul e străbătut de ecouri tulburi. Când vara e în toi, Cilka aude în salon discuții despre o grevă. Bărbații dintr-o zonă a lagărului refuză să mai muncească. În seara aceea, le spune celorlalte ce se vorbește.

Baraca e cuprinsă de agitație la auzul acestui zvon. Elena nu a auzit nimic la cusătorie, unde lucrează acum, datorită lecțiilor Olgăi. Ea și Cilka sunt hotărâte să afle cât mai multe.

A doua zi, Cilka o întreabă pe Raisa ce știe. În șoaptă, aceasta îi spune că se pare că și alți muncitori au intrat în grevă.

În ziua aceea, din ambulanță, cu care Cilka continuă să meargă, pe lângă îndatoririle ei curente în salon, deși nu chiar atât de des, vede câteva zeci de bărbați șezând pe pământ în fața clădirii administrației.

Kirill încetinește ca să contemple această priveliște neobișnuită – oameni șezând în timpul programului de muncă. Câțiva gardieni se află în apropiere, urmărind scena.

— Ei, asta-i ceva nou, comentează Fiodor, sanitarul cu care face deseori pereche Cilka în ultima vreme.

— N-ai auzit? spune Cilka. Sunt în grevă, refuză să muncească.

— Poate ar trebui să fim alături de ei, să întorc ambulanța, zice Kirill.

— Mergi mai departe, nu faci o muncă dintre cele mai grele, îi răspunde tăios Cilka.

— Ce-mi place când ești dârză, Cilka Klein, mă mir că nu ești unul dintre liderii grevei.

— Ce puțin mă cunoști, Kirill.

— O, cred că te cunosc destul de bine.

— Mă scuzați, suntem trei aici, intervine Fiodor.

*

* *

Când ajunge înapoi în salon, personalul vorbește despre greva care capătă amploare și despre cum o vor gestiona autoritățile. Opțiunile disponibile pentru a tranșa disputa par limitate și probabil totul se va sfârși cu și mai mult de muncă la spital. Nimeni nu știe dacă tulburările au un scop anume sau dacă un nou grup de prizonieri îi influențează pe cei vechi, bărbații care încă mai au energie să protesteze față de cum sunt tratați.

În seara aceea, Elena le spune ce știe. Greviștii vor condiții de viață mai bune, zice ea. Femeile se uită în jur prin baracă, pe care au transformat-o cât au putut mai bine într-un cămin. Pe o măsuță stă un ulcior vechi cu câteva flori în el, pe pereți sunt prinse broderii, și fiecare dintre ele are patul ei, ceea ce știu că e un lux.

— Altceva? întreabă cineva.

— Vor să se scoată gardul de sârmă ghimpată din jurul lagărului și să nu mai avem numere pe uniforme; spun că e degradant.

Această ultimă solicitare o face pe Cilka să-și treacă mâna dreaptă peste mâneca stângă a hainei, cu gândul la numărul întipărit pe veci pe pielea ei.

— A, și că ar trebui să ni se permită să scriem scrisori acasă, familiilor noastre, o dată pe lună.

— Altceva? întreabă Margarethe.

— Am auzit ceva despre niște solicitări pentru deținuții politici, dar n-am fost prea atentă.

— De ce? Ne afectează, spune Margarethe.

— Nu suntem toate deținute din motive politice, zice Anastasia.

— Suntem toate victime ale unui dictator nedrept și aspru, declară Elena.

— Elena, nu spune asta. Nici măcar aici! șoptește ferm Margarethe.

— Poate să spună ce vrea, zice Hannah mândră.

— Pe mine nu mă interesează politica; n-am votat niciodată, n-am defilat și n-am protestat, spune Anastasia. Am furat pâine ca să poată mânca alții!

— Am putea să nu mai vorbim așa? Nu ne poate aduce decât necazuri, zice Margarethe.

Cilka aprobă din cap.

— Haideți să nu spunem și să nu facem nimic din ceea ce ne-ar putea aduce și mai multe necazuri decât simplul fapt că ne aflăm aici.

— Tu așa preferi să faci lucrurile, nu-i așa, Cilka? Să stai întinsă și s-o încasezi, zice Hannah.

Elena o fulgeră cu privirea pe Hannah.

— Nu-i nimic, Elena, spune Cilka. Când suntem neputincioși, simțim furie.

Hannah se dă jos violent din pat și scuipă la picioarele Cilkăi, apoi iese ca o vijelie din baracă. Elena își strânge pumnii și dă s-o urmeze.

— Nu, spune Cilka. Las-o în pace.

*

* *

În următoarele câteva zile, agitația crește. Numărul de greviști ajunge la câteva mii. Chemările ambulanței la mină încetează, căci deținuții au lăsat jos uneltele.

Mașinăria lagărului se împotmolește. Mii de prizonieri stau pur și simplu, niciunul nu amenință să fugă dintre granițele lui. Doar șed pasiv, în liniște.

Un infirmier le oferă Cilkăi, Raisei și Liubei versiunea lui despre un discurs ținut de unul dintre liderii revoltei.

„De orice naționalitate am fi și de oriunde am fi astăzi, soarta noastră e pecetluită. Foarte curând,

fraților, o să aflăm când ne putem întoarce la familiile noastre.“

Raisa și Liuba ascultă, apoi pleacă repede, temându-se să fie implicate.

— Ce-a mai zis? întreabă Cilka stârnită.

Poate că nu are o familie la care să se ducă, dar le poate căuta pe Josia, pe Gita. Să îndrăznească să spere?

— Nu prea multe. Le cerea tuturor să rămână așezați și să nu facă scandal, ca să nu le dea porcilor motive să ne atace.

— Să *ne* atace? Ai stat și tu cu ei?

Infirmierul pare stânjenit.

— O vreme. Sunt cu ei, îi sprijin, dar munca mea aici e importantă.

— Bravo ție! îi spune Cilka.

Zvonurile se răspândesc. Cilka absoarbe cât mai multe informații cu putință. În fiecare seară, le povestește și celorlalte ceea ce știe. Elena, la fel. De la moartea lui Stalin, în martie anul acesta, s-au format grupuri clandestine; comunicarea între lagăre a crescut, răspândind planuri pentru o grevă în masă în lagărele din toată Siberia. Cu o lună înainte, li s-a spus, fuseseră greve în Berlinul de Est, și asta îi convinsese pe organizatorii grevelor de la Vorkuta să facă ceva în privința condițiilor de viață și de muncă. Hannah a început să asiste foarte tăcută la aceste discuții.

Doctorii care lucrează cu Cilka vorbesc despre natura nonviolentă a grevei, recunoscători că este evitată vărsarea de sânge. Deocamdată.

*
* *

— Au dat buzna în închisoare! strigă un infirmier într-o dimineață, intrând în fugă în salon.

Personalul se adună în jurul lui. Nu știe mare lucru. Sute de oameni au năvălit în zona de maximă securitate și au eliberat mulți prizonieri. Aceștia li s-au alăturat celorlalți și șederea tăcută a fost reluată.

Cinci zile mai târziu, gardienii îi atacă pe deținuți. Cilka e sfătuită să nu iasă din spital. Prizonierii au ridicat baricade și cresc temerile că gardienii și autoritățile lagărului ar putea trece la represalii.

Cilka e îngrozită pentru prietenele ei, sperând că sunt în siguranță. Și e îngrijorată și pentru Alexandr.

A doua zi, lucrurile explodează.

— Pregătiți-vă pentru victime, avertizează Elena Gheorghievna personalul.

În lagăr răsună împușcături. În câteva minute, Cilka și colegii ei sunt copleșiți de numărul de prizonieri care aduc bărbați răniți și câteva femei. Salonul e scăldat în sânge. Haosul inițial e organizat de unul dintre medici ca o operațiune militară. Nimeni nu trece de zona de tratament de la începutul salonului fără să fie evaluat de personalul medical. Cilka muncește fără încetare.

Vin întruna. Mulți sunt deja morți și sunt luați repede de cei care i-au adus. Cei cu răni potențial fatale sunt trimiși imediat să fie tratați, celorlalți li se ordonă să aștepte afară, la recepție.

Ca toți medicii și asistentele, Cilka e amenințată verbal și îmbrâncită de oameni panicați, care insistă ca tovarășii lor să fie tratați primii. Neavând cine să le asigure protecție, ea și colegii ei se apără singuri, căutând și primind sprijin de la deținuții din jur.

Cum afară lumina nu se schimbă, Cilka nu știe când ziua se face noapte, apoi din nou zi.

— Faceți o pauză, mâncați și beți ceva, le spune Elena, stropită de sânge de sus până jos, Cilkăi și Raisei, care bandajează împreună un om grav rănit.

— Mai sunt prea multe de făcut, îi răspunde Raisa.

— Faceți o pauză, apoi veniți să ne schimbați pe Liuba și pe mine! spune Elena și e prima dată când

Cilka o aude ridicând vocea astfel. Numai așa o să putem face față. Trebuie să avem grijă de noi.

Cilka și Raisa își iau o ceașcă de ceai și un codru de pâine și se întorc în salon. Stau cu cei mai puțin grav răniți, care așteaptă să le vină rândul pentru tratament. Nimeni nu scoate o vorbă. Cilka ațipește.

E trezită brusc. Mai mulți bărbați în uniformă dau buzna în salon, cu gardieni după ei.

— Cine e de serviciu? răcnește unul din ei.

Elena se apropie de ei.

— Eu.

— Vreau să știu numele fiecărui *zek* de aici. Dă-mi lista.

— Îmi pare rău, nu am o listă. Am fost prea ocupați să-i tratăm, să le salvăm viața, ca să-i mai întrebăm cum îi cheamă.

Elena primește o lovitură zdravănă peste față, care o aruncă la pământ.

— Mă întorc într-o oră și vreau numele fiecărei persoane.

Cilka se târăște pe podea ca să ajungă la Elena, în timp ce oamenii în uniformă părăsesc salonul.

— Vă simțiți bine? Nenorocitul! Cum a îndrăznit să vă lovească?

O ajută pe Elena să se ridice.

— La asta nu mă așteptam, spune Elena cu un zâmbet curajos.

— Cum pot să vă ajut?

— Ia o hârtie și un creion și notează numele, te rog, Cilka.

— Și dacă sunt inconștienți?

— Inventează-le.

Răscoala de la Vorkuta s-a încheiat. Două săptămâni de revoltă pașnică sfârșesc cu zeci de morți și sute de răniți.

În timp ce află numele deținuților care sunt conștienți și le inventează pe ale celor care nu sunt, Cilka e năpădită de emoții contradictorii. Vorbind încet cu oamenii care-i pot răspunde la întrebări,

sfidarea lor, încercarea lor de a se opune îi dă puteri. Mulți sunt mândri de rănile pe care le-au căpătat luptând pentru ceea ce consideră a fi o cauză dreaptă – condiții mai bune de muncă și de viață.

Când se uită la cei grav răniți – mulți despre care știe că probabil nu vor supraviețui – e sfâșiată de durere pentru rezistența lor eșuată; durere pentru pierderea lui Pavel; durere pentru plecarea prietenelor ei, Josia și Olga. Nu poate decât să spere că ele sunt undeva în siguranță. Să spere că cele mai mari eforturi ale medicilor și asistentelor vor salva unele dintre aceste vieți aflate în cumpănă. Să spere că, într-o zi, o altă revoltă va avea un rezultat mai bun și vor putea să plece cu toții acasă.

Ajunge la paturile cele mai îndepărtate și tresare puternic, văzând un chip familiar.

— Hannah!

Hannah se uită la ea cu ochii pe jumătate închiși.

Doctorul aflat în preajmă se întoarce spre ele.

— Plăgi împușcate, Cilka, spune el, privind-o trist.

Hannah horcăie.

— Ajută-mă, Cilka...

E mult sânge, dar Cilka vede că Hannah e rănită la braț și la piept.

— Mă întorc, spune ea și dă fuga în camera cu medicamentele.

Revine cu un garou de cauciuc și niște tifon. Ridică brațul plin de sânge al Hannei, făcând-o să urle, și strânge garoul. Apoi, cu mâna stângă, aplică presiune cu bandajele de tifon pe rana din piept. Nu e sigură cu cât timp în urmă a fost rănită Hannah, dar înțelege de ce medicul a trecut la alți pacienți, cu șanse mai mari de supraviețuire.

Îi dă la o parte părul de pe frunte. E scăldată într-o transpirație rece.

Cele două femei se privesc în ochi. În ciuda a tot și a toate, în clipa asta Cilka se surprinde dorindu-

și ca Hannah să trăiască. Știe de ce a devenit abrutizată în locul acesta, de ce s-a lăsat pradă dependenței. Acum, când zace în fața ei, Cilka nu vede decât un om, un om curajos.

— Hannah...

Hannah trage cu greu aer în piept printre dinții însângerați.

— Nu puteam să stau deoparte, Cilka, și să-i las numai pe bărbați să se distreze.

— Ești atât de puternică, Hannah, spune Cilka.

Peste tot în jurul lor se aud gemete și țipete.

Hannah respiră scurt, sacadat. Întinde mâna care nu e rănită și apucă șorțul Cilkăi.

— Cilka, spune ea, înecându-se cu sânge, și tu ești puternică.

Ochii Cilkăi se umplu de lacrimi. Desface degetele Hannei de pe șorțul ei și îi strânge palma. Cu cealaltă mână, menține presiunea pe rana de la piept, încercând și nereușind să oprească sângerarea.

Hannah îi strânge la rândul ei mâna.

— Să faci mereu tot ce poți, spune ea, încercând să respire, ca să nu-i lași să te zdrobească. Rostește aceste ultime cuvinte printre dinți, cu furie, cu asprime. Te rog... mai spune ea, spune-i adio Elenei din partea mea.

— Hannah... spune Cilka cu lacrimile șiroindu-i acum pe obraji, pe buze. Avem nevoie de tine!

— Nu mi-e frică, răspunde Hannah și închide ochii.

Cilka stă cu Hannah în timp ce răsuflarea ei e tot mai slabă, apoi nu mai e. Plânge pierderea unei persoane de o mare forță și integritate. Poate că n-o plăcuse și nu fusese în stare să înțeleagă cum fusese în *celălalt loc*. Dar Cilka o respecta. Fiecare om afectat de război, captivitate sau opresiune reacționează diferit – dacă n-ai trăit așa ceva, poți numai să încerci să ghicești cum ai reacționa în astfel de împrejurări. Dar nu știi cu adevărat.

După ce și-a revenit și și-a spălat mâinile de sânge, ia din nou lista și își termină de îndeplinit sarcina.

Îi întinde lista de nume Elenei.

— Sper că e bine, spune ea.

Trebuie să se întoarcă în baracă să le dea vestea.

— Ah, „sper“, ăsta e un cuvânt pe care trebuie să-l folosim mai des aici, răspunde Elena. Își ridică ochii de la listă spre ea. Se încruntă. Te simți bine, Cilka?

Cilka dă din cap. E prea mult de explicat.

— Trebuie să mă întorc la baracă.

— Poți să pleci, spune Elena.

*

* *

Viața în lagăr și în spital revine încet la normal. În ciuda nopților albe, nimeni nu riscă să stea afară seara, din cauza prezenței sporite a gardienilor de-a lungul gardului și a senzației că aceștia sunt încă încordați.

Baraca o jelește pe Hannah. Deși încerca mereu să găsească moduri de a-și sâcâi colegele de baracă, era admirată, mai ales acum, că femeile înțeleg ce făcea pentru ele toate. Cel mai greu e pentru Elena, care se dă de ceasul morții că nu i-a cunoscut intențiile, că n-a fost alături de ea.

Cilka află că deținuții care au supraviețuit revoltei nu vor fi pedepsiți. Se întorc în barăcile lor, la munca lor, viața lor revine la normal. Circulă zvonuri cum că unii prizonieri și-au scos peticele cu numere. Li se trece cu vederea, nu se face nicio încercare de a-i forța să le coasă la loc.

Într-o zi, când intră în spital, Cilka e ușurată să se uite peste curte și să vadă silueta înaltă, sigură, familiară, a lui Alexandr, închizând ochii și trăgând în piept fumul în aerul înghețat.

Se duce la lucru, priveliștea aceea susținând-o zile în șir, precum hrana.

CAPITOLUL 29

Întunericul se întoarce.

Afară șuieră viscolul și un singur bărbat are curajul să-l înfrunte ca să intre în Baraca 29. Boris. E tulburat. A aflat că va fi eliberat în câteva zile și încearcă să tragă sfori ca să fie eliberată și Cilka, pentru a putea să înceapă o viață împreună.

Cilka nu-i spune nimic în timp ce el îi împărtășește planurile lui de a se duce acasă, îi vorbește despre rudele sale și despre cum își va lua o slujbă și va putea s-o întrețină, pe ea și familia pe care vrea să și-o facă împreună cu ea. Cilkăi i se face greață. Trebuie să se gândească la altceva.

Își trece degetele peste scalpul lui, în timp ce el se cuibărește lângă ea.

Îi spune că o iubește.

Cilka e transportată în alt loc, în alt timp.

Auschwitz-Birkenau, 1944

— Știi că țin la tine, așa-i?

— Da, domnule comandant Schwarzhuber, răspunde Cilka cu glas supus.

— Mi-aș înăbuși sentimentele dacă aș putea. Știi asta, nu?

— Da, domnule.

— Nu-mi mai spune „domnule“ în pat. Spune-mi pe nume, Cilka!

— Da, Johann.

— Sună atât de încântător, rostit de buzele tale. Îți plac, nu-i așa?

Cilka se silește să răspundă cu o voce afectuoasă. El nu vede lacrimile pe care și le șterge în timp ce spune cea mai mare minciună din viața ei. O minciună care îi va permite să rămână în viață.

— Sigur că da, Johann.

Cu precauție, Cilka își trece degetele prin părul lui. El toarce ca un pisoi, cuibărindu-se la pieptul ei.

— Johann?

— Da, micuțo.

— Nu ți-am cerut niciodată nimic de când suntem împreună, nu-i așa?

— Mmm, nu, nu cred. De ce?

— Aș putea să-ți cer un singur lucru?

— Presupun că da. Dacă pot să ți-l dau. Ce vrei?

— Nu e pentru mine.

— Pentru cine, atunci?

— Pentru prietena mea Gita. Îi place un bărbat, așa cum mie îmi placi tu, și ar fi bine dacă el și-ar putea căpăta înapoi slujba, era foarte bun.

— Care e slujba lui?

— Tatowierer*, era* Tatowierer.

— Hmmm, am auzit de el. Știi unde e?

— Da.

— Atunci, ce-ar fi să-i facem o vizită mâine?

— Îți mulțumesc, Johann. Îți mulțumesc foarte mult.

Cilka își drege glasul și își înghite lacrimile. Nu au ce căuta într-un loc ca ăsta.

*
* *

Conștientă că Boris îi mângâie fața, coborându-și mâinile pe gâtul ei, Cilka se silește să găsească din nou vocea aceea.

— Of, Boris, nu știu ce să zic. Țin foarte mult la tine. Ai fost extrem de important în viața mea aici.

— Dar mă iubești, Cilka?

Își drege glasul.

— Sigur că da. Ai fost salvatorul meu.

Se minunează de incapacitatea lui, acum și întotdeauna, de a-i citi tonul, limbajul trupului, lucruri care nu mint. Ea nu crede în miracole, în dragoste.

— Trebuie să te iau cu mine. Te vreau lângă mine. Nu pot îndura gândul că vreunul dintre animalele astea ar pune mâna pe tine. Îmi spun că stau la coadă să te ia de îndată ce o să plec.

Cuvintele o înjunghie ca un pumnal și se apucă cu mâinile de piept. Boris îi interpretează geamătul ca fiind durere la gândul că el pleacă. O îmbrățișează blând, șoptindu-i vorbe de dragoste și spunându-i cum o să aibă grijă de ea.

*

* *

A doua zi dimineața, la cantină, Cilka, Elena și Anastasia își mănâncă terciul împreună.

— Am auzit totul aseară, îi spune Anastasia.

— Nu-ți bate capul cu asta, Anastasia, răspunde Cilka.

Trebuie să rezolve singură problema aceasta.

— Ce-ai auzit? întreabă Elena.

— Boris o să fie eliberat, zice Anastasia.

Elena se oprește din mâncat o clipă.

— Cilka, trebuie să te muți în pavilionul asistentelor.

— Ne descurcăm noi. Nu pot să vă părăsesc.

— Nu fi proastă, Cilka! spune Elena, lovind-o cu lingura. Toate avem soți sau protecție, adaugă, arătând vag spre Antonina, aflată în partea opusă a sălii. O să te mănânce de vie. Nici măcar Antonina sau buna ta doctoriță n-o să te poată salva.

Anastasiei îi tremură buzele.

— Cilka, o să-mi fie foarte dor de tine, dar Elena are dreptate. O să încercăm să te vedem în nopțile albe – ca pe Josia, mai ții minte?

Cilka se uită fix la terciul ei. Se gândește.

*

* *

După apel, Cilka se îndreaptă spre salon prin zăpada până la genunchi și o caută pe Elena Gheorghievna.

— Putem vorbi?

— Sigur, Cilka.

— Ați putea, vă rog, să mă mutați acum, astăzi, în pavilionul asistentelor? Nu mai pot să dorm în baracă, izbucnește ea.

— Ești rănită? întreabă Elena.

— Nu încă, dar s-ar putea să fiu dacă rămân acolo. Vă rog, ajutați-mă.

Cilka se simte îngrozitor că-și părăsește prietenele, dar e adevărat că acum sunt toate protejate. Faptul că ea ar fi aici nu va schimba nimic. Nu mai au nevoie de ea nici pentru porții de mâncare în plus, fiindcă acum majoritatea au slujbe mai bune.

— Liniștește-te. Sigur că o să te ajutăm. Mergi în pavilionul asistentelor cu Liuba după-amiază, când vă terminați tura, spune Elena. Vrei să-mi spui ce s-a întâmplat? Credeam că femeile cu care stai țin la tine.

— Așa e. Nu e vorba de ele, ci de Boris.

— Porcul care te violează.

— Da. Mi-a spus aseară că o să fie eliberat și că alți bărbați stau la coadă să mă ia.

— Ajunge, Cilka. Nu te ia nimeni. N-o să-ți mai facă nimeni niciun rău cât o să am eu un cuvânt de spus.

CAPITOLUL 30

Viața Cilkăi e mai ușoară în noua ei locuință, unde are un pat, un mic scrin, haine curate. Accesul la duș o doboară, o face să se ghemuiască plângând în hohote sub apă, unde o găsește Raisa, o ia în brațe, o leagănă, o îmbracă și o bagă în pat.

În fiecare seară, Cilka se întoarce în pavilionul pe care-l împarte cu alte douăsprezece asistente, și dacă vede un pat nefăcut, e gata într-o clipă. Podeaua e măturată, uneori de mai multe ori pe zi, obiectele personale și fotografiile fiecărei asistente sunt șterse de praf și aranjate pe scrinurile lor. Aceste ocupații o ajută să îndure mai ușor dorul intens de prietenele ei din baracă și o fac să simtă că poate oferi ceva noilor colege de cameră.

E în Vorkuta de opt ani. Unsprezece ani au trecut de când a plecat din Bardejov, orașul ei natal, spre Auschwitz, pe când era încă o copilă inocentă.

Tatăl ei, dragul ei *papa*, îi vine mereu în minte. Faptul că știe că mama și sora ei au murit îi permite să le jelească, să-și aducă aminte de ele. E torturată de faptul că nu știe dacă tatăl său trăiește sau nu. *De ce nu pot să simt pierderea lui, să-i plâng moartea; de ce nu pot să mă bucur, știind că e în viață și mă așteaptă să mă întorc acasă?* Niciuna din aceste emoții nu durează. Numai necunoscutul.

La o săptămână după mutare, în timpul unei pauze, Elena Gheorghievna se așază lângă ea. Îi povestește despre o pacientă pe care a tratat-o cu câteva zile în urmă, cu o arsură la mână. Când a întrebat-o ce s-a întâmplat, pacienta i-a spus că s-a rănit singură. Apoi i-a spus că o cheamă Elena și a rugat-o să-i transmită un mesaj Cilkăi.

Boris venise s-o caute, cu gândul s-o ia cu el. Când Elena i-a spus că starea Cilkăi se înrăutățise și era din nou la spital, fără mari șanse de a supraviețui, Boris a făcut o criză de furie și i-a făcut zob patul gol. Elena voia ca Cilka să știe că lemnul le ținuse de cald noaptea. Totuși, mesajul ei era o avertizare: Cilka trebuie să se țină departe de Baraca 29. Au venit s-o caute alți oameni, oameni răi…

Cilka e îngrozită că Elena a trebuit să-și facă așa ceva ca să-i transmită ei un mesaj.

— A mai spus ceva? Celelalte sunt bine?

— Da, a răspuns doctorița. A spus să nu-ți faci griji, sunt toate bine.

— Sunt cu adevărat în siguranță? Pot să mă găsească? întreabă Cilka.

— Ești în siguranță, niciunul dintre oamenii aceia n-o să îndrăznească să se aventureze pe lângă pavilioanele personalului. În toți anii de când sunt aici, n-am văzut pe nimeni făcând vreo problemă. Suntem și noi protejați.

Cilka începe să-și dea seama că s-ar putea să nu-și mai poată vedea prietenele nici măcar în nopțile albe. E în siguranță. Sunt și ele într-o oarecare siguranță. Dar iarăși este despărțită de oamenii de care s-a apropiat. Chiar nu va exista nicio relație de durată în viața ei?

Nu că ele ar fi cunoscut-o vreodată complet.

— Pot să vă întreb ce mai face Petre Davitovici? întreabă Cilka, fiindcă poate măcar să știe că există posibilitatea ca alții de aici să aibă ceva durabil.

N-o să-și mai permită fantezii despre Alexandr cel înalt, cu ochi căprui.

— O, e foarte bine, e. Elena se adună. Ce știi despre mine și Petre Davitovici?

— Numai ce știu și ceilalți de aici, că sunteți împreună, și ne bucurăm foarte mult pentru dumneavoastră.

— Știe toată lumea?

Cilka râde.

— Bineînțeles că știm. Despre ce altceva avem de bârfit aici?

— Pauza s-a terminat. Hai, înapoi la treabă!

*

* *

În drumurile pe care le face cu ambulanța toată iarna aceea, Cilka observă că numărul deținuților care muncesc la mină pare în scădere. Fiodor îi spune că mulți au fost eliberați în ultimele câteva săptămâni și nu au venit atât de mulți noi. Discută ce înseamnă asta și dacă ar putea fi eliberați și ei – au auzit că unii ar putea pleca mai devreme. Cilka nu îndrăznește să-și permită să se gândească la asta, să spere.

Nu după mult timp, e primăvară; zilele sunt mai lungi. Cilka observă mai multe flori decât de obicei. Își ițesc capetele deasupra zăpezii și gheții, unduindu-se în vânt. Rutina constantă, timpul care trece și prospețimea primăverii îi aduc o liniște relativă, în ciuda durerii profunde pe care încă o simte pentru pierderile sale și lipsa prietenelor. Și dorul ei secret. Durerea face parte din viața sa de zi cu zi în aceeași măsură ca intemperiile, pâinea tare și strigătul „Iese ambulanța!“

Într-o zi, se opresc în fața unui grup de clădiri, între care depozitul de alimente și materialele pentru spălătorie. Sunt întâmpinați și li se face semn să intre într-o zonă în care Cilka n-a mai fost, dar pe care o identifică repede ca fiind cusătoria. Mese lungi, despărțite una de alta doar de locul necesar pentru a sta în fața mașinilor de cusut.

Cilka se uită în jur și vede o mână care le face semn ei, lui Kirill și Fiodor.

— Aici!

Cilka pornește într-acolo și tresare când cineva o bate ușor pe umăr.

— Salut, pasăre rară, spune Elena, radiind.

— Elena! Cele două femei se îmbrățișează. Cilka nu-i dă timp Elenei să-i răspundă la

întrebări, pe care le aruncă una după alta: Ce face Anastasia? Ce face Margarethe?

— Ia-o mai încet, lasă-mă să te privesc.

— Dar…

— Anastasia e bine, Margarethe și ea. Tuturor ne e foarte dor de tine, dar știm că nu poți să fii în siguranță decât stând departe de noi. Arăți bine.

— Mi-e așa de dor de voi. Aș vrea...

— Cilka, avem un pacient aici, vrei să te uiți la el?

Cilka îi vede pe Fiodor și Kirill ocupându-se de un bărbat întins pe podea, gemând, cu mâinile încleștate pe piept.

— Ce-i cu el? întreabă ea, pornind într-acolo, dar ținând-o de mână pe Elena, s-o ia cu ea, să petreacă împreună cât mai mult timp posibil.

— Dureri în piept, îi răspunde Fiodor.

Cilka se lasă pe vine, cu tot cu Elena, și i se prezintă pacientului, apoi îi pune câteva întrebări generale. Răspunsurile lui arată că nu poate să facă nimic altceva decât să-l ducă la spital cât se poate de repede, ca să-l examineze doctorii.

— Duceți-l în mașină, le spune bărbaților. Zăbovește pentru o ultimă îmbrățișare cu Elena, apoi urmează targa afară, sărind în spatele ambulanței. Aruncă o ultimă privire spre prietena ei, apoi îi acordă pacientului întreaga sa atenție. Îi pune din nou întrebările la care știe că medicii vor cere răspunsuri la sosire.

*

* *

Nopțile albe s-au întors. Cilka și asistentele își fac plimbările de seară afară. Din când în când, Cilka se gândește să riște o vizită ca să-și vadă prietenele, să se plimbe printre barăci, să ia parte la râsetele care apar doar în perioada asta a anului. Și-ar putea găsi oare, în sfârșit, cuvintele? Ceva în sinea ei încă se crispează la gândul acesta. Știe că ar fi recunoscută de unii dintre bărbați, că încă nu e în siguranță, așa că se ține departe. Nu-l vede pe

Alexandr în serile acestea – poate că turele lor sunt diferite –, dar se uită adesea spre clădirea administrației, pentru orice eventualitate.

E aproape recunoscătoare când revin vânturile, soarele apune și tentațiile nu mai sunt o amenințare. Dar iarna vine cu o răzbunare. Cu noile concesii câștigate cu prețul a zeci de vieți în nefericita revoltă din urmă cu un an, în multe zile munca se oprește, căci deținuților nu li se mai cere să trudească pe un ger amarnic, când temperaturile scad mult sub pragul de îngheț, și în întunericul perpetuu. În multe zile, deținuții nu pot ieși din barăci – zăpada e atât de înaltă în întreg lagărul, că nici măcar drumul până la cantină nu mai e posibil. Șoseaua dintre lagăr și mină e blocată, făcând dificil, atât pentru camioane, cât și pentru trenuri, transportul cărbunelui pentru Uniunea Sovietică.

Prizonierii fac încercări inutile de a da zăpada din jurul barăcilor și a tăia o potecă până la cantină. Unii reușesc, dar mulți renunță, căci zăpada se așază la loc mai repede decât pot ei s-o curețe.

Sunt făcute poteci între pavilioanele medicilor și ale asistentelor și spital.

Rănile pe care le au de tratat acum Cilka și ceilalți sunt deseori provocate de bătăi brutale, căci femeile și bărbații, plictisiți să stea înăuntru zile în șir, își eliberează toată energia acumulată în violență fizică. Cilka aude și vede că unele bătăi sunt atât de crunte, încât învinsul nu supraviețuiește. Ca niște animale în cușcă care nu mai au pentru ce trăi, prizonierii se întorc unii împotriva celorlalți. Optimismul care înflorea abia-abia în Cilka începe să se ofilească. Așa se poartă mereu oamenii unii cu alții, crede ea.

Igiena precară, căci prizonierii ezită să se aventureze afară pentru funcțiile de bază ale organismului, duce la îmbolnăviri, și asta umple deopotrivă salonul. Medicii se plâng deseori că-și pierd timpul tratând pacienți care se vor întoarce

mult prea curând cu aceleași simptome, aceleași boli. Și apoi vremea se îmblânzește și temperaturile cresc cu cele câteva grade necesare pentru ca deținuții să fie trimiși din nou afară, la muncă.

*

* *

— Iese ambulanța! strigă Fiodor.

— Vin, răspunde Cilka, înșfăcându-și haina și fularul nou, mai moale, primit recent de la Raisa.

— Unde mergem? întreabă ea când ambulanța cotește.

— Nu departe, în partea cealaltă a administrației, îi spune Kirill.

— Încă un atac de cord. Unul dintre comandanți o făcea cu cine nu trebuie? glumește Cilka.

Fiodor și Kirill se holbează la ea, surprinși.

Mai mulți bărbați stau grupați, acoperindu-l pe pacient. Îndreptându-se spre ei, Cilka observă o bucată de lemn căzută, plină de sânge.

— Dați-vă la o parte! strigă Kirill.

Ei îl ascultă, și Cilka vede un bărbat zăcând pe pământ, nemișcat, sângele care șiroiește din el dând zăpezii albe din jurul lui o nuanță urâtă de roșu. Când Fiodor și Kirill înaintează spre el, Cilka îngheață, cu ochii la zăpada pătată de sânge.

Auschwitz-Birkenau, 1944

Cilka e trezită de niște bătăi puternice în ușa Blocului 25. Dezorientată, se uită în jur. Visa și îi ia un moment să-și amintească unde e. Dându-se greu jos din pat, ia haina folosită pe post de o a doua pătură și o îmbracă, apoi își trage cizmele care așteaptă lângă pat și își pune mănușile groase.

Deschizând ușa camerei sale spre încăperea mare, în care zeci de femei tocmai și-au petrecut ultima lor noapte pe pământ, strigă spre ușa în care continuă să se audă bătăi:

— Venim, venim!

Merge printre cele două șiruri de priciuri, țipând la femei:

— Sculați-vă, sculați-vă și ieșiți de aici!

Scutură fiecare trup, ca să-l trezească, transmițându-le un ultim mesaj mai blând din priviri. Printre țipete, destul de tari ca să le audă soldații SS, murmură și șoptește blând rugăciuni, câte-o scuză, bolborosește ceva, frustrată. Se străduiește să nu plângă. Și să nu se uite în ochii lor. Nu mai poate face asta. Femeile din Blocul 25 știu ce soartă le așteaptă. Nimeni nu spune nimic, nu se împotrivește; o liniște stranie le înconjoară, în timp ce se încolonează în mijlocul încăperii.

Când Cilka deschide ușa, lumina orbitoare a soarelui năvălește, reflectată de zăpada așternută ca o pudră, din jurul clădirii. Aude motorul camionului de dincolo de gard torcând leneș.

Femeile așteaptă în spatele Cilkăi, paznic al blocului morții.

— Afară! țipă ea. Haideți, leneșelor, mișcați-vă mai repede!

Ține ușa deschisă, și femeile ies una câte una din bloc și merg printre ofițerii SS care le mână spre spatele camionului. Ultima se chinuie să meargă; s-a căscat un gol între ea și cea din față. Cilka îl vede pe cel mai apropiat ofițer SS scoțându-și bastonul din tocul de la brâu și înaintând spre femeie. Ajunge înaintea lui, țipând la ea în timp ce-i trece brațul în jurul taliei, aproape târând-o spre camion. Ofițerul SS își pune bastonul la loc. Cilka nu încetează să țipe până nu o ajută pe femeie să urce în camion. Ușile sunt trântite, și camionul pornește. Ofițerii SS pleacă.

Cilka stă și privește în urma camionului. Este complet pustie pe dinăuntru, deși își simte fierea în gât. O vede pe prizonieră abia când aceasta e la câtiva pași de ea.

— Criminalo, îi șuieră femeia.

— Ce-ai spus?

— M-ai auzit, târfă criminală. Ai mâinile la fel de pătate de sânge ca și ei, spune ea cu glas tremurat, arătând spre camionul care se îndepărtează.

Femeia pleacă, întorcându-se s-o fulgere cu privirea.

Cilka se uită de la ea la camionul care dă colțul pe după o clădire, dispărând, apoi la mâinile sale.

Trage de mănuși. Folosindu-și dinții, își eliberează degetele, aruncă mănușile pe jos și se prăbușește lângă ele. Îngropându-și mâinile în zăpadă, ia pumni întregi din ea și își freacă fiecare mână cu furie, cu disperare, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji.

— Cilka, Cilka! strigă o voce înfricoșată.

Prietenele ei Gita și Dana aleargă spre ea. Aplecându-se, încearcă s-o ridice, dar ea se zbate.

— Ce-i cu tine, Cilka? o întreabă Dana pe un ton rugător.

— Ajutați-mă să-l spăl, faceți-l să dispară.

— Haide, Cilka…

Cilka ridică mâinile, acum roșii de frig și de frecatul viguros.

— Nu pot să le curăț, se tânguiește ea.

Dana îi ia una din mâini și i-o freacă cu haina ei ca s-o usuce și s-o încălzească, apoi îi pune una din mănușile aruncate.

— Gata, Cilka, ești cu noi, gata!

Gita o ajută să se ridice.

— Hai să te ducem în camera ta, spune ea.

— Sângele, nu vedeți sângele?

— Hai, intră până nu îngheți de tot, îi spune Gita.

*

* *

— Hei, Cilka, ești bine? Avem nevoie de o mână de ajutor aici, spune Kirill îngrijorat.

— Tot sângele ăsta… zice ea cu privirea ațintită spre pământ.

— Cilka!

Fiodor îi atinge blând brațul. Ea tresare. Apoi sunetele, lumina și aerul revin. Înghite, respiră adânc.

Se concentrează asupra bărbatului care zace fără cunoștință la picioarele sale. Deși are fața acoperită de sânge, crede că știe cine e.

Nu, nu el. Te rog.

— Adu targa, Kirill. Nu-i văd rănile, reușește ea să articuleze. Îl luăm și îl examinez mai îndeaproape în ambulanță.

Un deținut se apropie de ei.

— O să fie bine?

— Nu știu încă. Știi cum îl cheamă?

— Petrik, Alexandr Petrik, spune bărbatul, îndepărtându-se.

CAPITOLUL 31

— Verifică-l pe cel din patul 13 și notează ora decesului, îi spune Iuri Petrovici a doua zi dimineața Cilkăi, când își începe vizita în salon.

Ceea ce nu știe el e că Cilka l-a supravegheat pe cel din patul 13 toată noaptea.

— Mă mir că e încă viu. Mă așteptam să moară peste noapte, zice Iuri.

— Bine, spune Cilka, străduindu-se să nu arate nicio emoție în glas.

La urma urmei, nici nu-l cunoaște cu adevărat pe Alexandr, abia dacă a vorbit cu el.

Citește din nou însemnările din fișa lui, în timp ce se apropie de patul 13. Îl privește. E inconștient. Fața îi e foarte umflată, vede că are nasul și pometele stâng sparte. Îi ridică pleoapa dreaptă, ușor, observând că pupilele îi sunt mici și înoată în lichid. I se pare ciudat să-l atingă după tot acest timp și în aceste circumstanțe.

— Of, Alexandr, ce-ai făcut să iei o asemenea bătaie?

Trage pătura care-l acoperă și îi examinează pieptul. Vânătăi violet- întunecate îi acoperă întregul abdomen. Își trece ușor mâinile peste coastele lui. Niciuna nu pare ruptă. Îi examinează picioarele. Vânătăi multiple și genunchiul drept foarte umflat, sucit. Nu par să fie oase rupte.

— De ce patului 13 nu i se dă mai multă atenție? o întreabă pe Liuba. Văd o grămadă de vânătăi și umflături și are fața zdrobită, dar nu are rupturi de oase majore.

— Nu sunt sigură, îi răspunde Liuba. Dar… – coboară vocea. Am auzit că a fost prins difuzând materiale scrise în lagăr și se crede că o face de ceva vreme.

— Cine a spus asta?

— Un ofițer a fost aici mai devreme, să întrebe de el. A plecat când i s-a spus că n-o să supraviețuiască.

Cilka își amintește de mâzgălelile pe marginea hârtiilor de pe biroul lui din clădirea administrației. Oare doctorul i-l dăduse în grijă pe omul acesta pentru că știa că n-o să-l lase să se stingă pur și simplu, în timp ce însemnările oficiale erau menite să le facă pe autorități să creadă că nu mai e nevoie să ia măsuri?

— O să-i curăț puțin fața, să văd dacă găsesc vreo rană la cap.

— E pacientul tău, spune Liuba. Dar ai grijă.

Cilka se ocupă de ceilalți pacienți, apoi se întoarce la Alexandr. Se străduiește ca atenția ei să nu fie prea evidentă. În timp ce-i curăță sângele uscat și îi scoate așchii de lemn din scalp, îi vorbește blând. Continuă să-i spele pieptul și se uită îndeaproape la rănile de acolo. Îi îndreaptă piciorul stâng, sucit, și i se pare că simte o încordare, un reflex la durere pe care l-ar avea o persoană conștientă.

Iese afară cu un vas și se întoarce cu zăpadă bătătorită dintr-un troian de primăvară. Punându-i un prosop sub genunchi, îngrămădește zăpadă în jurul acestuia, imobilizându-i-l cu un alt prosop. Îi înregistrează toate semnele vitale, și niciunul nu sugerează că ar urma să piardă lupta cu moartea.

Pe tot parcursul zilei, îl supraveghează pe Alexandr, înlocuind zăpada când se topește. Observă că umflătura din jurul genunchiului s-a retras un pic.

În seara aceea, predă îngrijirea lui asistentei de noapte, care, uitându-se în fișa lui Alexandr, o întreabă pe Cilka ce a făcut. Pacientul nu e sub tratament activ. Cilka îi spune că i-a acordat numai îngrijiri de bază, fără să-i administreze vreo medicație sau să facă ceva contrar instrucțiunilor primite.

— Bine, să nu te aştepţi să fac şi eu la fel, îi răspunde asistenta.

— Nu mă aştept, spune Cilka, ştiind că trebuie să fie atentă.

Îi este greu să părăsească spitalul. O să se întoarcă a doua zi de dimineaţă, cât de devreme va putea.

Alexandr este inconştient încă patru zile. În timpul zilei, Cilka îl spală, îi vorbeşte, îi pune zăpadă în jurul genunchiului stâng beteag, îi verifică reflexele. Nu are. Noaptea e ignorat.

— Cât ai de gând să te mai ocupi de patul 13? o întreabă Elena Gheorghievna în cea de-a cincea zi.

— Până se trezeşte sau moare, răspunde Cilka.

— Nu eram siguri că o să poată trăi nici atât. Care e secretul tău?

— Niciunul, doar îl spăl şi vorbesc cu el. Faţa şi capul i se dezumflă încet-încet şi începe să se vadă un chip plăcut, spune Cilka. Ştiind că poate să vorbească deschis în faţa Elenei, adaugă: L-am mai întâlnit, ştiţi. Are ceva aparte.

— Cilka, de câte ori ţi-am spus să nu te ataşezi de pacienţi? o dojeneşte Elena.

— Vreau doar să-i ofer pe cât se poate o şansă de a trăi. Nu pentru asta suntem aici?

— Numai dacă sunt speranţe de supravieţuire. Ştii asta. Pot să pun rămăşag că nu ştii numărul pacienţilor pe care i-ai îngrijit şi au murit.

— Oricare ar fi acest număr, nu vreau să crească nici măcar cu unu, spune Cilka mai furioasă decât a intenţionat.

— Bine. Să-mi spui dacă vrei să-l examinez sau dacă se schimbă ceva.

Cilka se întoarce la patul 13.

— Ei bine, Alexandr, mă bagi în bucluc! Acum vreau să faci două lucruri. Trezeşte-te sau... Nu. Un singur lucru: Trezeşte-te. Vreau să-ţi aud iar vocea!

— Iese ambulanţa!

Cilka se întoarce cu doi pacienți de la un accident – un camion a derapat și s-a răsturnat. E ocupată tot restul zilei. Părăsește salonul epuizată. Starea lui Alexandr nu s-a schimbat.

A doua zi dimineața, e acolo unde l-a lăsat. Când își începe ritualul de dimineață spălându-i fața, el îi spune încet:

— Credeam că m-ai lăsat în plata Domnului.

Cilka sare în picioare, entuziasmată.

— Elena Gheorghievna!

Elena ajunge la pat într-o clipă.

— Ce s-a întâmplată?

— E treaz, mi-a vorbit!

Elena se apleacă deasupra lui Alexandr. Aprinzând un băț de chibrit, i-l plimbă prin fața ochilor. El clipește de mai multe ori. Singura persoană cu ochi de un căprui atât de închis, încât par negri, pe care o mai cunoaște Cilka este prietena ei Gita. Chipul Gitei îi trece prin fața ochilor.

Cilka se apleacă deasupra lui Alexandr, uitându-se în ochii lui.

— Mă bucur că ai revenit printre noi, îi spune.

— Cilka. Cred că ne-am mai întâlnit.

Elena se uită la Cilka cu un zâmbet amuzat.

— Cilka, vrei să continui să te ocupi de acest pacient? Cred că știi ce e de făcut.

— Mulțumesc, Elena Gheorghievna. O să vă chem dacă am nevoie de dumneavoastră.

— Ai o voce frumoasă, Cilka, mi-au plăcut conversațiile cu tine.

— Ce conversații? spune ea pe un ton jucăuș. Numai eu am vorbit.

— Ți-am răspuns. Nu mi-ai putut citi gândurile?

Cilka se înroșește.

— Nici măcar nu mai țin minte ce ți-am spus.

— Vrei să-ți spun eu?

— Nu, nu vreau. Acum stai liniștit și lasă-mă să mă uit la rănile tale.

În următoarele șase zile, rănile lui Alexandr se închid și se vindecă. Abia când încearcă să se ridice și să umble devine evidentă gravitatea rănii de la genunchi. Nu-și poate flexa articulația fără să-l doară.

Când are un moment liber, Cilka îl ajută să se ridice în picioare și, cu brațul lui în jurul taliei, îl sprijină în timp ce el își așază genunchiul în așa fel încât să-i poată suporta greutatea și face câțiva pași înceți, dureroși.

Trec două săptămâni și Alexandr e încă în salon.

După ce și-a petrecut cea mai mare parte din zi la locul unui accident de la mină și asistând la operații, Cilka poate să se întoarcă la el abia la sfârșitul turei.

— Poți să mai rămâi să stăm de vorbă? o întreabă el când îi spune că a venit să-i spună noapte bună.

— Cred că pot să mai stau puțin.

Cilka își ia un scaun, îl pune la căpătâiul patului și, după ce-l sprijină pe Alexandr pe mai multe perne decât are dreptul, se așază lângă el. Stau de vorbă. Râd încetișor.

— Cilka, spune o asistentă.

— Da?

— Pacientul are nevoie de odihnă, și tu la fel. E timpul să pleci.

— Îmi pare rău. Plec acum.

— Pe mâine, Cilka. Vise plăcute!

A doua zi dimineața, Cilka o întreabă pe Elena dacă poate să-i vorbească între patru ochi.

— Vino în camera medicamentelor, îi spune aceasta.

Elena închide ușa după ele și se sprijină de ea.

— În legătură cu ambulanța… spune Cilka timid.

— Ce-i cu ea?

— Știți, mă întrebam dacă aș putea să fac o pauză și să lucrez numai în salon o vreme.

— Va trebui să plece de aici mai devreme sau mai târziu, Cilka.

— Bineînțeles că va trebui. E tot mai bine cu fiecare zi, știu asta.

— Vrei să nu mai mergi cu ambulanța până când o să fie externat?

— Nu are legătură cu faptul că e Alexandr în salon.

— Înțeleg. Nu mai vrei să-ți riști viața. Cred că înțeleg.

— Mă întreb dacă am făcut asta destul timp.

— Mă tem că ți-ai asumat mai multe riscuri, și nu toate calculate, decât oricine altcineva. Poți să te consideri liberă de serviciul pe ambulanță.

— Poate doar o singură dată, să-mi iau rămas-bun de la Fiodor și Kirill. Am început să țin la ei.

— Frățește.

— Bineînțeles.

— Și Alexandr? Ții la el, nu-i așa?

Cilka nu răspunde.

— E în regulă, ai dreptul să simți ceva pentru un bărbat. Mă bucur să te văd gândindu-te la viitor.

— Cum aș putea să mă gândesc la viitor când sunt aici?

— Poți, și cred că o faci. Întoarce-te la treabă. Încă o ieșire cu ambulanța.

Când Cilka dă să iasă din cameră, Elena o îmbrățișează.

— Mă bucur pentru tine, îi șoptește la ureche.

Cilka nu are mult de așteptat pentru ultima ieșire cu ambulanța. În după-amiaza aceea, merge cu Fiodor și Kirill la o nouă prăbușire la mină. De data asta e prevăzătoare și îi cere supraveghetorului să declare tunelul sigur înainte de a se aventura înăuntru. Cei doi oameni prinși sub dărâmături nu pot fi resuscitați și sunt lăsați acolo să fie duși cu camionul la morgă.

Pe drumul de întoarcere, Cilka le spune lui Fiodor și Kirill că n-o să-i mai însoțească. Vor merge prin rotație celelalte asistente.

Kirill amuțește. Fiodor e amabil și îi spune Cilkăi că i-a plăcut să fie alături de ea și să o privească lucrând.

Când ajung la spital, Fiodor o îmbrățișează cald, frățește, și o sărută pe obraz. Cilka se întoarce spre Kirill, așteptându-se la același lucru. El stă la distanță de ea, uitându-se în pământ.

— Kirill, îmi pare rău dacă nu ești de acord cu hotărârea mea de a nu mai lucra pe ambulanță. Nu vrei să-mi spui nimic?

— Pot să spun ceva ca să te fac să te răzgândești?

— Nu. Nu, nimic, asta îmi doresc pentru mine.

— Și eu? Te-ai gândit și la ce-mi doresc eu?

— Kirill, ce vrei să spui? Ce legătură are hotărârea mea cu tine?

— În mod evident, niciuna, spune el, abia stăpânindu-și furia. Ne mai vedem, Cilka Klein.

— Stai, Kirill. Nu putem măcar să rămânem prieteni? Te rog, nu pleca așa!

Fără să se uite în urmă, Kirill se îndepărtează, lăsând-o pe Cilka împietrită. *Ce a vrut să spună? Ce nu a vrut să spună?*

CAPITOLUL 32

— Încă două zile, mă tem că doar atât pot să te mai țin, îi spune Elena Gheorghievna lui Alexandr, de față cu Cilka.

— Vă mulțumim, o să profităm de ele cât o să putem, așa-i, Cilka?

Cilka se înroșește.

— Eu am treabă, se bâlbâie ea și pleacă repede.

— O să se întoarcă, îi spune Elena lui Alexandr, făcându-i cu ochiul.

Cilka îl vede pe Kirill la biroul asistentelor.

— Hei, Kirill, mă bucur să te văd din nou! îi spune ea, apropiindu-se.

— Ce se petrece acolo? se răstește el.

Perplexă, Cilka se uită în direcția indicată de Kirill, spre Alexandr.

— Cum adică?

Știe Kirill ceva despre cel care l-a atacat pe Alexandr? se întreabă ea. Dacă-i așa, există riscul ca el să-i spună acelei persoane că e în viață? Inima îi bate nebunește. Nu, Kirill e prietenul ei. N-ar face asta.

— Tu și cu el, ce se petrece?

A, își zice ea. Asta e cu totul altceva.

— Cred că acum ar trebui să pleci, Kirill, am treabă.

*
* *

Când i se termină tura, Cilka ia scaunul care a devenit martorul prieteniei crescânde dintre ea și Alexandr și se așază alături de el.

I-a vorbit liniștit despre trecutul lui, despre arestare. Fusese translator pentru administratorii sovietici, dar le dădea informații luptătorilor din Rezistență. După ce l-au prins, a fost torturat brutal, făcut să stea zile în șir pe un taburet până

când a amorțit complet, flămând, murdar. Nu le-a dat niciun nume.

Compunea poezie în minte. Și, după ce a fost o vreme în alt lagăr, unde a făcut o muncă grea, când a căpătat slujba din clădirea administrației n-a putut rezista să nu-și aștearnă pe hârtie câteva poezii. Uneori, ascundea cuvintele poeziilor în paragrafe de propagandă. Și apoi, și-a dat seama că poate face asta și cu informația. Cum orice foaie de material scris care părăsea lagărul era controlată, presupune că un ofițer de contrainformații mai isteț s-a prins.

— Și iată-mă aici. Dar poeziile mele n-au fost niciodată despre lucruri vesele, îi spune el Cilkăi. Acum, că te-am cunoscut pe tine, o să fie. Și abia aștept să ți le împărtășesc.

Cilka îl privește în ochi. Crede că și ea îi va putea împărtăși totul.

— Mai e ceva ce trebuie să-ți spun, zice Alexandr serios.

Cilka se uită la el. Așteaptă.

— M-am îndrăgostit de tine.

Cilka se ridică, răsturnând scaunul. Aceste câteva cuvinte sunt atât de mari, atât de copleșitoare.

— Cilka, te rog, rămâi să stăm de vorbă!

— Îmi pare rău, Alexandr. Trebuie să mă gândesc. Trebuie să plec.

— Cilka, stai, nu pleca! o strigă Alexandr.

— Îmi pare rău, trebuie. Se străduiește să-l privească din nou: Ne vedem mâine dimineață.

— O să te gândești la ce ți-am spus?

Cilka se oprește, uitându-se adânc în ochii lui căprui-închis.

— N-o să mă gândesc la nimic altceva.

*
* *

Cilka bate la ușa dormitorului Raisei, în pavilionul asistentelor. Asistentele calificate stau în

camere, iar asistentele-prizoniere sunt într-un dormitor mai mare din aceeași clădire.

— Intră, strigă Raisa somnoroasă.

Cilka deschide ușa și rămâne în prag, îndoită de spate.

— Ce-i cu tine?

— Nu mă simt bine, cred că n-ar trebui să merg în salon.

— Vrei să te examinez? spune Raisa, aruncându-și picioarele peste marginea patului ca să șadă pe margine.

— Nu, vreau doar să dorm.

— Du-te înapoi la culcare. Mă scol și încep tura ta. Sunt sigură că o să preia și celelalte și o să te acoperim.

— Îi spui, te rog, Elenei Gheorghievna că probabil o să mă simt mai bine peste două sau trei zile? Nu vreau să molipsesc pacienții.

— Așa e, ai dreptate. Du-te la culcare și peste câteva ore trimit pe cineva să-ți aducă ceva de mâncare și să vadă ce faci.

Cilka închide ușa și se întoarce în patul ei.

Auschwitz-Birkenau, 1944

Un zgomot de pași în bloc și apoi o bătaie în ușa ei o sperie pe Cilka. Rămâne întinsă în pat. Bătaia în ușă se repetă.

— Intră, spune ea, aproape șoptit.

Ușa se deschide încet. Se distinge un chip.

— Lale! Ce faci? N-ar trebui să fii aici! strigă Cilka.

— Pot să intru?

— Sigur, intră. Închide ușa, repede.

Lale face cum i s-a spus. Sprijinindu-se de ușă, se uită la Cilka, acum așezată pe pat.

— Trebuia să te văd. Trebuia să-ți mulțumesc personal, nu prin Gita.

— E periculos, Lale. N-ar trebui să fii aici. Nu știi când poate să apară unul dintre ei.

— Îmi asum riscul. Tu ți-ai asumat unul mai mare cerând să-mi recapăt slujba. Trebuie să fac asta.

Cilka oftează.

— Mă bucur că am reușit. Mi se rupea inima s-o văd pe Gita atât de supărată, neștiind dacă ești în viață, și apoi să aud unde lucrai.

— Nu mai spune nimic, nu pot îndura să aud ce a simțit ea. Prostia mea m-a băgat în bucluc. Câteodată mă întreb dacă o să învăț vreodată.

Scutură din cap.

— Te iubește, știi doar.

Lale ridică iar capul.

— Nu mi-a spus-o niciodată. Nu pot să-ți spun ce înseamnă pentru mine să aud asta.

— Te iubește.

— Cilka, dacă e ceva ce pot să fac pentru tine, în limitele posibilităților mele de acum… trebuie doar să-mi trimiți un mesaj.

— Îți mulțumesc, Lale, dar pot să am grijă de mine, spune ea.

Îi vede chipul crispându-se, ca și cum ar fi încercat să găsească cuvintele potrivite.

— Ce faci tu, Cilka, e singura formă de rezistență de care dispui – să rămâi în viață. Ești cel mai curajos om pe care l-am cunoscut vreodată, sper că știi asta.

— Nu e nevoie să spui așa ceva, zice ea, înfiorându-se de rușine.

— Ba da. Îți mulțumesc încă o dată, spune el.

Cilka dă din cap. Lale iese din cameră, iese din Blocul 25.

CAPITOLUL 33

— Cilka, Cilka, trezește-te!

Elena Gheorghievna o scutură ușor pe Cilka, trezind-o dintr-un somn fără vise; Cilka e dezorientată. Își trage păturile până la bărbie, încercând să se ascundă, să scape de amenințarea pe care o simte apropiindu-se.

— Cilka, sunt eu, Elena. Ești în siguranță, am nevoie doar să te trezești ca să vorbesc cu tine.

Cilka recunoaște vocea. Se smulge din somn.

— Elena Gheorghievna, cât e ceasul? Ce se întâmplă?

Se dă la o parte, ca Elena să se poată așeza pe patul de lângă ea.

— E dimineața devreme, dar trebuie să vorbesc cu tine. S-a întâmplat ceva cu Alexandr.

Cilka se holbează la ea, dar nu-i vine pe buze niciun cuvânt.

— În timpul nopții, cineva a intrat în salon și l-a bătut. Nu știm cum s-a întâmplat, dar a fost găsit inconștient adineaori.

— Cum? Cum s-a putut întâmpla așa ceva? Cilka se ridică în capul oaselor, complet trează. Unde erau asistentele, personalul? Cum poate cineva să fie bătut într-un spital?

— Liniștește-te, n-am toate răspunsurile. Era o singură asistentă de serviciu și a fost o noapte aglomerată pentru ea. La un moment dat, a ieșit în pauză și probabil atunci a intrat cineva.

— Dar n-a văzut vreun alt pacient, n-a spus ceva?

— Încă mai încercăm să aflăm ce s-a întâmplat. Asistenta a venit să mă cheme și eu am vrut să vin să-ți spun imediat. E dus în sala de operații pentru evaluare. Îmbracă-te și vino cu mine.

Cu halate și purtând măști, Cilka și Elena intră în sala de operații și se apropie de masa pe care zace trupul lovit al lui Alexandr. Raisa stă lângă el. Se uită cu tristețe și compasiune la Cilka. Aceasta atinge ușor umărul lui Alexandr. Nu poate îndura să vadă cât de vulnerabil pare. Elena o cuprinde cu brațul.

— Ce ne poți spune, Raisa? întreabă ea.

— Trebuie să fi fost doi. Aș zice că unul i-a ținut ceva, poate o pernă, peste cap, iar celălalt l-a bătut cu o bucată de lemn, judecând după așchiile pe care le găsesc.

— Și nimeni n-a auzit nimic? Dar pacientul de lângă el? sare Cilka.

— Nu pot să-ți răspund la asta, Cilka. Va trebui să facem cercetări, dar trebuie să facem și un plan...

Se uită la Elena.

Elena îi explică.

— E clar că cineva îl vrea mort și nu avem de unde să știm dacă e cineva – coboară foarte mult vocea – din interior sau chiar în legătură cu autoritățile.

— Credeți că e aceeași persoană ca înainte?

— Dacă au aflat că e în viață, e foarte posibil.

— Dar de unde să...

Se oprește. Se teme că știe răspunsul.

— Acum trebuie să-l ajutăm pe Alexandr. Poate că o să avem mai multe răspunsuri mai târziu.

— Ce răni are? întreabă Elena.

— Era inconștient când a fost găsit. A fost lovit la cap, dar cred că e inconștient pentru că a fost sufocat. Nu are nimic rupt, din fericire. Îmi pare tare rău, Cilka, spune Raisa. Mai bine lasă-ne pe noi și te chemăm când terminăm.

— Nu plec, spune furioasă Cilka.

— Bine, zice Raisa.

Elena o trage pe Cilka câțiva pași mai departe de masă.

— Trebuie să ne gândim cum să-l protejăm, spune ea.

*

* *

Câteva ore mai târziu, Cilka îl însoțește pe Alexandr din sala de operații în spatele salonului, unde e pus un paravan în jurul patului său. E adus un scaun pentru Cilka; insistă că îl va îngriji ea. Nici Elena, nici Raisa nu se împotrivesc. I se aduce mâncare, pe care aproape n-o atinge. Ceaiul fierbinte, calmant, îl devorează.

Elena vine regulat să vadă ce fac. La sfârșitul zilei, îi spune Cilkăi că a vorbit cu bărbatul din patul de lângă Alexandr și a aflat mai multe.

Pacientul fusese amenințat de doi bărbați când se trezise în zgomotele surde ale lemnului lovind în carne. Primise un pumn în gură ca să fie intimidat și să tacă. I se spusese să nu încerce să alerteze vreo asistentă după plecarea lor, în caz că Alexandr nu era încă mort. Omul era zguduit și foarte supărat. Bătăușii așteptaseră probabil la recepție, unde noaptea nu era nimeni. Poate că îi mituiseră sau amenințaseră pe gardienii de afară, și Elena n-ar vrea să-i ia la întrebări, ca să nu atragă atenția asupra faptului că Alexandr e încă în viață.

Apoi îi confirmă planul pe care au început să-l schițeze în noaptea trecută.

Vorbește liniștit.

— I-am schimbat fișa, scriind că a murit, și am creat o altă fișă, folosind numele unui pacient decedat recent și schimbând datele, pentru a arăta că acel pacient s-a vindecat. Așa că, în documentele spitalului, Alexandr a murit din cauza rănilor căpătate în bătaie. O să mai ținem o vreme paravanul în dreptul patului său și o să vedem care o să fie următorul pas. I-am spus pacientului de alături că e contagios și nu trebuie să se apropie de el.

— Vă mulțumesc, spune Cilka, cu mintea gonindu-i.

Asta câștigă un pic de timp, dar apoi?

— E tot ce putem face deocamdată, Cilka.

După plecarea Elenei, Cilka își pune capul pe pernă, lângă Alexandr.

*

* *

A doua zi dimineața, se trezește și-l vede pe Alexandr privind-o. Pentru câteva clipe, stau ochi în ochi, transmițându-și fără vorbe sentimentele pe care le au unul pentru altul. Sunt întrerupți de Raisa.

— Văd că v-ați trezit amândoi. Pe cine să examinez primul?

Cilka zâmbește.

— Pe el, bineînțeles.

Raisa încearcă să-i explice lui Alexandr ce răni are și cum o să fie tratat. Cilka nu se poate abține și o întrerupe mereu, ca să-l încurajeze și să îi spună că își va reveni. Alexandr dă din cap fără un cuvânt, părând recunoscător, dar îngrijorat, în acord cu adevăratele gânduri ale Cilkăi.

*

* *

Zilele trec și Alexandr își revine încet, după paravan. Vânătăile îi mai trec, dar mișcarea încă îi provoacă dureri. Când dă peste Kirill, care intră și iese de la recepție, Cilka încearcă să se poarte prietenește și firesc, refuzându-i politicos avansurile fără să-l înfurie, nevrând să atragă cumva atenția spre patul cu paravan. Bănuiește că el e cel care l-a atacat pe Alexandr sau l-a alertat pe primul atacator, spunându-i că e în viață, dar n-are cum s-o dovedească.

Alexandr acceptă bucuros durerea pentru a se da jos din pat și a merge cu brațele în jurul Cilkăi, care îl sprijină. Li se spune că Cilka nu e asistenta cea mai potrivită să-l ajute, diferența de înălțime dintre ei fiind mai degrabă un obstacol în recuperarea lui. Nu e singurul sfat pe care-l ignoră. În fiecare noapte, ea e găsită stând ghemuită pe un

scaun, cu capul pe perna lui, dormind adânc. Aproape că n-a mai plecat de lângă patul său după bătaie.

Numărul de pacienți din spital a început să scadă și se aude că populația lagărului s-a redus semnificativ. Prizonierii sunt eliberați mai devreme la ordinul secretarului general Hrușciov, succesorul lui Stalin. El arată deschidere către Occident. Pata pe care o reprezintă Gulagul pentru imperiul lui devine cunoscută și e nevoie de o atenuare pentru a se continua tratativele cu statele necomuniste.

Alexandr poate să meargă singur acum, iar paravanul începe să sară în ochi, atrăgând întrebări din partea pacienților și a personalului cu privire la cât de „gravă“ e infecția din spatele lui. Trebuie să se gândească ce e de făcut mai departe.

— Cilka, poți să vii un pic? o cheamă Elena Gheorghievna într-o dimineață.

— Mă întorc imediat, îi spune Cilka lui Alexandr.

Elena o duce în camera medicamentelor.

— În camera asta nu s-a întâmplat niciodată ceva bun. Ce e? spune Cilka îngrijorată.

— Ai încredere în mine? o întreabă Elena.

— Mai mult decât în orice om pe care l-am cunoscut, în afară de familia mea.

— Atunci trebuie să ai încredere și acum. Alexandr o să fie externat în două zile...

— Nu, nu se poate. Ați promis... Strigă Cilka.

— Ascultă-mă. Nu între cei din lagăr, unde cineva ar putea să observe că nu e bărbatul mort al cărui nume și număr i le-am dat. O să-l trimitem într-o baracă din apropiere, unde o să fie în siguranță. Vreau să ai încredere că fac tot ce pot ca să ajut.

Cilka a amuțit. Asta e bine. El o să fie în siguranță. Dar, din nou, cineva e luat de lângă ea.

Încearcă să zâmbească.

— Sunteți atât de bună, Elena Gheorghievna. Vă sunt recunoscătoare. Și *el* o să vă fie recunoscător.

Elena pare tulburată, cum Cilka n-a mai văzut-o niciodată. Ea e mereu stoică, practică și optimistă.

— Mai e ceva, Cilka.

Cilkăi îi stă inima-n loc.

— Am făcut cerere să mă mut la Soci, unde a fost construit un spital nou.

Întinde mâna spre Cilka, dar ea se crispează. Nu știe ce să spună. Elena merită să fie într-un loc mai bun, după toți anii pe care i-a dăruit de bunăvoie acestui loc cumplit. Dar ce-o să se facă fără ea?

— Cilka?

Nu se poate uita la doctoriță. Ține totul în ea. Niciodată n-a avut de ales. Totul i *s-a întâmplat*, pur și simplu. Oricât ar vrea, nu poate ține pe nimeni lângă ea. E singură. Complet singură pe lume.

— Cilka, trebuie să mă crezi că fac tot ce pot și pentru tine!

Cilka își îngroapă și mai adânc sentimentele și ridică ochii spre Elena.

— Vă mulțumesc, Elena Gheorghievna, pentru tot.

Elena îi susține privirea.

Pare un rămas-bun.

*

* *

Femeile din Baraca 29 sunt tot ce i-a rămas. Cilka se gândește adesea la Lale, cum i-a spus el la Birkenau că e curajoasă. Cum alți oameni i-au spus că e curajoasă. Cum Alexandr a descătușat ceva înlăuntrul ei, făcând-o să-și dorească să trăiască, nu doar să supraviețuiască.

Și știe că mai are de făcut un gest de curaj.

Vorbește cu privilegiații care păzesc pavilionul asistentelor, le dă porțiile ei de mâncare, și ei acceptă s-o conducă în seara aceea – o duminică – la Baraca 29. Are nevoie să vorbească cu femeile din baracă.

În timp ce străbat lagărul, vede bărbați uitându-se la ea de la distanță, dar nu se apropie. Deschide ușa, în timp ce paznicii o așteaptă afară.

— Cilka! strigă Margarethe, dând fuga s-o îmbrățișeze. Ce faci aici? E periculos.

Cilka începe să tremure.

— Trebuie să vorbesc cu voi toate.

Se uită în jur. Sunt câteva chipuri noi, dar în baracă majoritatea sunt femei pe care le recunoaște, inclusiv cele mai vechi colege, Elena și Margarethe.

— Vă rog, stați jos, zice ea.

— E totul bine? o întreabă Elena.

— Da, începe Cilka. În fine, am cunoscut pe cineva, și simt ceva pentru el, și s-ar putea să-l pierd, dar n-am știut niciodată că sunt în stare să simt ceva pentru un bărbat, din pricina a tot ce am trăit.

Femeile așteaptă politicoase. Elena o privește încurajator.

— Toate mi-ați împărtășit trecutul vostru, secretele voastre, iar mie mi-a fost frică. Dar ar fi trebuit s-o fac și eu. Vă datorez asta.

Trage adânc aer în piept.

— Am fost la Auschwitz, spune ea. Margarethe se îndreaptă brusc. În lagărul de concentrare. Înghite în sec. Am supraviețuit pentru că am primit o poziție privilegiată în lagăr, lagărul de femei Birkenau. Cam ca Antonina. Dar…

Elena îi face semn din cap.

— Continuă, Cilka.

Nimeni nu spune nimic.

— Aveam camera mea în bloc. Un bloc unde erau puse… – se chinuie să rostească cuvintele – femeile bolnave și muribunde, înainte de a fi duse în camerele de gazare, să fie omorâte.

Prietenele ei sunt cu mâinile la gură, nevenindu-le să creadă.

— Ofițerii SS, ei m-au pus acolo, în blocul ăla, pentru că nu erau martori.

Tăcere. Tăcere absolută.

Cilka înghite din nou în sec, simțindu-se ușoară, amețită.

Anastasia începe să plângă tare.

— Cunosc sunetul ăsta, Anastasia, îmi e foarte familiar, spune Cilka. Eu mă înfuriam. Nu știu de ce. Dar erau toate atât de neajutorate! Nu eram în stare să plâng. Nu aveam lacrimi. Și de aceea nu am putut să vă spun. Eu aveam un pat, aveam mâncare. Iar ele erau goale, erau în pragul morții.

— Cât... cât ai stat acolo? întreabă Elena.

— Trei ani.

Margarethe vine să se așeze lângă Cilka și îi întinde mâna.

— Niciuna dintre noi nu știe ce ar fi făcut. Nenorociții ăia ți-au omorât familia?

— Am urcat-o chiar eu pe mama în camionul morții.

Margarethe îi ia mâna cu forța.

— Amintirea asta îți provoacă un șoc. Simt din vocea ta. Și tremuri. Elena, fă-i un ceai.

Elena sare în picioare și se duce la sobă.

Celelalte femei rămân tăcute. Dar Cilka e acum prea amorțită ca să se gândească la cum au fost primite cuvintele ei. E epuizată.

A vorbit atât de puțin, dar cuvintele au fost atât de mari...

Când Elena se întoarce cu ceaiul, spune:

— Hannah știa, nu-i așa?

Cilka dă afirmativ din cap.

— Sper să nu te șocheze și mai mult, Cilka, dar multe dintre noi au ghicit că ai fost acolo. Pentru că ești evreică și nu vorbeai despre arestarea ta.

Cilka începe din nou să tremure.

— Serios?

— Da, și din unele lucruri pe care le spuneai din când în când.

— Ah...

— Ai supraviețuit, Cilka, zice Elena. Și o să supraviețuiești și aici.

Anastasia, cea mai tânără, încă mai stă cu mâna la gură, cu lacrimi curgându-i pe tăcute. Dar niciuna dintre ele nu a reacționat cum își imaginase Cilka de atâtea ori, cum se temuse mereu. Sunt încă lângă ea.

Așa că poate să-i destăinuie și lui Alexandr. E posibil ca el s-o cunoască, și totuși s-o iubească în continuare.

— Trebuie să plec, spune.

Elena se ridică odată cu ea.

— Mai vino, dacă poți.

Cilka o lasă pe Elena s-o îmbrățișeze. Și pe Margarethe. Anastasia încă pare prea șocată.

Cilka se topește în noapte, amețită, tremurând.

*

* *

— Bună dimineața, o salută Cilka pe recepționeră, îndreptându-se spre salon. Mai are o zi cu Alexandr. Încă nu știe dacă își poate lua rămas-bun. O să îndrăznească să-i promită că o să încerce să-l găsească, peste mulți ani, afară? Sau doar o să-și accepte soarta, blestemul?

Dar, deși îl pierde, deși o pierde pe Elena Gheorghievna și i-a pierdut pe toți cei pe care i-a iubit, Alexandr a aprins un foc în ea.

Nu de furie, ci mai degrabă, parcă, de speranță.

Fiindcă niciodată nu a crezut că poate să se îndrăgostească după tot ce a pătimit. Ar fi fost un miracol, așa își spunea. Și acum s-a întâmplat.

— Cilka! o strigă recepționera.

Se întoarce.

— Mi s-a spus să-ți transmit să te duci în clădirea administrației, vor să te vadă.

Cilka ia mâna de pe ușa salonului.

— Acum?

Alexandr e înăuntru. Ar putea să-i spună bună dimineața mai întâi. Nu, o să scape mai întâi de treaba de la administrație și apoi vor putea avea toată ziua, până va fi externat. O zi în care poate

să-i spună totul, și apoi să nu mai vorbească niciodată despre asta.

*
* *

Intrând în clădire, Cilka găsește mai mulți deținuți, toți bărbați, care stau și se întreabă de ce se află acolo. Vede o femeie, singura persoană care pare din administrație, șezând la un birou.

— Mi s-a spus să mă prezint aici, spune ea cu o siguranță pe care n-o simte.

— Numele.

— Cecilia Klein.

— Numărul.

— 1-B494.

Funcționara scotocește printre mai multe plicuri de pe birou. Luând unul, se uită la numărul de pe el. 1-B494.

— Poftim, ai aici o sumă de bani și o scrisoare pe care s-o dai gardianului de la poartă când ieși.

Cilka nu ia plicul care-i este întins.

— Ia-l și ieși de-aici! se răstește la ea funcționara.

— Unde să mă duc?

— Mai întâi la Moscova, apoi vei fi trimisă acasă, în țara ta, spune femeia.

Acasă?

— Trebuie să mă duc la gară?

— Da. Acum ieși de-aici. Următorul!

Becul din tavan pâlpâie. Încă o hârtie. Încă un moment când i se hotărăște viața.

— Dar nu pot să plec așa. Sunt oameni pe care trebuie să-i văd.

Alexandr. O să fie eliberat? Eliberat sub numele bărbatului mort. Cum o să-l găsească?

O doare pieptul, simte că o să explodeze.

Elena Gheorghievna, Raisa, Liuba, Elena, Anastasia și Margarethe – de-ar putea ajunge la ele… Trebuie să-și ia rămas-bun!

Klavdia Arsenievna e acolo, supraveghind eliberarea prizonierilor. Cilka a văzut-o rar de când

s-a mutat în pavilionul asistentelor. Acum brigadiera-șefă se apropie.

— Ai noroc, Cilka Klein, dar nu-mi pune răbdarea la încercare. Trebuie să pleci imediat, te duci direct la poarta lagărului. Sau pot aranja cu un gardian să te ducă la „groapă“, dacă preferi.

Cilka ia plicul, tremurând. Bărbații din spatele ei au amuțit cu toții.

— Următorul, spune funcționara.

*

* *

Cilka îi dă scrisoarea gardianului de la poartă, care abia dacă-i aruncă o privire, făcându-i semn cu capul să înainteze. Ea se îndepărtează încet, uitându-se în jur după cineva care s-o oprească, să-i spună că totul a fost o greșeală. Cei câțiva gardieni pe lângă care trece o ignoră.

Merge mai departe, pe singurul drum pe care-l vede. Singură.

Se adună nori grei. Cilka se roagă să nu ningă.

În depărtare vede niște construcții mici. Case, se gândește ea. Merge mai departe. Tristețea o doare, dar e și amețită de bizareria acestei libertăți. De drumul din fața ei. Un pas, următorul. Ce se face cu asta?

Mergând pe o stradă cu case și câteva prăvălii, trage cu ochiul prin ferestre. O privesc cu suspiciune femei cu copii, femei făcând curățenie, jucându-se, gătind, mâncând. Simte arome bogate de tocană și pâine proaspăt coaptă.

Aude un sunet familiar, un tren care trage încet în spatele clădirilor, și se grăbește spre el. Când ajunge la șină, trenul dispare. Ochii ei urmăresc șinele până la o mică gară. Se duce într-acolo. Un bărbat tocmai încuie ușa unui birouaș.

— Mă scuzați!

El se oprește cu cheia în ușă, uitându-se la ea.

— Ce vrei?

— Unde mergea trenul acela?

— La Moscova.

— Și printre deținuții eliberați ați văzut cumva un bărbat... înalt, suplu, cu vânătăi pe față...

El o întrerupe.

— A fost plin, erau mulți bărbați. Îmi pare rău, n-aș putea să-ți spun.

Cilka desface plicul îndesat în buzunar. Scoate toți banii din el.

— Aș putea cumpăra un bilet pentru următorul tren, vă rog?

Josia și Natia sunt la Moscova. Dacă toate trenurile merg la Moscova, atunci acolo o să le caute pe ele și, până la urmă, și pe Alexandr. Numai de și-ar putea aminti cum o cheamă pe prietena Mariei Danilovna. O să fie foarte greu să dea de ea. Dar poate să încerce. O să încerce.

— Mai e până vine, dar n-ai nevoie decât de permisul de ieșire și ordinul de drum.

— Când vine?

— Mâine, întoarce-te mâine.

Cilka e copleșită, epuizată, disperată.

— Unde să stau? spune ea, gata să plângă.

— Uite, n-am cum să te ajut. Va trebui să faci ce fac toți ceilalți, să-ți găsești un loc cald unde să te adăpostești și să te întorci mâine.

— Pot să rămân aici, undeva?

— Nu, dar ai grijă la milițieni, patrulează zi și noapte căutându-i pe cei de-alde tine – unii prizonieri au creat probleme furând din magazine sau din case în timp ce așteptau trenul.

Cilka e zdrobită. Se întoarce, pornind înapoi spre oraș.

*

* *

Au fost eliberați și alți prizonieri, și lor le-a spus șeful de gară să revină a doua zi. Rătăcesc pe străzi. Se încaieră cu localnicii. Se varsă sânge. Cilka nu se oferă să ajute, preferând să stea deoparte.

Încă nu crede că e liberă. Poate că lumea nu e decât o închisoare mai mare, în care nu are nici

familie, nici prieteni, nici cămin. Îl are – l-a avut – pe Alexandr. O să-și petreacă oare toată viața întrebându-se ce-o fi cu el, așa cum se întreabă despre tatăl ei, despre Gita, despre Josia? Cum o s-o găsească, în fond, pe Josia, într-un oraș imens, ca Moscova? Măcar știe că Elena Gheorghievna va fi în siguranță. Dar n-a apucat să-și ia rămas-bun, s-o îmbrățișeze, să-i mulțumească cum se cuvine. Se simte sfâșiată în două. Își petrece noaptea în spatele unei prăvălii, ghemuită în prag pentru a încerca să se ferească de vântul înghețat.

*

* *

Aude țipetele a zeci de oameni, apoi trenul. Ceața din capul ei se împrăștie și își dă seama că noaptea s-a făcut zi. Trenul cu care va pleca din Vorkuta trage în gară.

Se alătură celorlalți, care aleargă, toți îndreptându-se spre același loc. Trenul a ajuns în gară înaintea ei și așteaptă, cu locomotiva pornită. E împinsă, îmbrâncită și trântită la pământ de mai multe ori. Ridicându-se, continuă să meargă. Coada la uși e lungă. Șeful de gară a ieșit din birou și merge de-a lungul șirului de pasageri care așteaptă, verificându-le hârtiile. Nu li se dă niciun bilet. Cilka le scoate pe ale ei din buzunar și i le întinde.

Șeful de gară întinde mâna să le ia.

— Mulțumesc, îi spune ea.

Cu o mână peste a ei, el îi zâmbește și dă din cap încurajator.

— Succes, micuțo. Acum hai, urcă-te în tren!

Cilka se grăbește spre ușa deschisă a vagonului. Când e gata să se urce, e îmbrâncită violent de doi bărbați care vor să se urce înaintea ei. Compartimentul pare ticsit. Întinde mâinile în îmbulzeală, încercând cu disperare să se apuce de uși, ca să se poată sălta înăuntru. Se aude fluierul, avertizându-i pe toți să se îmbarce. În fața ei, lumea țipă și se îmbrâncește, și un bărbat se

desprinde din mulțime, alunecă pe trepte și aterizează pe jos, ghemuit lângă ea.

— Ai pățit ceva? îl întreabă ea, dând drumul ușii și aplecându-se spre el. Oamenii continuă să se împingă și să se înghesuie în jurul lor. El ridică privirea și de sub căciulă apar ochii căprui, surprinși, ai lui Alexandr.

— Cilka!

Ea îl apucă de la subraț ca să-l ajute să se ridice, cu inima bubuindu-i sălbatic în piept.

— Ah, Alexandr! Ai pățit ceva? repetă ea, cu glasul înecat de lacrimi.

El se crispează ridicându-se, în timp ce șuvoiul de oameni din spatele lor se subțiază. Cilka e încă cu mâinile sub brațele lui.

Trenul fluieră din nou. Cilka se uită la ușă. S-a făcut un pic de loc.

— Să mergem, spune ea.

Îl ia de mână și urcă în tren împreună, piciorul lui Alexandr părăsind peronul chiar în clipa în care trenul începe să se pună în mișcare.

În vagon, Alexandr o îmbrățișează.

Ea plânge în hohote la pieptul lui.

— Nu pot să cred, spune.

Se uită în ochii lui blânzi și buni.

— Eu pot, zice el. O mângâie pe păr, îi șterge lacrimile de pe obraz. Vede în ochii lui tot ce a pătimit și, în reflexie, ochii ei și tot ce a pătimit ea.

— E timpul să trăim acum, Cilka, spune el. Fără frică, și cu miracolul iubirii.

— Asta e o poezie? îl întreabă ea, surâzându-i printre lacrimi.

— E începutul uneia.

Epilog

Košice, Cehoslovacia, ianuarie 1961

Clopoțelul de la ușa cafenelei scoate un clinchet și intră o femeie radioasă, bronzată, cu fața în formă de inimă, buze rujate și ochi mari, căprui.

O altă femeie, cu părul buclat și cu forme frumoase, puse în evidență de o rochie cu flori viu colorată, se ridică de la masă ca s-o întâmpine.

Gita se apropie de Cilka și cele două femei, care nu s-au mai văzut de aproape douăzeci de ani, se îmbrățișează. Sunt foarte diferite de cum erau atunci: acum le e cald și sunt sănătoase. Momentul e copleșitor. Se dau înapoi. Cilka privește părul șaten lucios, buclat, al Gitei, obrajii plini, ochii strălucitori.

— Gita! Arăți incredibil.

— Cilka, ești frumoasă, mai frumoasă ca oricând!

Mult timp doar se uită una la alta, își ating părul, zâmbesc, cu lacrimile șiroindu-le pe obraji.

Vor putea oare să vorbească despre *celălalt loc*? Despre vremurile acelea?

Vine chelnerița și ele își dau seama că sunt o priveliște ciudată, stând așa și tot atingându-se, plângând și râzând. Se așază și comandă cafea și tort, schimbând noi priviri, încântate la gândul că acestea sunt lucruri care nu le erau permise, că încă li se pare în fiecare zi un miracol că au supraviețuit. Aceste plăceri simple au alt gust pentru ele decât pentru toți ceilalți din cafenea.

Mai întâi, Cilka întreabă de Lale și ascultă cu bucurie cum s-au găsit el și Gita în Bratislava după război, prin ce au trecut după aceea și cum s-au stabilit în Australia. Gita încetează să zâmbească numai când îi spune că încearcă de multă vreme să

aibă un copil, fără rezultat. În timp ce spune asta, își atinge din reflex pântecul pe sub masă.

— Nici eu și Alexandr nu am avut niciun succes, spune Cilka, luând-o de mână pe prietena ei.

Și atunci, revenind la trecut, Gita o întreabă – coborând vocea și apropiindu-se – dacă vrea să vorbească despre Gulag.

— Acolo l-am cunoscut pe Alexandr, spune Cilka, și mi-am făcut și alți prieteni. Îi e prea greu să amintească frigul neîncetat care te pătrundea până la oase, fluxul constant de prizonieri bolnavi, răniți și morți, violurile pe care le-a îndurat iar, umilința și durerea de a fi închisă acolo, după *celălalt loc*.

— Cilka, spune Gita, nu știu cum ai putut îndura. După toate cele prin care trecuserăm deja…

Cilka lasă lacrimile să-i curgă pe obraji. Nu vorbește despre asta niciodată, cu nimeni. Nimeni din jurul ei în afară de Alexandr nu știe că a fost la Auschwitz, doar singurul ei vecin evreu, care a fost ascuns în copilărie pe tot timpul Shoah-ului. Și puțini știu că a fost în Siberia. A făcut tot ce-a putut să lase trecutul în urmă, să-și croiască o viață nouă.

— Știu că cei care au venit după noi la Birkenau pur și simplu nu înțelegeau cum a fost să stăm acolo atâta timp. Gita continuă s-o țină de mână pe Cilka. Tu aveai șaisprezece ani și pierduseși totul.

— Ni s-au impus numai alegeri imposibile, spune Cilka.

Soarele strălucește prin geamul cafenelei. Trecutul e văzut printr-o lumină cenușie mată – rece, și niciodată atât de îndepărtat cât și-ar dori. Imaginile și mirosurile sunt aproape de suprafața pielii lor. Fiecare moment de pierdere.

Dar își întorc fețele spre soarele care intră în încăpere.

Gita readuce conversația la Lale, la afacerile lor și la vacanțele pe Gold Coast. Ia o înghițitură de

tort, închizând ochii de plăcere, așa cum face Alexandr și acum când fumează sau mănâncă. Și Cilka o imită, vorbind despre prezent, despre viață.

Ridică paharele și toastează: *L'Chaim*.

Nota autoarei

— Ți-am povestit despre Cilka?

— Nu, Lale, nu mi-ai povestit. Cine a fost Cilka?

— Cel mai curajos om pe care l-am cunoscut. Nu cea mai curajoasă fată; cel mai curajos om.

— Și?

— Mi-a salvat viața. Era foarte frumoasă, măruntică, și mi-a salvat viața.

O conversație scurtă, câteva cuvinte aruncate într-o zi, când vorbeam cu Lale despre timpul petrecut la Auschwitz-Birkenau, pe când era Tatuatorul de la Auschwitz.

Am revenit la Cilka de multe ori în discuțiile cu Lale. L-am ținut de mână în timp ce-mi povestea cum i-a salvat ea viața și ce-a făcut pentru a se fi aflat într-o poziție din care îi putea salva viața. Îl tulbura să-și amintească, iar eu am fost șocată. Era o fată de șaisprezece ani. Numai șaisprezece. Am fost captivată de Cilka, incapabilă să înțeleg sau să cuprind cu mintea forța pe care trebuie s-o fi avut cineva de vârsta ei ca să supraviețuiască astfel. Și de ce a fost nevoie să fie pedepsită atât de aspru pentru că a ales să trăiască?

Am ascultat-o pe Gita în mărturia făcută despre Shoah vorbind despre Cilka (deși nu-i pomenește numele), despre rolul pe care l-a avut în lagăr, inclusiv în Blocul 25, și despre faptul că ea, Gita, simțea că Cilka a fost judecată nedrept. „Am cunoscut-o pe fata care era *Blockälteste.* Acum trăiește la Košice. Toată lumea spune că era așa și pe dincolo, dar era pur și simplu nevoită să facă ceea ce-i spuneau ofițerii SS. Dacă Mengele îi spunea că o persoană trebuie să meargă în Blocul 25, era nevoită s-o ia acolo, înțelegeți? Nu putea înfrunta atâția oameni. Dar cei care n-au fost acolo

tot timpul nu înțeleg. Ei nu au trecut prin toate stadiile. Așa că zic: acela a fost rău, acela a fost bun, dar să vă spun ceva: salvai unul, și altul avea de suferit. Din Blocul 25 nu puteai scoate pe nimeni." Ea menționează și cum a vizitat-o „după aceea", la Košice — Lale mi-a spus și el despre această vizită.

Am căutat mărturii ale altor supraviețuitori în legătură cu Cilka. Le-am găsit. M-au lămurit, am fost satisfăcută? Nu. Am găsit comentarii contradictorii, cum ar fi: a făcut lucruri rele ca să supraviețuiască; mi-a dat mâncare în plus când a aflat că eram din același oraș cu ea; țipa la femeile condamnate; mi-a făcut rost de mâncare când eram sigură că o să mor de foame.

Se contura imaginea unei femei foarte tinere, care a supraviețuit într-un lagăr al morții supunându-se avansurilor sexuale nu ale unuia, ci a doi ofițeri superiori SS. Dar, pentru Cilka, urmările au fost închiderea pentru încă zece ani în cel mai friguros loc de pe pământ – Gulagul Vorkuta, în interiorul Cercului Polar de Nord, în Siberia.

După apariția *Tatuatorului de la Auschwitz* a plouat cu e-mailuri și mesaje din întreaga lume. Majoritatea puneau întrebarea: Ce s-a întâmplat cu Cilka?

Cu ajutorul editorilor mei, am început cercetarea care avea să mă conducă la descoperirea poveștii care a inspirat acest roman.

Am angajat un documentarist de profesie la Moscova pentru a afla detalii despre viața la Vorkuta – Gulagul în care Cilka și-a petrecut zece ani.

Am călătorit la Košice, și, la invitația proprietarei actuale a apartamentului în care Cilka și soțul ei au locuit vreme de cincizeci de ani, am stat înconjurată de cei patru pereți pe care Cilka i-a numit cămin. Proprietara mi-a spus că a simțit

prezența ei în apartament multe luni după ce s-a mutat acolo.

Am stat de vorbă cu vecinii ei, cu domnul și doamna Samuely, amândoi trecuți de nouăzeci de ani. Mi-au împărtășit povești despre vecinătatea cu Cilka și soțul ei vreme de câteva decenii.

Am întâlnit un alt vecin, pe care-l chema tot Klein. Mi-a spus că el și Cilka erau singurii evrei din bloc. Vorbeau în zilele de sărbători evreiești importante. Împărtășeau speranța că într-o zi vor vizita Israelul. N-a făcut- o niciunul, mi-a spus el.

La cimitirul orașului, am vizitat mormântul Cilkăi și al soțului ei și le- am adus omagiul meu, am pus flori, am aprins o lumânare.

Alături de translatori și de unul dintre editorii mei, am fost la Sabinov, la o oră de mers cu mașina de Košice, unde am reușit să vedem certificatele de naștere ale Cilkăi și ale surorilor sale (vedeți „Informații suplimentare“ pentru detalii).

Ne-au fost arătate certificatele de căsătorie ale părinților săi și am aflat numele bunicilor.

La Bardejov, unde trăiau Cilka și familia sa și de unde au fost ridicați, am citit rapoarte de la școlile pe care le-au frecventat Cilka și surorile ei. Aveau toate calificative excelente pentru comportament și maniere. Cilka strălucea la matematică și la sport.

M-am plimbat pe străzile vechiului oraș. Am stat în fața casei în care a locuit Cilka, mi-am trecut mâna peste ruinele zidului orașului, care i-a protejat pe locuitorii săi de sute de ani de invazii inamice, dar n-au reușit s-o protejeze pe Cilka de cerința de a se supune naziștilor. Un loc foarte frumos, un loc pașnic — în 2019.

Mă bucur să știu că Cilka a trăit aproape cinci decenii alături de bărbatul pe care l-a iubit și, conform prietenilor și vecinilor, a avut o viață bună. Doamna Samuely mi-a povestit cum vorbea Cilka despre dragostea pentru soțul ei cu

prietenele. Era tachinată de celelalte femei, care nu încercau sentimente atât de intense față de soții lor.

Când am scris despre violul – da, nu există un alt cuvânt pentru asta – de la Auschwitz-Birkenau, am găsit foarte puține date în mărturiile filmate. Ceea ce am găsit au fost documente scrise mai recent, în care intervievatori *femei* vorbeau cu supraviețuitoarele despre acest subiect, în care ele au scos la lumină rușinea profundă cu care au trăit aceste femei decenii de-a rândul, fără să discute niciodată despre abuzuri, fără să li se pună niciodată întrebarea: „Ați fost vreodată agresată sexual de către naziști?“ Rușinea e a noastră, nu a lor. Ele au trăit zeci de ani cu acest adevăr, cu realitatea celor întâmplate îngropată adânc în ele.

E timpul. E timpul ca aceste violuri și abuzuri sexuale să fie denunțate ca infracțiuni. Sunt infracțiuni deseori negate, deoarece nu reprezentau „politica nazistă“. Am găsit chiar mențiuni specifice despre Schwarzhuber și „rânjetul său lasciv“ (de la o deținută medic) și am citit într-o mărturie că „se zvonea că [Cilka] îl primea [pe *Unterscharführer* Taube] “. Milioane de bărbați, femei și copii evrei au murit, dar mulți au supraviețuit și au purtat povara suferinței lor, fiindu-le prea rușine să pomenească de ea familiilor sau partenerilor de viață. Să negi că toate astea s-au întâmplat înseamnă să-ți bagi capul în nisip. Violul este o armă folosită de mult în război și opresiune. De ce nazismul, unul dintre cele mai cumplite regimuri pe care le-a cunoscut lumea, ar fi omis tocmai această formă de cruzime?

Am fost onorată să-l am pe Lale Sokolov în viața mea vreme de trei ani și să-i aud povestea nemijlocit. Cu Cilka nu am avut parte de darul acesta. Hotărâtă să-i spun povestea, să-i aduc un omagiu, am găsit un mod de a țese faptele și datele existente despre circumstanțele șederii ei atât la Auschwitz-Birkenau, cât și în Gulagul Vorkuta, laolaltă cu mărturiile altor femei. Pentru a naviga

printre elementele de realitate și ficțiune necesare pentru a scrie un roman, am creat personaje bazate pe ceea ce am descoperit citind și cercetând cum era viața în aceste lagăre. E un amestec de personaje inspirate de figuri din viața reală, în unele cazuri reprezentând mai mult de un individ, și personaje complet imaginare. Sunt multe bazate pe personaje reale de la Auschwitz-Birkenau, despre care mi-a povestit Lale.

Istoria nu-și trădează niciodată ușor secretele. Vreme de peste cincisprezece ani, am aflat despre viața uluitoare a unor oameni obișnuiți, puși în cele mai greu imaginabile situații. Este o călătorie care m-a dus din suburbiile orașului Melbourne, Australia, pe străzile din Israel. Din orășele dintre dealurile Slovaciei, pe șinele de cale ferată de la Auschwitz- Birkenau și clădirile de dincolo de ele. Am discutat cu oameni care au trăit în acele zile cumplite. Am vorbit cu rudele și prietenii lor. Am văzut rapoarte meticuloase de la Yad Vashem[5] și Fundația pentru Shoah și documente scrise de mână din arhive civile datând chiar și din secolul al XIX-lea. Toate zugrăvesc un tablou, dar uneori acest tablou nu e clar și adesea detaliile nu se leagă. Provocarea, când lucrezi cu istoria, este să găsești esența a ceea ce a fost adevărat și spiritul celor care au trăit atunci.

Cu câteva zile înainte ca romanul *Călătoria Cilkăi* să fie trimis la tipar, au fost descoperite date noi despre părinții ei. Nu au legătură cu timpul petrecut în lagărele nazist sau sovietic, dar aruncă o lumină nouă asupra acestei femei remarcabile și a originii ei. Mi-au amintit că istoria Cilkăi e departe de a fi spusă până la capăt, chiar și de către cartea pe care o aveți în mână.

Povești ca ale Cilkăi merită să fie spuse și sunt onorată să v-o ofer pe aceasta. Era doar o copilă care a devenit femeie și a fost cel mai curajos om pe care l-a cunoscut vreodată Lale Sokolov.

Informații suplimentare

Cecilia „Cilka“ Klein s-a născut în Sabinov, în estul Slovaciei, pe 17 martie 1926. Mama ei a fost Fany Kleinova, născută Blechova, iar tatăl, Miklaus Klein (născut pe 13 ianuarie 1895). Cilka era cea mai mică dintre cele trei fiice ale lui Miklaus. Lui Miklaus și Ceciliei Blechova li s-a născut o fiică, Olga, pe 28 decembrie 1921. Se pare că Cecilia Blechova (născută pe 19 septembrie 1897) a murit pe 26 martie 1922, iar Miklaus s-a căsătorit apoi cu sora ei, Fany Blechova (născută pe 10 mai 1903), pe 1 noiembrie 1923. Miklaus și Fany au avut două fiice, Magdalena, „Magda“, născută pe 23 august 1924, și Cecilia, „Cilka“, iar Fany a crescut-o și pe Olga ca pe fiica ei. Cilka a fost botezată la fel ca mătușa ei, iar Olga era atât verișoara ei și a Magdei, cât și sora lor vitregă. În roman, surorile Cilkăi sunt reprezentate printr-un singur personaj, Magda.

În registrul de naștere al fiecărei fiice, Miklaus este trecut ca „nonrezident“, ceea ce înseamnă că era maghiar. Cehoslovacia a luat naștere la sfârșitul Primului Război Mondial, când Imperiul Austro-Ungar a încetat să existe, iar Slovacia estică se afla la granița dintre această țară nou-creată și Ungaria. Miklaus Klein s-a născut în orașul Szikszkó, din nordul Ungariei, la 160 kilometri sud de Sabinov. Miklaus nu a fost considerat niciodată cetățean cehoslovac.

La un moment dat, înainte de 1931, familia s-a mutat la Bardejov, unde fetele au mers la școală. Se știe că au locuit pe strada Klastorska și pe strada Halusova. Ocupațiile lui Miklaus de pe certificatele de naștere ale fiicelor lui și din actele școlare variază mult – este vânzător, negustor,

angajat în industrie și, în sfârșit, șofer. Se pare că a lucrat pentru un anume domn Rozner, din Bardejov, posibil ca șofer.

Când a izbucnit al Doilea Război Mondial, Germania a anexat ceea ce este acum Republica Cehă. Ungaria a trecut de partea Germaniei și Slovacia de astăzi a capitulat. Deși la vremea aceea oamenii încă se mai prezentau drept cehoslovaci în context oficial, țara era împărțită în două și Ungaria a ajuns să controleze și o zonă din sud-est. Asta a însemnat că soarta evreilor din Cehoslovacia a variat în funcție de partea din țară în care trăiau. Evreii din Ungaria au fost trimiși în lagăre în 1944.

În mărturiile supraviețuitorilor, oamenii din zona aceea își spuneau deseori „slovaci“, astfel că în roman am folosit atât Cehoslovacia, cât și Slovacia, în funcție de contextul oficial sau personal. Tot astfel, cei din zona cehă își spuneau uneori „cehi“. Iar ceha și slovaca erau și sunt limbi diferite, deși foarte asemănătoare. Ambele sunt limbi slave occidentale și sunt înrudite cu polona. Când am vizitat Bardejov, orașul natal al Cilkăi, am aflat că ar fi înțeles, de asemenea, rusa, prin expunerea la dialectul rutean.

În 1942, naziștii au început să-i adune pe evreii din regiunea Slovaciei. Toți evreii din Bardejov au primit ordin să se ducă la Poprad, de unde au fost urcați în vagoane de vite și trimiși la Auschwitz. Miklaus și cele trei fiice ale sale au intrat în Auschwitz pe 23 aprilie 1942, unde Cilkăi i s-a dat numărul 5907. Nu există nicio dovadă că Fany Kleinova ar fi ajuns la Auschwitz, dar relatările martorilor și ale lui Lale Sokolov arată că Cilka ar fi văzut-o pe mama ei urcată în camionul morții la Birkenau. De fapt, este foarte probabil să fi plecat cu toții în aceeași zi din Bardejov și să fi așteptat la Poprad să fie transportați. Ca ocupație, la momentul intrării în Auschwitz, în dreptul Cilkăi este trecut „croitoreasă“, iar în dreptul celor două

surori mai mari, „casnică“. În roman, mi-am imaginat fiicele plecând mai devreme decât părinții lor, cum s-a întâmplat în multe cazuri, când fiecărei familii evreiești i s-a ordonat să-și trimită tinerii apți (de la șaisprezece ani în sus) la muncă.

Întreaga familie, în afară de Cilka și de mama ei, apare în arhivele Yad Vashem ca ucisă în Shoah. Nu știm când au fost omorâți Miklaus, Fany, Magda și Olga, dar știm că numai Cilka a supraviețuit Auschwitzului. (Într-un document am descoperit că și Cilka e trecută ca ucisă la Auschwitz, dar la fel s-a întâmplat și cu Lale Sokolov, și știm că amândoi au supraviețuit și s-au întors în Cehoslovacia.)

La sfârșitul războiului, rușii au eliberat Auschwitz-Birkenau, și se pare că în acest moment Cilka a fost dusă la închisoarea Montelupich din Cracovia, posibil după ce a trecut prin punctul de filtrare/interogare al NKVD (episod simplificat în roman), unde a fost condamnată pentru colaboraționism, din câte am înțeles pentru rolul ei în Blocul 25 și pentru că a fost denunțată că „s-a culcat cu inamicul“. Așa a înțeles și Lale.

De acolo, a făcut călătoria lungă, chinuitoare, spre Vorkuta, la Cercul Polar. Anumite aspecte ale timpului petrecut în Gulag le-am luat din reportaje: slujba ei la spital, faptul că a fost luată sub aripa unei doctorițe, ieșirile cu ambulanța. Alexei Kuhtikov și soția lui se bazează în mare pe personaje reale. Kuhtikov a fost directorul ambelor lagăre de concentrare de la Vorkuta, Vorkutlag și Recilag, și pe vremea lui a fost construită clădirea unui spital de copii (de către deținuți, firește).

La eliberare, cred că Cilka a fost trimisă fie la închisoarea Pankrák, fie la Ruzyně, amândouă aflate în Praga, înainte de a se putea întoarce în sfârșit în Slovacia. Pe certificatul ei de naștere este o mențiune din 1959, care îi acordă cetățenia cehoslovacă. Cilka s-a întors acasă și și-a putut

începe viața alături de bărbatul pe care-l iubea și pe care l-a cunoscut în Gulag. Alexandr este un personaj complet fictiv; nu am folosit numele bărbatului pe care l-a întâlnit la Vorkuta și cu care s-a căsătorit în cele din urmă, pentru a proteja intimitatea descendenților lui. Cilka și soțul său sau stabilit la Košice, unde Cilka a trăit până la moartea ei, pe 24 iulie 2004. N-au avut copii, dar oamenii pe care i-am întâlnit și care i-au cunoscut mi-au vorbit despre marea dragoste pe care și-o purtau.

Heather Morris, octombrie 2019

Postfață
Vorkuta — Iadul Alb

Ultimul lucru pe care l-a văzut Cilka în lagărul morții de la Auschwitz- Birkenau va fi fost sloganul din fier forjat de deasupra porților: *Arbeit Macht Frei* — „Munca te eliberează“. Primul lucru pe care l-a văzut când a sosit în Gulagul sovietic de la Vorkuta va fi fost un alt slogan: „Munca în URSS este onoare și glorie.“ Altul declara: „Cu un pumn de fier, vom conduce omenirea spre fericire.“ Gustul pentru ironie sadică este doar una dintre multele trăsături pe care le-au avut în comun Germania nazistă și URSS-ul lui Stalin.

Atât lagărele de concentrare ale lui Hitler, cât și Gulagul sovietic au existat pentru același scop – să epureze societatea de inamicii ei și să-i pună pe aceștia să muncească cât mai mult posibil înainte de a muri. Singurele diferențe reale sunt de scară – Gulagul lui Stalin a fost mult mai mare decât orice a conceput vreodată Hitler – și de eficiență. Stalin împărtășea, fără îndoială, tendințele genocide ale lui Hitler, condamnând întregi grupuri etnice, precum cecenii, tătarii din Crimeea și germanii de pe Volga, la deportări în masă, marșuri ale morții și muncă silnică. Dar, în timp ce naziștii foloseau gaz otrăvitor Zyklon-B, Stalin prefera să lase frigul, foamea și epuizarea să-și exercite acțiunea letală.

Peste 18 milioane de oameni au trecut prin sistemul Gulagului din 1929 și până la moartea lui Stalin, în 1953, conform rapoartelor meticuloase ale statului sovietic însuși. Dintre aceștia, cercetătorii moderni estimează că circa 6 milioane au murit fie în închisoare, fie la scurtă vreme după eliberare. Ca și lagărele de concentrare ale lui Hitler, Gulagul lui Stalin adăpostea atât deținuți politici, cât și infractori de drept comun – precum

și oameni condamnați pentru că făceau parte din populații nesigure politic, ca polonezii, evreii și ucrainenii, sau dintr-o clasă socială necorespunzătoare – fie țărani înstăriți, fie aristocrați prerevoluționari. În ultimele zile ale celui de-al Doilea Război Mondial, populația Gulagului a fost sporită de criminali de război germani și prizonieri de război germani obișnuiți, precum și de sute de mii de soldați sovietici care aleseseră capitularea în locul morții și deci erau considerați colaboraționiști. În timpul cât Cilka a fost la Vorkuta, între deținuți se aflau comandantul lagărului de concentrare german Sachsenhausen, Anton Kaindl, faimoși scriitori evrei, francezi și estoni, critici de artă și pictori ruși, preoți letoni și polonezi, democrați-liberali est-germani și chiar un soldat britanic care luptase în Waffen-SS Britisches Freikorps[6]. Alături de intelectuali și de criminali de război mai era o vastă populație de criminali, violatori și chiar canibali.

Laureatul Nobel Alexandr Soljenițîn, cea mai faimoasă victimă a Gulagului și cel mai fidel cronicar al său, a descris sistemul de lagăre de muncă forțată al lui Stalin ca Arhipelagul Gulag. Cuvântul este potrivit, căci lagărele se întind pe unsprezece fusuri orare ale Uniunii Sovietice ca un șir de insule interconectate. Au fost Gulaguri în cele mai mari orașe ale Rusiei, unele adăpostind prizonieri de război germani folosiți ca sclavi, altele ținând prizonieri ingineri și oameni de știință în laboratoare de închisoare înalt utilate. Dar cele mai multe Gulaguri erau situate în cele mai îndepărtate colțuri ale nordului și extremului orient siberian – de fapt, fâșii întregi din URSS au fost colonizate eficient de către prizonieri ai statului, care au construit zeci de orașe nou-nouțe, șosele, căi ferate, baraje și fabrici acolo unde până atunci nu fusese decât o întindere de pământ sterp.

Vorkuta a fost o astfel de colonie, atât în sensul unei așezări penale, cât și al unei insulițe de viață

într-un teritoriu ostil, neexplorat. La sfârșitul anilor 1920, geologii sovietici au identificat mari depozite de cărbune în sălbăticia înghețată a taigalei, o zonă prea rece ca să crească vreun copac, acolo unde fluviul Peciora se varsă în Oceanul Arctic. Zona se află la circa 1 900 de kilometri nord de Moscova și la 160 de kilometri deasupra Cercului Polar de Nord. Poliția secretă sovietică n-a întârziat să-l aresteze pe un important geolog rus, Nikolai Tihonovici, trimițându-l să organizeze o expediție care să sape prima mină în zonă. La începutul verii lui 1931, o echipă formată din douăzeci și trei de oameni a pornit de la Uhta spre nord cu barca. Prizonieri-geologi arătau calea, prizonieri obișnuiți dădeau din vâsle, și un mic contingent al poliției secrete comanda. Înfruntând roiurile de insecte care invadează tundra în lunile de vară, grupul a construit un lagăr improvizat. „Inima ți se strângea la vederea peisajului sălbatic, pustiu", își amintea unul dintre specialiștii-prizonieri, un geograf pe nume Kulevski. „Numai turnul de veghe, absurd de mare, negru, solitar, cele două colibe precare, taigaua și noroiul." Nefericitul grup a reușit cu greu să supraviețuiască primei ierni, când temperaturile scădeau deseori sub -40°C și soarele nu se ridica niciodată deasupra orizontului în timpul nopții polare lungi de patru luni. În primăvara lui 1932, au săpat prima mină la Vorkuta, folosind numai târnăcoape, lopeți și cărucioare de lemn.

Epurările staliniste – arestările în masă ale membrilor de partid suspecți și ale țăranilor înstăriți, nesiguri din punct de vedere politic – au început în 1934 și au furnizat masa de sclavi necesară pentru a transforma acest loc pustiu într-un centru industrial important. În 1938, noua așezare avea 15 000 de prizonieri și produsese 188 206 de tone de cărbune. Vorkuta devenise sediul Vorkutlag, o rețea întinsă de 132 de lagăre de muncă separate, care acopereau peste 90 000 de

kilometri pătrați – o suprafață mai mare decât a Irlandei. În 1946, când a sosit Cilka, Vorkutlag avea 62 700 de deținuți și era cunoscut ca unul dintre cele mai mari și mai dure lagăre din întregul sistem al Gulagului. Se estimează că 2 milioane de prizonieri au trecut prin lagărele de la Vorkuta între 1931 și 1957 – circa 200 000 au pierit de boală, epuizare și subnutriție în condițiile de viață arctice.

În anii 1940, Vorkuta era deja conectată la restul Rusiei de o cale ferată construită de prizonieri. Încă nu există nici astăzi o șosea spre Vorkuta. A fost ridicat un oraș absolut nou pe un permafrost instabil – solul de pe care gheața nu se topește niciodată, nici în toiul verii. Orașul se lăuda cu un institut geologic și o universitate, teatre, teatre de marionete, bazine de înot și creșe. Gardienii și administratorii duceau existențe relativ luxoase.

„Viața era mai bună decât oriunde altundeva în Uniunea Sovietică", își amintea Andrei Ceburkin, un maistru din lagărul învecinat de la Norilsk, unde erau mine de nichel. „Toți șefii aveau servitoare, deținute-servitoare. Iar mâncarea era uimitoare. Erau toate soiurile de pești. Puteai să te duci să pescuiești în lacuri. Și dacă în restul Uniunii totul era raționalizat, aici se trăia practic fără cartele. Carne. Unt. Dacă voiai șampanie trebuia să iei și un crab, atât erau de mulți. Caviar… butoaie întregi zăceau peste tot."

Pentru deținuți însă condițiile de viață erau șocant de diferite. Majoritatea trăiau în barăci precare de lemn cu pereții neizolați, cu crăpăturile înfundate cu noroi. Înăuntru erau șiruri de priciuri, câteva mese și banchete rudimentare, cu o singură sobă de metal. O fotografie cu o baracă de femei înfățișează însă paturi separate și broderii agățate pe pereți, ca în această poveste. În fotografii din Vorkuta, făcute în iarna lui 1945, barăcile sunt aproape invizibile – acoperișurile înclinate ajung

aproape până jos, ca zăpada care se adună în jurul lor să le izoleze de frigul arctic mușcător.

Aproape toți supraviețuitorii vorbesc despre „mirosul greu, cumplit“ care inunda barăcile. Puține lagăre aveau vreun fel de spălătorie, așa că hainele murdare și mucegăite zăceau la uscat pe marginile priciurilor, pe mese și pe orice suprafață disponibilă. Noaptea, prizonierii foloseau o *parașa* – o găleată comună – în loc de toaletă. Un prizonier scria că dimineața *parașa* „era imposibil de cărat, așa că era târâtă pe podeaua alunecoasă. Conținutul se vărsa invariabil“. Duhoarea făcea să fie „aproape imposibil să respiri“.

În centrul celor mai multe dintre cele peste o sută de lagăre ale Vorkutei era un teren viran mare, unde prizonierii stăteau în poziție de drepți de două ori pe zi pentru a fi numărați. Alături era o sală de mese, unde primeau zilnic o supă făcută din „varză și cartofi stricați, uneori cu bucăți de grăsime de porc, alteori cu capete de heringi“ sau „plămâni de pește sau animal și câțiva cartofi“. Zona condamnaților era de obicei înconjurată de cercuri duble de sârmă ghimpată, patrulată de câini de pază alsacieni și bordată de turnuri de veghe. Dincolo de gardul de sârmă ghimpată erau barăcile gardienilor și casele administratorilor.

Cine erau gardienii acestei luni de coșmar? „Acest neam de lupi oare de unde a apărut în poporul nostru?“ se întreba Alexandr Soljenițîn. „Oare nu are aceleași rădăcini ca și noi? Nu are același sânge?“[7] Unii dintre gardienii din Gulag erau ei înșiși foști prizonieri. Mult mai mulți condamnați serveau ca *drujinniki* – deținuți privilegiați care primeau porții suplimentare de mâncare pentru rolul lor în menținerea ordinii în lagăr și denunțarea celor care ar fi putut cauza probleme.

Majoritatea gardienilor erau însă membri ai poliției secrete care se oferiseră voluntar pentru acest serviciu. Oamenii atrași să activeze în poliția

secretă sovietică, în faimoasa formulare a fondatorului ei, Feliks Dzerjinski, erau „fie sfinți, fie ticăloși“. În mod evident, serviciul atrăgea o mulțime de sadici și psihopați, după cum se arată și în amintirile unui ofițer gardian în lagăr, Ivan Cistiakov, care vorbește despre niște subordonați bețivi, numindu-i „o gașcă de neadaptați“. El socotea Gulagul „o harababură demnă de un ospiciu“ și spune că visa adeseori să demaște „analfabetismul“ și „faptele rele“ ale camarazilor săi ofițeri. Poate cel mai înfiorător element psihologic oferit de jurnalul lui Cistiakov este portretul personajului uman care se conformează unui sistem inuman. „Încep să am acel semn pe chip, acea marcă a prostiei, a îngustimii, un soi de expresie tâmpă“, scrie el. „Inima mi-e deprimată, asta mă alarmează.“ Jurnalul este și o cronică a egoismului fundamental al suferinței umane: Cistiakov își plângea frecvent soarta, dar rareori pe cea a deținuților, pe care-i descrie ca fiind leneși și necinstiți. „Astăzi… a trebuit să arestez o femeie, se vorbește ceva de o evadare, un conflict cu liderul grupului, o încăierare cu cuțite“, scrie el. „Să-i ia dracu’ pe toți!“ Dar ei, și nu el, sunt cei care sunt înfometați și puși la muncă până mor de epuizare.

„Ca să facă răul, omul trebuie mai întâi să-l perceapă ca bine sau ca pe o faptă firească și înțeleasă ca atare“[8], scria Soljenițîn. Cistiakov nu oferă nicio justificare pentru sistemul de muncă cu sclavi la conducerea căruia ajuta – numai o introspecție în banalitatea răului. El, la fel ca sute de mii de alți ofițeri, nu făcea decât să îndeplinească ordine, și sistemul inuman la care lua parte i se pare la fel de inexorabil și invincibil precum gerurile crunte ale iernii și roiurile de insecte bâzâitoare vara.

În iadul înghețat de la Vorkuta, prizonierii bărbați trebuiau să muncească zece ore pe zi – program redus în martie 1944 de la douăsprezece

ore, după ce mult prea numeroasele accidente de muncă au început să dăuneze productivității – în mine de cărbuni precar construite și deznădăjduit de periculoase. Statisticile pentru anul 1945 enumeră 7 124 de accidente grave numai în minele de cărbuni din Vorkuta. Deși scutite de mine, și femeile trebuiau să facă munci fizice grele, cărând cărbuni și apă, săpând șanțuri, făcând cărămizi, transportând materiale sau construind barăci. Zona femeilor era separată de cea a bărbaților prin garduri de sârmă ghimpată – dar prizonierii se amestecau liber în timpul zilei. Mulți gardieni din lagăr, și de asemenea cei mai puternici dintre „privilegiați“, țineau femei prizoniere ca servitoare și amante. Deseori erau numiți „soți“ și „soții“ de lagăr. Violurile săvârșite de prizonieri și gardieni erau la ordinea zilei. Un raport din 1955 notează că „bolile venerice, avorturile și sarcinile erau obișnuite. Femeile însărcinate erau trimise într-un lagăr special, unde munca era mai ușoară. Mamei i se permitea să stea cu copilul ei până când acesta împlinea doi ani, după care era dus într-o creșă specială și mama se întorcea în lagărul din care venise. Primea fotografii și vești despre dezvoltarea copilului și i se permitea din când în când să-l vadă“. Același raport notează că din 1 000 de prizoniere de la Fabrica de cărămizi nr. 2 din Vorkuta, 200 sufereau de tuberculoză.

În condițiile aspre ale lagărelor, deținuții formau triburi ca să supraviețuiască. Polonezi, baltici, ucraineni, georgieni, armeni și ceceni își formau cu toții brigăzi naționale, dormeau separat în barăci naționale și organizau sărbătoriri ale zilelor naționale. Adam Galinski, un polonez care luptase în Armata Teritorială Poloneză antisovietică, scria: „Aveam grijă mai ales de tineri. Și încercam să le menținem moralul, cel mai important în această atmosferă tot mai degradată de declin moral care predomina între diferitele grupuri naționale închise la Vorkuta.“ Evreii însă erau un caz special – le

lipseau o limbă comună și o identitate națională comună pentru a forma un trib coerent. Mulți evrei – precum influentul scriitor de limbă idiș Der Nister, care a murit la Vorkuta în 1950 – fuseseră închiși pentru că-și celebraseră identitatea evreiască. Cu toate acestea, ei s-au trezit disprețuiți și persecutați pentru asocierea etnică cu evreii bolșevici ca Ghenrih Iagoda, care creaseră sistemul Gulagului.

Zece luni pe an, frigul intens era un tovarăș constant, fatal, al vieții în Vorkuta. „Atingerea unei unelte de metal cu mâna goală îți jupuia pielea“, își amintea un prizonier. „Să mergi la toaletă era extrem de periculos. O diaree te putea îngropa în zăpadă pentru totdeauna.“ Iar deținuții erau cumplit de prost echipați pentru a înfrunta clima brutală. La Vorkuta, conform statisticilor din lagăre, numai 25-30% din prizonieri aveau lenjerie de corp, și 48% aveau cizme călduroase. Restul trebuiau să se mulțumească cu încălțări improvizate, făcute din cauciucuri de roată și cârpe.

Vara arctică a Vorkutei, când câmpul se acoperea de flori de răscoage și pământul se transforma într-o mlaștină vastă, nu era cu mult mai suportabilă. Apăreau nori uriași, gri, de țânțari și tăuni, care făceau un zgomot atât de mare, că era imposibil să mai auzi altceva. „Țânțarii ni se vârau pe sub mâneci, pe sub pantaloni. Aveam fața umflată de mușcături“, își amintea un deținut de la Vorkuta. „La locul de muncă, ni se aducea prânzul și uneori se întâmpla ca, în timp ce-ți mâncai supa, țânțarii să umple farfuria ca o cașă. Îți intrau în ochi, în nas și în gât, și erau dulci la gust, ca sângele.“

Evadarea era inimaginabilă. Unele dintre lagărele mai îndepărtate nu aveau sârmă ghimpată, atât de improbabilă era posibilitatea ca prizonierii să poată străbate sutele de kilometri de sălbăticie care-i despărțeau de libertate. Cei care încercau o

făceau în grupuri de câte trei, cel de-al treilea deținut venind pe post de „vacă“ — hrană pentru ceilalți doi în caz că nu găseau nimic altceva de mâncare.

Foștii prizonieri își amintesc frecvent de perioada petrecută în Gulag ca de o ședere în altă lume, cu climat, reguli, valori și chiar limbă proprii. După cum scria Soljenițîn, „Gulagul era un univers“ cu limbaj și coduri proprii. Pentru administratorii lagărelor, femeile însărcinate erau „cărți“, femeile cu copii erau „chitanțe“, bărbații erau „conturi“, condamnații eliberați care rămâneau în exil erau „gunoaie“, prizonierii anchetați erau „plicuri“, o secțiune a lagărului era o „fabrică“. *Tufta* era arta de a te preface că muncești, *mastîrka*, arta de a te preface bolnav ca să scapi de muncă. Exista o bogată cultură subterană a modelelor de tatuaje pentru deținuți politici, dependenți, violatori, homosexuali și criminali. Argoul Gulagului a pătruns rapid în limba obișnuită și a devenit argoul întregii Uniuni Sovietice; vocabularul bogat al obscenităților rusești s-a dezvoltat preponderent în lagăre.

Câteodată, robii chinuiți ai Gulagului se ridicau împotriva stăpânilor lor. Revolta de la Vorkuta din iulie-august 1953 a fost una dintre cele mai curajoase și mai tragice. Stalin a murit în martie 1953, și șeful poliției sale secrete, Lavrenti Beria, a fost arestat la scurt timp după aceea, după o luptă pentru putere în Politbiuro. Într-o zi caldă de iulie, prizonierii din unul dintre lagărele de la Vorkuta au pus jos uneltele, cerând ca deținuții să aibă acces la un avocat din oficiu și la o judecată corectă. Condamnații din lagărele învecinate, văzând că roțile minelor din lagărul răzvrătit s-au oprit, s-au alăturat grevei. Au fost trimiși ofițeri de rang înalt de la Moscova – procurorul general al URSS și comandantul Trupelor de Interne au încercat să discute cu greviștii. Pe 26 iulie, deținuții au năvălit în complexul punitiv de maximă securitate,

eliberând 77 de prizonieri, ținuți în carcere care iarna erau fatale. Câteva zile mai târziu, autoritățile au acționat în sfârșit, comasând trupe armate și ordonându-le să deschidă focul asupra rebelilor; au fost uciși 66 și răniți 135.

Revolta de la Vorkuta nu a schimbat nimic – dar în Moscova atmosfera politică se modifica. Câștigătorul luptei pentru succesiunea lui Stalin, Nikita Hrușciov, a ordonat eliberarea a sute de mii de prizonieri politici. Mai târziu, el avea să denunțe crimele lui Stalin într-o ședință secretă a Partidului Comunist și să decreteze reexaminarea celor mai multe cazuri politice ale Marii Terori. La sfârșitul lui 1956, peste 600 000 de victime ale Terorii aveau să fie oficial – postum – reabilitate.

Deținuții eliberați au primit o mică sumă de bani și ordine de călătorie în alte părți ale URSS. Marea majoritate au rămas *limitciki* – cu interdicția să locuiască la mai puțin de 101 kilometri de orice oraș important, în mare pentru a limita efectul politic al poveștilor lor asupra credinței comuniste sau a cetățenilor din mediul urban. Restul de prizonieri străini, cei mai mulți prizonieri de război germani, au primit în sfârșit permisiunea de a se întoarce acasă. Câțiva au reușit să ajungă în SUA și au depus mărturie în fața Congresului despre ororile Gulagului.

Astăzi, circa 40 000 de oameni trăiesc încă la Vorkuta – mulți fiind descendenții condamnaților sau ai gardienilor din lagăr, plus câteva robuste nonagenare care au fost închise acolo și n-au mai plecat. În vremurile sovietice, minerii și locuitorii din Vorkuta s-au bucurat de subvenții generoase de la stat pentru condițiile aspre pe care le îndurau. Aceste subvenții au dispărut odată cu sfârșitul comunismului, și totuși majoritatea populației a rămas. În anii 2000 a fost construită o nouă conductă de gaz, care a adus o nouă prosperitate și o nouă generație de muncitori. În fiecare an, pe 31 octombrie, locuitorii se întâlnesc la un monument

închinat victimelor – un mic spațiu umplut de o masă de sârmă ghimpată ruginită, pe locul unde cercetătorul geolog Gheorghi Cernov și-a pus cortul în 1931, fondând propriu-zis orașul.

Cuvintele tipărite ale supraviețuitorilor – poveștile vieților pe care le-au dus și ale luptei lor nu numai pentru a supraviețui, ci și pentru a-și păstra caracterul uman – rămân însă monumentul cel mai durabil închinat victimelor Gulagului. Citirea unei simple litanii de orori încetează rapid să mai aibă sens, după cum scria Boris Pasternak despre foametea făcută de om care a ucis milioane în Ucraina la începutul anilor 1930: „Era atâta mizerie inumană, inimaginabilă, un asemenea cumplit dezastru, încât începea să pară aproape abstract, nu mai încăpea în limitele conștiinței.“ Ceea ce citim despre Gulag ajunge să semene cu o poveste despre altă planetă, prea îndepărtată ca să înțelegem. Există însă o lucrare contemporană semnată de Anne Applebaum, *Gulagul. O istorie*[9], care oferă o cercetare neegalată asupra sistemului Gulagului.

Dar iată cum definea Varlaam Șalamov, un scriitor care a supraviețuit șaptesprezece ani în Kolîma, în Estul îndepărtat sovietic, ce însemna să te simți pe deplin uman în Gulag. „Credeam că cineva se poate considera o ființă omenească dacă era total pregătit să se sinucidă“, spune un personaj într-una dintre *Povestirile din Kolîma* ale lui Șalamov. „Această conștiință era cea care-ți dădea dorința de a trăi. Mă cercetam pe mine însumi – frecvent – și simțeam că am tăria să mor, și astfel rămâneam în viață.“ Atât el, cât și Cilka au supraviețuit. Și asta a fost victoria lor.

Ultimul cuvânt trebuie să fie al lui Alexandr Soljenițîn: „Închin această carte celor care nu au avut destulă viață ca să istorisească ei cele prezentate aici“, scria el în prefața la studiul său clasic *Arhipelagul Gulag*. „Și să mă ierte că nu am

văzut, nu mi-am adus aminte, nu am deslușit totul.“[10]

Owen Matthews

Mulțumiri

Lale Sokolov — mi-ai oferit frumoasa ta poveste și mi-ai împărtășit ceea ce știai despre Cilka Klein. Îți mulțumesc din inimă că m-ai inspirat să scriu *Călătoria Cilkăi*.

Angela Meyer, într-o vizită în Krompachy, orașul natal al lui Lale, ai stat cu mine pe pervazul unei ferestre până la primele ore ale dimineții, să discutăm problemele omenirii și să bem șlibovință. M-ai încurajat să fac din povestea Cilkăi noul meu proiect. Ai fost cu mine la fiecare pas în depănarea acestei istorii, ca prietenă și editor. Ești pur și simplu strălucită, amuzantă, dedicată spunerii cu meșteșug a poveștilor. Din adâncul sufletului meu, mulțumesc.

Kate Parkin, director executiv la Adult Trade Publishing, Bonnier Books UK. Câți autori ajung să-și numească editorul prieten? Eu da. Îndrumările, înțelepciunea și sprijinul tău în trecut, în prezent și în viitor mă însoțesc mereu. Îți mulțumesc foarte mult.

Margaret Stead (Maverick), compatrioată, tovarăș de călătorie, director editorial la Zaffre, Bonnier Books UK: *Mauruuru*[11]. Ce talent, ce persoană minunată am în echipa mea!

Ruth Logan, director de copyright la Bonnier Books UK, îți mulțumesc pentru că ai făcut povestea Cilkăi să zboare în toate cele patru colțuri ale lumii, asistată cu pricepere de uimitoarea Ilaria Tarasconi.

Jennie Rothwell, editor asistent la Zaffre, Bonnier Books UK, ochiul tău de vultur în producerea de conținut de cea mai bună calitate îmi face scrisul mai bun decât ar fi fost sau ar fi trebuit să fie. Îți sunt îndatorată.

Francesca Russell, director de publicitate la Zaffre, îți mulțumesc pentru că m-ai ținut ocupată și ai făcut în așa fel încât să împărtășesc poveștile pe care oamenii de la Zaffre muncesc atât de mult pentru a le scoate pe piață.

Mai sunt și alții la Zaffre cărora trebuie să le mulțumesc pentru munca lor strălucită în design, marketing și vânzări. Nick Stearn, Stephen Dumughn și echipa lui, și Nico Poilblanc și echipa lui. Vă mulțumesc foarte mult tuturor. Aveți o șliboviță de la mine.

Sunt mulți oameni minunați la St Martin's Press, în Statele Unite, care au fost implicați în dezvoltarea poveștii și în ajungerea ei la tipar. Trebuie să-i menționez pe câțiva aici, cu mulțumiri detaliate în ediția americană. O femeie care m-a întâmpinat la un lift din New York cu zâmbetul cel mai larg și cu brațele deschise pentru o îmbrățișare, președinte și editor la St Martin's Press, Sally Richardson. Îți mulțumesc. Îți mulțumesc. Aceeași primire mi-a făcut-o extraordinarul editor Jennifer Enderlin. Din nou, sincerele mele mulțumiri. Restul echipei, vă rog să acceptați mulțumirile mele, numele și rolul vostru vor fi menționate în ediția americană.

Benny Agius (Thelma), director general la Echo Publishing, ești pentru mine un far luminos, care mi-a arătat calea în multe ocazii. Un om cu care să pot râde, căruia să-i pot împărtăși preocupările mele când viața mă trage în atâtea direcții. Îți mulțumesc că ai fost alături de mine.

Dakujem, mulțumesc, Lena Pustay. Te-ai lăsat prinsă în vraja asta, aflând tot ce se putea despre Cilka. Timpul, efortul și încăpățânarea ta de a nu lăsa nicio piatră neridicată în căutarea acestor informații au fost o bucurie pentru cea care a beneficiat de ele.

Anna Pustay — *Dakujem*. Tu m-ai făcut să merg la Krompachy. Ai adoptat povestea lui Lale și te-ai

atașat în aceeași măsură și de a Cilkăi. Ești o femeie minunată.

Oamenii din Košice care au cunoscut-o pe Cilka m-au invitat în casele lor și mi-au împărtășit povești despre Cilka și soțul ei. Domnul și doamna Samuely, Valeria Feketova, Michael Klein — *Dakujem*.

Prietenii mei din Krompachy, de care m-am atașat atât de mult, care m-au ajutat în multe feluri cu *Călătoria Cilkăi* – doamna primar Iveta Rusinova, Darius Dubinak, Stanislav Barbus și mereu zâmbitorul șofer care m-a dus teafără și nevătămată în atâtea locuri din țară, Peter Lacko – *Dakujem*.

Pentru extraordinarele ei cercetări spre a descoperi viața în Gulaguri, în special în Vorkuta, documentaristei Svetlana Cervonnaia din Moscova, mulțumesc.

Îți mulțumesc foarte mult, Owen Matthews, pentru strălucita ta postfață despre sistemul Gulagului. Ai condensat cercetările academice într-o descriere coerentă și ușor de înțeles a acelor vremuri și a acelui loc.

Prietenii și rudele m-au sprijinit în călătoria mea pentru a scrie *Călătoria Cilkăi*, și sunt atât de fericită că-i am în viața mea. Îi iubesc din toată inima. Fratele meu mai mare, John Williamson, care din păcate a murit înainte de apariția cărții, dar pe care-l consider un scriitor mult mai bun decât mine, și pentru al cărui sprijin în a scrie îi sunt etern recunoscătoare. Ian Williamson, Peggi Shea, Bruce Williamson, Stuart Williamson, Kathie Fong Yoneda, Pamela Wallace, Denny Yoneda, Gloria Winstone, Ian Winstone.

Celor care înseamnă cel mai mult pentru mine, pe care uneori îi neglijez când îmi dedic timpul documentării, scrierii și călătoriilor – copiii și nepoții mei. Ahren și Bronwyn, Jared și Rebecca, Azure-Dea și Evan și minunații micuți pentru care

eu sunt doar bunica – Henry, Nathan, Jack, Rachel și Ashton. Voi sunteți viața mea, lumea mea.

Alyth și Alan Townsend, vă mulțumesc pentru că mi-ați oferit găzduire în orașul meu de suflet – Cristchurch, Noua Zeelandă, pentru a scrie *Călătoria Cilkăi*. Ne leagă multe.

Și în special bărbatul vieții mele de patruzeci și șase de ani – Steve, mi se pare că în ultima vreme tu pierzi cel mai mult în această călătorie nebunească a mea. Îți mulțumesc pentru dragostea ta, pentru înțelegerea ta, pentru sprijinul tău necondiționat și, da, știu, tu ești cel mai mare fan al meu.

GULAGUL VORKUTA

N
E
V
S

MAREA ALBĂ

CĂLĂTORIA CILKĂI

LEGENDĂ

1942–1945
(SUB CONDUCERE NAZISTĂ)

1945–c.1955
(SUB CONDUCERE SOVIETICĂ)

ORAȘUL NATAL AL CILKĂI

ULTIMUL DOMICILIU
AL CILKĂI DUPĂ CE A PLECAT
DIN VORKUTA

FINLANDA

RUSIA

POLONIA

MOSCOVA

LAGĂRUL DE CONCENTRARE
AUSCHWITZ-BIRKENAU

ÎNCHISOAREA
MONTELUPICH,
CRACOVIA

STALINGRAD

UCRAINA

BARDEJOV

POPRAD

KROMPACHY

KOŠICE

CEHOSLOVACIA

MAREA NEAGRĂ

Harta nu este la scară

Observații

[←1]

Femininul de la *zek,* termen argotic pentru deținuții din închisori sau din lagărele de muncă forțată în Uniunea Sovietică.

[←2]

Novice, începător (în rusă, în original).

[←3]

Kapo era un deținut dintr-un lagăr de concentrare german care avea misiunea să supravegheze munca forțată sau să îndeplinească sarcini administrative.

[←4]

Micuța (în rusă, în original).

[←5]

Memorialul Victimelor Holocaustului.

[←6]

Unitate militară SS formată din prizonieri de război britanici și din dominioane, recrutați de naziști.

[←7]

Alexandr Soljenițân, *Arhipelagul Gulag, 1918-1956: încercare de investigație literară. Părțile întâi și a doua,* traducere, note și tabel cronologic de Nicolae Iliescu, postfață de Alexandru Paleologu, București, Editura Univers, 1997, vol. I, p. 4.

[←8]

Alexandr Soljenițân, *op. Cit.,* p. 116.

[←9]

Anne Applebaum, *Gulagul. O istorie,* traducere de Simona-Gabriela Vărzan și Vlad Octavian Palcu, București, Editura Humanitas, 2011.

[←10]

Alexandr Soljenițân, *op. Cit.,* p. 125.

[←11]

Mulțumesc (în maori, în original).

Table of Contents

Table of Contents